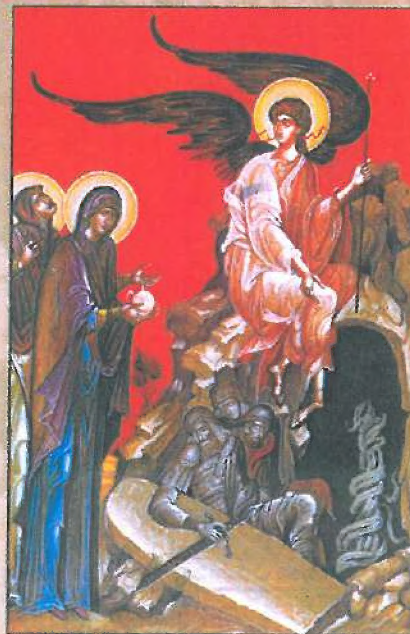

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Δ' ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΘΗΝΑ, 24 - 25 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2007

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:
Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΩΝ «ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ»
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
(ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ)

ΑΘΗΝΑ 2008

ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ISBN: 978-960-7103-56-7

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΜΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΗΣ:
Ἀθηνᾶ Ν. Κονταλῆ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Δ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΘΗΝΑ, 24 - 25 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2007

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:
Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΩΝ «ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ»
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
(ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ)

ΑΘΗΝΑ 2008

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ ΚΟΣΜΗΤΟΡΟΣ
ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΡΩΤΟΠΡ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ

Μέ ἰδιαίτερη χαρά καί συγκίνηση, διότι ἡ ἔκδοση αὐτή συμπίπτει μέ τήν ἔξοδό μου ἀπό τήν ἐνεργό ὑπηρεσία (31.8.2007), παραδίδουμε στά Πανεπιστήμιά μας, στήν Ἐκκλησία μας καί στόν Θεολογικό μας κόσμο, ἀλλά καί στόν λαό μας τά Πρακτικά τοῦ Δ′ Συνεδρίου τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης, πού συνῆλθε στό Κεντρικό Ἀμφιθέατρο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν στίς 24 καί 25 Ἀπριλίου 2007. Ἄν τά τρία προηγούμενα Συνέδρια τῶν Σχολῶν μας ἀποδείχθηκαν ἀπό διαφόρων ἀπόψεων χρήσιμα καί ἐξόχως ὑποβοηθητικά στήν ἀκαδημαϊκή, ἐκκλησιαστική καί κοινωνική μας διακονία, πιστεύω ὅτι αὐτό θά ἐπιβεβαιωθεῖ ἰδιαίτερα μέ τό παρόν Συνέδριο, πού ἀσχολήθηκε μέ τό κατ' ἐξοχήν ἐπίκαιρο θέμα: «Θέση καί ἀποστολή τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης στή σύγχρονη κοινωνία».

Διακεκριμένοι Συνάδελφοι ἀνέλαβαν ὑπεύθυνα καί τεκμηριωμένα νά ἀναπτύξουν τίς ἐπί μέρους ἑνότητες τῆς θεματικῆς, περιγράφοντας τίς πρακτικές ὄψεις τῆς δικῆς τους διακονίας -πού εἶναι ταυτόχρονα διακονία ὅλων μας- καί ἐπισημαίνοντας ὅλα τά προβλήματα, πού καλούμεθα ὡς θεολόγοι καί διδάσκαλοι νά ἀντιμετωπίσουμε στήν καθημερινότητά μας.

Τά Συνέδρια αὐτά ἔχουν γίνει πλέον θεσμός στή ζωή καί πορεία τῶν Σχολῶν μας καί ὅλοι πιστεύουμε στήν ἀνάγκη τους. Εὔχομαι, λοιπόν, καί ἐγώ νά συνεχισθεῖ ἡ ὀργάνωσή τους καί ὡς σημαντική εὐκαιρία

ἀδελφικῆς συναντήσεως τῶν δύο Σχολῶν σέ καιρούς, πού τά πράγματα τίς ἀναγκάζουν νά βαδίζουν ἐν μέσῳ σκοπέλων καί ποικίλων ἐμποδίων, σέ σημεῖο πού νά μήν ὑπονομεύεται μόνο ἡ δράση τους, ἀλλά καί ἡ ἴδια ἡ ὕπαρξή τους. Αὐτό ἀπέδειξαν καί οἱ ἐργασίες τοῦ παρόντος Συνεδρίου.

Ἰδιαίτερες εὐχαριστίες ἀπευθύνονται στόν Ἐπίκ. Καθηγητή κ. Κωνσταντῖνο Μπελέζο γιά τήν ἐποπτεία τῆς ἐκδόσεως τῶν Πρακτικῶν, ἀλλά καί στή συνεργάτιδά μου στήν Κοσμητεία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, κα Ἀθηνᾶ Κονταλῆ, ὑπ. Δρα Θ., ἡ ὁποία ἀνέλαβε τήν ἐπιμέλεια τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος Τόμου.

Ἡ ἔκδοση τῶν Πρακτικῶν, καί μάλιστα σέ σύντομο χρόνο, ὀφείλεται στήν οἰκονομική ἐνίσχυση τῶν Χορηγῶν μας, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται ὀνομαστικά στίς ἑπόμενες σελίδες αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Τούς εἴμεθα εὐγνώμονες καί εὐχόμεθα ὑπέρ ὑγείας καί σωτηρίας των!

π. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός
Κοσμήτωρ
Ἀθήνα, Ἰούλιος 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΤΡΙΤΗ 24 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2007

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΤΕΛΕΤΗ
18:00 Ἁγιασμός
Ἀπόδοση ἐκκλ. ὕμνων ἀπό τή χορωδία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Διευθύνει ὁ Καθηγητής κ. Ἀθανάσιος Βουρλῆς.
Κήρυξη ἔναρξης τοῦ Συνεδρίου.
Χαιρετισμοί - Μηνύματα
Εἰσαγωγικές προσφωνήσεις:
πρωτ. Γεωργίου Μεταλληνοῦ, Κοσμήτορος Θεολογικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ.
Ἰωάννου Κογκούλη, Κοσμήτορος Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ.

Α′ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

19:00-19:25
Μάριος Μπέγζος, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ:
Ἐκκλησία καί κοινωνία στήν Ἑλλάδα σήμερα.

19:25-19:50
Χρῆστος Οἰκονόμου, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ:
Προοπτικές τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης στή σύγχρονη κοινωνία τοῦ 21ου αἰώνα. Ἐπάρκειες καί ἀνεπάρκειες (αὐτοκριτική).

19:50 - 20:45 Συζήτηση

ΤΕΤΑΡΤΗ 25 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2007

8:00 - 10:00 Θεία Λειτουργία

Β' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

10:30-10:55
Ἰωάννης Πέτρου, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ/ Χρυσόστομος Σταμούλης, Ἀναπλ. Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ / Ἄννα Κόλτσιου - Νικήτα, Ἐπίκ. Καθηγήτρια Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ: *Δυνατότητες και παρακωλύσεις.*

10:55 - 11:20
Ἀρχιμ. Κύριλλος Κατερέλος, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ: *Οἱ προοπτικές τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν στό πλαίσιο τῆς νέας πραγματικότητας.*

11:20 - 12:30 Συζήτηση

12:30 - 13:00 Διάλειμμα

13:00 - 13:30 Πορίσματα Συνεδρίου

Ὑπεύθυνοι πορισμάτων
Κωνσταντῖνος Μανίκας, Λέκτωρ.
Βασίλειος Γαϊτάνης, Ἐπίκ. Καθηγητής.
Ἐμμανουήλ Καραγεωργούδης, Λέκτωρ.
Παναγιώτης Ὑφαντῆς, Λέκτωρ.
Κωνσταντῖνος Κωτσιόπουλος, Λέκτωρ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

πρωτ. Γεώργιος Μεταλληνός, Κοσμήτωρ Θεολογικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ.

Μέλη

Νικόλαος Ὀλυμπίου, Πρόεδρος Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ.
Ἑλένη Χριστινάκη, Πρόεδρος Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας ΕΚΠΑ.
Νικόλαος Τζιράκης, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Ἰωάννης Κογκούλης, Κοσμήτωρ Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ.

Μέλη

Μιλτιάδης Κωνσταντίνου, Πρόεδρος Τμήματος Θεολογίας ΑΠΘ.
Γ. Θεοδωρούδης, Πρόεδρος Τμήματος Ποιμαντικῆς καί Κοινωνικῆς Θεολογίας ΑΠΘ.

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Κωνσταντῖνος Μπελέζος, Ἐπίκ. Καθηγητής.

Μέλη

Ἀθανάσιος Μελισσάρης, Ἐπίκ. Καθηγητής.
Γεώργιος Κόρδης, Λέκτωρ.
Σπυρίδων Τσιτσίγκος, Λέκτωρ.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Ἀθηνᾶ Κονταλῆ, Μ.Α., ὑπ. Δρ Θ.

ΧΟΡΗΓΟΙ

Ἱ. Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου, Ἐθνικό καί Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, Ἱ. Μονή Κύκκου, Ἱ. Μητρόπολη Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς, Ἱ. Μητρόπολη Γλυφάδας, Ἱ. Μητρόπολη Νέας Σμύρνης, Ἱ. Μητρόπολη Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ, Ἱ. Μητρόπολη Νικαίας.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ - ΜΗΝΥΜΑΤΑ

ΜΗΝΥΜΑ
ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Κου ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Αγαπητό και εκλεκτό, ελλόγιμο ακροατήριο,

Έχω τη χαρά να απευθύνομαι από της θέσεώς μου στις τέσσερις στέρεες ρίζες του υπεραιωνόβιου θεολογικού δέντρου που ευδοκιμεί στην ελληνική ακαδημαϊκή πραγματικότητα, τα τέσσερα, δηλονότι, Τμήματα των Θεολογικών Σχολών Αθηνών και Θεσσαλονίκης.

Έχω επίσης τη χαρά να αναγινώσκω στο πρόγραμμα του Συνεδρίου ως θέμα τη θέση και την αποστολή των Σχολών μας στη σύγχρονη κοινωνία. Οφείλουμε, πράγματι από καιρού εις καιρόν να κάνουμε μια ανασκόπηση της πορείας μας και αφουγκραζόμενοι την ανάγκη του λαού μας να επαναπροσδιορίζουμε τη θέση μας και την αποστολή μας στο σήμερα.

Περισσότερο και καλύτερα από όλους αυτό το έπρατταν οι Πατέρες της Εκκλησίας, οι θεολόγοι δηλαδή της εποχής τους, οι οποίοι έγραφαν, κήρυτταν, θεολογούσαν με βάση τα καίρια και ζωτικά ερωτήματα της εποχής. Για τούτο και η θεολογία τους είναι θεολογία αγωνίας, θεολογία ευθύνης και αγάπης, θεολογία σωτηριώδης και κριτήριο εκκλησιαστικότητος.

Σαφώς, σήμερα, η ακαδημαϊκοποίηση της θεολογίας προϋποθέτει ενασχόληση με ερωτήματα επιστημοσύνης μεν αλλ' όχι απαραιτήτως σωτηριολογικά. Ειδάλλως, θα όφειλε να συρρικνωθεί θεματολογικά, είτε να απολέσει το ενδιαφέρον για τη γνωστική πληρότητα.

Πώς όμως δύναται να ενασχοληθεί η θεολογική επιστήμη με την

επίκαιρη ποιμαντική ανάγκη χωρίς να ατροφήσει ερευνητικά; Όταν οι λεγόμενες πρακτικές επιστήμες τροφοδοτούνται θεματολογικά από τις ανάγκες της κοινωνίας και εξ αυτού του γεγονότος ελκύουν τις προσόδους και το έμψυχο υλικό τους, η θεολογική επιστήμη πώς θα επιβιώσει σε μια κοινωνία η οποία ρέπει προς τον συγκρητισμό και τη δεισιδαιμονία και είναι ηθικώς ημιαδιάφορη;

Στα παρόντα ερωτήματα ελπίζω να απαντήσει το Συνέδριό σας, για τούτο και με ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα ενημερωθώ για τις εργασίες του και τα πορίσματά του, ευχόμενος κάθε επιτυχία, και σε σας προσωπικώς τη σκήνωση του ζωαρχικού Πνεύματος στις καρδιές σας.

Με πατρικές αναστάσιμες ευχές,
Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
† ὁ Ἀθηνῶν Χριστόδουλος

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ
ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
Κου ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Μέ ἰδιαίτερη χαρά ἀπευθύνομε χαιρετισμό στό Συνέδριο τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν-Θεσσαλονίκης, τό ὁποῖο πραγματοποιεῖται φέτος στήν Ἀθήνα καί τό ὁποῖο, ἀπό τετραετίας, ἔχει καταστεῖ ἐτήσιος θεσμός.

Τό θέμα, τό ὁποῖο πρόκειται νά ἀπασχολήσει τό Συνέδριό σας καί πού ἔχει τίτλο: «Θέση καί ἀποστολή τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης στήν σύγχρονη κοινωνία», εἶναι καί ἐπίκαιρο καί ἀξιόλογο.

Ὅπως ἀντιλαμβανόμαστε, ἔγκριτοι ἐπιστήμονες ἀνέλαβαν εἰσηγήσεις καί οἱ σύνεδροι, μέλη τοῦ διδακτικοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τῶν δύο Σχολῶν, θά ἔχουν τήν εὐκαιρία νά διατυπώσουν, ἐπί τῶν εἰσηγήσεων ἤ ἄλλως πώς, τίς ἀπόψεις τους γιά τό ὑπό ἐξέταση ἀντικείμενο. Ἔτσι, πιστεύομε, ὅτι θά προκύψει ἕνας ἐποικοδομητικός διάλογος καί θά παραχθοῦν τά ἀναγκαῖα συμπεράσματα, τά ὁποῖα καί, ἀναμφίβολα, θά συμβάλουν θετικά στήν περαιτέρω πορεία καί προσφορά τῶν δυό Θεολογικῶν Σχολῶν μας.

Μέ τήν παρούσα ἐπικοινωνία μας μαζί σας, θεωροῦμε εὔκαιρο νά τονίσομε τόν, πανθομολογούμενα, καίριο ρόλο, τόν ὁποῖο διαδραμάτισε ἡ Θεολογική Σχολή Ἀθηνῶν, πρῶτα, καί στή συνέχεια ἡ Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης στό μακρό διάστημα λειτουργίας τους, ἀφοῦ ἔχουν νά ἐπιδείξουν καί οἱ δυό Σχολές σπουδαστές-ἀποφοίτους τους, οἱ ὁποῖοι συνέβαλαν, καί ἐξακολουθοῦν νά συμβάλλουν, καθοριστικά στά ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας, στά κοινωνικά θέματα καί στά ἐπιστημονικά-θεολογικά πράγματα.

'Ασφαλῶς, καί τό ὑπόψη θέμα τοῦ Συνεδρίου σας προκύπτει ὡς ἀναγκαιότητα, τόσο ἐξαιτίας τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν, ὅσο καί ἐνόψει τῶν ἔντονων προκλήσεων τῆς ἐποχῆς μας, εἴτε αὐτές παράγονται στό δικό μας τόπο εἴτε προέρχονται ἔξωθεν.

Γι' αὐτό, καί ἀναμένομε μέ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τά πορίσματα τοῦ Συνεδρίου σας, εὐχόμενοι καλή ἐπιτυχία στίς ἐργασίες του.

Μετ' εὐχῶν
† Ὁ Κύπρου Χρυσόστομος
Ἱερά 'Αρχιεπισκοπή Κύπρου

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΟΛΥΜΠΙΟΥ

Ὡς πρόεδρος τοῦ Τμήματος Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν σᾶς καλωσορίζω στό Δ΄ Θεολογικό Συνέδριο, τό ὁποῖο ἑστιάζεται στή Θέση καί ἀποστολή τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης στή σύγχρονη κοινωνία.

Περιττόν εἶναι νά γίνει ἐκτενής ἀναφορά στήν ἀναγκαιότητα συγκλήσεως τέτοιων συνεδρίων, ἀφοῦ τά συνέδρια καθαυτά ἔχουν στεφθεῖ ἀπό ἐπιτυχία, ἐνῶ τά ὀφέλη πού ἀποκομίζονται καί τά ἐμπειρικά δεδομένα πού ἀποκτῶνται εἶναι πολλαπλά. Ἡ ἀθρόα ἄλλωστε συμμετοχή καθηγητῶν συνέδρων, φοιτητῶν καί πολλῶν ἐνδιαφερομένων ἀναδεικνύει τή σημασία καί τή χρησιμότητά τους. Τά συνέδρια ὡς γνωστόν ἀποτελοῦν ἀφορμές γιά αὐτοκριτική, κατάθεση καινοτόμων ἀπόψεων, νέων θέσεων, καθώς καί εὐκαιρίες γιά προβληματισμό περί τοῦ τί μέλλει γενέσθαι.

Ἡ οὐσία τοῦ ἐφετινοῦ θέματος παρουσιάζει ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον τόσο ὡς πρός τή φύση του, ὅσο καί ὡς πρός τό ἐφικτόν του, ἐφόσον ἡ μέν θέση του ἀφορᾶ στή σημερινή κατάσταση τῶν Σχολῶν μας καί στά μέχρι τοῦδε πεπραγμένα τους, ἡ δέ ἀποστολή στήν ἐπίτευξη τῶν ἑκάστοτε ἐπιδιωκόμενων στόχων. Ὑπάρχει δηλαδή εἰδοποιός διαφορά μεταξύ ὑπαρκτοῦ καί ἐπιθυμητοῦ. Ὅσο περισσότερο πλήττεται ἡ ἀξιοκρατία, τόσο ποδηγετεῖται ἡ θεολογική ἐπιστήμη καί ἄλλο τόσο ἀπομακρύνεται τό ἐπιθυμητό, τό ὁποῖο ὁρίζεται καί ἀναθεωρεῖται ἀπό τίς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας κάθε ἐποχῆς.

Προσεγγίζοντας ὀρθά τό θέμα μας ἔχουμε χρέος νά μή μείνουμε προσκολλημένοι στό παρελθόν, ἀλλά νά στηριχθοῦμε στό παρόν καί νά προβληματιστοῦμε γιά τό μέλλον. Τά 170 χρόνια παιδείας καί ἤθους τῆς ἱστορικῆς μας Σχολῆς νά ἀποτελέσουν τό ἐφαλτήριο γιά ἐπιτάχυνση τῶν προσπαθειῶν καί συντονισμό τῶν ἐνεργειῶν ὅλων μας μέ γνώμονα τήν ἐπιτυχῆ προαγωγή τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης. Στόν βωμό τῆς ἐπιτυχίας αὐτῆς ἀξίζει νά θυσιαστοῦν προσωπικές φιλοδοξίες καί νά ἀναχαιτισθοῦν προσπάθειες ὑπονόμευσης ἀρχῶν, θεσμῶν καί ἀξιῶν.

Ὡστόσο ραγδαῖες ἀναμένονται οἱ ἐξελίξεις γιά τόν θεολογικό κόσμο ἐνόψει τῆς «παγκοσμιοποίησης τῆς παιδείας», μέ συνέπεια τήν ἐπαπειλούμενη ὑποβάθμιση τῶν θεολογικῶν γραμμάτων καί συρρίκνωση τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. Διαφαίνεται ἔτσι ἡ ἀποκαθήλωση τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης μέσω τῆς πιθανῆς σύμπτυξης τῶν τμημάτων της καί τῆς ὠμῆς γενίκευσης τῶν ἐπιμέρους ἐπιστημονικῶν κλάδων.

Ὀφείλουμε ἑπομένως νά βρισκόμαστε σέ διαρκῆ ἐγρήγορση γιά τήν ἀσφαλῆ καί ὀρθή ἀντιμετώπιση τῶν ἐπερχόμενων θεολογικῶν συνθηκῶν.

Ὡς διδάσκοντες εἴμαστε ἠθικά καί νομικά ἐντεταλμένοι νά προασπιζόμαστε τά δικαιώματα τῶν φοιτητῶν μας καί νά ἀγωνιζόμαστε ἄοκνα γιά τήν παροχή ὑψηλοῦ ἐπιπέδου σπουδῶν, ὥστε ὁ τίτλος ἤ οἱ τίτλοι πού θά λάβουν νά ἔχουν αὐξημένο κύρος καί ἐπαγγελματικό ἀντίκρυσμα. Βέβαια ὡς ὑψηλό ἐπίπεδο σπουδῶν νοεῖται ὄχι μόνο ἡ ἐπιστημονικά ἔγκυρη διδασκαλία, ἀλλά καί ἡ ἀναδιοργάνωση τῶν βιβλιοθηκῶν, ἡ συνεχής ἐνημέρωση ἀρχειακοῦ ὑλικοῦ, τά ἀρτιότερα ἐπιστημονικῶς καί ἔγκριτα βιβλιογραφικῶς συγγράμματα, ἡ παροχή σύγχρονων ἠλεκτρονικῶν μέσων, ἡ ἐπί τό ἀνθρωπινότερον στέγαση τῶν διδασκομένων στούς χώρους τῶν Σχολῶν μας κ.ἄ.

Μέ τίς σκέψεις αὐτές εὔχομαι ὁλόψυχα ἐπιτυχή ἔκβαση τοῦ Συνεδρίου μας καί καρποφόρα τά συμπεράσματα του.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΕΛΕΝΗΣ ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομε,
Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Αχελώου κ. Ευθύμιε,
Σεβαστοί Ομότιμοι Καθηγητές και δάσκαλοί μας,
Άγιε Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής Αθηνών,
Κύριε Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης,
Κύριοι Πρόεδροι,
Αγαπητοί Συνάδελφοι,
Αγαπητοί Φοιτητές και Φοιτήτριες,
Κυρίες και Κύριοι,
Θέλω, κατ' αρχάς, να σας ευχηθώ εκ βάθους καρδίας «Χριστός Ανέστη» και Χρόνια Πολλά.

Είναι μεγάλη χαρά να χαιρετίζω την έναρξη του Δ΄ συνεδρίου των Θεολογικών μας Σχολών.

Είναι κοινή διαπίστωση, φρονώ, η μεγάλη επιτυχία που είχαν τα προηγούμενα συνέδρια, καθώς και έκδηλη η ανάγκη για τήρηση και επέκταση αυτού του θεσμού. Σε μία εποχή αβεβαιότητας, τόσο σε πνευματικό αλλά και σε εκπαιδευτικό επίπεδο, το θέμα του τρέχοντος συνεδρίου: «Θέση και αποστολή των Θεολογικών μας Σχολών στη Σύγχρονη κοινωνία» είναι πιο επίκαιρο από ποτέ.

Η συμμετοχή στο θεσμό αυτό δεικνύει έντονα το υψηλό επίπεδο, επιστημονικό, αλλά και διδακτικό, των μελών Δ.Ε.Π. που στελεχώνουν τις Σχολές μας. Αλλά και τον έντονο προβληματισμό τους για το

μέλλον και τις δυνατότητες της Θεολογικής μας παιδείας, ειδικά σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Οι καιροί είναι δύσκολοι, ο δρόμος ανηφορικός, η πίστη μας όμως μεγάλη και οι αγώνες μας θα συνεχίζονται αδιάκοπα, γιατί οι κορφές κατακτούνται με προσπάθεια και πίστη.

Έχοντας κατά νου τα γόνιμα συμπεράσματα που εξήχθησαν από τις ομιλίες και τις συζητήσεις των παρελθόντων ετών, προσδοκώ στα αποτελέσματα και αυτού του Συνεδρίου. Εύχομαι δε η όλη οργάνωση να είναι αντάξια αυτής των προηγουμένων και να παραγάγει υλικό που θα αποτελέσει αφορμή για περαιτέρω έρευνα, συζήτηση και προσπάθεια.

Ευχαριστώ
και πάλιν ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ Α.Π.Θ. ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Οι μεγάλες πολιτικές αλλαγές που κατά την τελευταία δεκαετία του κ΄ αιώνα συνέβησαν σε παγκόσμιο επίπεδο και οι κοινωνικές μεταβολές που επακολούθησαν είχαν μεταξύ άλλων συνέπειες και στον τρόπο με τον οποίο η σύγχρονη ελληνική διανόηση αντιλαμβάνεται τη θέση και τον ρόλο τόσο των Θεολογικών Σχολών μέσα στα πανεπιστήμια, όσο και του θεολόγου μέσα στην εκπαίδευση και στην κοινωνία γενικότερα. Η γνωστή στροφή της κοινωνίας προς συντηρητικότερες επιλογές μετά την ανατροπή των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού και η κυριαρχία της λογικής της ελεύθερης αγοράς, με πλέον εμφανή συνέπεια τη γένεση έντονων αισθημάτων ανασφάλειας που οδηγούν τους ανθρώπους σε παράλογες εξαρτήσεις από κάθε είδους «σωτήρες», οι οποίοι υπόσχονται έτοιμες μεταφυσικές λύσεις στα όποια προβλήματά τους, συνιστούν κάποιες από τις φανερές αιτίες που οδήγησαν σε βαθμιαία υποχώρηση του ζωντανού θεολογικού λόγου.

Πέρα όμως από αυτές τις φανερές αιτίες, που ασφαλώς έχουν οξύνει κατά τα τελευταία χρόνια το πρόβλημα, η υποβάθμιση του επιπέδου των θεολογικών σπουδών στην Ελλάδα άρχισε πολύ νωρίτερα, όταν με μια απλή νομοθετική ρύθμιση, οι δύο Θεολογικές Σχολές της Ελλάδας έγιναν τέσσερις, και βέβαια όχι χωρίς σημαντικές επιπτώσεις στην ποιότητα της παρεχόμενης από αυτές εκπαίδευσης, αφού είναι γνωστό ότι στην Ελλάδα οι κανόνες του ανταγωνισμού ποτέ δεν λειτουργούν προς την κατεύθυνση που υποτίθεται ότι θα έπρεπε να λειτουργούν. Δεν είναι τυχαίο ότι χρειάστηκαν 25 ολόκληρα χρόνια μετά από εκείνον τον βίαιο και αφύσικο διπλασιασμό των Θεολογικών Σχολών, ώστε να

μπορέσουν αυτές να αποκτήσουν μια κάπως ευπρόσωπη παρουσία μέσα στα Πανεπιστήμια, χωρίς εντούτοις να έχουν καταφέρει να απαλλαγούν πλήρως από κάποια αρνητικά κατάλοιπα της περιπέτειάς τους.

Το πιο τραγικό όμως στην όλη υπόθεση είναι ότι πριν ακόμη επουλωθούν πλήρως τα τραύματα του πειράματος εκείνου, αυτό επαναλαμβάνεται με τις ίδιες ακριβώς προδιαγραφές του προηγούμενου· η ίδια πρόφαση (ανάγκη παραγωγής στελεχών για την Εκκλησία) και ο ίδιος ανομολόγητος στόχος (η προώθηση κάποιων εκλεκτών της σημερινής εκκλησιαστικής ηγεσίας σε καθηγητικές θέσεις που δεν μπορούσαν να καταλάβουν στις ήδη λειτουργούσες Θεολογικές Σχολές). Το κύριο, μάλιστα, χαρακτηριστικό της σύγχρονης εποχής, η διαρκώς αυξανόμενη εμπιστοσύνη των ανθρώπων στις θεσμοθετημένες μορφές έκφρασης της πίστης, που φαίνεται να έχει καταλάβει ακόμη και την πολιτική ηγεσία της χώρας, όχι μόνο δεν αφήνει κάποια περιθώρια αντίδρασης στην κατάσταση αυτή, αλλά λειτουργεί και ανασταλτικά σε οποιαδήποτε προσπάθεια αναζήτησης και παραγωγής νέας θεολογικής σκέψης.

Είναι όμως προφανές ότι μια θεολογία που αδυνατεί να προσεγγίσει τα προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας, μια θεολογία που ζει και κινείται στο παρελθόν μακριά από τις καθημερινές ανάγκες του ανθρώπου, μια θεολογία που απέναντι σε υπαρκτά και επείγοντα προβλήματα και σε σειρά ολόκληρη από αδιέξοδα έχει να προσφέρει φανταστικές μόνο λύσεις και διεξόδους, αρνείται ουσιαστικά τον εαυτό της, αφού στερείται ένα από τα πιο βασικά γνωρίσματα που οφείλει να έχει η Θεολογία, το προφητικό, με τη βιβλική και όχι την τρέχουσα σημασία του όρου.

Προφητική όμως διάσταση του θεολογικού λόγου σημαίνει ότι αυτός πρέπει να απαλλαγεί από τη θρησκευτική κατανόηση της Εκκλησίας. Η σημερινή ηγεσία της Εκκλησίας της Ελλάδος, αυτοπροσδιοριζόμενη ως «η Εκκλησία» διαφοροποιεί σαφώς τον εαυτό της από την υπόλοιπη ελληνική κοινωνία και πιέζει την πολιτική ηγεσία της χώρας για εξασφάλιση προνομίων για των εαυτό της, ακόμη και ενάντια στην ελληνική κοινωνία, όπως, για παράδειγμα, την απαίτηση σε εποχή λιτότητας για χρηματοδότηση τεσσάρων επιπλέον, αποδεδειγμένα άχρηστων, Θεολογικών Σχολών.

Ανεξάρτητα, πάντως, από το ποιος ευθύνεται γι' αυτό, η κατάσταση εμφανίζεται σήμερα διαμορφωμένη. Η ηγεσία της ελλαδικής Εκκλησίας με τις επιλογές της δείχνει να έχει συμβιβαστεί με την ιδέα ότι επίκειται ο χωρισμός της από το Κράτος και ελπίζει αυτή τη φορά να μην πιαστεί απροετοίμαστη. Δυστυχώς όμως ο τρόπος, με τον οποίο προετοιμάζεται, την οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην παραπέρα συρρίκνωσή της και περιθωριοποίησή της. Συγκεκριμένα, αντί να αναθέσει στις Θεολογικές Σχολές μια μελέτη και ανάλυση της σύγχρονης πραγματικότητας, που θα τη βοηθήσει να κάνει τις απαραίτητες ψύχραιμες επιλογές, προτιμά τις ερασιτεχνικές αναλύσεις αμφίβολης ποιότητας επικοινωνιολόγων και καταφεύγει σε ανιστορικές και αψυχολόγητες αντιδράσεις που μπορεί προς στιγμήν να δημιουργούν ένα κλίμα διωκόμενης Εκκλησίας και να προκαλούν συσπείρωση των μελών της, μακροπρόθεσμα όμως την βγάζουν έξω από τη διαδικασία διαμόρφωσης της νέας κοινωνίας.

Μέσα σε αυτό το, εν πολλοίς, απαισιόδοξο κλίμα, τίθεται το ερώτημα του ρόλου που μπορεί να παίξουν οι κρατικές Θεολογικές Σχολές σήμερα. Ακόμα πιο έντονα τίθεται το ερώτημα, γιατί ένα λαϊκό κράτος να χρηματοδοτεί θεολογικές σπουδές σε κρατικά πανεπιστήμια από τη στιγμή που έχει ήδη δεχτεί να χρηματοδοτεί τις εκκλησιαστικές θεολογικές σχολές και έτσι καλύπτει τις ανάγκες των πολιτών του για θεολογική παιδεία.

Μια απάντηση στο ερώτημα αυτό θα μπορούσε να προκύψει από μια νέα προσέγγιση του οράματος του Ιησού Χριστού για τον κόσμο που συνοψίζεται στον όρο «Βασιλεία του Θεού», όπως αυτός περιγράφεται στα βιβλικά κείμενα. Και αν είναι αλήθεια ότι η Εκκλησία συνιστά μια ιστορική μορφή της αναμενόμενης Βασιλείας του Θεού, η Θεολογία δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να είναι μια λειτουργία της Εκκλησίας. Ο μόνος τρόπος για να αποκτήσει η Θεολογία ένα πραγματικό νόημα είναι να καταστεί μια λειτουργία της Βασιλείας του Θεού στην κοινωνία και στον κόσμο ολόκληρο. Ως τέτοια λειτουργία όμως η Θεολογία είναι υποχρεωμένη να ανοιχτεί δημόσια στην κοινωνία, προσφέροντας μια πρόταση ζωής εμπνευσμένη από το όραμα της Βασιλείας του Θεού

και, μάλιστα, να διαλεχθεί με την κοινωνία και ενδεχομένως να δεχτεί και τη δημόσια κριτική για την πρότασή της. Στην προκειμένη περίπτωση δεν πρόκειται για μια διαπραγμάτευση ή συμφωνία μεταξύ δύο θεσμών (Κράτους και Εκκλησίας), που επιχειρούν αμοιβαία να κατοχυρώσουν τα συμφέροντά τους, αλλά για μια ελεύθερα διατυπωμένη και νηφάλια συγκροτημένη πρόταση που απευθύνεται σε ολόκληρη την κοινωνία. Από την άποψη αυτή προκύπτει σχεδόν ως αυτονόητο το ότι ένα λαϊκό κράτος χρειάζεται μια παρόμοια ανάλυση της κοινωνίας, στηριγμένη στην αυθεντική παράδοση του τόπου, και, μάλιστα, πολύ περισσότερο χρειάζεται την ανάλυση αυτή μετά την ίδρυση των εκκλησιαστικών Θεολογικών Σχολών, οι οποίες, λόγω της εξάρτησής τους από την εκκλησιαστική ηγεσία, δεν είναι σε θέση να διατυπώσουν έναν απελευθερωτικό θεολογικό λόγο.

Πιστεύοντας ότι τα πορίσματα του φετινού μας Δ′ Συνεδρίου των Θεολογικών Σχολών της χώρας μας θα αποτελέσουν το έναυσμα για μια ευρύτατη προς την κατεύθυνση αυτή συζήτηση σε επίπεδο κοινωνίας, χαιρετίζω την έναρξη των εργασιών του.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΛ. ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ Α.Π.Θ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΔΕΣΠΩΣ ΛΙΑΛΙΟΥ

Πάτερ Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής Αθηνών,
Κύριε Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης,
Κύριοι Πρόεδροι των Τμημάτων των Θεολογικών μας Σχολών,
Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι όλων των βαθμίδων και των τιμητικών διακρίσεων,
Αγαπητοί φοιτητές και φοιτήτριες,

Και η φετεινή μας συνάντηση είναι όλως ιδιαιτέρως σημαντική, γιατί σχετίζεται όχι απλώς με το μέλλον των Θεολογικών Σχολών της πατρίδας μας αλλά με το μέλλον της Θεολογίας, ως ανθρωπιστικής επιστήμης, και το μέλλον του Ελληνικού Δημόσιου Πανεπιστημίου, του οποίου το κύρος βάλλεται και υπονομεύεται στην κοινωνία. Η ευθύνη μας είναι τεράστια και δεν μπορεί να εξαντλείται στις τυπικές συναντήσεις μας και σε μία θεματολογία ανακυκλούμενων θεμάτων, χωρίς τη σφραγίδα της επιστημονικής συμβολής. Έχουμε πια γνωρισθεί και θα γνωριζόμαστε περισσότερο με τον επιβληθέντα εκ των άνω νέο Νόμο - πλαίσιο για τα ΑΕΙ, γι' αυτό τώρα πια πρέπει να ανασυντάξουμε τις επιστημονικές μας δυνάμεις προς διακονία της θεολογίας, που είναι το όραμα και η ζωή μας. Πρέπει από αυτές τις συναντήσεις, που θα πρέπει να έχουν πια επιστημονικό και μόνο χαρακτήρα να αναδυθεί η επιστημονική μας καρποφορία και παραγωγή. Έτσι θαρρώ πως μπορούμε να αναδείξουμε το έργο μας και να συμβάλουμε στην ποιοτική αναβάθμιση της θεολογίας, ως ανθρωπιστικής επιστήμης και διακονίας της ορθοδόξου παραδόσεως.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ

Πρωτ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ
ΚΟΣΜΗΤΟΡΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Με την χάρη του Θεού συνέρχεται σήμερα το Δ΄ Συνέδριο των Θεολογικών Σχολών Αθηνών - Θεσσαλονίκης και με αναστάσιμη χαρά υποδεχόμεθα τους φιλτάτους συναδέλφους της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, χαιρετίζοντάς τους «εν φιλήματι αγίω» (Ρωμ. 16,16) και ευχαριστώντας τους, που υπεβλήθησαν στον κόπο του ταξειδίου, για να συναγωνισθούν πνευματικά μαζί μας αυτό το διήμερο. Ευχαριστούμε επίσης όλους τους εκλεκτούς και υψηλούς επισκέπτες μας, εκ μέρους της Εκκλησίας και του Πανεπιστημίου, αλλά και όλους τους λοιπούς που τιμάτε το Συνέδριό μας με την παρουσία σας. Ένας λόγος ευχαριστίας ανήκει αστασίαστα και στους σεβαστούς Ομοτίμους Καθηγητάς μας, που μόνιμα παρακολουθούν με μεγάλο ενδιαφέρον την προσπάθειά μας και μας ενθαρρύνουν με την παρουσία και τον σοφό λόγο τους.

Η νέα μας αυτή προγραμματισμένη συνάντηση, από το έτος 2004 λειτουργεί ως θεσμός πλέον για τις Σχολές μας. Η ευλογημένη ιδέα των τότε Κοσμητόρων, κυρίων Κωνσταντίνου Σκουτέρη και Χρ. Οικονόμου, όχι μόνο έγινε πραγματικότητα, αλλά η φετινή τέταρτη κατά σειρά πραγμάτωσή της αποδεικνύει όχι μόνο την αντοχή της, αλλά και την συνειδητοποίηση της αναγκαιότητάς της για την πορεία των Σχολών μας. Αυτή η συνείδηση συνέβαλε αποφασιστικά στο να αντιμετωπισθούν επιτυχώς και αυτή τη χρονιά όλες οι πρακτικές δυσκολίες - και δεν ήταν λίγες- που σχετίζονται με τέτοια εγχειρήματα. Προ πάντων δε οι οικονομικές, με την φιλόστοργη συμβολή του εκκλησιαστικού χώρου της Ελλάδος της Κύπρου και του Πανεπιστημίου μας.

Θα μου επιτραπεί να περιορισθώ στην Προσφώνηση αυτή σε κάποι-

ες σύντομες σκέψεις για τη συγκρότηση του Συνεδρίου και την διεξαγωγή του, αρχίζοντας με την επιλογή του γενικού θέματός του, που προέκυψε από την αγαστή συνεργασία των Κοσμητειών μας. Ευχαριστούμε μάλιστα ιδιαίτερα τον εκλεκτό φίλο και συνάδελφο Κοσμήτορα κ. Ιωάννη Κογκούλη και τους εν Θεσσαλονίκη συνεργάτες του για την τελική διατύπωση του θέματός μας. Σ' αυτό οδήγησε, βέβαια, μια συγκεκριμένη φιλοσοφία. Στα τρία προηγούμενα Συνέδριά μας προσεγγίσθησαν θέματα περισσότερο θεολογικά και θεωρητικά, με άμεση αναφορά στη Θεολογία και το επιστημονικό και ερευνητικό αντικείμενό μας.

Επιτρέψτε μου να υπενθυμίσω:

Α' Συνέδριο, Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2004: Οι Θεολογικές σπουδές στην Ελλάδα.

Β' Συνέδριο, Αθήνα, Μάιος 2005: Θεολογικές σχολές και εκκλησιαστική εκπαίδευση.

Γ' Συνέδριο, Θεσσαλονίκη, Μάιος 2006: Προοπτικές του διεπιστημονικού διαλόγου: Θεολογία, ανθρωπιστικές σπουδές, Θετικές επιστήμες.

Και στα τρία όμως αυτά Συνέδρια μόνιμη ήταν η έκφραση κάποιων παραπόνων και επικρίσεων, επικεντρουμένων σε δύο καταφανείς αδυναμίες και ελλείψεις μας: α) την απουσία δυνατότητας άσκησης αυτοκριτικής και ελέγχου της παρουσίας των Σχολών μας στην ελληνική πραγματικότητα και β) την έλλειψη επαρκούς χρόνου για εποικοδομητική συζήτηση και την λήψη επαρκώς θεμελιωμένων πρακτικών αποφάσεων.

Τα αιτήματα αυτά μας οδήγησαν σε κάποιες τολμηρές καινοτομίες. Παραμερίσθηκε πρώτα η επικρατούσα στα άλλα Συνέδρια πρακτική των οκτώ ανακοινώσεων και περιορισθήκαμε σε τέσσερις εισηγήσεις, δύο για κάθε Σχολή, με στόχο την επέκταση του χρόνου συζήτησης, όπως δείχνει το Πρόγραμμά μας. Αυτά όσον αφορά στην πρακτική διαδικασία.

Σημασία όμως έχει, κυρίως, η επιλογή του θέματός μας: «Θέση και αποστολή των Θεολογικών Σχολών και Θεσσαλονίκης στη σύγχρονη κοινωνία». Το θέμα οριοθετεί σαφώς τα καίρια και δυσεπίλυτα, σε κάποια σημεία, προβλήματα, που αντιμετωπίζουν οι Σχολές μας,

αλλά και ολόκληρος ο θεολογικός κόσμος, και μάλιστα οι νεώτεροι θεολόγοι, στη σύγχρονη ελλαδική και ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Θα παρουσιασθούν, έτσι, οι επάρκειες και ανεπάρκειές μας, στα όρια μιας ειλικρινούς αυτοκριτικής. Ακόμη οι δυνατότητες και παρακωλύσεις, που προσφέρει ή παρουσιάζει η ελληνική κοινωνία στην κοινωνική μας παρουσία και κυρίως η εξέλιξη και πορεία του πανεπιστημιακού χώρου, με τη νέα νομοθεσία για την Ανώτατη Εκπαίδευση. Στο κέντρο του προβληματισμού μας εντάσσεται η ίδρυση και νομοθετική ρύθμιση των τεσσάρων Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών, οι οποίες στην πράξη υπερβαίνουν τα όρια των απλών Σχολών, λειτουργώντας, με τη χορήγηση περισσοτέρων πτυχίων μάλλον ως Πανεπιστήμια. Είναι ευνόητο, συνεπώς, γιατί θα κλείσει το Συνέδριό μας εισήγηση με θέμα: «Οι προοπτικές των Θεολογικών Σχολών στα πλαίσια της νέας πραγματικότητας». Στο σημείο όμως αυτό χρειάζεται μια διευκρίνιση, που δικαιολογεί την επικέντρωση των ανησυχιών μας σ' αυτό το θέμα.

Μαζί με τον συνάδελφο, τέως Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης, κ. Χρήστο Οικονόμου, είχαμε το τραγικό προνόμιο, με την εξουσιοδότηση των Γενικών Συνελεύσεων των Σχολών και των Κοσμητειών μας, να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα της ιδρύσεως των τεσσάρων Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών, με μακρές συζητήσεις και ενίοτε επώδυνες αντιπαραθέσεις με πρόσωπα του εκκλησιαστικού χώρου και της Πολιτείας, για την προάσπιση των καλώς νοουμένων συμφερόντων των Σχολών μας και των νεωτέρων αποφοίτων τους. Από τις συνεχείς επαφές με πρόσωπα του πολιτικού κυρίως κόσμου διακριβώσαμε τις διαθέσεις και στοχοθεσίες διαφόρων κύκλων - όχι μόνον πολιτικών - ως προς το μέλλον των Σχολών μας, στο πλαίσιο των τρεχουσών αναπροσαρμογών. Δεν μπορώ να αποκρύψω, ότι διαφαίνεται η απειλή για τη συνέχεια της παρουσίας των Σχολών μας στην πανεπιστημιακή οικογένεια, ως ελεύθερων και αυτοοριζόμενων επιστημονικών και ερευνητικών χώρων, παρά την αυτονόητη φυσικά εκκλησιαστικότητά τους και τη συνεργασία τους, όπως μέχρι σήμερα, με την τοπική Εκκλησία και την Ιεραρχία της.

Ο πολύμηνος και αδυσώπητος αυτός αγώνας μας προσέφερε πολλές

και οδυνηρές εμπειρίες, συμβάλλοντας στη συγκέντρωση ενός τεραστίου γραπτού υλικού, μέρος του οποίου - το καιριότερο- θα προστεθεί με την έγκριση του Συνεδρίου μας ως Παράρτημα στην έκδοση των Πρακτικών του. Πόσο δε μάλλον, όταν έγκριτοι νομομαθείς, με υπεύθυνες γνωμοδοτήσεις τους συμμερίζονται και επιβεβαιώνουν τις ανησυχίες μας, οι οποίες αποδεικνύονται, έτσι, λογικές και δικαιωμένες. Είναι ανάγκη, λοιπόν, το θέμα αυτό να απασχολήσει ιδιαίτερα το Συνέδριό μας.

Οφείλω όμως να δηλώσω, ότι εξ αρχής η αντίδρασή μας δεν στρεφόταν στην εξέλιξη των Σχολών της Εκκλησίας ως καθαρά ιερατικών, και των διακονούντων σ' αυτές Συναδέλφων, αλλά στην μεθόδευση αυτής της διαδικασίας, όταν μάλιστα έντονος και καθημερινός είναι ο θόρυβος για σχεδιασμούς συρρικνώσεως των δύο πανεπιστημιακών Θεολογικών Σχολών σε δύο μόνο Τμήματα, με θρησκειολογικό μάλιστα χαρακτήρα, για την τελική ενσωμάτωσή τους σε άλλες Σχολές. Και αυτό, μολονότι η θρησκειολογία, στους βασικούς κλάδους της, καλλιεργείται εντατικά και αποτελεσματικά, και σήμερα, στις Σχολές μας. Η νομοθέτηση όμως των Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών, με τη δομή που λαμβάνουν, μπορεί σύμφωνα με κάποιους γνώστες των πραγμάτων εύκολα να οδηγήσει στον περιορισμό της θεολογικοθρησκευτικής εκπαίδευσης στο χώρο της Εκκλησίας, στήν ἰδιωτικοποίησή της δηλαδή, σ' αντίθεση με τα κρατούντα στην υπόλοιπη Ευρώπη και το ακαδημαϊκό STATUS, που εκεί επικρατεί, κατά το οποίο οι ομολογιακά προσδιοριζόμενες Θεολογικές Σχολές (Ρωμαιοκαθολικές και Προτεσταντικές) ασκούν ερευνητικό - επιστημονικό έργο στα κρατικά Πανεπιστήμια, παρά τη σχέση και συνεργασία τους με τις κατά τόπους εκκλησιαστικές Αρχές.

Η συζήτησή μας, πιστεύω, ότι θα οδηγήσει σε ασφαλή συμπεράσματα για τον καθορισμό και την περαιτέρω πορεία μας. Εύχομαι οι φόβοι αυτοί να αποδειχθούν αδικαιολόγητοι. Οι καθησυχαστικές όμως διευκρινήσεις και υποσχέσεις των υπευθύνων αποδυναμώνονται σημαντικά από τις διαφανείς προθέσεις των και τα ίδια τα πράγματα. Όλα αυτά όμως σεις θα τα κρίνετε, αγαπητοί Συνάδελφοι, και μάλιστα οι νεώτεροι (εγώ αφυπηρετώ οσονούπω), που έχετε την τεράστια ευθύνη να

συνεχίσετε την παράδοση των Σχολών μας, που ιδρύθηκαν και εμεγαλούργησαν με το μόχθο και τις θυσίες των προκατόχων μας.

Μη λησμονούμε όμως ποτέ, ότι το πρόβλημα της συνέχειας και του χαρακτήρα τους δεν είναι προσωπικό, αλλά κοινός αγώνας για της Σχολές μας και την ύπαρξη και ακαδημαϊκή ταυτότητά τους. Σε ένα τέτοιο αγώνα περί υπάρξεως απαιτείται ενότητα και ομοψυχία, διότι όλες οι φανερές και οι αφανείς επιβουλές εναντίων τους θα βρουν ερείσματα στην διαίρεση και διάσπασή μας. Είναι δε περιττό να υπενθυμίσω τον αγιοπνευματικό λόγο του ιερού Χρυσοστόμου: «Τον εαυτόν μη αδικούντα ουδείς παραβλάψαι δύναται». Άρα το πρόβλημα και η λύση του είναι στα χέρια μας, Το Συνέδριό μας θα προσφέρει αρκετές προκλήσεις για υπεύθυνες τοποθετήσεις και θαρραλέες παρεμβάσεις. Παρακαλώ για τη συμμετοχή όλων σας.

«Όσοι πιστοί προσέλθετε»!
Η πνευματική τράπεζα γέμει, ο λόγος πολύς.
Καλή δύναμη!

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΓΚΟΥΛΗ
ΚΟΣΜΗΤΟΡΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΠΘ

Για μία ακόμη φορά συναντώμεθα οι συνάδελφοι των Θεολογικών Σχολών για συμπροβληματισμό, ανταλλαγή απόψεων και παραγωγικό διάλογο πάνω σε θέματα που άπτονται τόσο παγίων όσο και επικαίρων προβλημάτων του χώρου μας και της κοινωνίας μας. Έτσι, σήμερα είμεθα συνηγμένοι για το Δ′ Θεολογικό Συνέδριο των Θεολογικών Σχολών με ένα άκρως ενδιαφέρον θέμα: «Θέση και αποστολή των Θεολογικών Σχολών στη σύγχρονη κοινωνία».

Το εν λόγω θέμα θα προκαλέσει -πιστεύω- έναν συμπροβληματισμό άκρως ενδιαφέροντα τοσούτον μάλλον καθόσον την τελευταία διετία καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε δύο προβλήματα: το ένα προέκυψε από τη λειτουργία των τεσσάρων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών και τη δημιουργία σ' αυτές οκτώ νέων Θεολογικών Τμημάτων· και τούτο παρά την πανηγυρική διαβεβαίωση εκπροσώπου μας στις διαπραγματεύσεις των Θεολογικών Σχολών με το Υπουργείο Παιδείας πως ο αγώνας μας ως προς την Ανωτατοποίηση των Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών στέφτηκε με επιτυχία, αφού αυτές θα λειτουργούσαν ΜΟΝΟ ως Σχολές Ιερατικών σπουδών. Το άλλο σχετίζεται με τα προβλεπόμενα απ' το νέο Νόμο πλαίσιο σχετικά με την υποχρεωτική συγχώνευση Τμημάτων συναφούς γνωστικού αντικειμένου.

Προς αποφυγή κάθε παρεξήγησης σπεύδω να δηλώσω ότι ως Πανεπιστημιακοί δάσκαλοι Θεολογικών Σχολών είμαστε ενεργά μέλη της Ορθόδοξης Καθολικής Εκκλησίας, εργαστήκαμε και εργαζόμαστε ιεραποστολικά στο σώμα της και οι τυχόν αντιθέσεις μας με την Εκκλησιαστική Διοίκηση ή διαφορετικοί προβληματισμοί σε καμία περίπτωση δεν στρέφονται κατά του σώματος της Εκκλησίας, αλλά έχουν να κάνουν με τις διαφωνίες μας στις επιλογές διακόνων της.

Έχω τονίσει πολλές φορές ότι προσωπικά σέβομαι, αγαπώ ανιδιοτελώς και εκτιμώ χωρίς υστεροβουλία τους έχοντες την κύρια ευθύνη στο χώρο της Εκκλησιαστικής Διοίκησης. Αυτό δεν με εμποδίζει να διατηρώ το δικαίωμα να έχω διαφορετική θέση και διαφορετικές απόψεις για κάποια θέματα, στα οποία εντάσσονται και αυτά που αφορούν στις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες.

Ως προς τα προβλήματα τα σχετικά με τις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες υποστήριζα και υποστηρίζω πως η Ελλαδική Εκκλησία δεν έχει ανάγκη από ιερείς πρώτης κατηγορίας. Το φλέγον πρόβλημα που έπρεπε προ ετών να αντιμετωπίσει η Εκκλησιαστική διοίκηση είναι η έλλειψη ιερέων σε πάνω από 1200 χωριά της υπαίθρου. Ασφαλώς, δεν πιστεύω πως θα υπάρξει απόφοιτος των Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών που θα θελήσει να υπηρετήσει σ' αυτά τα ακριτικά χωριά.

Το ανακύψαν από την ανωτατοποίηση των Εκκλησιαστικών Ακαδημιών και από τα προβλεπόμενα στο Νόμο πλαίσιο για την υποχρεωτική συγχώνευση Τμημάτων με συναφές γνωστικό αντικείμενο πρόβλημα αναδεικνύει ένα παράδοξο: ενώ στις χώρες του πρώην «Υπαρκτού Σοσιαλισμού» οι Θεολογικές Σχολές αγωνίζονται να υπαχθούν στο Δημόσιο, εδώ με κινήσεις εκ των έσω -και όχι μόνο- ανοίγονται κερκόπορτες για τον εξοβελισμό τους από τα Πανεπιστήμια ή επιχειρείται η συρρίκνωσή τους σε πρώτη φάση και εν συνεχεία ο περιορισμός τους σε Τμήματα Θρησκειολογικών Σπουδών (Religious Studies).

Βέβαια, πτυχιούχοι των Θεολογικών Σχολών Χάλκης, Αθηνών και Θεσσαλονίκης ήταν και είναι λαμπροί Πατριάρχες, Αρχιεπίσκοποι, Μητροπολίτες, γενικά Επίσκοποι, κληρικοί έγγαμοι και άγαμοι, Ηγούμενοι και Ηγούμενες, μοναχοί και μοναχές, που διακόνησαν και διακονούν την αγία Ορθόδοξη Καθολική Εκκλησία και ιδιαίτερα το Γένος μας. Ασφαλώς, σήμερα οι ανάγκες των καιρών επιβάλλουν οι υποψήφιοι επίσκοποι να διαθέτουν, εκτός από το πτυχίο τους, διδακτορικό δίπλωμα, και μάλιστα Θεολογίας, καθώς επίσης και αξιόλογο συγγραφικό έργο.

Το πρόβλημα όμως της θέσης και της αποστολής των Θεολογικών

Σχολών στη σύγχρονη κοινωνία μετά από τη λειτουργία των τεσσάρων Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών και τη δημιουργία σ' αυτές οκτώ νέων θεολογικών Τμημάτων, καθώς και με τα όσα διαλαμβάνει η καινούρια νομοθεσία του Υπουργείου για τα ΑΕΙ, γίνεται εντονότερο.

Προσωπικά, ως προς τις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες εμμένω στις ακόλουθες θέσεις μου: Εάν η Εκκλησιαστική Διοίκηση της Εκκλησίας της Ελλάδος εμμένει και επιμένει ότι δεν της αρκούν οι απόφοιτοι των τριών Θεολογικών Σχολών για την κάλυψη των αναγκών σε κληρικούς α' κατηγορίας, να δεχθεί να λειτουργήσουν Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες κατά το πρότυπο των Στρατιωτικών Σχολών Αξιωματικών Σωμάτων (ΣΣΑΣ). Σε σχετικό έγγραφο που είχα στείλει στον Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος στις 31.1.2005 ως Πρόεδρος του Τμήματος Θεολογίας, με κοινοποίηση στην Υπουργό Παιδείας, μεταξύ των άλλων σημείωνα: «Να ιδρυθούν δύο Εκκλησιαστικές Ακαδημίες στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, οι οποίες θα λειτουργούν σε συνεργασία με τα Πανεπιστημιακά Τμήματα των Θεολογικών Σχολών. Θα διδάσκονται σε αυτές ειδικά μαθήματα και συγχρόνως θα λειτουργούν ως οικοτροφεία, ενώ τα βασικά μαθήματα θα διδάσκονται εντός των Τμημάτων των Θεολογικών Σχολών. Πρότυπο τους θα είναι οι Στρατιωτικές Σχολές Αξιωματικών Σωμάτων (ΣΣΑΣ)».

Επειδή υπάρχουν και οι Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές Βελλάς και Κρήτης, συμπληρώνω τις συμπεριλαμβανόμενες στο παραπάνω έγγραφο θέσεις μου με την ακόλουθη πρόταση: «Να ιδρυθούν στις Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές Βελλάς και Κρήτης Εκκλησιαστικές Ακαδημίες Ιεροδιδασκαλικών Σπουδών, οι οποίες θα λειτουργούν σε συνεργασία με τα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης Ιωαννίνων και Κρήτης. Οι απόφοιτοί τους θα καλύπτουν ανάγκες σε ιερείς και δασκάλους απομακρυσμένων χωριών της υπαίθρου, καθώς επίσης ανάγκες σε ιερείς και δασκάλους ελληνικών κοινοτήτων του Οικουμενικού μας Πατριαρχείου, των ελληνόφωνων πρεσβυγενών

Πατριαρχείων και άλλων ελληνικών κοινοτήτων όπου γης». Ως προς τη Βελλά η εν λόγω πρόταση θα αναπαύσει την ψυχή του ιδρυτή του Ιεροδιδασκαλείου της, του Αρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος Βλάχου. Και επειδή, όταν, προβάλλοντας τις παραπάνω θέσεις, ακούγεται ο αντίλογος πως ήδη έχει ψηφιστεί ο σχετικός με την Ανωτατοποίηση των Εκκλησιαστικών Σχολών Νόμος, απλά σημειώνουμε πως με αφετηρία και προσανατολισμό «τα καλά και συμφέροντα» στην Εκκλησία και στο Γένος μας ο κάθε νόμος μπορεί να τροποποιηθεί.

Ως προς την υποχρεωτική συγχώνευση Τμημάτων με συναφές γνωστικό αντικείμενο που προβλέπει ο νέος Νόμος - Πλαίσιο είναι ανάγκη να κάνουμε την αυτοκριτική μας: Πώς, δηλαδή, φτάσαμε στο σημείο τα Τμήματα των Σχολών μας να έχουν συναφή γνωστικά αντικείμενα σπουδών και μάλιστα να μην υπάρχει διαφοροποίηση στα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων τους;

Στα τέλη της δεκαετίας του '60 λειτούργησε στη Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης με την ουσιαστική συμβολή του Ομότιμου Καθηγητή κ. Ιωάννη Κορναράκη Τμήμα Κοινωνικής Διακονίας, απόφοιτοι του οποίου διορίστηκαν σε δικαστήρια ανηλίκων και σε άλλα ιδρύματα. Το Τμήμα αυτό που μπορούσε να έχει άριστη εξέλιξη καταργήθηκε, ο δε Καθηγητής κ. Ιωάννης Κορναράκης έφυγε μάλλον πικραμένος από τη Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης και εντάχτηκε στο καθηγητικό δυναμικό της Θεολογικής Σχολής Αθηνών.

Ως Πρόεδρος του Τμήματος Θεολογίας (2003-2005) επιχείρησα να συμβάλω μέσω της επιτροπής Προγράμματος σπουδών, η οποία είχε οριστεί από προκατόχους μου και ήδη λειτουργούσε για αρκετά χρόνια, στην επίσπευση κατάρτισης ενός νέου Προγράμματος σπουδών, το οποίο σκόπευα να καταθέσω σύντομα στη Συνέλευση του Τμήματος. Για τη διευκόλυνση της επιτροπής συγκέντρωσα Προγράμματα σπουδών και πλαίσια λειτουργίας ομόδοξων και ετερόδοξων Θεολογικών Σχολών. Η προσπάθεια αυτή απέτυχε, αφού μετά από μία θυελλώδη συνεδρία η επιτροπή διαλύθηκε. Δυστυχώς, φαίνεται πως πολλές φορές, παρά τις όμορφες ιδέες που κατατίθενται, στο τέλος ο καθένας μας εμμένει στη θέση του και αναπαύεται σ' ό,τι ο ίδιος κατέχει.

Ως Κοσμήτορας προτίθεμαι σε Γενική Συνέλευση της Σχολής να καταθέσω σχέδιο ίδρυσης νέου Τμήματος στη Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, έστω κι αν και αυτή η προσπάθεια μπορεί να έχει την τύχη του Τμήματος Κοινωνικής Διακονίας. Αν η προσπάθεια αποτύχει, προσωπικά θα αισθάνομαι πως για τη διατήρηση της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης με τη μορφή που έχει σήμερα και όχι στην καλύτερη περίπτωση ως μονοτμηματικής Σχολής, της οποίας η επιβίωση, παρά τις όποιες διαβεβαιώσεις, θα είναι επισφαλής, θα έχω κάνει το καθήκον μου.

Με βάση τα παραπάνω όλοι μας καλούμαστε να διερευνήσουμε τη θέση και την αποστολή των Σχολών μας και τις τυχόν ελλείψεις τους. Μα πάνω απ' όλα πρέπει να βρούμε το κουράγιο να αναμορφώσουμε τα Προγράμματα και να δημιουργήσουμε κατευθύνσεις στα υπάρχοντα Τμήματα, να εμπλουτίσουμε τις Σχολές μας με νέα Τμήματα και να διαφοροποιήσουμε τις μορφές διακονίας (επαγγελματικά δικαιώματα) των αποφοίτων του κάθε Τμήματος.

Σ' αυτές τις προτάσεις θα προστεθούν και άλλες ίσως περισσότερο σύγχρονες, όπως για παράδειγμα για λειτουργία ευέλικτων Προγραμμάτων σε συνεργασία με άλλα Τμήματα των Πανεπιστημίων μας. Όλα αυτά είναι ανάγκη να υλοποιηθούν με τη βασική προϋπόθεση της διατήρησης των Σχολών μας με τη σημερινή μορφή και όχι με τη μορφή των Μονοτμηματικών Σχολών, των οποίων η τύχη είναι αβέβαιη. Εξάλλου, είναι οδυνηρό σε άλλες ομόδοξες χώρες, όπως είναι η Ρουμανία, να υπάρχουν Τριτμηματικές και Πεντατμηματικές Θεολογικές Σχολές, ενώ οι δικές μας να συρρικνωθούν σε πρώτη φάση σε Μονοτμηματικές. Αλήθεια, είναι τόσο περιορισμένο το γνωστικό πεδίο των Θεολογικών σπουδών, ώστε για την έρευνά του να αρκεί μόνο ένα Τμήμα;

Ως Κοσμήτορας της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης εύχομαι κάθε επιτυχία στη σύναξή μας αυτή, η οποία, παράλληλα με τις κατά τακτά διαστήματα συνάξεις των δύο Κοσμητειών, θεωρώ αναγκαίο και χρήσιμο να πραγματοποιείται τουλάχιστον μία φορά κάθε χρόνο Και αυτό γιατί, πέρα από τον συμπροβληματισμό για κοινή αντιμετώπιση

σχετικών με τις Σχολές μας προβλημάτων, μας φέρνει κοντά και μπορούμε έτσι να επικοινωνούμε δημιουργικά, προς όφελος των Θεολογικών Σχολών και προπάντων της κοινωνίας μας.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

— 1 —

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΑΡΙΟΥ ΜΠΕΓΖΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

I.
Εκκλησιολογική θεώρηση

Η εκκλησία δεν είναι καλύτερη από την κοινωνία ούτε χειρότερη από αυτήν, αλλά είναι αλλιώτικη από την κοινωνία. Η εκκλησία δεν εξομοιώνεται με την κοινωνία, δεν ταυτίζεται μαζί της ούτε εξισώνεται με αυτήν. Από την άλλη πάλι πλευρά η εκκλησία δεν αντιπολιτεύεται την κοινωνία, δεν την καταπολεμά ούτε αντιδικεί προς αυτήν. Η σχέση της εκκλησίας με την κοινωνία είναι αμφίσημη και ουδέποτε υπήρξε μονοσήμαντη.

Για να κατανοηθεί αυτό, χρειάζεται να προβούμε σε κριτική ανατομία των δυο συνηθέστερων παρεξηγήσεων για το τι πραγματικά είναι η εκκλησία. Από την μια πλευρά έχουμε την κοσμική, κοινωνική εκκοσμικευμένη, αντιεκκλησιαστική κατανόηση της εκκλησίας, που ισχυρίζεται ότι η εκκλησία είναι «κατώτερη» και «χειρότερη» της κοινωνίας. Από την άλλη πάλι έχουμε την θρησκευτική, ευσεβιστική, ηθικιστική και παραεκκλησιαστική ερμηνεία της εκκλησίας, η οποία διατείνεται ότι η εκκλησία είναι «ανώτερη» και «καλύτερη» από την κοινωνία.

1. Η *αντιεκκλησιαστική παρανόηση* είναι το τι είναι «εκκλησία» κυκλοφορείται σε κύκλους, κοινωνικούς, ανθρωπιστικούς και κοινωνιστικούς, φιλελεύθερους ή σοσιαλιστικούς, με κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα την άποψη ότι *η εκκλησία είναι «κατώτερη» από την κοινωνία και «χειρότερη» σε σύγκριση με αυτήν*. Μια εκλαϊκευμένη εκδοχή αυτής της άποψης υπήρξε η παρομοίωση προδικτατορικού πολιτικού ηγέτη της χώρας, ο οποίος χρησιμοποίησε την εικόνα του κάρβουνου λέγοντας ότι η εκκλησία μοιάζει με αυτό, που, όταν είναι αναμμένο, καίει, κι όταν είναι σβηστό, λερώνει τα χέρια όσων ασχολούνται μαζί του. Έτσι λοιπόν η εκκλησία καίει όποιον πολιτικό αναμειγνύεται στα

εσωτερικά της ή σπιλώνει εκείνον που θα ασχοληθεί με τα οικονομικά και τα ηθικά σκάνδαλα των κληρικών.

Γι' αυτό ο κύριος πολιτικός αντίπαλός του στην προδικτατορική περίοδο αντιμετώπιζε υποτιμητικά τον κλήρο και απευθυνόμενος τους τότε αδιόριστους θεολόγους έλεγε πως χρειαζόμαστε μηχανικούς και γεωπόνους για την ύπαρξη της Ελλάδας και όχι παπάδες ή θεολόγους. Το αγαπημένο εκκλησιαστικό θεματολόγιο των κοσμικών συμπολιτών μας αναφέρεται στο ηθικό ανάστημα και την διανοητική εμβέλεια των κληρικών, παραπέμπει στα κατά καιρούς σκάνδαλά τους ή στις οικονομικές ατασθαλίες της εκκλησιαστικής περιουσίας και στις διοικητικές παρατυπίες της εκκλησιαστικής δικαιοσύνης. Έτσι καταλήγουν στην επιβεβαίωση της θέσης τους για την κατωτερότητα της εκκλησίας έναντι της κοινωνίας μας επικαλούμενοι εμπειρικές πιστοποιήσεις των ειδησεογραφικών δελτίων.

Μια τέτοια αντιεκκλησιαστική εκτίμηση έχει λάθος κατά τούτο: αγνοεί ότι το ίδιο το Ευαγγέλιο της εκκλησίας προβλέπει τέτοιες αντιεκκλησιαστικές συμπεριφορές και τις καταδικάζει αυστηρά εκ προοιμίου μάλιστα πριν από 2000 χρόνια περίπου. Η σιμωνία, δηλαδή η χρηματική εξαγορά για την χειροτονία κληρικού, είναι πασίγνωστο και πανάρχαιο σκάνδαλο που αναφέρεται στις Πράξεις των Αποστόλων και καταδικάζεται μετά βδελυγμίας μάλιστα. Επιπλέον ο Ιησούς Χριστός στην ευαγγελική μαρτυρία Του κάνει λόγο για την εκκλησία ως τον αγρό που είναι γεμάτος όχι μόνο από σίτο αλλά και από ζιζάνια έτσι ώστε να συνυπάρχουν μέσα στο ίδιο εκκλησιαστικό σώμα η ήρα και το σιτάρι.

2. Η άλλη *παραεκκλησιαστική παρερμηνεία της εκκλησίας* εκκολάπτεται σε κύκλους θρησκευτικούς, ηθικιστικούς και ευσεβιστικούς, πουριτανούς κυρίως, παραεκκλησιαστικούς ή παλαιομηρολογητικούς, που διατείνονται ότι *η εκκλησία είναι «ανώτερη» από την κοινωνία και «καλύτερη» από αυτήν*. Για την επίτευξη μάλιστα ενός τέτοιου στόχου οι θρήσκοι συνάνθρωποί μας αγωνίζονται για την θρυλούμενη «κάθαρση» της εκκλησίας από ανήθικα στοιχεία, αστυνομεύουν την συμπεριφορά όλων των συμπολιτών μας, κληρικών και λαϊκών, πιστών και

απίστων, θρήσκων ή αδιάφορων, λογοκρίνουν βιβλία κριτικού περιεχομένου που τα κατασυκοφαντούν στιγματίζοντάς τα σαν δήθεν βλάσφημα ή τάχα άσεμνα, μόνο και μόνο επειδή δεν συμφωνούν με τις δικές τους πουριτανικές αντιλήψεις, και με τη θρησκοληψία τους τρομοκρατούν την κοινωνία και την εκκλησία εξίσου.

Το θεμελιώδες θεολογικό λάθος των θρήσκων συνανθρώπων μας είναι ότι λησμονούν την ευαγγελική παραβολή της «σαγήνης» με τα «καλά» και τα «σαπρά» ψάρια. Σύμφωνα με την διδασκαλία του Ιησού Χριστού, το εκκλησιαστικό σώμα μοιάζει με το δίχτυ του ψαρά που είναι γεμάτο με ψάρια, καλά και κακά, μικρά και μεγάλα, ή με την ευαγγελική ορολογία «καλά» και «σαπρά». Το καλό και το κακό δεν υπάρχουν, αλλά συνυπάρχουν: δεν υπάρχουν χωριστά, σε δήθεν στεγανά διαμερίσματα, αλλά συνυπάρχουν και συμβιώνουν μέσα σε συγκοινωνούντα δοχεία που είναι η ίδια η ζωή, η κοινωνία και φυσικά η εκκλησία.

Ας μην λησμονούμε ποτέ ότι ο Χριστός συγχώρησε πόρνες και τελώνες, αλλά μαστίγωσε εμπόρους και φαρισαίους κι ο ίδιος υπήρξε το θύμα της ανίερης συμμαχίας θρησκευτικής και πολιτικής εξουσίας, φαρισαίων νομοδιδασκάλων και ρωμαίων κατακτητών, δηλαδή των πάσης φύσεως εξουσιαστών, τόσο των ξενόδουλων ομοθρήσκων όσο και των ξενόφερτων αλλοεθνών.

3. Πέρα από τις δυο ακραίες παρερμηνείες υπάρχει η αυθεντική ορθόδοξη ερμηνεία της εκκλησίας. Σύμφωνα με αυτήν, *η εκκλησία είναι αλλιώτικη από την κοινωνία μας*, διαφορετική από τον κοινωνικό μας περίγυρο. Αυτή είναι *η εκκλησιολογική αντίληψη περί εκκλησίας που ισχύει στην Ορθοδοξία.* Αξίζει τον κόπο να την διερμηνεύσουμε έστω με λίγα λόγια.

Η εκκλησία είναι μέλος και μέρος της κοινωνίας. Δηλαδή ανήκει στην κοινωνία και προέρχεται από αυτήν γενεαλογικά. Κάθε πιστός είναι πολίτης της χώρας του, μέλος της κοινωνίας του και μέλος της σύνολης ζωής του καιρού του. Η εκκλησία λοιπόν ως σύνολο των πιστών της είναι μέλος και μέρος της κοινωνίας, μετέχει στα κοινά, συμμερίζεται τις οδύνες της ζωής και τα δεινά της ιστορίας.

Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο η εκκλησία αναπαριστά και αναπαρά-

γει τα προβλήματα της κοινωνίας, τα πολλαπλασιάζει και τα συντηρεί. Δυστυχώς σε πάμπολλες περιπτώσεις η εκκλησία αναπαράγει τα προβλήματα της κοινωνίας προς το χειρότερο, ενώ θα έπρεπε να πράττει το εντελώς αντίθετο. Στην καθημερινή πράξη και στη συνήθη ιστορική εμπειρία, η εκκλησία συντηρεί τα προβλήματα της κοινωνίας μας, ενώ όφειλε να τα επιλύει, ή τουλάχιστον να υποδεικνύει την επίλυση, την άμβλυνση, την εξομάλυνση ή την διευθέτησή τους. Η εκκλησία θα 'πρεπε να αναπαράγει τα προβλήματα της κοινωνίας προς το καλύτερο και όχι προς το χειρότερο.

Ωστόσο και παρά την όποια καλόπιστη κριτική που πρέπει να αναπτύσσουμε ενώπιον της εκκλησίας, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε μιαν αδιάψευστη αλήθεια, ότι δηλαδή η εκκλησία είναι «παιδί» της κοινωνίας μας, μέλος και μέρος της, γόνος της ζωής, γέννημα και θρέμμα της ιστορίας. Κατά μια έννοια, η εκκλησία γίνεται ο «καθρέφτης» της ζωής μας, είναι το «κάτοπτρο» μέσα στο οποίο η κοινωνία μας βλέπει, διαβάζει και αναγνωρίζει τον εαυτό της, αν όχι το καλύτερο κομμάτι της, οπωσδήποτε όχι πάντα το χειρότερο τμήμα της.

Βέβαια η εκκλησία δεν ταυτίζεται με την κοινωνία, όσο και αν της μοιάζει. Όπως το παιδί δεν ταυτίζεται με τον γονιό του, όσο και αν του μοιάζει, έτσι συμβαίνει και με την εκκλησία στην σχέση της με την κοινωνία. Εκκλησία και κοινωνία μπορεί να θεωρηθούν σαν γονιός και σαν γόνος, πρόγονος και απόγονος, χωρίς βέβαια να χρειάζεται να προτάξουμε έναν από τους δύο σε χρονολογική ή αξιολογική σειρά και δίχως να απαιτείται μια δήλωση του τι προηγείται τίνος, η εκκλησία της κοινωνίας ή η κοινωνία της εκκλησίας. Άλλωστε η εκκλησία είναι *«εν τω κόσμω»* χωρίς ποτέ να είναι *«εκ του κόσμου»*: λειτουργεί μέσα στην κοινωνία αλλά προέρχεται από τον Θεάνθρωπο Ιδρυτή της, αρχηγό και θεμελιωτή της πίστης, τον Κύριο ημών Ιησού Χριστό. Αυτή ακριβώς η ένταση ανάμεσα στο «ουκ εκ του κόσμου τούτου» και στο «εν τω κόσμω» διέπει ολόκληρη τη δισχιλιετή ιστορική πορεία του εκκλησιαστικού οργανισμού.

Με την ακόλουθη θεολογική διατύπωση θα συνοψίζαμε την βασική εκκλησιολογική θέση: Η εκκλησία είναι η κοινωνία της αναστάσεως.

Αν μας ζητούσατε να ορίσουμε την εκκλησία θεολογικά, θα απαντούσαμε με μιαν εξίσωση: *εκκλησία ίσον κοινωνία συν Ανάσταση*. Δηλαδή εκκλησία είναι η αναστημένη κοινωνία, ή καλύτερα: η κοινωνία της ανάστασης. Πρόκειται για τα μέλη της κοινωνίας μας που πιστεύουν στην Ανάσταση του Χριστού και επιχειρούν να ζήσουν σύμφωνα με την Ανάσταση, άσχετα αν το επιτυγχάνουν αυτό, δηλαδή να βιώσουν την Ανάσταση στην προσωπική τους ζωή, και σε ποιο βαθμό καταφέρνουν να γευθούν την αναστάσιμη βιοτή που προσφέρει η εκκλησία στη ζωή μας.

Όσα μέλη της κοινωνίας μας δεν συμμερίζονται την πίστη στην ανάσταση και δεν επενδύουν τις ελπίδες τους σε αυτήν, απέχουν από την εκκλησία. Τα μέλη της εκκλησίας είναι πρώτα απ' όλα (αλλά όχι όμως πάνω απ' όλα!) μέλη της κοινωνίας μας. Ό,τι όμως τους διαφοροποιεί από τους υπόλοιπους συμπολίτες μας είναι η Ανάσταση του Χριστού, η πίστη και η ελπίδα σε αυτήν. Παρόλα αυτά όμως οι πιστοί μετέχουν διαρκώς στην κοινωνία τους και απηχούν τα προβλήματά της. Γι' αυτό επιμένουμε στον αμοιβαίο αλληλοπροσδιορισμό εκκλησίας και κοινωνίας.

II.
Κοινωνιολογική θεώρηση

Η κοινωνία μας ελπίζει από την εκκλησία δυο συγκεκριμένα πράγματα και ταυτόχρονα φοβάται κάτι από αυτήν. Η ελπίδα που μπορεί να δώσει η εκκλησία στην κοινωνία μας είναι η πνευματικότητα και ο πολιτισμός. Ο φόβος που εμπνέει σε ορισμένες περιπτώσεις η παρουσία κάποιων εκπροσώπων της εκκλησίας είναι η θεοκρατία.

1. Η πρώτη μεγάλη ελπίδα λέγεται *πνευματικότητα*. Πρόκειται για το νόημα της ζωής το οποίο προσφέρει η εκκλησία στην καθημερινότητα του ανθρώπου. Η ζωή μας δεν αρκεί να μένει μονοδιάστατη, οριζόντια και επιφανειακή σαν μια αλυσίδα παραγωγής και κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών αποκλειστικά και μόνο.

Είναι πολυδιάστατο φαινόμενο η ζωή, γι' αυτό η κοινωνία μας

απαιτεί την μεταμόρφωση της καθημερινότητας από μονοδιάστατη σε πολυδιάστατη. Αυτή η «άλλη» διάσταση, η κατακόρυφη, αν θέλετε να την ονομάσουμε έτσι, το βάθος της ζωής, ένα κάποιο νόημά της ελπίζεται ότι μπορεί να δοθεί από την εκκλησία. Όχι μόνο «τι» παράγουμε και καταναλώνουμε, αλλά προπάντων «γιατί» και «για τι» μετέχουμε σε αυτήν την διαδικασία παραγωγής και κατανάλωσης.

Ποιος μπορεί να 'ναι ο σκοπός («για τι») και ποιο άραγε αξίζει να είναι το κίνητρο («γιατί») της ζωής; Αυτό είναι το δίδυμο υπαρξιακό ερώτημα την απάντηση του οποίου εμπιστεύεται η κοινωνία μας στην εκκλησία. Αυτό εννοείται με την πολυσήμαντη λέξη «πνευματικότητα» στην οποία συμπυκνώνεται η πρωταρχική συνεισφορά της εκκλησίας σήμερα.

2. Η άλλη ελπίδα της κοινωνίας από την εκκλησία είναι η *παραγωγή πολιτισμού, τέχνης και σκέψης*. Ο νεοελληνικός πολιτισμός σήμερα καλείται να συνεχίσει την παράδοση της οικουμενικότητας που ανέκαθεν διέκρινε την ελληνικότητα τόσο στην αρχαία προχριστιανική περίοδο, όσο και στην χριστιανική, βυζαντινή και μεταβυζαντινή εξίσου.

Ελληνισμός είναι το όνομα ενός πολιτισμού και όχι η επωνυμία μας φυλής ή ενός έθνους. Πρόκειται για οντότητα πολιτιστική που αφορά στον τρόπο ζωής, στις ιεραρχήσεις των αναγκών του και στις επιλογές. Δευτερευόντως και εντελώς συμπτωματικά αναφέρεται επίσης σε εκείνο τον ανθρώπινο συλλογικό φορέα (λαός, έθνος, γένος) ο οποίος ενσάρκωσε ιστορικά έναν τέτοιο πολιτισμό. Έλληνες είναι «οι της ημετέρας παιδείας μετέχοντες» πέρα από σύνολα γεωγραφικά, εθνοφυλετικά, πολιτικά κ.λπ.

Ο πολιτισμός εκδηλώνεται στην τέχνη και στην σκέψη. Από τις εικαστικές τέχνες, την μουσική, την δραματουργία και την λογοτεχνία μέχρι την φιλοσοφία, την πολιτική σκέψη, την επιστήμη και την θεολογία εκτείνεται ο τρόπος ζωής που επελέγη από την ελληνική παιδεία ως ο αρμόδιος για τον ελεύθερο άνθρωπο πολιτισμός. «Καλό» και «κακό» είναι ό,τι ακριβώς αντιστοιχεί στο «ελεύθερο» και «ανελεύθερο». Απτή, ορατή και συγκεκριμένη εμβίωση μιας τέτοιας μεταφυσικής της ελευθερίας στον ελληνισμό είναι η δημοκρατία από την αθηναϊκή

«εκκλησία του δήμου» μέχρι την χριστιανική «εκκλησία του Θεού» μέσα σε μιαν απειράριθμη ποικιλία αποχρώσεων.

Η εκκλησία πρωτοστάτησε στην τέχνη και στην σκέψη του ελληνισμού κατά την φάση του εκχριστιανισμού του από την βυζαντινή μέχρι και την νεοελληνική του περίοδο. Ναοδομία, αγιογραφία, υμνολογία, θεολογία, συνοδικότητα, μοναχισμός είναι μερικά μόνο από τα πιο γνωστά κορυφώματα του πολιτισμού, τον οποίο παρήγαγε η εκκλησία. Σε αυτό ακριβώς ελπίζει ακόμα σήμερα η νεοελληνική κοινωνία από την εκκλησία, δηλαδή ότι θα δώσει ώθηση στην γένεση τέτοιου πρωτότυπου για την εποχή μας πολιτισμού, όπως έπραξε με επιτυχία στο βυζαντινό παρελθόν μας.

3. Ένας φόβος όμως που συνέχει την κοινωνία μας απέναντι στην τωρινή εκκλησία του τόπου μας είναι η εμφάνιση μιας νέας θεοκρατίας. Έχουμε τέτοια αποθαρρυντικά παραδείγματα στο Ιράν και το Ισλάμ που για μια εικοσαετία καθιέρωσε παράλληλη μουσουλμανική εξουσία δίπλα στην επίσημη κρατική αρχή. Άλλη αποκαρδιωτική περίπτωση ημιθεοκρατίας συναντάμε στο σύγχρονο κράτος του Ισραήλ με την καταλυτική για το πολίτευμα δράση θρησκευτικών κομμάτων ορθόδοξου ιουδαϊσμού, που αντιπολιτεύονται τις προσπάθειες ειρήνευσης σε αυτή την εύφλεκτη κι ευαίσθητη καρδιά του μεσανατολικού χώρου. Ακόμα το ρωμαιοκαθολικό κράτος του Βατικανού στο δυτικοευρωπαϊκό ημισφαίριο, αν και απομονωμένο, ασκεί διεθνή εξωτερική πολιτική με τις διπλωματικές αντιπροσωπείες του ανά την υφήλιο αποτελώντας έτσι μια περίπτωση ιδιότυπης, έμμεσης θεοκρατίας ακόμα και σήμερα.

Θεοκρατία είναι η παράλληλη εξουσία μέσα σε ένα κράτος, που λειτουργεί δίπλα στην επίσημη πολιτεία, αποτελώντας κατιτί σαν «θρησκευτικό παρακράτος». Η θεοκρατία αντιστρατεύεται την δημοκρατία. Κάθε είδους παράλληλη εξουσία υπονομεύει την συνταγματική θεσμιμένη έννομη τάξη. Αυτό ισχύει πάντοτε κι ανεξάρτητα από την φύση αυτής της παραεξουσίας, είτε είναι θρησκευτική (Ιράν, Ισραήλ, Βατικανό) είτε κομματική («υπαρκτός σοσιαλισμός»), είτε οικονομική, είτε όποια άλλη.

Στον σύγχρονο νεοελληνισμό ανιχνεύουμε φόβους ότι ενδεχομένως η

ελλαδική εκκλησία μπορεί να υποπέσει στον πειρασμό να ασκήσει εξουσία παράλληλη προς την επίσημη κρατική πολιτεία επικαλούμενη τους λαμπρούς πράγματι τίτλους της εκκλησιαστικής της ιστορίας. Τότε θα είχαμε μια νέα «νεοθεοκρατία», έναν νεορθόδοξο φονταμεναλισμό με όλα τα θλιβερά συνεπακόλουθα άλλων παραδόσεων ολόγυρά μας,.

Πιστεύουμε ότι κάτι τέτοιο δεν ανήκει στις προθέσεις της ελλαδικής εκκλησίας, γι' αυτό άλλωστε σκιαγραφούμε τους φόβους και τις ελπίδες συνάμα της νεοελληνικής κοινωνίας μας απέναντι στο εκκλησιαστικό σώμα. Θέλουμε να προσθέσουμε ότι η ελλαδική εκκλησία μπορεί και πρέπει να δώσει ένα συγκεκριμένο δείγμα γραφής πείθοντας με μιαν χειρονομία καλής θέλησης, κάνοντας κάποιο ίσως τολμηρό βήμα και παίρνοντας μια δυναμική πρωτοβουλία που να δείχνει ότι δεν διακατέχεται από νεοθεοκρατικές βλέψεις και ότι σαφώς διαχωρίζεται το εκκλησιαστικό σώμα από τα παραεκκλησιαστικά σωματεία.

Επιπλέον η εκκλησία μπορεί να ενισχύσει τις ελπίδες της κοινωνίας μας αναπτύσσοντας την πνευματικότητά της και παίρνοντας την σκυτάλη της πρωτοπορίας στην παραγωγή σύγχρονου νεοελληνικού πολιτισμού στην τέχνη και στην σκέψη.

Βιβλιογραφική Επισημείωση

Περαιτέρω ανάπτυξη με βιβλιογραφική τεκμηρίωση της ανωτέρω προφορικής εισήγησης στο Συνέδριο των Θεολογικών Σχολών, που έλαβε χώρα στην Αθήνα, την 24η Απριλίου 2007, διαλαμβάνεται στα βιβλία: Μ. Μπέγζου, *Θεοκρατία ή Δημοκρατία;* Μελέτες Κοινωνιολογίας της Θρησκείας, Αθήνα, Εκδόσεις Γρηγόρη 2005, του ίδιου, *Ευρωπαϊκή Φιλοσοφία της Θρησκείας* - Από το μεσαιωνικό εκχριστιανισμό στο νεωτερικό αποχριστιανισμό της Ευρώπης, Αθήνα, Εκδόσεις Γρηγόρη 2004 και του ίδιου, *Νεοελληνική Φιλοσοφία της Θρησκείας* - Θεολογία, τεχνολογία και ιδεολογία, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα 1998.

— 2 —

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΥ 21^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ ΕΠΑΡΚΕΙΕΣ ΚΑΙ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΕΣ (ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ)

ΧΡΗΣΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ Α.Π.Θ.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΥ 21ου ΑΙΩΝΑ ΕΠΑΡΚΕΙΕΣ ΚΑΙ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΕΣ (ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ)

Με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση συμμετέχω στο Δ′ Συνέδριο των Ορθοδόξων Θεολογικών Σχολών Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Ως γνωστό, το Α′ και Γ′ οργανώθηκαν από τον ομιλούντα την περίοδο της Κοσμητείας του στη Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, ενώ το Β′ οργανώθηκε από τον φίλτατό μου Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής Αθηνών καθηγητή π. Γ. Μεταλληνό, όπως και το παρόν Δ′ Συνέδριο. Το γεγονός αυτό με κάνει να αισθάνομαι τιμή, ικανοποίηση και καύχηση «ἐν Κυρίῳ» *(Α′ Κορ. 1, 31)*, γιατί είμαι από τους οργανωτές και θεμελιωτές αυτού του ωραίου θεσμού, που καθιερώθηκε πια στον τόπο μας. Το μέλλον του εξαρτάται από τους νέους θεσμικούς παράγοντες.

Οφείλω, αγαπητέ Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής Αθηνών, π. Γεώργιε, και κύριοι συνάδελφοι, τα Πρακτικά του Γ′ Συνεδρίου της Θεσσαλονίκης, που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της Κοσμητείας μου 9-10 Μαΐου 2006. Γι' αυτό, όπως κάναμε και τις προηγούμενες φορές, θα ήθελα αυτή τη στιγμή ως διοργανωτής του Γ′ Συμποσίου να παρουσιάσω το βιβλίο των Πρακτικών και να προσφέρω συμβολικά ένα αντίτυπο στον Κοσμήτορα, τους δύο Προέδρους των Τμημάτων και τους ομιλητές της Θεολογικής Σχολής Αθηνών. Παράλληλα έχω ήδη παραδώσει στη Γραμματεία της Κοσμητείας σας διακόσια (200) αντίτυπα, όπως κάναμε κάθε φορά αντιστοίχως η Θεσσαλονίκη και η Αθήνα, ώστε να δοθούν στους συναδέλφους των Αθηνών και όπου αλλού κρίνεται απαραίτητο. Αυτή ήταν η προσωπική μου δέσμευση ως οργανωτή και Κοσμήτορα τότε προς τα μέλη του Γ′ Συμποσίου, την οποία εκπληρώνω σήμερα.

Το θέμα που θα αναπτύξω στο παρόν Δ' Θεολογικό Συμπόσιο των δύο Ορθοδόξων Θεολογικών Σχολών, εκπροσωπώντας το Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας του Α.Π.Θ., είναι: «Προοπτικές των Θεολογικών Σχολών Αθηνών και Θεσσαλονίκης στη σύγχρονη κοινωνία του 21ου αιώνα. Επάρκειες και ανεπάρκειες (αυτοκριτική)». Το θέμα αυτό θα το δω μέσα από ένα βλέμμα αυτοκριτικής, επάρκειας και ανεπάρκειας των Σχολών, και αυτό θα αποτελέσει μια πρόταση διαλόγου και προβληματισμού. Γι' αυτό θα εστιάσω την προσοχή μου σε έξι βασικά σημεία. Θα ξεκινήσω με μια κριτική προσέγγιση των δύο Θεολογικών Σχολών, έπειτα θα δούμε πώς μπορούν να αξιοποιηθούν οι αρχές και οι αξίες του Χριστιανισμού και στη συνέχεια θα δούμε ποια νέα προγράμματα μπορούν να μας απασχολήσουν στις δύο Θεολογικές Σχολές. Τέλος, θα δούμε τα προβλήματα που υπάρχουν στο νέο νομοσχέδιο για την ανώτατη παιδεία και τη σχέση Θεολογικών Σχολών και Εκκλησίας.

1. Κριτική προσέγγιση των δύο Θεολογικών Σχολών

Η Θεολογική Σχολή των Αθηνών ιδρύθηκε το 1837, ενώ η Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης μόλις το 1942, δηλαδή με μια εκατονταετία περίπου διαφορά. Όπως είναι προφανές, η προσφορά της πρώτης καλύπτει την ελληνική ιστορία από την απελευθέρωση και εντεύθεν, ενώ η δεύτερη εμφανίζεται στο προσκήνιο την περίοδο της κατοχής. Γι' αυτό, η πρώτη αναπτύχθηκε μέσα από τις επιδράσεις που μπορούσαν να προκληθούν με τις ζυμώσεις της ευρωπαϊκής ανακατάταξης από τη μια και με τις δραστηριότητες του Θεόκλητου Φαρμακίδη από την άλλη. Ωστόσο, η Σχολή των Αθηνών οργάνωσε τις βάσεις της θρησκευτικής εκπαίδευσης των Νεοελλήνων, δηλαδή της διδασκαλίας του μαθήματος των Θρησκευτικών στα σχολεία, ενώ παράλληλα κατάρτισε πλήθος αρχιερέων και ιερέων, οι οποίοι στελέχωσαν όχι μόνο τις τάξεις της ελλαδικής Εκκλησίας, αλλά και της Εκκλησίας της Κύπρου, του Οικουμενικού Πατριαρχείου και των λοιπών παλαιφάτων ελληνο-

φώνων Πατριαρχείων. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι ολόκληρος ο ελληνικός κόσμος είναι χρεώστης της Θεολογικής Σχολής Αθηνών, γιατί καλλιεργήθηκε από τα φώτα της θεολογικής της παιδείας.

Η Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, γέννημα των δύσκολων χρόνων της κατοχής και του εμφυλίου, κινήθηκε προς μια νέα κατεύθυνση και ένα νέο ιδεολογικό προσανατολισμό. Στην αρχή ήταν άμεση η επίδραση της δυτικής θεολογίας, λόγω της μετεκπαίδευσης των καθηγητών της στην Εσπερία, επίσης λόγω της δυναμικής δράσης των θρησκευτικών οργανώσεων και της εκπαιδευτικής μεταρρυθμιστικής προσπάθειας του Αλέξανδρου Δελμούζου, με τον οποίο, όπως απέδειξα σε σχετικό άρθρο μου, είχε άμεση εκπαιδευτική συνεργασία στο Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1934-1935) ο γνωστός καθηγητής της Εισαγωγής και Ερμηνείας της Κ.Δ. αείμνηστος Βασίλειος Ιωαννίδης. Όμως, από τη δεκαετία του '60 αρχίζει μια διαφοροποίηση των δύο Σχολών. Η στροφή της Σχολής της Θεσσαλονίκης προς την πατερική γραμματεία και θεολογία και ιδιαίτερα τη θεολογία του Γρηγορίου του Παλαμά, άλλαξε τελείως την προοπτική της. Στο σημείο αυτό πρέπει να προσθέσω και τη δυναμική επίδραση, που πάντοτε ασκούσε το Άγιον Όρος στις θεολογικές σπουδές της Σχολής της Θεσσαλονίκης. Ίσως ο γνωστός διάλογος και η αντιπαράθεση μεταξύ του αείμνηστου καθηγητή Παν. Τρεμπέλα και του μοναχού Θεόκλητου Διονυσιάτη ήταν η πιο χαρακτηριστική τάση που εξέφραζε τότε τη θεολογική σκέψη των δύο Σχολών. Ωστόσο, δεν πρέπει να παραλείψω να αναφέρω ότι μέχρι τα τελευταία χρόνια η Θεολογική Σχολή Αθηνών υπήρξε πόλος έλξεως των καθηγητών της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης, που ήθελαν να αναβαθμίσουν τη θέση τους στο κλεινόν άστυ των Αθηνών. Γι' αυτό, πάντοτε μια διακριτική αντιπαλότητα εμφανιζόταν μεταξύ των δύο Σχολών όσον αφορά στο προφίλ και το κύρος, που ήθελαν να ασκούν οι διδάσκοντες στην ελληνική κοινωνία.

Ασφαλώς, τότε δεν διανοείτο κανείς να αμφισβητήσει το θεολογικό και επιστημονικό κύρος των δύο Θεολογικών Σχολών, γι' αυτό οι διδάσκοντες καλύπτονταν από το πέπλο της στέρεης θρησκευτικότητας του ελληνικού λαού, ο οποίος ήταν ο θεματοφύλακας της ορθόδοξης

παράδοσης. Παράλληλα, η ελληνική διανόηση είχε ένα ελληνο-ορθόδοξο κριτήριο, που οδηγούσε στην ταύτιση του ελληνικού έθνους με την Ορθόδοξη Εκκλησία. Αυτό στηριζόταν στο γεγονός ότι το ποσοστό των κατοίκων του ελληνικού κράτους αποτελείτο κατά το 96 % του πληθυσμού του από Έλληνες Ορθοδόξους Χριστιανούς, οπότε αναπτύχθηκε μια ιδεολογία και διανόηση που εξαντλείτο την περίοδο της δικτατορίας στο «Ελλάς, Ελλήνων, Χριστιανών».

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο βολεμένες ή εγκλωβισμένες οι Θεολογικές Σχολές δεν είχαν δυνατότητα να αρθρώσουν έναν διαφορετικό θεολογικό λόγο με μια οικουμενική προοπτική, όπως το πνεύμα του Χριστιανισμού διδάσκει, ούτε ασφαλώς μπορούσαν να συλλάβουν το θέμα της ανεξιθρησκείας και της πλουραλιστικής κοινωνίας ενός πολυπολιτισμικού κόσμου, όπως προέκυψε πολύ αργότερα και κορυφώθηκε στις μέρες μας.

Προσεγγίζοντας σήμερα τις νέες προοπτικές των Θεολογικών μας Σχολών και τη θέση μας στην πανεπιστημιακή κοινότητα πιστεύω ότι μπορούμε να στηριχθούμε σ' αυτό που η ουσία της ορθόδοξης θεολογίας διακηρύττει. Στο οικουμενικό άνοιγμα ενός διορθοδόξου, διαχριστιανικού και διαθρησκειακού διαλόγου, όπως αυτό εκφράστηκε από τον Ιησού Χριστό και θεμελιώθηκε στη βιβλική θεολογία και κατόπιν στις αλήθειες της ορθόδοξης πίστεως, όπως αυτές αποτυπώθηκαν στην Αγία Γραφή, στα σύμβολα και τους όρους των Οικουμενικών Συνόδων, στη λατρευτική παράδοση, τη ζωή και το ήθος της Εκκλησίας.

Η προοπτική των δύο Θεολογικών μας Σχολών είναι πια κοινή. Γι' αυτό, η μελέτη της ανανέωσης των προγραμμάτων τους και η διεπιστημονική τους δραστηριότητα μπορεί να ξεκινά από τα ιστορικά αυτά θεολογικά μας συμπόσια και να προχωρεί με παράλληλο συντονισμό κοινών επιτροπών για τη μελέτη εξειδικευμένων θεμάτων που αφορούν στη σύγχρονη κοινωνία του 21ου αιώνα, αλλά και θεμάτων που αφορούν στην παρουσία μας στην πανεπιστημιακή κοινότητα και στα δρώμενα της Ενωμένης Ευρώπης. Απαιτείται σήμερα απο-ιδεολογικοποίηση των Σχολών μας και άνοιγμα προς κάθε κατεύθυνση διαλόγου για την προβολή του «προϊόντος» που έχουμε προς πώληση στην ελληνική, την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια κοινωνία.

2. Αξιοποίηση των αρχών και αξιών του Χριστιανισμού

Πρώτα θέλω να εστιάσω την προσοχή μας στις αρχές και τις αξίες του Χριστιανισμού που διαμόρφωσαν τη σύγχρονη κοινωνία με την ανατροπή του κατεστημένου της ελληνορωμαϊκής περιόδου. Είναι γνωστή η ηθική, η κοινωνική, η πολιτική και θρησκευτική κατάσταση της εποχής εκείνης και οι ανατροπές που επέφερε το μήνυμα του ευαγγελίου προς την κατεύθυνση της ισοτιμίας ανδρός και γυναικός, της καταργήσεως κάθε μορφής δουλείας, της πάλης κατά της εξουσίας ως ισοπεδωτικής βίας ενάντια στο ανθρώπινο πρόσωπο και της στήριξης των περιθωριακών στοιχείων της κοινωνίας. Σήμερα το μήνυμα ζωής του Χριστιανισμού παραμένει ελπίδα ζωής και παρηγορίας του πονεμένου ανθρώπου των ναρκωτικών, του aids, της ανεργίας και του περιθωρίου. Ακόμη, παραμένει στήριγμα το μήνυμα του ευαγγελίου στους λαούς που δοκιμάζονται από κατακτητικούς πολέμους και υφίστανται τη βία, τον τρόμο και τον θάνατο, την καταστροφή της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, την αλλοτρίωση της εθνικής τους ταυτότητας και προσφυγοποιούνται στην ίδια την πατρίδα τους, όπως στην Κύπρο, την Παλαιστίνη, το Ιράκ και άλλες χώρες.

Αυτά τα συνήθη πια καθημερινά φαινόμενα πρέπει να μελετηθούν συστηματικά και σε βάθος από τις Σχολές μας, ώστε να μπορέσουμε να αρθρώσουμε έναν άλλο σύγχρονο θεολογικό λόγο, γιατί όχι και πολιτικό με την ευρύτερη του όρου σημασία, στον σύγχρονο άνθρωπο του 21ου αιώνα. Μπροστά στην ισοπεδωτική προσπάθεια κρατών και κυβερνήσεων, για την κατάργηση των αρχών και των αξιών, οι λαοί προβάλλουν ακόμη αντίσταση για την επικράτηση της δημοκρατίας, της ανεξαρτησίας, του δικαίου, της ηθικής και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ανθρώπων. Δεν είναι χρέος της Θεολογίας και βασικό γνωστικό αντικείμενο των Θεολογικών Σχολών να μελετήσουν και να κωδικοποιήσουν αυτή την κατεύθυνση της θεολογικής και κοινωνικής διάστασης της προστασίας του ανθρώπινου προσώπου; Όταν σήμερα φαίνεται χρεοκοπημένος ο ΟΗΕ, και το Συμβούλιο Ασφαλείας αποτελεί όργανο στήριξης της πολιτικής δραστηριότητας της αμερικανικής υπερδύναμης, δεν είναι χρέος της Θεολογίας και των Θεολογικών μας

Σχολών να στηρίξουν τις αρχές και αξίες που θεμελιώνουν την ταυτότητα της Ενωμένης Ευρώπης;

Δεν υπάρχει δυνατότητα ομφαλοσκοπήσεως και ενδοστρέφειας των Σχολών μας σε ιδεολογικά σχήματα και προνόμια του παρελθόντος. Εξάλλου, αυτά έχουν παρέλθει ανεπιστρεπτί. Σήμερα πρέπει να διεκδικήσουμε πράγματα, που από τη μια θα μας κατοχυρώνουν στην πανεπιστημιακή κοινότητα και από την άλλη θα μας καταξιώνουν στη κοινωνία του 21ου αιώνα και θα μας ανοίγουν το δρόμο προς την Ενωμένη Ευρώπη. Συντηρητικότητα και προοδευτικότητα είναι έννοιες σχετικοποιημένες και ξεπερασμένες. Σήμερα χρειάζεται λόγος ζωντανός και «τομώτερος ὑπέρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καί διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καί πνεύματος, ἁρμῶν τε καί μυελῶν» *(Εβρ. 4, 12)*. Σήμερα χρειάζεται η φωτιά σε κάθε τι το νοσηρό, το σάπιο, ώστε μέσα από τη στάχτη και την τέφρα να αναπηδήσει μια άλλη κοινωνία και άλλη προοπτική για τον κάθε άνθρωπο, δηλαδή ο καινούριος κόσμος της βασιλείας του Θεού.

3. Οι προοπτικές και τα νέα προγράμματα των Θεολογικών Σχολών

Παράλληλα, η τεχνοκρατική αιχμαλωσία μπορεί να υπερβαίνεται από τις Θεολογικές μας Σχολές με τη λελογισμένη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων. Η επιστημονικότητα των γνωστικών αντικειμένων της Θεολογίας πρέπει να κατοχυρωθεί με τους ίδιους όρους των θεωρητικών επιστημών και η επιστημονική μέθοδος διερεύνησης των θεμάτων της Θεολογίας πρέπει να είναι σαφής και καθορισμένη, ώστε τα συμπεράσματά της να γίνονται αποδεκτά από κάθε επιστήμονα. Έτσι, η διεκδίκηση μιας κύριας και δυναμικής θέσης προς την κατεύθυνση των ανθρωπιστικών σπουδών πρέπει να είναι στους πρωταρχικούς στόχους μιας νέας στρατηγικής και πολιτικής των Θεολογικών Σχολών. Οι ανθρωπιστικές σπουδές επανέρχονται στα Πανεπιστήμια όλου του κόσμου από την Αμερική ώς την Ευρώπη και από την Ασία ώς την Αφρική. Στην Αμερική υποχρεούνται ακόμη και οι Σχολές των θετικών κατευθύνσεων να έχουν 10% μαθήματα ανθρωπιστικών

σπουδών. Επομένως, αυτά τα στοιχεία πρέπει να αξιοποιηθούν μέσα στα πλαίσια του σχεδιασμού των Σχολών μας.

Δίνω ιδιαίτερη έμφαση στο θέμα του καθορισμού των στόχων των Σχολών, δηλαδή πού θέλουμε να πάμε τις σπουδές των Θεολογικών Σχολών, γιατί ο σχεδιασμός μιας σοβαρής κατεύθυνσης της πολιτικής και στρατηγικής μας θα μας κάνει αξιόπιστους, θα κατοχυρώσει τη θέση μας στην πανεπιστημιακή κοινότητα και θα ανοίξει προοπτικές στην κοινωνία του 21ου αιώνα. Ο εφησυχασμός και η αδιαφορία, τα αυτονόητα και τα κεκτημένα, το ένδοξο παρελθόν των Σχολών και η στήριξή μας από την Εκκλησία είναι επικίνδυνες φευδαισθήσεις, που θα μας περιπλέκουν καθημερινά υπό την προοπτική του νέου Νόμου, «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», άρθρο 9, που προβλέπει δυνατότητα σύμπτυξης των δύο Τμημάτων και την υπαγωγή μας στη Φιλοσοφική Σχολή.

Στο σημείο αυτό θέλω να κάνω μια σοβαρή επισήμανση προς αποφυγή παρεξηγήσεως. Με όσα αναφέρω δεν σημαίνει ότι προτείνω τη μετατροπή του σωτηριολογικού, του χριστολογικού, του τριαδολογικού, του θεολογικού, του εκκλησιολογικού και του εσχατολογικού χαρακτήρα της Θεολογίας σ' ένα κοινωνισμό! Κάθε άλλο! Προτείνω το νέο κρασί να μπει σε ασκούς καινούργιους, για να μην σπάσουν οι παλαιοί και χυθεί το κρασί· «οὐδέ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκούς παλαιούς· εἰ δέ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καί ὁ οἶνος ἐκχεῖται καί οἱ ἀσκοί ἀπολοῦνται· ἀλλά οἶνον νέον εἰς ἀσκούς βάλλουσιν καινούς, καί ἀμφότεροι συντηροῦνται» *(Ματθ. 9, 17· πρβλ. Μρκ. 2, 22. Λκ. 5, 37-38)*.

Ένας άλλος τομέας που κατοχυρώνει και καταξιώνει τις Θεολογικές Σχολές μέσα στην επιστημονική κοινότητα είναι το αντικείμενο των πηγών του Χριστιανισμού. Παράλληλα με τα παραπάνω η μελέτη των εκκλησιαστικών πηγών δίνει τις προϋποθέσεις στον θεολόγο ερευνητή να ανοίξει επιστημονικό διάλογο με τον κάθε επιστήμονα που ασχολείται με τα θέματα αυτής της κατεύθυνσης. Για να γίνω πιο σαφής, θα αναφερθώ σε δύο ημερίδες του Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας του Α.Π.Θ., που διοργανώθηκαν από τον

Τομέα Ιστορίας, Δόγματος, Διορθοδόξων και Διαχριστιανικών σχέσεων και κινούνται προς την κατεύθυνση που ομιλώ. Η πρώτη επιστημονική ημερίδα του Τμήματός μου είχε θέμα «Προϋποθέσεις και κριτήρια εκδόσεως και ερμηνείας των εκκλησιαστικών πηγών». Με τη συμμετοχή και ξένων ερευνητών προσεγγίστηκαν θέματα κωδικοποίησης και κριτικής των πηγών που αφορούν στον ιουδαιο-χριστιανικό και ισλαμικο-χριστιανικό διάλογο, αναπτύχθηκαν μεθοδολογικές αρχές για την έκδοση πατερικών και βυζαντινών κειμένων, ενώ παράλληλα παρουσιάστηκαν τα εργαλεία έρευνας και εκδόσεως των αγιολογικών κειμένων. Επίσης, επιχειρήθηκε η παρουσίαση μιας σύγχρονης κριτικής έκδοσης ιστορικών-θεολογικών κειμένων, διερευνήθηκε το πρόβλημα της εκδόσεως εκκλησιαστικών και άλλων εγγράφων της περιόδου της Τουρκοκρατίας, ενώ παράλληλα παρουσιάστηκε η ψηφιακή αρχειοθέτηση και επεξεργασία δεδομένων της βυζαντινής μουσικής και η ηλεκτρονική έκδοση μνημείων της εκκλησιαστικής παραδόσεως. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προς την κατεύθυνση της Βυζαντινής Αρχαιολογίας παρουσιάζει το θέμα της σχέσης του κειμένου και του μνημείου ως αλληλοπεριχώρηση δύο πηγών. Ακόμη, ως βιβλικός θεολόγος, κρίνω ιδιαίτερα ενδιαφέρον το αίτημα μιας σύγχρονης Ερμηνευτικής των κειμένων της Αγίας Γραφής στον ορθόδοξο χώρο, καθώς επίσης και την κριτική έκδοση του Πατριαρχικού εκκλησιαστικού κειμένου της Κ.Δ. που παραμένει αναλλοίωτο από το 1904, με την εκδοτική προσπάθεια του καθηγητή της Χάλκης Βασιλείου Αντωνιάδη.

Η δεύτερη επιστημονική ημερίδα του Τμήματός μου αφορούσε στον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά και είχε θέμα: «Το ιστορικό και ερμηνευτικό πλαίσιο της εποχής του Αγίου». Θεωρώ ότι πέραν του ακραιφνώς επιστημονικού χαρακτήρα των δύο αυτών ημερίδων, φαίνεται καθαρά πως η Θεολογία προσεγγίζει τις προκλήσεις και την προοπτική των επιστημονικών δεδομένων του 21ου αιώνα.

Σας γνωρίζω ότι προς την κατεύθυνση αυτή της κριτικής έκδοσης και ερμηνείας των εκκλησιαστικών πηγών μια ομάδα καθηγητών της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης, οι κύριοι Ιωάννης Καραβιδόπουλος, Νικόλαος Ζαχαρόπουλος, Δημήτριος Τσάμης και ο ομιλών ως Γενικός

Συντονιστής, αναλάβαμε, με εντολή του Ηγουμενοσυμβουλίου της Ιεράς Μονής Αγίου Νεοφύτου την κριτική έκδοση των συγγραμμάτων του Εγκλείστου της Πάφου της Κύπρου, ο οποίος συνέγραφε 4000 χειρόγραφες σελίδες. Συνεργαστήκαμε με συναδέλφους της Θεσσαλονίκης και διεπιστημονικά με τριάντα (30) επιστήμονες απ' όλες τις Φιλοσοφικές Σχολές της Ελλάδας και ολοκληρώσαμε σε μια δεκαπενταετία ένα πεντάτομο έργο. Αυτό αποτελεί σταθμό στα θεολογικά γράμματα, γιατί πρόκειται για κριτική έκδοση εκκλησιαστικών πηγών κατά τον 11ο και 12ο αι, που σπανίζουν, ως γνωστό. Το έργο αυτό συνεχίζεται ήδη προς την κατεύθυνση ενός μεταφραστικού προγράμματος και σχολιασμού των συγγραμμάτων του Αγίου και ενός διεθνούς συνεδρίου το 2008. Παρόμοια προγράμματα μπορούμε να εντάξουμε στους βασικούς σχεδιασμούς των Σχολών μας. Το Ηγουμενοσυμβούλιο και η Συντονιστική Επιτροπή, π. Γεώργιε, αποφασίσαμε να προσφέρουμε στη Σχολή σας το έργο αυτό για ενημέρωση των συναδέλφων.

Με όσα ανέφερα παραπάνω γίνεται νομίζω σαφές ότι κατοχυρώνεται τόσο ο θεωρητικός όσο και ο πρακτικός χαρακτήρας της θεολογικής επιστήμης, και έτσι ανοίγονται νέες προοπτικές, όπου υπερβαίνονται οι ανεπάρκειές μας και αποκτούμε νέα δυναμική, που διεκδικεί την πλήρη επάρκειά μας στην επιστημονική έρευνα. Αυτό μας καταξιώνει και μας κατοχυρώνει, ώστε να διεκδικούμε τη θέση που μας ανήκει στην επιστημονική κοινότητα των Πανεπιστημίων μας. Έτσι, η Θεολογία εκφράζεται μέσα από τον πολιτισμό, την ιστορία και την τεχνολογία και παρουσιάζεται μια ζωντανή, και όχι απαρχαιωμένη μουσειακή σχολή, που πρέπει να οδηγηθεί σιγά σιγά στο περιθώριο ή στην προσκόλληση σε άλλες παλαιές ή νέες σχολές.

4. Το νέο νομοσχέδιο για την ανώτατη παιδεία

Στο σημείο αυτό είμαι υποχρεωμένος, δυστυχώς, να ασκήσω αυτοκριτική και να πω ότι οι Θεολογικές Σχολές με το νέο Νομοσχέδιο «πιαστήκαμε στον ύπνο». Δεν γνωρίζω η Αθήνα τι έκανε, αλλά το πρόβλημα είναι εκεί, μπροστά μας. Στο άρθρο 9 αναφέρεται χαρακτηριστι-

κά· «1. ... προβλέπεται η δυνατότητα Τμημάτων, που καλύπτουν εν όλω ή εν μέρει το γνωστικό αντικείμενο μίας επιστήμης στο ίδιο Α.Ε.Ι., να εντάσσονται σε υφιστάμενες Σχολές ή από κοινού με άλλα Τμήματα σε νέες Σχολές. Επιτρέπεται και η αναδιάρθρωση υφιστάμενων Σχολών ή η ένταξη Τμημάτων υφιστάμενων Σχολών σε νέες Σχολές, όπως και η συγχώνευση Τμημάτων συναφούς γνωστικού αντικειμένου... 2. Η διαδικασία της προηγούμενης παραγράφου είναι υποχρεωτική για όσα Α.Ε.Ι. έχουν άνω των είκοσι πέντε Τμημάτων», δηλαδή αφορά άμεσα στις δύο Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης.

Έχω τη γνώμη ότι μαζί με τις προσπάθειες για τον εξωραϊσμό και την ευπρεπισμό των κτηρίων είναι περισσότερο αναγκαίο να εγκύψουμε και να μελετήσουμε τα σοβαρά προβλήματα που αφορούν στην επιβίωση των Σχολών μας. Γι' αυτό, ο κοινός προγραμματισμός και η κοινή μελέτη των προβλημάτων των Σχολών πρέπει να μας απασχολήσουν σοβαρά. Αυτό που χρειάζεται είναι να μελετήσουμε με υπευθυνότητα και σοβαρότητα, σε βάθος, το πρόγραμμα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών των Θεολογικών Σχολών το συντομότερο δυνατό και να ευθυγραμμιστούμε με τη δυναμική προοπτική και το μέλλον των υπαρχόντων Τμημάτων και την ανάδειξη των Σχολών μας.

Πρέπει να γνωρίζουμε ότι οι εξελίξεις στην Ανώτατη εκπαίδευση θα είναι ραγδαίες μετά την πρόταση των Βρυξελλών, που πρόσφατα υιοθέτησε την απόφαση του γενικού εισαγγελέα του Ευρωδικαστηρίου Ιβ Μποτ, να αναγνωρισθούν τα πτυχία των κολλεγίων, παρά τη συνταγματική απαγόρευση για λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Έτσι, η συζήτηση για την αναθεώρηση του άρθρου 16 και όλη η κίνηση που έγινε δεν οδηγεί πουθενά, αφού αντί για μή κρατικά και μή κερδοσκοπικά Α.Ε.Ι. θα έχουμε σε λίγο ιδιωτικά και κερδοσκοπικά ιδρύματα, είτε αλλάξει το Σύνταγμα είτε όχι. Εξάλλου, και η τριετής φοίτηση των σπουδαστών των κολλεγίων δεν είναι αντίθετη με τον ευρωπαϊκό προγραμματισμό σπουδών, όπως αποφασίστηκε στην Μπολόνια από τους Υπουργούς Παιδείας· 3 + 2 + 3 έτη σπουδών.

Η νέα οδηγία, που θα εφαρμοστεί από τον επόμενο Οκτώβρη, θέτει τρεις (3) όρους για την αναγνώριση των κολλεγίων στα κράτη-μέλη. Το

κράτος υποδοχής δικαιούται να επαληθεύει από το κράτος καταγωγής του τίτλου τα εξής τρία σημεία: α) κατά πόσον η εκπαίδευση στο ίδρυμα που παρέσχε την κατάρτιση έχει πιστοποιηθεί επισήμως από το εκπαιδευτικό ίδρυμα που βρίσκεται στο κράτος-μέλος καταγωγής του τίτλου, β) κατά πόσον οι τίτλοι εκπαίδευσης που έχουν εκδοθεί, είναι οι ίδιοι με εκείνους που θα είχαν χορηγηθεί, εάν η εκπαίδευση είχε πραγματοποιηθεί εξ ολοκλήρου στο κράτος-μέλος καταγωγής του τίτλου, και γ) κατά πόσον οι τίτλοι εκπαίδευσης προσδίδουν τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα στην επικράτεια του κράτους-μέλους που χορήγησε τον τίτλο. Αυτός ο τομέας μας αφορά άμεσα στο θέμα της σχέσεώς μας με τις Εκκλησιαστικές Ακαδημίες, για το οποίο θα μιλήσω στη συνέχεια.

5. Σχέση Θεολογικών Σχολών και διοικούσας Εκκλησίας

Έρχομαι τώρα να τοποθετηθώ πάνω σε ένα λεπτό θέμα, που μας ταλάνισε για τρία χρόνια, όλη την περίοδο της Κοσμητείας μου· σχέση Σχολών και διοικούσας Εκκλησίας. Η οριοθέτηση των σχέσεών μας με την Εκκλησία της Ελλάδος και η χάραξη κοινής πολιτικής και στρατηγικής των δύο Σχολών θεωρώ ότι είναι πρώτιστης ανάγκης και επιβεβλημένος προγραμματισμός, για να μην έχουμε το θλιβερό φαινόμενο, πρόσωπα που εκπροσωπούν θεσμούς ή μή να λειτουργούν παρορμητικά και αναρμόδια με έγγραφα που δεν δικαιούνται να αποστέλλουν, γιατί επισημοποιούν προσωπικές τους επικίνδυνες, και ενίοτε καταστρεπτικές, για τις Σχολές απόψεις.

α. Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες

Το θέμα των Ανώτατων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών ως παραγωγικών Σχολών της Εκκλησίας είναι κάτι δεδομένο και νομικά κατοχυρωμένο. Πρόκειται για παραγωγικές Σχολές, που θα καλύπτουν αποκλειστικά και μόνο τις ανάγκες της Εκκλησίας. Όπως σαφώς ορίζει ο Νόμος 3432/3.2.2006 για τη «Δομή και λειτουργία της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης» άρθρο 1 για την Διάρθρωση της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, «Οι εκπαιδευτικές αυτές μονάδες είναι παραγωγικές σχολές της Ορθόδοξης

Εκκλησίας στην Ελλάδα και εποπτεύονται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Αυτό αποτελεί την καλύτερη λύση που μπορούσαμε να δώσουμε, ώστε να αποκλείσουμε τις Σχολές αυτές από τις Πανεπιστημιακές Σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Είναι μια ιστορική πραγματικότητα το γεγονός ότι οι προηγούμενες Κοσμητείες, του π. Γεωργίου και η δική μου, έδωσαν σκληρούς αγώνες για να έχουμε αυτό το αποτέλεσμα, αν ληφθεί υπόψη η σκληρή γραμμή της Εκκλησίας και η πολιτική δέσμευση της κυβέρνησης. Με σαφήνεια ο Νόμος 3549/20.3.2007 για τη «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων» στο άρθρο 2 για την Διάρθρωση των ΑΕΙ αναφέρει: «1. α) Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.) κατά την έννοια του άρθρου 16 παράγραφος 5 του Συντάγματος, είναι τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης, η οποία αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς: αα) τον Πανεπιστημιακό Τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών και ββ) τον Τεχνολογικό Τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης. 2. Όπου στην κείμενη νομοθεσία αναφέρεται ο όρος «Πανεπιστήμια», νοούνται τα ιδρύματα του Πανεπιστημιακού Τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης».

Το πρόβλημα που πρέπει να διευκρινιστεί είναι· οι καθηγητές των Θεολογικών Σχολών πρέπει να συμμετέχουν σε αντιεπιστημονικές επιτροπές κρίσεως και αντιακαδημαϊκές διαδικασίες εκλογής καθηγητών των Εκκλησιαστικών Ακαδημιών ή όχι; Ακόμη, οι καθηγητές των Θεολογικών Σχολών πρέπει να συμμετέχουν στη διοικούσα επιτροπή των Εκκλησιαστικών Ακαδημιών ή όχι; Μήπως πρέπει να αφεθεί το θέμα της επιλογής και απόφασης στο κάθε μέλος ΔΕΠ των δύο Σχολών ελευθέρως ή πρέπει να παρθεί μια κοινή απόφαση; Προσωπικά πιστεύω στην κοινή γραμμή. Θέλω σήμερα να δηλώσω κατηγορηματικά ότι δεν επιθυμώ να έχω και δεν θα έχω συμμετοχή σε κανένα τομέα των Εκκλησιαστικών Ακαδημιών, τόσο γιατί στερούνται επιστημονικότητας όσο και γιατί έχουν πλήθος αντισυνταγματικών διατάξεων, που έχουμε αναλυτικά αναφέρει κατά το παρελθόν. Όμως αυτό το θέμα οφείλει υπεύθυνα να

ξεκαθαριστεί και να αποφεύγεται ένας ηθελημένος στρουθοκαμηλισμός. Δυστυχώς, μερικοί συνάδελφοι «και τίκτουν και παρθενεύουν», αλλά αυτό δεν με αφορά, γιατί χαρακτηρίζει αποκλειστικά τις επιλογές και την προσωπικότητα του καθενός.

Με αυτά που προανέφερα, δεν σημαίνει ότι υποστηρίζω την άποψη της διακοπής κάθε μορφής επικοινωνίας με την διοικούσα Εκκλησία. Αντίθετα, πιστεύω πως η σωστή στρατηγική και πολιτική επιβάλλει οι σχέσεις με την διοικούσα Εκκλησία της Ελλάδος, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, στα κλίματα του οποίου ανήκει η Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, καθώς και με τα παλαίφατα Πατριαρχεία και τις αυτοκέφαλες Εκκλησίες πρέπει να υπάρχουν, και νέες μορφές δραστηριότητας πρέπει να αναπτυχθούν. Οι σχέσεις π.χ. των Θεολογικών Σχολών με τις τοπικές και όμορες Μητροπόλεις πρέπει να αναπτύσσονται συστηματικά· στην έναρξη του ακαδημαϊκού έτους, στις βασικές τοπικές γιορτές, στις εθνικές επετείους, στις γιορτές των Γραμμάτων είναι φυσική η επικοινωνία με τον οικείο Μητροπολίτη. Η φροντίδα για την οικονομική ενίσχυση απόρων φοιτητών, ενδεχομένως η λειτουργία κάποιου οικοτροφείου για τη στέγαση φοιτητών με οικονομικές ανάγκες είναι τομείς που συζητούνται. Η διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων, η συμμετοχή συναδέλφων με άρθρα σε επιστημονικά και εκλαϊκευτικά περιοδικά, ακόμη και η συμμετοχή σε συνάξεις κληρικών των Ιερών Μητροπόλεων είναι τομείς, όπου μπορεί να υπάρχει συνεργασία. Αφοριστικές λύσεις και διακοπή επικοινωνίας με την Εκκλησία είναι σοβαρό λάθος πολιτικής και στρατηγικής των Θεολογικών Σχολών.

β. Διορθόδοξοι, διαχριστιανικοί και διαθρησκειακοί διάλογοι

Πιστεύω ότι η συμμετοχή των Θεολογικών Σχολών στους διορθόδοξους, διαχριστιανικούς και διαθρησκειακούς διαλόγους είναι θέμα που πρέπει να οργανωθεί, ώστε να υπάρχει μια κοινή γραμμή. Ως γνωστό, στις Θεολογικές Σχολές υπάρχουν γνωστικά αντικείμενα σχετικά με την οικουμενική κίνηση, γι' αυτό πρέπει να συστηματοποιηθεί και να σχεδιαστεί μια σε βάθος και πλάτος έρευνα, ώστε η συμμετοχή στους διαλόγους να γίνεται με βάση τη σωστή ετοιμασία και κατάρτιση ειδι-

κών επιστημόνων, οι οποίοι θα συμμετέχουν υπεύθυνα και θα ενημερώνουν τους συναδέλφους για την πορεία του οικουμενικού διαλόγου.

Ιδιαίτερα στο θέμα του διαθρησκειακού διαλόγου πρέπει να προετοιμάζονται ομάδες, που θα μελετούν με καθηγητές εξειδικευμένους την ουσία των θεμάτων και την πορεία του διαλόγου με τις μονοθεϊστικές θρησκείες, Ιουδαϊσμό και Μουσουλμανισμό σε πρώτη φάση, και ενδεχομένως με άλλες θρησκείες. Πρέπει να αναπτυχθούν αρμονικά μέσα στους τομείς σεμινάρια και εργαστήρια σπουδών, όπου θα μπορούν τόσο σε επίπεδο προπτυχιακό αλλά και μεταπτυχιακό να αναπτύσσονται τα θέματα της εκκλησιαστικής πολιτικής και διπλωματίας, ώστε να μπορούν οι Θεολογικές Σχολές υπεύθυνα να ανταποκρίνονται στις προκλήσεις των Θεολογικών διαλόγων.

Θεωρώ ότι θέματα όπως διαθρησκειακός διάλογος, παιδαγωγικές σπουδές, κριτική έκδοση και ερμηνεία των εκκλησιαστικών πηγών, βυζαντινή και δημοτική μουσική παράδοση, βυζαντινή αρχαιολογία, αγιογραφία και συντήρηση έργων τέχνης, ποιμαντική και κοινωνική διακονία (κοινωνικοί λειτουργοί), εκκλησιαστικός τουρισμός και πολιτισμός μπορούν να αναπτυχθούν σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο. Παράλληλα, μπορούμε να αναπτύξουμε διεπιστημονική συνεργασία, ώστε να έχουμε την ενίσχυση από την εμπειρία Τμημάτων, που πειραματίστηκαν προς την κατεύθυνση των παραπάνω γνωστικών αντικειμένων.

Με τον τρόπο αυτό αναμορφώνουμε τα προγράμματα σπουδών και διαμορφώνουμε τους στόχους των Θεολογικών Σχολών σε μια σύγχρονη και επιβεβλημένη διακονία από τις ανάγκες της κοινωνίας και της Εκκλησίας του 21ου αιώνα. Γι' αυτό, είναι παντελώς αχρείαστο και στρατηγικά επικίνδυνο θέμα η ίδρυση τρίτου Τμήματος στις Σχολές. Έτσι θωρακίζουμε τις Σχολές μας στην πανεπιστημιακή κοινότητα, γίνονται πιο παραγωγικές σε πολλαπλά επίπεδα, συνδέονται άμεσα με την αγορά, ενώ, παράλληλα, η Θεολογία συνδέεται άρρηκτα με τον πολιτισμό. Με τον τρόπο αυτό οι Σχολές αποκτούν σύγχρονο θεολογικό λόγο, ο οποίος ουσιαστικά θα μεταμορφώσει την κοινωνία και τον άνθρωπο προς την πορεία του ερχομού της βασιλείας του Θεού ως παρούσα και εσχατολογική πραγματικότητα.

6. Σχέση με άλλες Θεολογικές Σχολές

Κρίνω σκόπιμη την ανάπτυξη επιστημονικών σχέσεων τόσο με τις Ορθόδοξες Θεολογικές Σχολές παγκοσμίως, όσο και με ευρωπαϊκές σχολές των Ρωμαιοκαθολικών και των Προτεσταντών για ανταλλαγή φοιτητών, αλλά και εμπειριών, που μας είναι απαραίτητες. Από την εμπειρία μου ως Προέδρου επί δύο χρόνια των Ορθοδόξων Θεολογικών Σχολών διαπίστωσα ότι ο ρόλος των Ορθοδόξων Θεολογικών Σχολών της Ελλάδος είναι σημαντικός, η αναγνώριση του υψηλού θεολογικού επιπέδου τους καθολική και η ανάγκη για στενές επιστημονικές σχέσεις επιθυμία όλων. Το θέμα αυτό είναι τεράστιο και θα το εισηγηθώ σε κάποιο άλλο Συνέδριο, γιατί αποτελεί ιδιαίτερο κεφάλαιο.

Προς μια τέτοια κατεύθυνση θα προσπαθήσουμε από τον επόμενο χρόνο να εργαστούμε οι συνάδελφοι του Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, οι οποίοι ζήτησαν από τον ομιλούντα να καταρτίσει τον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό του Τμήματος, έχοντας μια εμπειρία στο σχεδιασμό της Σχολής Θεολογικών και Πολιτιστικών Σπουδών της Εκκλησίας της Κύπρου με έναν σημαντικό αριθμό έμπειρων συναδέλφων των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης που εργάστηκαν επί τρία χρόνια μαζί μου, που είχα την ευθύνη του Γενικού Συντονισμού. Αν οι Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης πάρουν σοβαρές αποφάσεις να εργαστούν προς την κατεύθυνση αυτή, θα είμαστε έτοιμοι να ανταποκριθούμε.

Ο σωτηριολογικός χαρακτήρας της ιστορίας της Θείας Οικονομίας θα παραμένει το πρώτο και έσχατο κριτήριο της σκέψης και της πορείας των Θεολογικών Σχολών, γιατί ας μη ξεχνούμε ότι η σωτηρία του ανθρώπου και της κτίσης από τη φθορά και το θάνατο διά της ενσαρκώσεως, του πάθους, του σταυρού και της αναστάσεως του Υιού και Λόγου του Θεού, του Ιησού Χριστού, αποτελεί τη βασική θεολογική πίστη κάθε θεολόγου. Με την ανάσταση του Χριστού καταπατήθηκε ο διάβολος και καταργήθηκε ο θάνατος.

Χριστός Ανέστη!

— 3 —

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΩΛΥΣΕΙΣ

ΑΝΝΑΣ ΚΟΛΤΣΙΟΥ-ΝΙΚΗΤΑ
ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ Α.Π.Θ.
ΙΩΑΝΝΗ ΠΕΤΡΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ Α.Π.Θ.
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΤΑΜΟΥΛΗ
ΑΝΑΠΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ Α.Π.Θ.

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΩΛΥΣΕΙΣ

Η εισήγηση που ακολουθεί έχει συλλογικό χαρακτήρα, καθώς προέκυψε από σχετικό προβληματισμό και ανταλλαγή απόψεων μεταξύ μελών του Τμήματος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και αποτελεί ως εκ τούτου μια απόπειρα καταγραφής των απόψεων που διατυπώθηκαν, όσον αφορά το συγκεκριμένο θέμα. Οι απόψεις που τελικά παρουσιάζονται, παρά το συλλογικό τους χαρακτήρα, παραμένουν ανοικτές σε διάλογο και σε οποιαδήποτε συμπλήρωση ή διόρθωση, και από το ακροατήριο γενικά, αλλά και από τους συναδέλφους στη Θεσσαλονίκη, που για οποιοδήποτε λόγο δεν στάθηκε δυνατό να καταθέσουν τις απόψεις τους στο πλαίσιο αυτής της εισήγησης.

Η καταγραφή των ποικίλων τάσεων που διαγράφονται σε κάθε Τμήμα θεωρούμε πως είναι σήμερα περισσότερο από ποτέ επιτακτική και χρήσιμη, δεδομένου ότι ένας συγκερασμός των τάσεων αυτών είναι αναγκαίος και αναπόφευκτος ενόψει των νέων προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τόσο οι Θεολογικές Σχολές, όσο και τα Πανεπιστήμια γενικότερα, με βάση τις οποίες καλούμαστε να προσδιορίσουμε το ρόλο μας και την παρουσία μας στο ευρύτερο επιστημονικό γίγνεσθαι. Προκειμένου να προσδιορίσουμε τις δυνατότητες πραγματοποίησης και ανάπτυξης του ρόλου των Θεολογικών Σχολών/Σπουδών τις οποίες υπηρετούμε, θεωρούμε πως πρέπει πρωτίστως να επιχειρήσουμε εν συντομία να διαγράψουμε το ρόλο μας αυτή τη στιγμή, να εξετάσουμε αν ο ρόλος αυτός είναι αποδεκτός, ποιες είναι οι προϋποθέσεις διατήρησης των Θεολογικών Σχολών/Σπουδών στο Πανεπιστήμιο και ποια είναι η σημασία τους. Δηλαδή να διαπιστώσουμε τα δεδομένα και τους στόχους μας, προκειμένου να είμαστε σε θέση να δούμε τις δυνατότητες

πραγματοποίησης του ρόλου που σήμερα διαδραματίζουν, αλλά κυρίως τις δυνατότητες ανάπτυξης και προοπτικής του ρόλου αυτού.

Αν δεχθούμε ότι το Πανεπιστήμιο από θεσμική άποψη είναι ένας οργανισμός εκπαιδευτικός, όπου καλλιεργείται η επιστήμη και ο πολιτισμός, παράγεται και μεταδίδεται η γνώση, προωθείται η έρευνα, αλλά παράλληλα το Πανεπιστήμιο εκπαιδεύει ανθρώπους για συγκεκριμένο επάγγελμα, τότε, στην περίπτωση που θέλουμε να συνεχίσουμε να υπάρχουμε και να λειτουργούμε μέσα σ' αυτό το πλαίσιο -και είναι σίγουρο πως όλοι θέλουμε- πρέπει να αυτοπροσδιοριστούμε μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο. Με τον όρο Θεολογικές Σπουδές -γιατί αυτό είναι το μείζον ζητούμενο- εννοούμε την καλλιέργεια της επιστήμης της Θεολογίας στον Πανεπιστημιακό χώρο. Δηλαδή μιλούμε για ένα κέντρο επιστημονικής μελέτης και έρευνας που παράγει σκέψη, η οποία ασφαλώς έχει και ένα πρακτικό χαρακτήρα ως πηγή ανθρωπογνωσίας. Χειρίζεται ερμηνευτικά κλειδιά και ερωτήματα, για να αυτοπροσδιοριστεί στο κοινωνικό γίγνεσθαι, αλλά και να προσφέρει τρόπους σκέψης για τον αυτοπροσδιορισμό του εκπαιδευόμενου στο σήμερα.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η καταγραφή των ποικίλων τάσεων, κάθε μία εκ των οποίων, μέσα από τη δική της οπτική, επιχειρεί να προσδιορίσει το ρόλο της. Και είναι γεγονός ότι όλες οι διαγραφόμενες τάσεις μπορούν να στεγαστούν στις Θεολογικές Σχολές και να διαμορφώσουν τις θεολογικές Σπουδές, στο βαθμό που στηρίζονται σε επιστημονική μεθοδολογία, δηλαδή καταγράφουν και αναλύουν τα μνημεία αλλά και τη σημερινή πραγματικότητα με τεκμηρίωση και με επιστημονικότητα. Παράλληλα, μελετούν και καλύπτουν τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν τα δεδομένα των χριστιανικών εκκλησιών, την πολύμορφη ανάπτυξη και έκφανση της θεολογίας, αλλά και των θρησκειών σε συνδυασμό με τη μελέτη του πολιτισμού, ακολουθώντας τη σύγχρονη θεωρητική και ερευνητική προσπάθεια.

Αν αυτή η επιστημονική μας ταυτότητα θεωρηθεί δεδομένη, οι όποιες αμφισβητήσεις του ρόλου μας μπορούν να ξεπεραστούν και είμαστε σε θέση να διαγράφουμε εκ του ασφαλούς τις δυνατότητες δράσης μας στο μέλλον σε μια πανεπιστημιακή κοινότητα, που θα μας αποδέχεται

και θα μας αναγνωρίζει ως ισότιμα μέλη. Άλλωστε οι Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης έχουν στο ενεργητικό τους αξιόλογη ιστορία στην ελληνική κοινωνία, στη ζωή της Εκκλησίας, στο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας, καθώς και ευρύτερα στη Χριστιανική Οικουμένη, και όχι μόνο στην Ορθόδοξη.

Μόνο που τώρα, ειδικά αυτή τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ακολουθώντας τις γενικότερες αλλαγές που πραγματοποιούνται στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, είμαστε υποχρεωμένοι να αναπροσαρμόσουμε τα προγράμματά μας και να διευρύνουμε τους στόχους μας. Πρέπει μάλιστα να συνυπολογίσουμε στο σχεδιασμό μας και τα νέα δεδομένα, δηλαδή την ίδρυση των νέων Εκκλησιαστικών Σχολών, την ενδεχόμενη ενοποίηση Τμημάτων με ομοειδή αντικείμενα και την επικείμενη αξιολόγηση των Σπουδών μας, δεδομένα που καθιστούν περισσότερο από κάθε άλλη φορά επιτακτική τη διεύρυνση του ορίζοντα των Σπουδών και τον ακριβή προσδιορισμό των στόχων μας. Ίσως μάλιστα είναι μια συγκυρία και ευκαιρία πολύ καλή για τις Θεολογικές Σχολές να ανακαινιστούν και να αναβαθμιστούν.

Ακολουθώντας, είτε θέλουμε είτε δεν θέλουμε, τα τεχνοκρατικά κριτήρια της εποχής μας ας αρχίσουμε τη διερεύνηση των Θεολογικών Σχολών από το ερώτημα πού χρησιμεύουν τα πτυχία μας. Ως γνωστό στοχεύουν στην επαγγελματική αποκατάσταση των αποφοίτων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στην εκπαίδευση στελεχών της Εκκλησίας, στην απόκτηση γενικών γνώσεων, ως δεύτερο ή τρίτο προσόν για υπηρεσιακή εξέλιξη, στην προσφορά θεολογικού εξοπλισμού σε αλλοδαπούς που θα επιστρέψουν στη χώρα τους και σε μικρότερο βαθμό στην ακαδημαϊκή καριέρα.

Σ' αυτή την ορθολογική προοπτική βέβαια δεν θα συμφωνούσαν όλοι. Ίσως κάποιοι αντιτείνουν πως στόχος είναι η θεολογία για τη θεολογία, ως στοχασμός, ίσως και βίωμα. Αλλά μάλλον κάτι τέτοιο δεν μπορεί να αναζητηθεί στο πανεπιστήμιο. Κάποιοι θα πρόσθεταν ότι πρέπει να γίνεται θεολογία για την Εκκλησία, κατανοώντας στο σημείο αυτό την Εκκλησία με την εκκλησιολογική της διάσταση. Αλλά κάνοντας λόγο παραπάνω για εκπαίδευση στελεχών της Εκκλησίας

είναι δεδομένο ότι καλλιεργείται η διάσταση αυτή. Οπωσδήποτε όμως πρέπει να επισημανθεί ότι δεν νομίζουμε πως θα εύρισκε κανείς κάποιον που να υποστήριζε ότι θα ήθελε ως σκοπό την υπηρεσία της πολιτικής της εκκλησιαστικής διοίκησης. Τέτοιου είδους στόχοι είναι αδύνατο να γίνουν δεκτοί μέσα σε μια προοπτική ορθολογικής οργάνωσης θεολογικών σπουδών σε ένα δημόσιο πανεπιστήμιο.

Αν αποδεχθούμε αυτούς τους διαφορετικούς στόχους, τίθεται το ερώτημα, αν μπορούμε να τους υπηρετήσουμε με το ίδιο πρόγραμμα Σπουδών. Ο νόμος 3374/2005 για την αξιολόγηση απαιτεί από κάθε Τμήμα να καταγράφει τους σκοπούς που εξυπηρετεί και αν τα μέσα που διαθέτει εξυπηρετούν τους σκοπούς αυτούς. Καλό και συνετό θα είναι να λάβουμε υπόψη όσα προβλέπουν ο νόμος αυτός και οι πρόσφατες οδηγίες για την εφαρμογή του, με βάση τις οποίες έχουμε ήδη κληθεί να προσδιορίσουμε το ρόλο μας. Σύμφωνα με το νόμο αυτό εκτός από το σαφή ορισμό των σκοπών που εξυπηρετούν οι θεολογικές σπουδές, είμαστε υποχρεωμένοι να καταγράφουμε τα μέσα υλοποίησης των σκοπών αυτών, την αποδοτικότητα σκοπών και μέσων, να προγραμματίσουμε τις ερευνητικές προοπτικές μας, αλλά και να προβλέψουμε για την περαιτέρω ανάπτυξή μας. Είναι ευνόητο ότι στο σημείο αυτό κάθε Τμήμα διατηρεί την ελευθερία διαμόρφωσής του και δεν είναι απαραίτητο επ' αυτού να συνεννοηθούμε. Αυτό επιβάλλεται από το ρόλο της αξιολόγησης. Παρόλα αυτά ορισμένες απόψεις, που διατυπώθηκαν στη διαδικασία προετοιμασίας της εισήγησης αυτής, μπορεί να θεωρηθούν ότι λειτουργικά και μακροπρόθεσμα εξυπηρετούν τον ευρύτερο στόχο της πανεπιστημιακής θεολογικής εκπαίδευσης. Για το λόγο αυτό και θα αναφέρουμε κάποιες από αυτές.

Θα μπορούσαμε να προτείνουμε νέες κατευθύνσεις, νέα αντικείμενα. Μια διπλή λ.χ. κατεύθυνση των Σπουδών μας, που θα στοχεύει αφενός στο Σχολείο και την επιστημονική έρευνα και αφετέρου στην Εκκλησία, ίσως θα έδινε μια λύση σε σχέση με τις διαφορετικές περιοχές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα χορηγούμενα πτυχία, αλλά και τις διάφορες τάσεις που υπάρχουν στα Τμήματα. Βέβαια, και στις δύο περιπτώσεις πρωτίστως πρέπει να αποδεχθούμε ότι εργαζόμαστε επιστημονικά. Αυτός

είναι βασικός όρος για τη διατήρηση των θεολογικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο. Εμείς οφείλουμε να κατοχυρώσουμε την επιστημονική μέθοδο. Άλλο είναι η ιδεολογική αξιοποίηση των πορισμάτων της έρευνας και άλλο η ίδια η μέθοδος. Η διαφοροποίηση ωστόσο των κατευθύνσεων θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια νέα διαμόρφωση του Προγράμματος Σπουδών ανάλογη με το τελικό ζητούμενο. Η αναθεώρηση των Προγραμμάτων Σπουδών και η εισαγωγή νέων γνωστικών αντικειμένων με ευρύτερη προοπτική είναι από τους περισσότερους παραδεκτό ότι αποτελεί ένα ζητούμενο των Θεολογικών Σπουδών σήμερα, οι οποίες πρέπει να είναι αξιόλογες και ανταποδοτικές και να κινούνται στο ρυθμό των γενικότερων μεταρρυθμίσεων στο χώρο της παιδείας. Η σημερινή δομή του Πανεπιστημίου στηρίχθηκε στις βασικές επιστήμες που οδήγησαν στη δημιουργία αντίστοιχων Σχολών και προγραμμάτων Σπουδών. Σήμερα το μοντέλο αυτό αλλάζει. Μέχρι πρόσφατα για τις διάφορες εξειδικεύσεις δημιουργούνταν αντίστοιχα Τμήματα. Αυτό όμως απαιτεί χρήματα, ιδιαίτερες οργανωτικές δομές, και, αφού είναι κάτι αυτόνομο, οδηγεί στη δημιουργία κλειστών ομάδων. Σήμερα το ενδιαφέρον εστιάζεται στη συνεργασία των διαφόρων αυτών επιστημονικών ομάδων και στην προσπάθεια καλλιέργειας όλων των επιστημών σε ευρύτερες συνάφειες. Έτσι, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες αυτές, είναι απαραίτητο να μεταβληθεί η επικρατούσα νοοτροπία και πρακτική και να προωθηθεί η δημιουργία καινοτόμων προγραμμάτων Σπουδών και ίσως παράλληλα προγραμμάτων κατάρτισης/επιμόρφωσης.

Κατά συνέπεια η διεύρυνση των Σπουδών μας θα έπρεπε να επιχειρηθεί μέσω διεπιστημονικών συνεργασιών. Κάτι τέτοιο θα άνοιγε τις θεολογικές σπουδές προς τα έξω και θα αποδείκνυε στους άλλους ότι οι σπουδές αυτές αξίζουν και πρέπει να συνεχίσουν να καλλιεργούνται μέσα στο πανεπιστήμιο. Η διεπιστημονική μελέτη της θεολογίας και της θρησκείας, αλλά και η αναζήτηση εφαρμογών της θεολογίας με ευρεία έννοια στο κοινωνικό πεδίο συντελεί στη διεύρυνση του ορίζοντα των Σχολών μας, δημιουργεί νέες προοπτικές και υπόσχεται ευρύτερες προσεγγίσεις.

Το αμέσως επόμενο βήμα είναι βέβαια η διευρωπαϊκή, διαχριστιανική και διορθόδοξη συνεργασία. Η αλλαγή των κοινωνικών δεδομέ-

νων, η πλουραλιστική κατάσταση της σημερινής Ελλάδας, αλλά και η οικουμενική διάσταση της εποχής μας πρέπει να αξιοποιηθούν θετικά και όσο γίνεται πιο έγκαιρα. Στην κατεύθυνση αυτή μας οδηγεί η αναγκαιότητα να παρακολουθούμε όσα συμβαίνουν στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ακόμη πρέπει να προσελκύσουμε, στο πνεύμα της εποχής, ανθρώπους που ενδιαφέρονται για μια δεύτερη Σχολή προσαρμόζοντας τα υπάρχοντα προγράμματα, αλλά και δημιουργώντας νέα για τις εξ αποστάσεως σπουδές. Επίσης, μπορούμε ακόμη να υπολογίζουμε την προσφορά μαθημάτων χωρίς την απόκτηση πτυχίου για ενηλίκους, π.χ. μαθήματα επιμόρφωσης.

Παράλληλα πρέπει να διασφαλίσουμε και να προκαλέσουμε την κινητικότητα των αλλοδαπών φοιτητών με ειδική μέριμνα για την ενίσχυση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και μάλιστα της γλώσσας της Καινής Διαθήκης και των πατερικών κειμένων που αποτελεί για τους περισσότερους απ' αυτούς προτεραιότητα. Η Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης συγκεντρώνει το υψηλότερο ποσοστό αλλοδαπών φοιτητών σε σχέση προς τα υπόλοιπα Τμήματα του Α.Π.Θ. και μας παρέχει ένα έξοχο βήμα για προώθηση και προβολή των παρεχόμενων Σπουδών έξω από τα σύνορά μας. Από εμάς εξαρτάται να μετατρέψουμε τους φοιτητές αυτούς σε πρέσβεις μας και στον υπόλοιπο κόσμο.

Ακόμη, οι σπουδές θρησκείας είτε σε προπτυχιακό είτε σε μεταπτυχιακό επίπεδο παρέχουν καινούργιες δυνατότητες ανάπτυξης. Κάποτε θα πρέπει να κατανοηθεί ότι τα μέλη που συγκροτούν ένα Τμήμα δεν είναι απαραίτητο να ασχολούνται όλοι με τα ίδια πράγματα και να διαμορφώνουν με τον τρόπο αυτό ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα. Η παροχή διαφόρων δυνατοτήτων επιλογής στους σπουδαστές εμπλουτίζει τις δραστηριότητες των Τμημάτων. Επίσης, ό,τι σχετίζεται με τη θεολογία ή τη θρησκεία και μένει εκτός του ενδιαφέροντός μας θα καλύπτεται από άλλους, οπότε θα έχουμε απολέσει το σχετικό δικαίωμα ανάπτυξης. Παρόλα αυτά είμαστε κατά τεκμήριο οι καλύτεροι γνώστες στο πεδίο αυτό. Αποφεύγουμε να δώσουμε παραπέρα λεπτομέρειες ενός τέτοιου σχεδιασμού, επειδή θεωρούμε ότι τα Τμήματα πρέπει να

έχουν ένα μίνιμουμ κοινών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, που αντιστοιχούν στο πτυχίο του θεολόγου για το Σχολείο, ή/και μιας ποιμαντικής κατεύθυνσης για την Εκκλησία, αλλά από εκεί και πέρα είναι απαραίτητο κάθε Τμήμα να αναπτυχθεί σύμφωνα με τις δυνατότητες και τη φαντασία των μελών του, χωρίς να είναι αναγκαία η αντιγραφή και η εφαρμογή όμοιων προγραμμάτων και προγραμματισμών.

Πρέπει ακόμη να κατανοηθεί ότι τα Τμήματά μας είναι κατεξοχήν εκπαιδευτικοί και επιστημονικοί οργανισμοί και όχι θρησκευτικές κοινότητες. Μελετούν το ρόλο, τη δράση και τις αντιλήψεις θρησκευτικών κοινοτήτων, αλλά δεν παράγουν έργο θρησκευτικών κοινοτήτων και δεν τις υποκαθιστούν. Αν κατανοηθεί η διάσταση αυτή, θα μας βγάλει από πολλές δυσκολίες, παρανοήσεις και συγκρούσεις. Συνήθως η δυσκολία προέρχεται από τη σύγχυση των δύο αυτών τύπων οργανισμών. Επί του θέματος αυτού είμαστε υποχρεωμένοι να αλλάξουμε νοοτροπία και να προβούμε σε ευρύτερη ενημέρωση προς κάθε κατεύθυνση για τους σκοπούς και το επιστημονικό έργο μας, για να αποφύγουμε τις διαφόρων μορφών πιέσεις από μέρους θρησκευτικών παραγόντων και θρησκευόμενων, που περιμένουν προώθηση θρησκευτικών αντιλήψεων και επιδιώξεων.

Επιπρόσθετα, καλλιεργώντας τον πολιτισμό και προβάλλοντας θεμελιώδεις αξίες, στη δημιουργία των οποίων συνέβαλε ο Χριστιανισμός, οφείλουν τα Τμήματά μας να υπηρετήσουν την αντιμετώπιση προβλημάτων της κοινωνικής ζωής με τη χρήση των αντίστοιχων επιστημονικών εργαλείων προσφέροντας ανάλογη εκπαίδευση.

Πέραν όλων των ανωτέρω πρέπει να επισημανθεί ιδιαίτερα ότι ο ρόλος του προσωπικού που υπηρετεί στις Σχολές, στη νέα αυτή προοπτική των Σχολών μας, είναι πρωταρχικός. Οποιαδήποτε προγράμματα, οποιεσδήποτε αλλαγές απαιτούν αυτούς που θα τα υλοποιήσουν, και σε τελική ανάλυση εξαρτώνται άμεσα απ' αυτούς.

Η συνειδητοποίηση του ρόλου μας, η υπεύθυνη άσκηση του έργου αυτού και η ανοικτή διάθεση έναντι των νέων προκλήσεων αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις προκειμένου να υπηρετήσουμε τις νέες προοπτικές των Θεολογικών Σπουδών. Βέβαια η ύπαρξη ποικίλων ιδεολογικών τάσεων που προκύπτουν (όπως ήδη επισημάνθηκε) από τη σχέση

των μελών του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού με την Εκκλησία, την κοινωνία ή την πολιτική, είναι αναμενόμενες και ως ένα βαθμό φυσικό να υπάρχουν. Εκείνο που πρέπει όμως να κατανοήσουμε είναι ότι στο Πανεπιστήμιο θεραπεύουμε την ακαδημαϊκή θεολογία ερευνητικά και διδακτικά. Η ανάγκη αντικειμενικού και επιστημονικού διαλόγου αποτελεί όρο εκ των ων ουκ άνευ για την προώθηση κάθε είδους Σπουδών και η ύπαρξη αυτών των τάσεων πρέπει να ευνοεί τον πλουραλισμό και όχι να αγωνίζεται να καταπνίξει τις αντίθετες απόψεις.

Ένα παράδειγμα που θα μπορούσε να αναφερθεί είναι η σύνδεση του Χριστιανισμού με τον εθνικισμό. Η σύνδεση αυτή εμφανίστηκε στη σχετικά πρόσφατη ιστορία των Ορθοδόξων Εκκλησιών, της ελλαδικής μη εξαιρουμένης. Ο οικουμενικός όμως χαρακτήρας του Χριστιανισμού δεν επιτρέπει στη θεολογία, αν αυτή θέλει να είναι συνεπής με τον εαυτό της, να παράσχει ιδεολογική στήριξη στις εθνικιστικές τοποθετήσεις της εκάστοτε εκκλησιαστικής πολιτικής. Οφείλει να υπηρετήσει την εκ διαμέτρου αντίθετη προοπτική της ανοικτότητας, της οικουμενικότητας, του διαλόγου, της ειρηνικής συνύπαρξης, μη δεχόμενη με κανένα τρόπο να αναπαράγει φοβικά σύνδρομα και θεωρίες συνωμοσίας. Τέλος, η προοπτική υπαγωγής μας, σ' ένα νέο θεσμικό πλαίσιο, δηλαδή η πιθανότητα, λόγω ενοποίησης των δύο Τμημάτων της κάθε Σχολής με βάση το νέο νόμο, να μας εντάξει στο πλαίσιο ενός ευρύτερου εκπαιδευτικού θεσμού, όπως λ.χ. μιας Σχολής Ανθρωπιστικών επιστημών, θα μπορούσε, εκτιμούμε, αντί να επικρέμαται ως δαμόκλειος σπάθη πάνω από τα κεφάλια μας, να ιδωθεί ως μια πρόκληση για τις Θεολογικές Σπουδές να σπάσουν την όποια μορφή περιθωριοποίησής τους και να ανοίξουν ένα διάλογο με την ευρύτερη επιστημονική κοινότητα των ανθρωπιστικών και κοινωνικών σπουδών, με στόχο να κερδίσουν το στοίχημα να σταθούν απέναντί τους αντάξια και ισότιμα, δίχως αισθήματα μειονεξίας, καθώς δεν έχουν τίποτε να φοβηθούν. Και είναι βέβαιο ότι το μπορούμε, αρκεί να το θελήσουμε.

Όπως είναι φυσικό, όλες αυτές οι δυνατότητες και προοπτικές θα μπορούσαν και πρέπει να προωθηθούν και στο επίπεδο των μεταπτυχιακών μαθημάτων και συνεργασιών. Με δεδομένο ότι τόσο το Αριστο-

τέλειο όσο και το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο, στα οποία ανήκουν οι δύο θεολογικές μας Σχολές, διαθέτουν σχολές που καλύπτουν όλα σχεδόν τα γνωστικά αντικείμενα, οι συνεργασίες σε επίπεδο μεταπτυχιακού κύκλου δίνουν άπειρες συνδυαστικές κινήσεις και διανοίγουν στα επιστημονικά μας πεδία νέους ορίζοντες.

Το δεύτερο σκέλος του θέματός μας είναι οι παρακωλύσεις που υπάρχουν στο χώρο των θεολογικών Σχολών. Μια πρώτη σκέψη ήταν να προτάξουμε την ενότητα αυτή και να την αναπτύξουμε πριν από τις προοπτικές, ίσως γιατί έτσι θα προσδιορίζαμε τις αγκυλώσεις των προοπτικών και θα προχωρούσαμε ομαλότερα στους τρόπους υπέρβασής τους. Τελικά επιλέξαμε να προτάξουμε τις προοπτικές, γιατί πιστεύουμε πως σ' αυτή τη φάση προτεραιότητα πρέπει να έχει η δυναμική και ο ανοιχτός ορίζοντας. Οι παρακωλύσεις υπήρχαν και θα υπάρχουν, όμως δεν πρέπει να λειτουργούν ανασταλτικά, αλλά αντίθετα να υποβιβάζονται, όσο είναι δυνατόν, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν θα βρίσκονται στο πίσω μέρος της σκέψης μας, καθόσον σχεδιάζουμε το μέλλον. Η όποια καταγραφή τους γίνεται απλά, για να μας οδηγήσει στην εύρεση μέσων υπέρβασης και τελικά, γιατί όχι, να μας κάνει ακόμη πιο δυναμικούς και πρωτοπόρους.

Οι ποικίλου είδους παρακωλύσεις μπορεί να λεχθεί ότι προέρχονται από την κοινωνία, την Εκκλησία και από εμάς τους ίδιους.

Η κοινωνία, ως επί το πλείστον, αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό και συχνά υποτιμητική διάθεση τις θεολογικές Σπουδές, κάτι που εισπράττουν και οι φοιτητές μας. Αυτή η πραγματικότητα πρέπει να αντιστραφεί από εμάς. Να καλλιεργήσουμε ένα νέο προφίλ προς τα έξω, να ανακτήσουμε το κύρος μας και, όπως είναι γνωστό, το κύρος δεν χορηγείται, αλλά κατακτάται μέσω του έργου που παρουσιάζει κανείς. Πρέπει να αποδείξουμε πως βρισκόμαστε σε μια ευρωπαϊκή και παγκόσμια προοπτική και όχι έγκλειστοι στα εκκλησιαστικά ζητούμενα. Η εικόνα της συνταύτισής μας με στενές εκκλησιαστικές επιδιώξεις είναι μια στερεοτυπική αντίληψη, την οποία πρέπει να υπερβούμε. Σίγουρα παίζουμε ένα ρόλο και για την Εκκλησία, παράλληλα όμως παίζουμε ρόλο και για το σχολείο και την κοινωνία. Άρα πρέπει να έχουμε και εμείς ένα

πλουραλιστικό χαρακτήρα. Σίγουρα θεραπεύουμε την ορθόδοξη θεολογία λ.χ., αλλά και πολλά άλλα αντικείμενα. Ας μη λησμονούμε ότι οι Θεολογικές Σχολές στην Ελλάδα δεν είχαν ποτέ έναν ομολογιακό επιθετικό προσδιορισμό στον τίτλο τους. Η σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα ευνοεί τη κατάλληλη αξιοποίηση του δεδομένου αυτού. Ιδιαίτερα απαιτείται οι προσφερόμενες σπουδές να αποκτήσουν διομολογιακό και πλουραλιστικό χαρακτήρα.

Η εκκλησιαστική διοίκηση βέβαια κάποιες φορές στρέφεται κατά των Θεολογικών Σχολών στο βαθμό που αυτές δεν εξυπηρετούν ή δεν προβάλλουν τις θέσεις της. Η Εκκλησία μπορεί να έχει τις δικές της στρατηγικές και τον δικό μας ιδεολογικό λόγο, που υπόκειται στον κριτικό έλεγχο. Η πανεπιστημιακή κοινότητα, αν θέλει να διατηρήσει το κύρος της ως πνευματικό ίδρυμα, πρέπει να μπορεί να ελέγχει την αξιοπιστία και την ακρίβεια των εκκλησιαστικών επιλογών λειτουργώντας ως κριτική συνείδηση.

Όμως και εμείς οι ίδιοι αποτελούμε εμπόδιο στον καθορισμό της ταυτότητας των θεολογικών Σπουδών με ευρύ τρόπο, γιατί συχνά δεν κατανοούμε το ρόλο μας. Αρκετές φορές τελούμε υπό σύγχυση δεδομένου ότι δεν έχουμε προσδιορίσει με ακρίβεια το ακαδημαϊκό μας στίγμα ή το λησμονούμε με στόχο να εξυπηρετήσουμε εξωακαδημαϊκούς σκοπούς. Η διάσταση αυτή πρέπει να παραμείνει σε προσωπικό επίπεδο, ενώ ο θεσμικός ρόλος πρέπει να έχει καθαρά ακαδημαϊκό χαρακτήρα. Αυτό είναι απαράβατος όρος για την παραμονή των θεολογικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο.

Πρέπει επομένως να προσδιορίσουμε το ρόλο μας ανεξάρτητα από τις επιδιώξεις εκκλησιαστικής πολιτικής και να ξεκαθαρίσουμε ότι άλλο είναι η εξυπηρέτηση εκκλησιαστικών στόχων και άλλο ο ρόλος μας ως ακαδημαϊκών θεολόγων. Το να υπηρετεί κάποιος την εκκλησία αποτελεί μια προσωπική επιλογή, αλλά αυτό δεν ταυτίζεται με το σύνολο των σκοπών που έχει η θεολογική εκπαίδευση ως θεσμός. Στο σημείο αυτό να θυμίσουμε μια πατερική διάκριση, που επεξεργάστηκε ιδιαίτερα ο αείμνηστος Νίκος Ματσούκας στην προσπάθειά του να απαντήσει σε διάφορες αμφισβητήσεις ενδο- και εξωπανεπιστημιακές

σχετικά με το ρόλο της πανεπιστημιακής θεολογίας: τη διάκριση ανάμεσα στην επιστημονική θεολογία και τη χαρισματική. Η πρώτη ασκείται εντός των πανεπιστημίων και ακολουθεί επιστημονικά κριτήρια για τον προσδιορισμό του πεδίου έρευνάς της και της ακολουθούμενης μεθοδολογίας. Η δεύτερη, η χαρισματική θεολογία, είναι υπόθεση προσωπικού βιώματος και δεν πρέπει να οδηγεί στην παράκαμψη, την αμφισβήτηση ή και την απόρριψη της επιστημονικής μεθοδολογίας.

Τελικά μπορούμε να ξεπεράσουμε τα εμπόδια που φαίνεται να ορθώνονται κάθε τόσο και να δυσκολεύουν ή να διχάζουν τις επιλογές μας;

Ασφαλώς ναι.

Πώς;

Περνώντας από μια εικονική αντίληψη της πραγματικότητας, που πολλές φορές φαίνεται να χρησιμοποιούμε για λόγους εφησυχασμού, στη ρεαλιστική, από την εσωστρέφεια στην υπέρβαση του κατηχητικού ρόλου, με την προσπάθεια ανάκτησης κύρους μέσω της επιστημονικής εργασίας.

Προσπαθώντας να αποφύγουμε την επιδίωξη ιδιοτελών σκοπών ή έστω μη προσδιορίζοντας το γενικό ρόλο μας μέσω ατομικών επιδιώξεων και αντ' αυτού στηρίζοντας το συλλογικό πλουραλιστικό έργο.

Προσδιορίζοντας το ρόλο μας με τεχνοκρατικά κριτήρια και όχι συναισθηματικά ή προσωπικά.

Αποκτώντας κύρος στην κοινωνία μέσω διασφάλισης αντικειμένων απασχόλησης και σύνδεσης των σπουδών με τις απαιτήσεις της κοινωνίας, αναζητώντας τρόπους να λάβουμε υπόψη τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, αποφεύγοντας τις μονομέρειες και τις μονόπλευρες επιδιώξεις.

Συνειδητοποιώντας ότι ο δικός μας ρόλος δεν αφορά μόνο περιοριστικά στη θρησκευτική κοινότητα. Άλλωστε, όπως λέχθηκε, και η ίδια η κοινότητα είναι αντικείμενο της επιστήμης.

Η καλλιέργεια ενός επιστημονικού θεολογικού λόγου σήμερα επιβάλλεται περισσότερο από ποτέ. Γιατί έτσι δεν θα επιτρέψουμε σε κανέναν να μας αμφισβητεί με τη χρήση ενός επιστημονικού μανδύα. Και αυτό θα το πετύχουμε όχι μέσα από δογματικούς αφορισμούς, αλλά μέσα από γόνιμο διεπιστημονικό διάλογο.

— 4 —

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΑΡΧΙΜ. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΚΑΤΕΡΕΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Εἶναι κοινός τόπος ὅτι ἡ παγκόσμια πραγματικότητα, τήν ὁποία σήμερα βιώνουμε, χαρακτηρίζεται ἀπό ραγδαῖες καί συνεχεῖς ἀνακατατάξεις, ἀκατάπαυστες ἰδεολογικές καί τεχνολογικές μετατοπίσεις, ἀπό ριζοσπαστικές μεταβολές καί ἀνατροπές, πού ἐπιδροῦν σέ ὅλες τίς μορφές τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητας. Ταυτόχρονα μέσα σέ αὐτό τό διαρκῶς μεταλλασσόμενο καί ρευστό περιβάλλον ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀναγνωρίζεται περισσότερο ὡς παγκόσμιος πολίτης μιᾶς πλουραλιστικῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία συνεχῶς μεταβάλλεται στή διεθνῆ της προοπτική.

Στήν παροῦσα κατάσταση, ἡ ἴδια ἡ παγκόσμια πραγματικότητα θέτει ἐπιτακτικά τό αἴτημα γιά μία ἄμεση καί στενή συνεργασία ἀνάμεσα σέ ὅλα τά ἔθνη, ἐνῶ θεωρεῖ ὅτι ὅλοι οἱ λαοί καί τά κράτη ὀφείλουν νά ἀναδείξουν ὅσο ποτέ ἄλλοτε τό ρόλο πού θά κληθοῦν νά παίξουν τά πανεπιστημιακά ἱδρύματα στό νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Ἀποτελεῖ κοινή διαπίστωση ὅτι τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας ἐξαρτᾶται τά μέγιστα ἀπό τήν πολιτισμική, ἐπιστημονική καί τεχνολογική ἀνάπτυξη καί ὅτι αὐτή κτίζεται μέσα σέ κέντρα, πού προωθοῦν τόν πολιτισμό μαζί μέ τή γνώση καί τήν ἔρευνα, ὅπως ἀληθινά εἶναι τά πανεπιστήμια.

Ἡ ἀποστολή τῶν πανεπιστημίων νά μεταδίδουν τή γνώση στίς γενιές τῶν νεωτέρων συνεπάγεται καί τό ὅτι ὀφείλουν στό σημερινό κόσμο νά προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους σέ ὅλο τό κοινωνικό σύνολο καί ὅτι τό μέλλον τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καί τῶν κοινωνικῶν δομῶν ἀπαιτεῖ εἰδικότερα μιάν ἐπαρκῆ ἐπένδυση στή συνεχιζόμενη διά βίου ἐκπαίδευση.

Ὅπως ἀναφέρεται καί στό προοίμιο τῆς Magna Charta τῶν εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων, τά πανεπιστημιακά ἱδρύματα ὀφείλουν νά προσφέρουν στίς μέλλουσες γενιές τή μόρφωση, τήν ἐκπαίδευση καί τήν κατάρτιση, ἐνῶ διά μέσου αὐτῶν θά διδάξουν τούς μεταγενέστερους νά

ἐκτιμοῦν καί νά μήν παραβιάζουν τίς μεγάλες ἰσορροπίες τῶν φυσικῶν ὅρων καί κανόνων, τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καί τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς[1].

Ἡ Ἑλλάδα ὡς μέλος τῆς μεγάλης εὐρωπαϊκῆς οἰκογένειας, ἀντιμετωπίζει ἀπό κοινοῦ μέ τούς ἑταίρους τίς νέες ἐκπαιδευτικές προκλήσεις. Ἡ Εὐρωπαϊκή Ἕνωση βρίσκεται ἀντιμέτωπη μέ μία μεγάλη ποιοτική μεταλλαγή, ἡ ὁποία προκύπτει ἀπό τήν παγκοσμιοποίηση καί τίς προκλήσεις μιᾶς πολύπλευρης κοινωνικῆς καί ἐκπαιδευτικῆς πραγματικότητας καθοδηγούμενης ἀπό τή γνώση. Ἴσως δέν εἶναι ὑπερβολή ἡ πρόβλεψη ὅτι στό ἄμεσο μέλλον θά εἶναι περισσότερο διακριτή ἡ μεταλλαγή τῆς κοινωνικῆς, πολιτιστικῆς καί θρησκευτικῆς διαστρωμάτωσης. Οἱ ἀλλαγές αὐτές ἔχουν ἐπιπτώσεις σέ κάθε πτυχή τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καί ἀπαιτοῦν ριζικό μετασχηματισμό τῶν ἐκπαιδευτικῶν δομῶν μέ σαφή προσανατολισμό στά νέα δεδομένα.

Ἡ Εὐρωπαϊκή Ἕνωση καλεῖται νά ἀφομοιώσει καί νά διαμορφώσει αὐτές τίς ἀλλαγές κατά τρόπο σύμφωνο μέ τίς βαθύτερες κοινωνικές της ἀξίες καί ἀντιλήψεις. Ὁ γρήγορος καί ἐπιταχυνόμενος ρυθμός τῶν ἀλλαγῶν σημαίνει ὅτι εἶναι ἐπεῖγον γιά τά πανεπιστημιακά ἱδρύματα νά ἐνεργήσουν τώρα, ὥστε νά ἀντλήσουν τό σύνολο τῶν παιδευτικῶν ὠφελημάτων ἀπό τίς εὐκαιρίες πού παρουσιάζονται[2].

Πρός αὐτή τήν κατεύθυνση τά ἀνώτατα ἐκπαιδευτικά ἱδρύματα τῆς Εὐρώπης θέτουν ἕνα σαφῆ στρατηγικό στόχο καί συμφωνοῦν στήν κατεύθυνση ἐφαρμογῆς τολμηρῶν προγραμμάτων γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν γνωστικῶν δυνατοτήτων καί ἐκπαιδευτικῶν ὑποδομῶν, τήν ἐνίσχυση τῆς καινοτομίας καί τόν ἐκσυγχρονισμό τῶν συστημάτων ἐκπαίδευσης, ἐπενδύοντας στό πολυτιμότερο κεφάλαιο, τόν ἄνθρωπο. Ἡ ἐπένδυση στόν ἄνθρωπο καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς κοινωνίας τῆς γνώσης ἀποτελεῖ διαρκές ζητούμενο[3].

1. Βλ. Ἡ Μεγάλη Χάρτα (Magna Charta) τῶν Εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων - Προοίμιο 1988.

2. Βλ. Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο τῆς Λισσαβόνας -23 καί 24 Μαρτίου 2000- Συμπεράσματα τῆς προεδρίας - Ἀπασχόληση, Οἰκονομική Μεταρρύθμιση καί Κοινωνική Συνοχή, ἕνας στρατηγικός στόχος γιά τήν ἑπόμενη δεκαετία.

3. Βλ. Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο τῆς Λισσαβόνας -23 καί 24 Μαρτίου 2000- Συμπεράσματα τῆς προεδρίας - Ἐκσυγχρονισμός τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινωνικοῦ Μοντέλου μέ Ἐπένδυση στόν ἄνθρωπο καί οἰκοδόμηση ἑνός ἐνεργοῦ κράτους πρόνοιας.

Μέσα σέ αὐτό τό παγκόσμιο καί πανευρωπαϊκό ἐκπαιδευτικό γίγνεσθαι κινεῖται καί τό ἑλληνικό πανεπιστήμιο, καθώς καί οἱ ἐπιμέρους σχολές πού τό ἀπαρτίζουν συμπεριλαμβανομένων καί τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ Θεολογική Σχολή Ἀθηνῶν εἶναι μία ἀπό τίς τέσσερις Σχολές, ἡ πρώτη κατά σειρά, πού περιελάμβανε ἀπό τήν ἵδρυσή του τό Ἐθνικό Πανεπιστήμιο τό 1837, σύμφωνα πρός τήν πρακτική τῶν ἤδη τότε λειτουργούντων ἀντίστοιχων εὐρωπαϊκῶν.

Οἱ θεολογικές σπουδές δέν εἶναι μόνο ἀποτέλεσμα ἤ συνδυασμός ἀξιοποίησης προσωπικῶν ἐμπειριῶν καί βιωμάτων. Οἱ θεολογικές σπουδές ἔχουν ἀναντίρρητα καί γνωσιολογικό χαρακτήρα, καθώς ἀναφέρονται σέ μία ἱστορική καθ' ὅλα ἐπιστήμη μέ ἀντικείμενο τήν «Ἱστορία τῆς Σωτηρίας». Εἶναι δεδομένο ὅτι ἡ θέση τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν στά Πανεπιστήμια οὔτε ἀμφισβητήθηκε, οὔτε ἀμφισβητεῖται. Ἐδῶ καί πολλούς αἰῶνες τό γνωστικό ἀντικείμενο τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων ἐντοπίζεται στή μελέτη τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς βιβλικοῦ λόγου καί ἱστορίας, ὡς χριστιανικῆς παράδοσης καί ὡς πολιτιστικῆς ἔκφρασης καί παρουσίας μέσα στόν σύγχρονο κόσμο.

Μέ τά προαναφερθέντα συνάδει τό διδακτικό ἔργο καί τό ἐπιστημονικό ἀντικείμενο τῶν καθ' ἡμᾶς Θεολογικῶν Σχολῶν. Βέβαια βάσει τῶν δεδομένων τῶν ἀναλυτικῶν ὀργανογραμμάτων οἱ Θεολογικές Σχολές ἀποτελοῦν ἀκαδημαϊκές μονάδες, πού καλύπτουν ἐπιστημονικά τό ἑρμηνευτικό καί διδακτικό ἀντικείμενο τῆς Θεολογίας. Τά γνωστικά ἀντικείμενα διαφέρουν ἀπό τμῆμα σέ τμῆμα, συμφωνοῦν ὅμως σέ κάποια βασικά κοινά σημεῖα. Στόν κύκλο σπουδῶν προσφέρεται διδακτική καί ἐρευνητική δυνατότητα σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς Θεολογίας, ἐνῶ ταυτόχρονα παρουσιάζονται καί μαθήματα συναφῶν πρός τή Θεολογία κλάδων, ὅπως τῆς Φιλοσοφίας, Κοινωνιολογίας καί Θρησκειολογίας, ἔτσι ὥστε νά ἀντιμετωπιστεῖ ἱκανοποιητικά ἡ διαλεκτική τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης μέ τίς ὑπόλοιπες ἀνθρωπιστικές ἐπιστῆμες[4].

Στά τμήματα Θεολογίας, ἡ Θεολογία, ὡς λειτουργία τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἐρευνᾶ τό περιεχόμενο τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, ὡς καρπός τῆς σπουδῆς καί μελέτης τοῦ ὅλου ἔργου τῆς Θείας

4. Βλ. ἄρθρο 6 § 1-2 Ν. 1268/1982.

Οἰκονομίας, ἀπό τή δημιουργία τοῦ κόσμου μέχρι τά ἔσχατα, ὅπως αὐτό πραγματώνεται ἀπό τήν Ἐκκλησία στό χρόνο καί τήν ἱστορία.

Ἡ πραγμάτωση τῆς ἱστορικῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας συνδέθηκε μέ τήν πρόσληψη τοῦ κόσμου καί τήν προσαρμογή τοῦ λυτρωτικοῦ μηνύματός της στίς συνθῆκες καί στά αἰτήματα κάθε τόπου καί κάθε ἐποχῆς. Ἡ πνευματική λειτουργία τῆς ἱστορικῆς ἐμπειρίας τῆς Ἐκκλησίας ἀποτυπώθηκε στή διατύπωση τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, στή θεσμική ἔκφραση τῶν δομῶν τῆς Ἐκκλησίας, καί γενικότερα σέ ὅλες τίς μορφές τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου, οἱ ὁποῖες καί ἀποτελοῦν καί τό γνωστικό ἀντικείμενο τῶν Τμημάτων Θεολογίας.

Τά Τμήματα Κοινωνικῆς Θεολογίας, ὅπως ἐπίσης εἶναι γνωστό, καλύπτουν τό γνωστικό ἀντικείμενο τῆς Θεολογίας στήν κοινωνική της διάσταση, ὅπως δηλαδή αὐτή μέ βάση τή διδασκαλία προβάλλεται καί ἐφαρμόζεται στήν πράξη μέσα στήν κοινωνία. Γι' αὐτό παράλληλα μέ τή γενική ἐπιστημονική θεολογική ὑποδομή πού προσφέρουν, δίδουν ἰδιαίτερη ἔμφαση στά μαθήματα τοῦ Πρακτικοῦ κλάδου τῆς Θεολογίας σέ συνδυασμό μέ τή διδασκαλία μαθημάτων προπαιδευτικῶν καί συμπληρωματικῶν στίς Θεολογικές σπουδές, ὅπως αὐτά τῆς φιλοσοφίας, τῆς κοινωνιολογίας καί τῆς θρησκειολογίας.

Ἡ προσπάθεια δημιουργίας θέσεων μέ τό ἴδιο γνωστικό ἀντικείμενο στά δυό τμήματα ἑκάστης τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, -τάση πού παρουσιάζεται τελευταία στή Θεολογική Σχολή τῶν Ἀθηνῶν- εἶναι μία λανθασμένη ἐπιλογή ἐκ μέρους τῶν Τμημάτων. Ἕνα κατά τό μᾶλλον ἤ ἧττον ὁμοιογενές πρόγραμμα Σπουδῶν θά ὁδηγήσει ἀναπόφευκτα στή συγχώνευση τῶν δύο Τμημάτων σέ ἕνα σέ κάθε Σχολή, μέ ἀποτέλεσμα τή μελλοντική συρρίκνωση τῶν δύο Τμημάτων σέ ἕνα σέ κάθε Σχολή, μέ ἀποτέλεσμα τή μελλοντική συρρίκνωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διδασκόντων καί τῶν διδασκομένων. Ὁ κίνδυνος αὐτός εἶναι ὁρατός μετά τήν ψήφιση τοῦ πρόσφατου Νόμου-Πλαισίου ἀπό τήν Βουλή. Ἡ ματαίωση αὐτῆς τῆς προοπτικῆς, πού δέν ἀποκλείει τελικά τήν ἔνταξη τοῦ ἑνός πλέον Τμήματος Θεολογικῶν Σπουδῶν στή Φιλοσοφική Σχολή, ἀποτελεῖ χρέος καί πρόκληση γιά ὅλους ἡμᾶς, ἰδιαίτερα δέ γιά τούς Κοσμήτορες καί τά προεδρεῖα τῶν τεσσάρων τμημάτων.

Δέν θά πρέπει ὅμως νά παραγνωρίζεται τό ἀδιαμφισβήτητο γεγονός, ὅτι δηλαδή ἡ ἀνώτερη καί ἀνώτατη θεολογική καί θρησκευτική ἐκπαίδευση τῆς Εὐρώπης χαρακτηρίζεται ἀπό μία πολυμορφία καί διαφορετικότητα, πού ἐκφράζονται ὄχι μόνο μέ ὅρους θρησκειολογικῆς καί δογματικῆς διαφοροποίησης, ἀλλά καί μέ ὅρους γλωσσικῆς ἀνομοιότητας καί θρησκευτικῆς κουλτούρας, ἀνομοιότητας ἐθνικῶν ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων, ἀνομοιότητας θεσμικῶν τύπων, θεσμικῶν χαρακτηριστικῶν καί ἀνομοιότητας στό προσανατολισμό τῆς διδασκόμενης ὕλης στά προγράμματα σπουδῶν[5].

Δρώντας μέσα σέ αὐτή τήν παγκοσμιοποιημένη εὐρωπαϊκή πραγματικότητα, τήν πολυεθνική κοινωνία, τό πλουραλιστικό θρησκευτικό περιβάλλον, γίνεται κατανοητό ὅτι τό μέλλον τῆς Εὐρώπης ἐξαρτᾶται καί ἀπό τό κατά πόσο θά καταφέρει νά ἀφομοιώσει εἰρηνικά τήν πολλαπλά χρήσιμη αὐτή ποικιλία θρησκευτικῶν παραδόσεων, ἔτσι ὥστε νά γίνει οὐσιαστικά ἀποδοτική, παράγοντας θετικά ἀποτελέσματα μᾶλλον, παρά προκαλώντας δυσκολίες, ἀποκλεισμούς καί ἐμπόδια, ἐπιδεικνύοντας εὐελιξία μᾶλλον καί προσαρμοστικότητα στά νέα δεδομένα, παρά ἐσωστρέφεια καί στεγανότητα[6].

Μέσα ἀπό τήν ἀκαδημαϊκή διαδικασία τά ἱδρύματα ἀνώτερης καί ἀνώτατης ἐκπαίδευσης ἐκφράζουν τήν ἐπιθυμία καί τήν εὐχή νά οἰκοδομηθεῖ τό μέλλον τους στή σύγκλιση. Οἱ Θεολογικές Σχολές δέν θά μπορέσουν νά ἀποτελέσουν ἐξαίρεση καί ἤδη πολλές Σχολές ἀναλαμβάνουν κοινή δράση πρός αὐτή τήν κατεύθυνση. Πρακτικά αὐτό σημαίνει νά ὑπάρξουν κοινοί παρονομαστές, πού θά μποροῦν νά ἀνάγονται σέ ἕνα κοινό πεδίο δράσης, μέ κοινό ὁρίζοντα καί ἄξονα προοπτικῆς[7].

5. Βλ. Μήνυμα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἱδρυμάτων ἀνώτερης καί ἀνώτατης ἐκπαίδευσης ἀπό τή Συνέλευση τῆς Σαλαμάνκας - Διαμορφώνοντας ἕνα ἀνοικτό χῶρο εὐρωπαϊκῆς τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης - Σαλαμάνκα. 29-30 Μαρτίου 2001 - Δημιουργώντας τή μορφή τοῦ Μέλλοντός μας.

6. Βλ. Μήνυμα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἱδρυμάτων ἀνώτερης καί ἀνώτατης ἐκπαίδευσης ἀπό τή Συνέλευση τῆς Σαλαμάνκας - Διαμορφώνοντας ἕνα ἀνοικτό χῶρο εὐρωπαϊκῆς τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης - Σαλαμάνκα. 29-30 Μαρτίου 2001 - Ἡ ὀργανωτική συγκρότηση τῆς Μορφικῆς Ποικιλίας.

7. Βλ. Μήνυμα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἱδρυμάτων ἀνώτερης καί ἀνώτατης ἐκπαίδευσης ἀπό τή Συνέλευση τῆς Σαλαμάνκας - Διαμορφώνοντας ἕνα ἀνοικτό χῶρο εὐρωπαϊκῆς

Καταγράφεται μέ αὐτό τόν τρόπο ἡ διάθεση τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν νά διαχειρίζονται τίς περιπτώσεις τῆς πολυμορφίας καί τῆς διαφορετικότητας ὡς πλεονεκτήματα μᾶλλον στή θετική τους προοπτική, παρά ὡς λογικοφανῆ ἐλατήρια, πού θά δικαιολογοῦν πράξεις μή ἀναγνώρισης καί ἀπόρριψης, εἴτε πράξεις ἀποκλεισμοῦ. Στή Δύση ἔχει κατά καιρούς ὑπογραμμιστεῖ ὁ ὁρισμός τῆς Θεολογίας ὡς πίστη πού ἀναζητᾶ τήν κατανόηση. Κατανόηση στήν ἐν γένει προσπάθεια τῶν θεολόγων νά διεξάγουν τήν ἔρευνά τους στό περιβάλλον μιᾶς θρησκευτικῆς κοινότητας καί παράδοσης, τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν προκειμένῳ, στίς διάφορες ὁμολογιακές του ἐκφράσεις (Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία, Προτεσταντικές Ὁμολογίες), πού ἀποτελοῦν καί τό θρησκευτικό ὑπόβαθρο τῆς Εὐρώπης, μέ ἀνοικτούς ὁρίζοντες καί χωρίς φονταμεναλιστικές ἀγκυλώσεις.

Ὁ ὁμολογιακός χαρακτήρας τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων εἶναι βέβαια ἕνα «κεκτημένο» πολλῶν αἰώνων. Τό παράδειγμα τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας, τοῦ Βελγίου, ἀλλά καί ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν εἶναι ἀσφαλές καί πειστικό. Δέν ἀποτελεῖ μειονέκτημα ἡ θεολογική ὀπτική νά ἀντιλαμβάνεται τά σύμβολα, τίς παραδόσεις, τή δογματική διδασκαλία καί τίς πρακτικές μιᾶς ἰδιαίτερης θρησκείας ὡς κανόνες, αὐθεντίες ἤ σημεῖα ἀναφορᾶς, καθώς ὁ τελικός στόχος τῆς σπουδῆς γιά ἕναν θεολόγο εἶναι ἡ ὑπέρτατη θρησκευτική ἀλήθεια, τήν ὁποία ἐκφράζει ἡ θρησκευτική του παράδοση καί διδασκαλία. Στήν Ἑλλάδα οἱ Θεολογικές Σχολές διδάσκουν καί ὀφείλουν νά διδάσκουν Ὀρθόδοξη Θεολογία, χωρίς νά ἀποκλείουν τή σπουδή στίς ἐλάχιστες μεμονωμένες περιπτώσεις φοιτητῶν ἄλλου δόγματος.

Γίνεται ὅμως κατανοητό ὅτι οἱ ὁμολογιακές προσεγγίσεις τῶν γνωστικῶν ἀντικειμένων καί τῶν προγραμμάτων σπουδῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν Σχολῶν Θεολογίας δέν μποροῦν νά δυσχεραίνουν τόν κοινό παρονομαστή σύγκλισης γιά εὐνόητους λόγους. Ἡ καθιέρωση γνωστικῶν ἀντικειμένων πού ἀφοροῦν εἴτε τίς διαχριστιανικές, εἴτε τίς

τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης - Σαλαμάνκα. 29-30 Μαρτίου 2001 - Ἡ ὀργανωτική συγκρότηση τῆς Μορφικῆς Ποικιλίας.

διορθόδοξες σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν, τήν Οἰκουμενική Θεολογία, τήν Ἱστορία τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί ἰδιαίτερα τῶν Σλαβικῶν Ἐκκλησιῶν, στά τμήματα ὅπου δέν ὑπάρχουν τέτοια γνωστικά ἀντικείμενα, θά ἔβγαζε τίς Θεολογικές Σχολές ἔτι περαιτέρω ἀπό τήν ἐσωστρέφεια τῆς αὐτάρκειας καί θά ἐνδυνάμωνε τήν κοινωνική τους προοπτική καί τόν κοινωνικό τους ρόλο. Δέν ἀρκεῖ ὅμως μόνον αὐτό.

Σέ ἕνα περιβάλλον πλουραλιστικό καί πολύμορφο τό κοινό πεδίο δράσης ἀνατίθεται σέ προγράμματα σπουδῶν, πού χαρακτηρίζονται ἀπό θρησκειολογική στόχευση καί τά ὁποῖα ὑπάρχουν παράλληλα καί ἵστανται ἰσότιμα πρός τά ὁμολογιακά προγράμματα σπουδῶν. Πρός αὐτή τήν κατεύθυνση κινοῦνται χρόνια τώρα οἱ περισσότερες Θεολογικές Σχολές τῶν ἱστορικότερων εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων ἑρμηνεύοντας ὀρθά τίς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν καί τά νέα δεδομένα.

Μιά τέτοια εἴδους ἐξέλιξη φαίνεται νά ἀποτελεῖ μονόδρομο καί γιά τίς Θεολογικές Σχολές τῶν ἑλληνικῶν πανεπιστημίων, ἡ σπουδή στίς ὁποῖες ὀφείλει νά ἀναδεικνύει τήν κοινωνική ἐπαληθευσιμότητα καί χρησιμότητα. Ἡ μερική, στά ὅρια τοῦ ἀποσπασματικοῦ, διδασκαλία μερικῶν μόνο μαθημάτων Θρησκειολογίας, Φιλοσοφίας καί Κοινωνιολογίας, ἄν καί βρίσκεται στή σωστή κατεύθυνση, φαίνεται τελικά ὅτι δέν ἱκανοποιεῖ, οὔτε τείνει πρός τήν ἐπιδιωκόμενη σύγκλιση.

Τό θρησκειολογικό πεδίο καί οἱ ἐπί μέρους κλάδοι του ἀποτελοῦν ἐδῶ καί ἀρκετές δεκαετίες μία ἁπτή, ἐνδιαφέρουσα καί ἑλκυστική πτυχή τῶν προσφερόμενων προγραμμάτων σπουδῶν -κυρίως σέ μεταπτυχιακό ἐπίπεδο- τῶν περισσοτέρων εὐρωπαϊκῶν θεολογικῶν σπουδῶν. Στίς μέρες μας πολλά ἀκαδημαϊκά ἱδρύματα προσφέρουν δυνατότητα σπουδῶν καί σέ ἄλλους τομεῖς ἐξειδίκευσης τῆς θρησκειολογίας, ὅπως τή μελέτη τῶν νέων Θρησκειῶν καί θρησκευτικῶν κινημάτων, τή μελέτη ἰδιαίτερων Θρησκειῶν ἤ θρησκευτικῶν παραδόσεων (π.χ. Βουδιστικές σπουδές, ἰουδαϊκές σπουδές, σπουδές στήν Ὀρθοδοξία), σπουδές βάσει γεωγραφικῶν κριτηρίων (π.χ. Νότιες Θρησκεῖες, Θρησκεῖες στήν Ἀμερική), σπουδές ἑστιασμένες στίς σχέσεις θρησκείας καί ἄλλων γνωστικῶν περιοχῶν (π.χ. ἐπιστήμη καί θρησκεία, θρησκεία καί πολιτική, θρησκεία καί λογοτεχνία).

Αὐτή ἡ προοπτική μοιάζει μέ μονόδρομο καί γιά τίς Θεολογικές Σχολές τῶν ἑλληνικῶν ἀνώτατων ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων, καθώς δέν θά πρέπει νά παραθεωρεῖται τό γεγονός ὅτι ἤδη σημειοῦται τάση ἀλλαγῆς τοῦ περιεχομένου τῆς διδασκαλίας τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς στή δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση ἀπό κατηχητική χριστιανική παιδαγωγική σέ θρησκειοπαιδαγωγική (προσωπικά διαφωνῶ σ' αὐτό τό ἐνδεχόμενο). Πρόκειται γιά μία γενική παιδαγωγική τοῦ θρησκευόμενου ἀτόμου, ἡ ὁποία ἀποσκοπεῖ στήν ἐξέταση τοῦ πρωτογενοῦς θρησκευτικοῦ φαινομένου. Οἱ θρησκειολογικές σπουδές στήν Ἑλλάδα εἶναι ἀσφαλῶς ἀνύπαρκτες, ὑπάρχει κενό καί τό κενό αὐτό ὀφείλουν νά τό καλύψουν οἱ ἤδη ὑπάρχουσες Θεολογικές Σχολές, προτοῦ μᾶς ξεπεράσουν τά δεδομένα, εἴτε μέ τή διερεύνηση τοῦ προγράμματος Σπουδῶν, εἴτε μέ τή δημιουργία ἰδιαίτερης σχετικῆς κατεύθυνσης σπουδῶν στά πλαίσια ἑνός Τμήματος, εἴτε μέ τό αἴτημα πρός τήν Πολιτεία γιά τή δημιουργία αὐτοτελοῦς Τμήματος στό πλαίσιο τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. Μέ τό τολμηρό, ἀναγκαῖο καί ἑλκυστικό αὐτό βῆμα οἱ Θεολογικές Σχολές θά διευρύνουν θετικά τόν ὁρίζοντα καί τήν προοπτική τῆς κοινωνικῆς τους παρουσίας.

Εἶναι ὅμως δεδομένο ὅτι παράλληλα πρός αὐτή τή λειτουργία, τό σχολεῖο τοῦ παρόντος καί τοῦ μέλλοντος θά πρέπει νά παρέχει ὅλες ἐκεῖνες τίς δυνατότητες στόν μαθητή, ὥστε νά γνωρίσει καί νά συνειδητοποιήσει τίς ἱστορικές του ρίζες καί καταβολές, τίς ἰδιαιτερότητες πού πηγάζουν ἀπό τήν ἐθνική καί θρησκευτική του παράδοση, νά τίς ἐκτιμήσει καί νά τίς βιώσει.

Στόχος ἑπομένως ἀναδεικνύεται ἡ καλλιέργεια τῆς συνείδησης τοῦ Εὐρωπαίου πολίτη, μέ ταυτόχρονη διατήρηση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας καί τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιᾶς. Ἡ ἀναγκαιότητα ἤ μή καί τό ἐνδεχόμενο μεταλλαγῆς τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν ὑπό τή σημερινή μορφή του σέ μάθημα θρησκειολογικοῦ περιεχομένου πού θά ἀφορᾶ, εἴτε ὅλους τούς μαθητές ἤ κάποιες εἰδικές κατηγορίες μαθητῶν στή στοιχειώδη καί μέση ἐκπαίδευση, ὀφείλει νά ἐξετασθεῖ καί νά καταλήξει σέ σοβαρή καί ὑπεύθυνη πρόταση. Τό ἑλληνικό ἐκπαιδευτικό σύστημα ὀφεί-

λει νά ἐπιδείξει ἱκανότητα προσαρμογῆς στίς ἀλλαγές τοῦ διεθνοῦς περιβάλλοντος, ὅπως ἡ πολυτισμικότητα καί ἡ παγκοσμιοποίηση, ἐπιτυγχάνοντας νά ἀνταποκριθεῖ ἀποτελεσματικά στίς ἀπαιτήσεις καί τίς προκλήσεις τῆς σύγχρονης ἐποχῆς καί τῆς ἐποχῆς τοῦ μέλλοντος.

Οἱ ἀπόφοιτοι τῶν ἑλληνικῶν Θεολογικῶν Σχολῶν θά πρέπει νά εἶναι καθ' ὅλα καταρτισμένοι καί προετοιμασμένοι, καθώς προσεγγίζουν μία ἐποχή μεγάλων καί σοβαρῶν ἀλλαγῶν στήν ἐκπαίδευση καθώς καί στίς συνθῆκες ἐργασίας[8]. Βιώνοντας μία κατάσταση ἔντονης διαφοροποίησης στήν προοπτική τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐξέλιξης, τό ἐρώτημα πού ἐγείρεται εἶναι τό ἑξῆς: Ἐνδιαφέρουν τήν παγκόσμια ἀγορά ἡ κριτική σκέψη, ἡ Φιλοσοφία, οἱ κοινωνικές καί ἀνθρωπιστικές ἐπιστῆμες καί ἡ Θεολογία;

Βέβαια, ἀλλοίμονο στήν κοινωνία πού θά ἐγκαταλείψει στήν ἁρμοδιότητα τῶν χρηματοοικονομικῶν ἀγορῶν νά τῆς ὑποδείξουν ποιό εἶναι τό νόημα τῆς παιδείας, τῆς ἐπιστήμης καί τελικά τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς[9]. Ἐν τούτοις δέν θά πρέπει νά διαφεύγει τῆς προσοχῆς μας, ὅτι στό διεθνές περιβάλλον καλά πανεπιστήμια θεωροῦνται ἐκεῖνα πού παράγουν πτυχιούχους, οἱ ὁποῖοι σέ σύντομο χρονικό διάστημα καί ἀφοῦ ἀποκτήσουν λίγη πρακτική ἐμπειρία, εἶναι σέ θέση νά ἀναλάβουν θέσεις εὐθύνης[10].

Οἱ πτυχιοῦχοι τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν θά πρέπει νά ἔχουν ἕνα γερό θεωρητικό ὑπόβαθρο, ὥστε νά εἶναι σέ θέση ὄχι μόνο νά προσαρμόζονται αὐτοδύναμα στό φάσμα θέσεων ἐργασίας τῆς ἐπιστήμης πού ἐπέλεξαν, ἀλλά καί σέ συγγενεῖς ἐπιστημονικές περιοχές[11]. Ἑπομένως ἡ ἐπιλογή τῶν πανεπιστημιακῶν σπουδῶν στοχεύει στήν ἀπόκτηση

8. Βλ. Ὁδεύοντας πρός τήν ἀρχιτεκτονική ἐναρμόνιση τοῦ συστήματος ἀνώτερης καί ἀνώτατης ἐκπαίδευσης τῆς Εὐρώπης - Κοινή διακήρυξη τῶν τεσσάρων ἁρμόδιων ὑπουργῶν γιά τήν ἀνώτερη καί ἀνώτατη ἐκπαίδευση στίς χῶρες τῆς Γερμανίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καί Μ. Βρετανίας μέ τήν εὐκαιρία τῆς 800ῆς ἐπετείου ἀπό τήν ἵδρυση τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Παρισιοῦ: Σορβόννη, 25 Μαΐου 1998.

9. Κώστας Σταμάτης, Ἡ Διακήρυξη τῆς Μπολόνιας, ἡ νέα ἐκπαιδευτική τάξη στήν Εὐρώπη, Πανεπιστήμιο, τ. 3/2001, σελ. 95.

10. Γεωργίου Ι. Βιενέρη (πρύτανη τοῦ Οἰκονομικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν), «Σημαντικός παράγοντας τοῦ προβλήματος εἶναι ἡ ἴδια ἡ πολιτεία». Καθημερινή 27.01.2002, σελ. 26.

11. Θεμιστοκλῆς Ξανθόπουλος, Ἐκπαιδευτική Ἀνασυγκρότηση: Μιά συνολική πρόταση ἐπανίδρυσης τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, Gutenberg, Ἀθήνα 2005, σελ. 12

ἐπιστημονικῆς μόρφωσης καί τήν ἐπάρκεια γιά βραχυπρόθεσμη ἤ μακροπρόθεσμη ἀπασχολησιμότητα.

Θεωρητικά οἱ προοπτικές γιά τούς πτυχιούχους τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν εἶναι εὐρύτατες καί προσδιορίζονται ἀπό τήν πολύπλευρη ἀποστολή τῆς Θεολογίας στόν τομέα ἀφ' ἑνός μέν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας, ἀφ' ἑτέρου τῆς δημόσιας ἐκπαιδεύσεως.

Παράλληλα, τό περιεχόμενο τῆς παρεχόμενης θεολογικῆς, φιλοσοφικῆς, φιλολογικῆς, ἱστορικο-ἀρχαιολογικῆς καί γενικότερα ἀνθρωπιστικῆς μορφώσεως διανοίγει δυνατότητες περιστασιακῆς ἤ καί μόνιμης ἀπασχολήσεως σέ διάφορες ὑπηρεσίες τοῦ δημοσίου ἤ ἰδιωτικοῦ τομέα. Βεβαίως, οἱ εὐρύτατες αὐτές προοπτικές εἶναι ἀνάλογες καί πρός τίς ἀντικειμενικές δυνατότητες τοῦ κάθε πτυχιούχου.

Ὅλα αὐτά ἀνταποκρίνονται στήν πραγματικότητα, ἤ, ἀπέχουν ἀρκετά ἀπό αὐτή; Καλύπτονται οἱ ἀπόφοιτοι τῶν σχολῶν μας ἀπό τήν παρεχόμενη ἀκαδημαϊκή γνώση, ὥστε νά ἀντιμετωπίσουν ἐπιτυχῶς τίς διαρκῶς μεταβαλλόμενες ἀνάγκες τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας, τίς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας καί τήν πρόοδο τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης; Ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ἀπάντηση στό ἐρώτημα αὐτό, τό βέβαιο εἶναι ὅτι ἡ μή ἀπασχολησιμότητα ἀποφοίτων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν ἀπαξιώνει τήν κοινωνική προοπτική τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. Ἴσως θά πρέπει νά ξαναδοῦμε καί νά συζητήσουμε τόν ἀριθμό τῶν κατ' ἔτος εἰσαγομένων στίς Θεολογικές Σχολές. Διαφορετικά, ἴσως θά πρέπει νά συμβιβασθοῦμε ὁριστικά μέ τίς μηδαμινές προοπτικές ἀπασχολησιμότητας τῶν ἀποφοίτων τῶν Σχολῶν μας καί τίς συνέπειές τους.

Ἀναφορικά μέ τίς μεταβαλλόμενες ἀνάγκες τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας καί τίς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας, παρατηρεῖται μία σημαντική ἀλλαγή στόν παγκόσμιο ἐργασιακό χάρτη. Στίς μέρες μας ὅμως παρατηρεῖται τεράστια ἀλλαγή πού ἐπηρεάζει τά ποιοτικά χαρακτηριστικά τῆς ἀνεργίας. Ἡ ἀνεργία πλήττει ὅλο καί περισσότερο τούς πτυχιούχους τῶν ἀνώτατων ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων. Μέχρι τό 2004 ὁ ἀριθμός τῶν ἐγγεγραμμένων ἀνέργων πτυχιούχων τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης προκαλεῖ «σόκ καί δέος»: 199 κάτοχοι διδακτορικοῦ τίτλου, 2021 κάτοχοι μεταπτυχιακοῦ τίτλου, 47.656 ἀπόφοιτοι ΑΕΙ καί 23.494 ἀπόφοιτοι

ΤΕΙ[12]. Γιά τήν καλύτερη κατανόηση τῆς κατάστασης δέν καταγράφονται ὡς ἄνεργοι πτυχιοῦχοι ὅσοι ἐργάζονται σέ ἐργασίες πού εἶναι παντελῶς ἄσχετες πρός τό γνωστικό τους ἀντικείμενο.

Οἱ ἀριθμοί μιλοῦν ἀπό μόνοι τους. Γιά τό ἀκαδημαϊκό ἔτος 2007-2008 τά Τμήματα Θεολογίας Ἀθήνας καί Θεσσαλονίκης θά δεχθοῦν 580 εἰσακτέους. Τά Τμήματα Κοινωνικῆς Θεολογίας Ἀθήνας καί Θεσσαλονίκης θά δεχθοῦν 510 εἰσακτέους. Οἱ Ἐκκλησιαστικές Ἀκαδημίες θά δεχθοῦν 340 εἰσακτέους. Σύνολο εἰσακτέων 1430[13]. Γιά τήν ὁλοκλήρωση τοῦ πάζλ ἀναφορικά μέ τά ἐργασιακά δεδομένα, πού ἀντιμετωπίζουν οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, νά ὑπενθυμίσουμε ὅτι τό Ὑπουργεῖο Παιδείας γιά τό ἔτος 2007-2008 θά προσλάβει ὡς μόνιμους ἐκπαιδευτικούς λειτουργούς γιά τή διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν στή Μέση Ἐκπαίδευση μέσω ΑΣΕΠ 43 θεολόγους καί περί τούς 35 Ἀναπληρωτές. Καθώς ὑπάρχει προγραμματισμός διετίας γίνεται ἀντιληπτό ὅτι οἱ εἰσακτέοι στίς Θεολογικές Σχολές καί τίς ἐκκλησιαστικές Ἀκαδημίες θά ἀνέλθουν στούς 2860, ἐνῶ τό ἴδιο διάστημα σίγουρης ἐπαγγελματικῆς ἀποκατάστασης στή δημόσια ἐκπαίδευση θά τύχουν περί τούς 150 θεολόγοι[14].

Ἀναπόφευκτα ἐγείρεται τό ἐρώτημα: Ἐφόσον ἡ ἀνάπτυξη στίς σημερινές συνθῆκες τῆς ἀνοικτῆς οἰκονομίας δημιουργεῖ θέσεις ἐργασίας μέ νέα ποιοτικά χαρακτηριστικά μήπως οἱ Θεολογικές Σχολές ὑπό τίς παροῦσες συνθῆκες δέν μποροῦν νά ἀνταποκριθοῦν ἔγκαιρα σέ αὐτές τίς ἀνάγκες, καθώς ἔχουν δομηθεῖ πάνω σέ ἕνα παρωχημένο σύστημα μαζικῆς παραγωγῆς πτυχιούχων μέ κουλτούρα πρόσκαιρης τακτοποίησης καί ἐργασιοθεραπείας καί ὄχι ἀπασχόλησης[15];

Ἔχει γραφεῖ ὅτι ἐδῶ καί μία δεκαπενταετία ὁ «μήνας τοῦ μέλιτος»

---

12. ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, 12.2004.

13. ΠΗΓΗ: ΥΠΕΠΘ: ΕΙΣΑΚΤΕΟΙ 2007-2008 σέ ΑΕΙ-ΤΕΙ, Ἀνωτ. Ἐκκλησιαστικές Ἀκαδημίες, ΑΣΠΑΙΤΕ καί ΑΣΤΕ.

14. ΠΗΓΗ: ΑΣΕΠ, ΓΡΑΠΤΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ 2007-2008.

15. Ὁμιλία Ὀδυσσέα Κυριακόπουλου, προέδρου Σ.Ε.Β., «Ἡ Πρόκληση τῆς Ἀπασχόλησης», 28.02.2001, http: www.fgi, org.gr/what-new/2802201 concl-b.htm.

πτυχίου-ἀγορᾶς ἐργασίας ἔχει ὁριστικά παρέλθει, καθώς τό 1980 ἡ ἀνεργία τῶν πτυχιούχων τῆς τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης ἀπό 1,5% ἔφτασε τό 2004 στό 27% περίπου, ἀποκαλύπτοντας τή γενικότερη δυσκαμψία προσαρμογῆς τῶν πανεπιστημιακῶν Σχολῶν στίς νέες συνθῆκες ἐργασίας[16]. Γίνεται κατανοητό ὅτι ἡ λύση στήν ἀρκετά δύσκολη αὐτή ἐξίσωση εἶναι ἡ ἐξασφάλιση ἑνός σύγχρονου, ὀρθολογικοῦ καί ποιοτικοῦ συστήματος παιδείας. Μέ αὐτά τά ἀδιάσειστα δεδομένα, ἡ λύση πού προτείνεται δέν εἶναι δυνατόν νά ἑδράζεται στόν διπλασιασμό τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται.

Στά πλαίσια τοῦ σκοποῦ πού ἀναφέρεται στό νόμο γιά τή δομή καί λειτουργία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαίδευσης, οἱ Ἀνώτατες Ἐκκλησιαστικές Ἀκαδημίες ἔχουν ὡς ἀποστολή: α) νά καταστήσουν τούς φοιτητές τους κοινωνούς τῶν Ἀξιῶν τῆς Ὀρθόδοξης Πίστης καί τοῦ Χριστιανισμοῦ. β) Νά παράσχουν στούς φοιτητές τους τήν κατάλληλη ἀγωγή καί τίς ἀναγκαῖες γνώσεις, μέσῳ θεωρητικῆς καί πρακτικῆς ἐκπαίδευσης, σέ ἀνώτατο μορφωτικό καί πνευματικό ἐπίπεδο. γ) Νά προβάλλουν καί νά ἀξιοποιοῦν τίς ἱστορικές πηγές τῆς Ὀρθόδοξης Πίστης καί Παράδοσης, τά μνημεῖα καί κειμήλια τῆς Ὀρθοδοξίας καί γενικά τούς θησαυρούς τῆς πνευματικῆς δημιουργίας καί πολιτιστικῆς κληρονομιᾶς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί τῆς ἁπανταχοῦ Ὀρθοδοξίας, μέ σκοπό νά ὑπηρετήσουν τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. δ) Νά ἀναπτύξουν στούς φοιτητές τους πνεῦμα ἑνότητας, ἀγάπης, συνεργίας, τό ὁποῖο αὐτοί μέ τή σειρά τους θά μεταλαμπαδεύσουν στούς πιστούς τῆς Ὀρθοδοξίας καί σέ κάθε ἄτομο στόν κοινωνικό περίγυρο τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στήν Ἑλλάδα, μέ βασικό στόχο τήν εἰρηνική καί ἁρμονική συμβίωση τόσο ἐθνικό ὅσο καί σέ οἰκουμενικό ἐπίπεδο[17].

Γεγονός: οἱ τέσσερις Ἀνώτατες Ἐκκλησιαστικές Ἀκαδημίες ἔχουν κατά τό μᾶλλον ἤ ἧττον τό ἴδιο πρόγραμμα σπουδῶν μέ τίς ὑπάρχουσες πανεπιστημιακές Θεολογικές Σχολές. Μοναδική διαφορά ἀνάμεσα στίς

16. Χρήστου Κάτσικα, *Εὐρωπαϊκός Χῶρος Ἀνώτατης Ἐκπαίδευσης καί Καπιταλιστική Ἀναδιάρθρωση, ἡ μετάλλαξη τοῦ Πανεπιστημίου*, ἐκδ. Gutenberg, σελ. 132-133.

17. Νόμος 3431/3006 - ΦΕΚ 14/Α'/3.2.2006 (Δομή καί Λειτουργία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαίδευσης) Ἄρθρο 3 - Ὀργάνωση-Ἀποστολή.

πρῶτες ἀπό τίς δεύτερες σύμφωνα μέ τήν ἰσχύουσα νομοθεσία εἶναι ὅτι τό πτυχίο τῶν Α.Ε.Α. δέν παρέχει δικαίωμα διορισμοῦ στήν πρωτοβάθμια καί δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση καί ἑπομένως οἱ ἀπόφοιτοι τῶν σχολῶν αὐτῶν θά προσλαμβάνονται «ἀποκλειστικῶς» στίς ὑπηρεσίες τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στήν Ἑλλάδα[18].

Τό παρακάτω ἐρώτημα δέν ἐξυπηρετεῖ καμία συντεχνιακή λογική, ἀλλά ἔχει ὡς βάση του τά μέχρι τοῦδε συμβαίνοντα καί τήν κοινή λογική: Οἱ ἤδη ὑπάρχουσες Σχολές στά Πανεπιστήμια δέν ὑπερκάλυφαν γιά δεκαετίες τίς ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας σέ ἀνώτερο καί κατώτερο κλῆρο μέ ὑψηλή θεολογική μόρφωση, σέ διοικητικούς ὑπαλλήλους μέ πανεπιστημιακή ἐκπαίδευση γιά τή στελέχωση τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν της, καί δέν ἐξακολουθοῦν νά τίς ὑπερκαλύπτουν;

Τί ἔχει ἀλλάξει τελευταῖα; Μήπως οἱ ἀκαδημαϊκοί διδάσκαλοι τῆς Θεολογίας, ὅπως προεβλήθη, ἀντιλαμβάνονται πώς χάνουν τό μονοπώλιο τῆς ὅποιας γνώσης πάνω στήν Ἐκκλησία, ἀρνούμενοι τή «χειραφέτηση καί τήν ἀνεξαρτησία» τῆς Ἐκκλησίας μέσω τῆς ἀναβάθμισης, καί γιατί ὄχι τῆς ἀνωτατοποίησης, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὡς ὄντων παραγωγικῶν τῆς Ἐκκλησίας Σχολῶν; Μήπως ἀντιστρατεύονται οἱ φοιτητές τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τή Μητέρα Ἐκκλησία σκεπτόμενοι τό δυσοίωνο ἐργασιακό τους μέλλον; Μήπως ἀνατράπηκε ὁ ὁμολογιακός χαρακτήρας τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν στήν Ἑλλάδα; Μήπως δέν εἶναι οἱ ἴδιοι καθηγητές τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν πού στήριξαν μέ τή διδακτική προσφορά τους γιά ἀρκετές δεκαετίες τίς ἀνώτερες ἐκκλησιαστικές Σχολές τῆς Ἐκκλησίας; Δέν εἴμαστε πλέον ἱκανοί νά ἐκπαιδεύσουμε ὑποψηφίους κληρικούς;

Εἶναι ἐμφανές ὅτι ὅροι καί ἐκτιμήσεις, ὅπως «θεολογικός ἐμφύλιος, διαμάχη καί ἱερός πόλεμος μεταξύ θεολογικῶν σχολῶν καί ἐπίσημης Ἐκκλησίας» δέν ἀνταποκρίνονται στήν πραγματικότητα[19]. Ἴσως ἡ

18. Νόμος 3432.2006 - ΦΕΚ 14/Α'/3.2.2006. (Δομή καί Λειτουργία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαίδευσης) Ἄρθρο 17, πάρ. 4 - Δικαιώματα καί Ὑποχρεώσεις Φοιτητῶν καί Ἀποφοίτων τῶν Ἀνωτάτων Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν.

19. π. Νικολάου Λουδοβίκου, «Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ λόγος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, τό πραγματικό νόημα ἑνός θεολογικοῦ ἐμφυλίου», *Τύπος τῆς Κυριακῆς* 03.04.2005.

καλύτερη καί πλέον ὁλοκληρωμένη πρόταση γιά τό πρόβλημα κατατέθηκε τό 2005 ἀπό τούς Κοσμήτορες τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καί τούς προέδρους τῶν Τμημάτων καί ἀφοροῦσε στήν ἵδρυση ἤ μετατροπή τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν μέ βάση τό πρότυπο τῶν τμημάτων τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν Σωμάτων (ΣΣΑΣ), ἔτσι ὥστε οἱ σπουδαστές τους θά μποροῦσαν νά σπουδάζουν τή θεολογική ἐπιστήμη στίς ὑπάρχουσες Θεολογικές Σχολές καί νά ἔχουν εἰδική ἐκπαίδευση πρακτικοῦ χαρακτήρα μέ βάση τά ἐκκλησιαστικά ἐνδιαφέροντα στίς Σχολές αὐτές[20].

Ἐπίσης θά μποροῦσαν νά λειτουργήσουν ὡς Σχολές εἰδικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσης κατά τό πρότυπο τῆς Σχολῆς Δημόσιας Διοίκησης καί τῆς Σχολῆς Δικαστῶν. Μετά τή λήψη τοῦ πτυχίου Θεολογίας ἀπό τίς ὑπάρχουσες θεολογικές Σχολές οἱ ἐνδιαφερόμενοι γιά τό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας νά μποροῦν νά παρακολουθήσουν εἰδικά μαθήματα ἐκκλησιαστικῆς διοίκησης καί ποιμαντικοῦ καί λειτουργικοῦ ἔργου[21].

Εἶναι ὅμως ἐντυπωσιακό καί ἀξιοσημείωτο ὅτι παρά τήν ἀντίδραση τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν μετά τήν ψήφιση τοῦ σχετικοῦ νόμου δέν ἀκούστηκε ἐπίσημα τουλάχιστον οὔτε μία φωνή διαμαρτυρίας, ἐνῶ ἐπίσης ἀδιαμαρτύρητα δεχθήκαμε τόν ὁρισμό μας ὡς μέλη τῶν ἐκλεκτορικῶν σωμάτων γιά τήν ἔνταξη τῶν μονίμων καθηγητῶν τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν στή βαθμίδα τοῦ Ἀναπληρωτῆ Καθηγητῆ. Ἦταν αὐτό ὑπακοή στήν Ἐκκλησία, συμμόρφωση πρός τό νόμο, ἤ ἔλλειψη σοβαρότητας καί ἀξιοπιστίας; Ἀνεξάρτητα ἀπό τό ἐάν τό πείραμα τῆς ἵδρυσης τῶν Ἀνωτάτων Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν ἀποτύχει, εἴτε ἀπό ἔλλειψη ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους τῶν ὑποψηφίων κληρικῶν, εἴτε λόγῳ τῆς καθιέρωσης τῆς βάσης τοῦ 10, εἴτε λόγῳ κυβερνητικῆς ἀλλαγῆς καί κατά συνέπεια ἀλλαγῆς πολιτικῆς γιά τήν ἐκκλησιαστική παιδεία, τό θέμα ὀφείλει νά παραμένει γιά τίς Θεολογικές Σχολές ἀνοικτό. Διοικοῦσα Ἐκκλησία καί Θεολογικές Σχολές

20. Ἀνοικτή Ἐπιστολή πρός τόν Πρωθυπουργό τῆς Ἑλλάδος κ. Κώστα Καραμανλῆ, Ἀθήνα-Θεσσαλονίκη 03.02.2005.

21. Ἀνοικτή Ἐπιστολή πρός τόν Πρωθυπουργό τῆς Ἑλλάδος κ. Κώστα Καραμανλῆ, Ἀθήνα-Θεσσαλονίκη 03.02.2005.

ὀφείλουν νά καταλήξουν σέ κοινές θέσεις μέσα σέ ἄρρηκτη σχέση ἐμπιστοσύνης καί ἑνότητας. Ἡ ἀμοιβαία καχυποψία εἶναι πνευματικά ἀπαράδεκτη. Εἶναι ἄλλωστε βέβαιο ὅτι ἡ Ἐκκλησία καί Θεολογικές Σχολές θά δώσουν κοινό τόν ἀγώνα ἀπέναντι σέ ἐκείνους πού θελήσουν τόν λεγόμενο «χωρισμό» Ἐκκλησίας καί πολιτείας -μέ ὅ,τι αὐτό σημαίνει καί ὅ,τι ἤθελε σημάνει- ἕνα θέμα πού μέ μαθηματική ἀκρίβεια στά ἑπόμενα χρόνια θά τεθεῖ. Εἶναι ἀφελές νά θεωρεῖ κανείς ὅτι ἡ προοπτική τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπό τή θέση τῆς Ἐκκλησίας στήν ἑλληνική κοινωνία καί τό θεσμικό της πλαίσιο.

Ἡ προοπτική τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ὅπως ἤδη προαναφέρθηκε, ἀποτελεῖ συνάρτηση τῆς ποιότητας τῶν κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν τίς ὁποῖες προσφέρουν.

Ἀπαιτεῖται ἡ ἀνάληψη πρωτοβουλιῶν καί συγκροτημένων δράσεων μέ στόχο τήν προσπάθεια ἀνάπτυξης νέων προγραμμάτων σπουδῶν καί τή βελτίωση τοῦ παρεχόμενου μορφωτικοῦ ἀγαθοῦ μέ ὅρους ποιότητας. Τό ἐρώτημα πού σχετίζεται μέ τό θέμα μας καί τήν προβληματική τοῦ συνεδρίου μας ἔχει ἤδη τεθεῖ: «Τά εὐρωπαϊκά πανεπιστήμια, καθώς παρέμειναν γιά μεγάλο χρονικό διάστημα σχετικά ἀπομονωμένα τόσο ἀπό τήν κοινωνία ὅσο καί σέ διεθνές ἐπίπεδο λόγῳ τῆς ἐξασφαλισμένης χρηματοδότησής τους καί τοῦ προστατευμένου καθεστῶτος τους γιά λόγους διαφύλαξης τῆς αὐτονομίας τους, διέβησαν τό δεύτερο μισό τοῦ 20οῦ αἰώνα χωρίς νά ἀμφισβητηθοῦν οὐσιαστικά ὁ ρόλος τους ἤ ἡ φύση τῆς συμβολῆς τους στήν κοινωνία. Οἱ μετατροπές πού ὑφίστανται σήμερα, οἱ ὁποῖες ἔγιναν πιό ἔντονες ἐδῶ καί δέκα χρόνια, ἐγείρουν τό ἑξῆς καίριο ἐρώτημα: Τά εὐρωπαϊκά πανεπιστήμια ὑπό τή σημερινή μορφή καί ὀργάνωσή τους μποροῦν νά ἐλπίζουν ὅτι θά διατηρήσουν στό μέλλον τή θέση τους στήν κοινωνία καί στόν κόσμο[22];

Οἱ ἑλληνικές Θεολογικές Σχολές ὀφείλουν νά ἀναδείξουν ὡς βασική τους προτεραιότητα τή βελτίωση ὅλων τῶν δεικτῶν, πού διαμορφώνουν τήν ποιότητα τῆς παιδευτικῆς τους λειτουργίας. Βελτίωση τῶν ποιο-

22. Ἀνακοίνωση τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων στό Συμβούλιο, στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στήν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική καί Κοινωνική Ἐπιτροπή καί στήν Ἐπιτροπή Περιφερειῶν - Βρυξέλλες 6/2/2003.

τικῶν δεικτῶν δέν σημαίνει σέ καμία περίπτωση ἀλλαγή τοῦ ὁμολογιακοῦ χαρακτήρα ἤ τῆς προϋπάρχουσας ὑποδομῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν παραδόσεων περί ἐκπαίδευσης, οἱ ὁποῖες κατά τό μᾶλλον ἤ ἧττον θέλουν τήν ἐκπαίδευση δημόσιο μᾶλλον παρά προσοδοφόρο ἐμπορευματικό ἀγαθό. Στό σημεῖο αὐτό θά πρέπει νά ἀναφερθεῖ ὅτι ἡ συνταγματική ἀλλαγή στό ἄρθρο 16 ἀφορᾶ καί τίς Θεολογικές Σχολές, ἀφοῦ κανείς δέν μπορεῖ νά ἀποκλείσει τήν ἵδρυση νέων Θεολογικῶν Σχολῶν Πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου ἀπό τήν Ἐκκλησία ἤ ὁποιοδήποτε ἄλλο ἰδιωτικό φορέα. Ὁ διάλογος μέ τή διοικοῦσα Ἐκκλησία εἶναι καί γιά τό λόγο αὐτό ἐπιβεβλημένος, ἐνῶ στό πλαίσιο τῆς ἀνταγωνιστικότητας ἡ δική μας θωράκιση δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλη ἀπό τή βελτίωση τῆς ποιότητας.

Στήν ἀποτίμηση τῆς ποιότητας πρέπει νά λαμβάνονται ὑπόψη οἱ στόχοι καί οἱ σκοποί τῆς ἐκπαιδευτικῆς δραστηριότητας τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων καί τῶν προγραμμάτων σπουδῶν. Ἡ ποιότητα δημιουργεῖ τήν ἀνάγκη ἐξισορρόπησης ἀνάμεσα στήν καινοτομία καί τήν παράδοση καί ἀνάμεσα τήν καθαρά ἐπιστημονική (θεωρητική) ἀρτιότητα τῶν παρεχόμενων γνώσεων καί τήν ἀξία ὡς πρός τήν κοινωνική τους λειτουργία[23].

Ἡ διασφάλιση τῆς ποιότητας εἶναι ἡ βασική καί ἀναγκαία προϋπόθεση γιά τήν ἐμπιστοσύνη καί φερεγγυότητα, τήν ἀπασχολησιμότητα, τήν κινητικότητα, τή συμβατότητα καί τήν ἀνταγωνιστικότητα τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν στό πεδίο τῆς εὐρωπαϊκῆς τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης. Μόνο ἔτσι θά ἐξασφαλιστεῖ ἡ ἀναγνώριση καί ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν σπουδαστῶν, τῶν πανεπιστημιακῶν καί κοινωνικῶν ἑταίρων καί τῆς κοινωνίας, τόσο στό ἐσωτερικό τῆς χώρας μας, ὅσο καί στήν Εὐρώπη καί τόν κόσμο, πρός τίς Θεολογικές Σχολές τῶν Ἑλληνικῶν Πανεπιστημίων.

Ὁ σχεδιασμός μηχανισμῶν ἀναβάθμισης τῶν ποιοτικῶν χαρακτηριστικῶν, πού ἀφοροῦν φοιτητές καί καθηγητές, δέν θά πρέπει νά παραγνωρίσει τίς ἀνάγκες γιά νέες τεχνολογίες Ἐπικοινωνίας καί Πληρο-

23. Βλ. Μήνυμα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἱδρυμάτων ἀνώτερης καί ἀνώτατης ἐκπαίδευσης ἀπό τή Συνέλευση τῆς Σαλαμάνκας. Διαμορφώνοντας ἔτσι ἕνα ἀνοικτό χῶρο εὐρωπαϊκῆς τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης - Ἡ ποιότητα θεμελιώδης δομικός λίθος - Σαλαμάνκα 29-30 Μαρτίου 2001.

φορίας, καθώς καί τῆς ἀναβάθμισης τῶν παρεχομένων ὑπηρεσιῶν (βιβλιοθῆκες, χρήση internet καί ὀπτικοακουστικῶν μέσων) πρός τούς σπουδαστές καί τό διδακτικό προσωπικό, ὥστε νά ἐπιτευχθεῖ μέ μεγαλύτερη ἐπιτυχία τό ζητούμενο τῆς κατάρτισης -ἐπιμόρφωσης- ἐπιστημονικῆς ἔρευνας.

Ἡ θεσμοθέτηση ἀπό πλευρᾶς Ὑπουργείου Παιδείας τῆς «βάσης 10» ὡς ὅριο γιά τήν εἰσαγωγή στίς Θεολογικές Σχολές ἐγείρει ἕνα ζήτημα. Οἱ Θεολογικές Σχολές ὀφείλουν νά εἶναι σέ θέση νά ἑλκύουν μαθητές πού θά ἐνδιαφέρονται γιά τό γνωστικό καί ἐπιστημονικό τους ἀντικείμενο. Πόσοι ὑποψήφιοι φοιτητές θά ἐπιλέξουν τά τμήματά μας, ἐάν καταργηθεῖ ὡς τρόπος εἰσαγωγῆς σ' αὐτά τό σύστημα τῶν Πανελλαδικῶν ἐξετάσεων καί κάθε Τμῆμα καθιερώσει δικές τους ἐξετάσεις γιά τήν εἰσαγωγή σ' αὐτό; Γιά νά ἐπιτευχθεῖ αὐτός ὁ σκοπός, ἀπαιτοῦνται ἐνέργειες σέ ἐπίπεδο σχολῶν ὅσο καί τό γενικότερο ἐπίπεδο πανεπιστημιακῶν ἱδρυμάτων. Στά εἰδικά μέτρα ἀνήκουν μεταξύ ἄλλων: Ὁ μετασχηματισμός τῶν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων τῆς διδασκόμενης ὕλης, ἡ ἀναγνωρισιμότητα βαθμίδων καί διπλωμάτων τους στό ἐσωτερικό καί τό ἐξωτερικό, ἡ διαδικασία κοινῶν ἐρευνητικῶν προγραμμάτων, ἡ κατάλληλη πληροφόρηση καί προώθηση τῆς ἐκπαιδευτικῆς προσφορᾶς[24].

Τέλος, ἡ ἐπίτευξη τῶν χαρακτηριστικῶν ποιότητας ἀπό πλευρᾶς Θεολογικῶν Σχολῶν θεμελιώνεται καί μέ τήν προώθηση τῆς κινητικότητας τῶν σπουδαστῶν, τῶν διδασκάλων καί τοῦ προσωπικοῦ κατάρτισης καί ἔρευνας, ἀφ' ἑνός μέν, μέ τήν καλύτερη δυνατή χρήση τῶν ὑφισταμένων κοινοτικῶν προγραμμάτων (Σωκράτης, Leonardo, Νεολαία), ἀφ'ετέρου δέ μέ διαφανέστερη ἀναγνώριση τῶν προσόντων καί τῶν περιόδων σπουδῶν καί κατάρτισης[25]. Καθίσταται σαφές ὅτι μία δικτυακή μορφή κινητικότητας δέν μπορεῖ νά ὑποκαταστήσει τή φυσική κινητικότητα τῶν προσώπων, πού ἀποτελεῖ μία οὐσιαστική διάστα-

24. Βλ. Μήνυμα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἱδρυμάτων ἀνώτερης καί ἀνώτατης ἐκπαίδευσης ἀπό τή Συνέλευση τῆς Σαλαμάνκας. Διαμορφώνοντας ἔτσι ἕνα ἀνοικτό χῶρο εὐρωπαϊκῆς τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης - Ἑλκυστικότητα - Σαλαμάνκα 29-30 Μαρτίου 2001.

25. Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο τῆς Λισσαβόνας, 23 καί 24 Μαρτίου 2000 - Συμπεράσματα τῆς Προεδρίας (Δημιουργία ἑνός Εὐρωπαϊκοῦ Χώρου Ἔρευνας καί Καινοτομίας).

ση τοῦ πεδίου ἐνέργειας τῆς εὐρωπαϊκῆς τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης. Ἡ δυνατότητα ἐπιτυχοῦς παρέμβασης τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν σέ θέματα εὐρύτερου θεολογικοῦ καί κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀναμφίβολα προβάλλει καί ἀναδεικνύει περαιτέρω τήν κοινωνική λειτουργία τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν.

Ἀσφαλῶς ἡ ὕπαρξη κρατικῶν Θεολογικῶν Σχολῶν στά Πανεπιστήμια στήν Ἑλλάδα ἀποτελεῖ πλεονέκτημα ὄχι μόνο γιά μᾶς, ἀλλά γιά ὅλη τήν Ἐκκλησία καί τήν κοινωνία. Ἀδιαφορία, ἀσυνέπεια, λανθασμένες ἐκτιμήσεις καί ἀτυχεῖς χειρισμοί ἴσως ἀπαλείψουν τό πλεονέκτημα. Ἡ ζημιά σ' ἕνα τέτοιο ἐνδεχόμενο δέ θά πλήξει τόσο ἐμᾶς ὡς πρόσωπα, ὅσο τήν ὅλη Ἐκκλησία καί τήν κοινωνία. Ἡ εὐθύνη ὅμως βαραίνει περισσότερο σ' ἐμᾶς.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΗΤΟΡΑ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΠΡΩΤΟΠΡ. ΓΕΩΡΓΙΟ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟ

Κυρίες καί Κύριοι Συνάδελφοι,

Μέ τήν Χάρη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ μας φθάσαμε στό τέλος τοῦ Δ' Συνεδρίου μας. Εἴχαμε μία σπουδαία εὐκαιρία συνάντησης καί ἀνταλλαγῆς σκέψεων, ἀνησυχιῶν, ἀλλά καί ἐλπίδων. Ἀνοίξαμε «πρός ἀλλήλους» τίς καρδιές μας καί μιλήσαμε μέ γλῶσσα ἀδελφικότητας, εἰλικρίνειας καί ἀγάπης. Ἔγιναν, κυρίως, σημαντικές διαπιστώσεις. Ψηλαφήσαμε τίς ἐπάρκειες καί ἀνεπάρκειές μας, ἐλάβαμε σοβαρές ἀποφάσεις, ὅπως δείχνουν τά Πορίσματά μας καί προχωροῦμε μέ μεγαλύτερες βεβαιότητες καί σταθερότερες ἀποφάσεις. Ἦταν ἀληθινή εὐλογία τά ὅσα ζήσαμε αὐτές τίς δύο ἡμέρες!

Ὄχι διά λόγους τυπικοῦ καθήκοντος, ἀλλά ἐπειδή αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά τό πράξω, θά μοῦ ἐπιτραπεῖ νά ἐκφράσω τίς εὐχαριστίες μου πρός ὅλους ἐκείνους, πού συνετέλεσαν στήν συγκρότηση τοῦ Συνεδρίου καί στήν ἐπιτυχή διεξαγωγή του. Εὐχαριστοῦμε:

- Τίς Κοσμητεῖες τῶν Σχολῶν μας γιά τόν μόχθο καί τήν ἄοκνη μέριμνά τους·
- Τούς Σεβαστούς μας Ὁμοτίμους Καθηγητάς, πού μᾶς τίμησαν -καί κυρίως μᾶς ἐνίσχυσαν- μέ τήν παρουσία τους·
- Τίς Γραμματεῖς καί ὅλους τούς Ὑπαλλήλους τῶν Σχολῶν μας γιά τήν συμπαράστασή τους·
- Τούς Φοιτητές καί τίς Φοιτήτριές μας·
- Τίς Ἐπιτροπές (Ἐπιστημονική, Συντονιστική καί Ὀργανωτική) καί κυρίως τήν κα Ἀθηνᾶ Κονταλῆ, Μ.Α. καί ὑποψήφια Διδάκτορα, γιά τήν πολύτιμη βοήθειά της στό δύσκολο ἔργο τῆς Γραμματείας·

- Τήν Ἐπιτροπή γιά τήν σύνταξη τῶν Πορισμάτων μας·

- Ὅλους τούς ἐξωπανεπιστημιακούς φίλους, πού μᾶς τιμήσατε μέ τήν παρουσία σας·

- Τόν ἐκλεκτό φίλο καί συνεργάτη κ. Κώστα Σταυρινίδη, ἠλεκτρονικό ἐπιστήμονα, πού κάλυψε τεχνικά τό Συνέδριό μας· καί τέλος

- Τούς Χορηγούς μας, πού μᾶς βοήθησαν νά ἀντιμετωπίσουμε τά ὑπέρ τίς δυνάμεις μας ἔξοδα τοῦ Συνεδρίου: Τήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου καί τόν Σεπτόν Προκαθήμενόν της, τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, τήν Ἱερά Μονή Κύκκου καί τόν Σεβασμιώτατο Ἡγούμενό της, τίς ἱερές Μητροπόλεις: Ν. Σμύρνης, Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς, Γλυφάδας, Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ, Νικαίας, Ν. Ἰωνίας καί Πειραιῶς. Τέλος, τήν κα Μαρία-Μαρκέλλα Βαρώνη καί τήν κα Εὐαγγελία Σαραντίτη γιά τήν εὐγενή συμβολή τους στήν κάλυψη τῶν ἐξόδων ἔκδοσης τοῦ Τόμου.

Καί αὐτή τήν φορά οἱ Ἐκδόσεις «ΑΡΜΟΣ» (κ. Γ. Χατζηϊακώβου) ἀνέλαβαν τήν δωρεάν ἐκτύπωση τῶν Προγραμμάτων καί τῶν Ἀφισσῶν καί τίς εὐχαριστοῦμε.

Εὔχομαι στούς ἐκ Θεσσαλονίκης Συναδέλφους Καλό Ταξίδι καί κάθε εὐλογία. Καλήν ἀντάμωση καί πάλι!

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Δ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
ΑΘΗΝΩΝ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΘΗΝΑ, 24 - 25 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2007

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα στις 24 και 25 Απριλίου 2007 το Δ΄ Συνέδριο Θεολογικών Σχολών Αθηνών και Θεσσαλονίκης με θέμα τη θέση και αποστολή των Θεολογικών Σχολών Αθηνών και Θεσσαλονίκης στη σύγχρονη κοινωνία.

Η Επιτροπή πορισμάτων, αξιολογώντας και αξιοποιώντας τα δεδομένα των εισηγήσεων και των συζητήσεων, προβαίνει στην ακόλουθη σύντομη καταγραφή:

Είναι επιτακτική η ανάγκη για αυτοκριτική που θα επισημαίνει ανεπάρκειές μας. Οι ακαδημαϊκοί δάσκαλοι, ως πιστά και ενεργά μέλη της Εκκλησίας, διαλέγονται με τα δεδομένα των σύγχρονων επιστημών και αξιοποιούν τα πορίσματα των Επιστημών αυτών για την προώθηση και ενίσχυση των Θεολογικών Σπουδών στην κοινωνία. Στην πράξη αυτό συνεπάγεται κοινωνικό αγώνα για την ύπαρξη των Θεολογικών Σχολών, οι οποίες υπηρετούν τα κριτήρια της Ελεύθερης Ακαδημαϊκής έρευνας με ταυτόχρονο σεβασμό στην Ιερή Παράδοση της Εκκλησίας. Πρόκειται για τη γνωστή διάκριση της διπλής πατερικής μεθοδολογίας μεταξύ κτιστής και άκτιστης πραγματικότητας, χαρισματικής και ακαδημαϊκής Θεολογίας, η οποία πολλά έχει να προσφέρει στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη και πολυπολιτισμική κοινωνία. Ως εκ τούτου προκύπτει εξίσου ως επιτακτική αναγκαιότητα η διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση στο πλαίσιο μιας διατμηματικής συνεργασίας στο χώρο της Ακαδημαϊκής έρευνας και μάθησης, που ικανοποιεί επίσης το σύγχρονο αίτημα για διάλογο της Θεολογίας με τη σύγχρονη διανόηση.

Αυτονόητο είναι το συμπέρασμα ότι οι Θεολογικές Σχολές δεν είναι θρησκευτικές κοινότητες μυστηριακού χαρακτήρα, ερευνούν όμως την θρησκειολογική πραγματικότητα των κοινοτήτων αυτών, με αντικειμενικό και επιστημονικό τρόπο.

Για τον λόγο αυτό εκφράστηκε η άποψη ότι θα πρέπει να ενισχυθούν τα Θεολογικά Τμήματα, χωρίς βέβαια να συγχωνευθούν ή μερικώς να καταργηθούν. Προτείνεται ως εκ τούτου η ενίσχυση των υπαρχόντων Τμημάτων με τη δημιουργία νέων γνωστικών αντικειμένων και τομέων, που θα καλύπτουν όλο το φάσμα του διαλόγου της Εκκλησίας με τη σύγχρονη κοινωνική και πολιτιστική πραγματικότητα. Επί του προκειμένου διατυπώθηκαν επίσης σχετικά με την προοπτική συγχώνευσης των υφισταμένων Τμημάτων ή και δημιουργία νέων Τμημάτων με σαφή κοινωνικό και πρακτικό προσανατολισμό.

Χωρίς να μετατρέπεται η θεολογία σε κοινωνισμό και υπερβαίνοντας τις ιδεολογικές αγκυλώσεις του παρελθόντος με τίς πολωτικές διακρίσεις σε Σωτηριολογικούς και Προοδευτικούς, ανοιγόμαστε στην Οικουμενική πραγματικότητα χωρίς να ιδεολογικοποιείται η πίστη. Ο διαχριστιανικός διορθόδοξος και διαθρησκευτικός διάλογος επισημαίνει άλλωστε ειρηνικά και τον διαλογικό χαρακτήρα της Ορθοδοξίας, ο οποίος κινείται σε διαπροσωπικό και διακοινωνικό επίπεδο, εντός της κοινωνίας θεώσεως του καινούργιου κόσμου της Βασιλείας του Θεού.

Η Ορθοδοξία αντιμετωπίζει φιλοσοφικές τάσεις διαφόρων αποχρώσεων με άμεσο φυσικό, κοινωνικό και πολιτικό αντίκτυπο. Κοσμικοί, φιλελεύθεροι, ουμανιστές, ευσεβιστές, πουριτανοί και θρησκόληπτοι θέτουν συνεχώς νέες προκλήσεις και παρακωλύσεις. Παρ' όλα αυτά όμως η κοινωνία εξακολουθεί να τρέφει ελπίδες προς την Εκκλησία και Θεολογία. Πρόκειται για την εκζήτηση της πνευματικότητας, η οποία δεν περιορίζεται στο οριζόντιο κοινωνικό επίπεδο, αλλά επεκτείνεται και στην πολυδιάστατη κατακόρυφη σχέση γήινης και υπερβατικής πραγματικότητας, που δίνει απαντήσεις σε σύγχρονα υπαρξιακά ερωτήματα. Συνακόλουθα παραμένει σε ισχύ η ελπίδα της κοινωνίας για παραγωγή εκ μέρους της Θεολογίας και της Εκκλησίας πολιτισμού σε κοινωνικό τοπικό και οικουμενικό επίπεδο. Ο πολιτισμός αυτός, χωρίς να καταργεί τις εθνικές εθιμικές ιδιαιτερότητες, θα κινείται σε υπερφυλετικό και υπερεθνικό επίπεδο, στο πλαίσιο της Ρωμιοσύνης, η οποία αντιτίθεται τόσο στον κίνδυνο της Θεοκρατίας, όσο και της Πολιτειοκρατίας, της Ιεροκρατίας και του κοινωνικού λαϊκισμού.

Σε κάθε περίπτωση πάντως η Εκκλησία, ως «εν τω κόσμω και ουχί εκ του κόσμου» θεανθρώπινη πραγματικότητα, αντιτίθεται σε μονομέρειες και απολυτοποιήσεις, αντιεκκλησιαστικού, παποκαισαρικού ή καισαροπαπικού χαρακτήρα.

Η Ελλάδα, ως μέλος της μεγάλης ευρωπαϊκής οικογένειας, αντιμετωπίζει από κοινού με τους εταίρους της τις νέες εκπαιδευτικές προκλήσεις σε κατεύθυνση ριζικού μετασχηματισμού των εκπαιδευτικών δομών με ενίσχυση της καινοτομίας και του εκσυγχρονισμού των συστημάτων εκπαίδευσης, που δεν θα αναιρεί όμως τον ομολογιακό χαρακτήρα των Θεολογικών Σχολών, με ταυτόχρονη ανάληψη επιστημονικής προσπάθειας για καλλιέργεια και των θρησκειολογικών σπουδών στην Ελλάδα, οι οποίες δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες. Η επιστήμη αυτή, σε συνδυασμό με την Κοινωνιολογία και τη Φιλοσοφία, βοηθούν τη Θεολογία για την ενδυνάμωση της κοινωνικής της παρουσίας και τη διεύρυνση της επιρροής και της δυναμικής της. Ήδη στην παγκόσμια κοινωνία υπάρχουν ευνοϊκές συνθήκες για την καλλιέργεια των ορθόδοξων Θεολογικών Σπουδών, δεδομένου ότι υπάρχει διεθνής ζήτηση για την διδασκαλία του Ορθόδοξου Θεολογικού Επιστητού. Επί του θέματος προτάθηκε δημιουργία Αγγλόφωνου Τμήματος που θα διευρύνει δραστικά τις προσφερόμενες δυνατότητες.

Αντιλαμβανόμαστε ότι οφείλουμε να διασφαλίσουμε την ποιότητα, που μπορεί να επιτευχθεί μέσω της εξισορρόπησης ανάμεσα στην καινοτομία και την παράδοση και ανάμεσα στην καθαρά επιστημονική θεωρητική αρτιότητα των παρεχομένων γνώσεων και την αξία ως προς την κοινωνική τους λειτουργικότητα.

Η διασφάλιση της ποιότητας είναι βασική και αναγκαία προϋπόθεση για την εμπιστοσύνη και φερεγγυότητα, την απασχολησιμότητα, την κινητικότητα, τη συμβατότητα και την ανταγωνιστικότητα των Θεολογικών Σχολών στο πεδίο της Ευρωπαϊκής Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Μακριά από κάθε έννοια εμφύλιου Θεολογικού πολέμου και έντονης συγκρουσιακής αντιπαράθεσης με την διοικούσα Εκκλησία, διαφωνούμε με την σύσταση των τεσσάρων νέων Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακα-

δημιών σε ισότιμο θεσμικό και επιστημονικό επίπεδο με τις υπάρχουσες Θεολογικές Σχολές.

Προτείνεται τέλος η συγκρότηση μιας τετραμελούς Επιτροπής και η δημιουργία μιας νέας επιτροπής αποτελούμενης από τους Κοσμήτορες και τους Προέδρους των Θεολογικών Τμημάτων, Καθηγητών των Θεολογικών Σχολών, με σκοπό τον από κοινού προβληματισμό για τις νέες προκλήσεις, την προοπτική των Θεολογικών Σχολών και τη λήψη και εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων και αποφάσεων.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΩΝ "ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ" (Ν. 3432/2006) ΚΑΙ Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

(ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ)

Σέ συνέχεια τῶν Πρακτικῶν τοῦ Β′ Συνεδρίου Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης, πού πραγματοποιήθηκε στήν Ἀθήνα (23-24 Μαΐου 2005), μέ θέμα: «Θεολογικές Σχολές καί Ἐκκλησιαστική Ἐκπαίδευση», καί γιά τήν καλύτερη κατανόηση τῶν Εἰσηγήσεων ἐκείνου τοῦ Συνεδρίου καί τῆς προβληματικῆς πού αὐτό ἀντιμετώπισε, δημοσιεύονται στόν παρόντα Τόμο, ἐν εἴδει Παραρτήματος, μερικά βασικά κείμενα, ἀναφερόμενα στόν Νόμο 3432/2006 γιά τήν ἵδρυση τεσσάρων «Ἀνωτάτων Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν». Οἱ Σχολές μας δέν ἦσαν οὔτε εἶναι ἐναντίον τῆς ποιοτικῆς ἀναβάθμισης τῶν «Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν», γι' αὐτό ὑποστηρίζουν καί θά ὑποστηρίζουν κατά χρέος κάθε προσπάθεια ποιοτικῆς ἀναβαθμίσεως τῶν Ἱερατικῶν Σπουδῶν. Ὡστόσο, ἀντιτίθενται στή δημιουργία ὄχι ἁπλῶς τεσσάρων Θεολογικῶν Σχολῶν, ἀλλά τεσσάρων στήν οὐσία Πανεπιστημίων, ἐφόσον αὐτές προβλέπεται ὅτι θά χορηγοῦν περισσότερα τοῦ ἑνός πτυχία σέ διάφορα γνωστικά ἀντικείμενα.

Δυστυχῶς οἱ δίκαιες καί εὐνόητες ἀντιδράσεις τῶν ἐν Ἑλλάδι Πανεπιστημιακῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, πού θέλουν τή Θεολογία ἐλεύθερη ἐπιστήμη στά ὅρια τῆς δημόσιας Πανεπιστημιακῆς Ἐκπαίδευσης, χωρίς φυσικά νά ἀμφισβητεῖ κανείς τήν πνευματική σχέση τῶν τελευταίων μέ τή Διοικοῦσα Ἐκκλησία, δέν εἰσακούστηκαν. Ἐπί δύο χρόνια οἱ Σχολές μας, ἀποδύθηκαν σέ ἕνα σκληρό καί ἄνισο ἀγώνα, μία μικρή εἰκόνα τοῦ ὁποίου προσφέρουν τά δημοσιευόμενα ἐδῶ ἀντιπροσωπευτικά κείμενα.

Σημειωτέον, ὅτι ὁ ἀγώνας αὐτός δικαιώθηκε, μέ πρόσφατη ἀπόφαση - γνωμοδότηση (ὑπ' ἀρ. 117 καί 118/2007) τοῦ Ε′ Τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, πού ἔκρινε ὅτι ὁ σχετικός Νόμος εἶναι ἀντισυνταγματικός, ὅπως ἀκριβῶς προειδοποιοῦσαν καί οἱ Σχολές μας.

1. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ι. ΣΥΝΟΔΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὴν 1η Μαΐου 2003 καὶ μὲ ἀφορμὴ τὸ αἴτημα τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων γιὰ τὴν ἵδρυση «ἐκκλησιαστικῶν» Θεολογικῶν Σχολῶν, οἱ Κοσμήτορες καὶ οἱ Πρόεδροι τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ἀπηύθυναν στὰ μέλη τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν Πρόεδρό της τὸ παρακάτω κείμενο:

Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,

Οἱ Θεολογικὲς Σχολὲς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ὑπῆρξαν κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους καὶ παραμένουν συνεχῶς, ὅπως καὶ Σεῖς γνωρίζετε καὶ ἀναγνωρίζετε δημοσίως, καθοριστικοὶ παράγοντες γιὰ τὴ θρησκευτικὴ ἀγωγὴ τῶν νέων τόσο στὴ Δημόσια, ὅσο καὶ στὴν Ἰδιωτικὴ Ἐκπαίδευση, σύμφωνα καὶ πρὸς τὴ σχετικὴ συνταγματικὴ διάταξη τοῦ ἄρθρου 16, παράγρ. 2, γιὰ τοὺς σκοποὺς τῆς παιδείας. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτή, ὑπῆρξαν πάντοτε καταστατικὴ ἀρχὴ τῆς ὅλης ἰδέας τῆς πανεπιστημιακῆς παιδείας ὄχι μόνο γιὰ τὴν πληρέστερη κάλυψη τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης ὑψηλῆς μορφώσεως ἢ καὶ συνεχοῦς ἐπιμορφώσεως τῶν στελεχῶν τῆς Δημόσιας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πληρότητα τοῦ μορφωτικοῦ ἰδεώδους τῆς ἴδιας τῆς πανεπιστημιακῆς παιδείας ἤδη ἀπὸ τὴν ἵδρυση τοῦ νεώτερου Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Εἶναι πλέον κοινὴ συνείδηση πάντων, κάτω ἀπὸ τὶς ποικίλες ἀντιξοότητες τῶν καιρῶν, ὅτι τὰ δοκιμασμένα ἤδη θεσμικὰ ἀκαδημαϊκὰ πλαίσια ἀφενὸς μὲν καθιέρωσαν τὸ μεγάλο κύρος τῶν Θεολογικῶν

Σχολῶν στὴ λειτουργία τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἱδρυμάτων καὶ τοῦ ὅλου Ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἀφετέρου δὲ ὑποστήριξαν, μὲ ἐντυπωσιακὴ μάλιστα θεολογικὴ προσφορά, τὴν πολύπλευρη πνευματικὴ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας γενικότερα. Ἡ προσφορὰ αὐτή, ἡ ὁποία ἀναδεικνύει τὸ αὐθεντικὸ περιεχόμενο τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως μέσα στὸ χρόνο καὶ τὴν ἀξιοπιστία της μέσα ἀπὸ τὸ χῶρο, ἔχει ἤδη ἀναγνωρισθεῖ ποικιλοτρόπως τόσο σὲ πανορθόδοξο, ὅσο καὶ σὲ παγχριστιανικὸ ἐπίπεδο. Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται συνεχῶς καὶ ἀπὸ τὴν καθοριστικὴ ἢ καὶ μοναδικὴ συμβολὴ τῶν Ἑλλήνων καθηγητῶν Θεολογίας στὴν ὅλη λειτουργία τῶν διορθοδόξων καὶ διεκκλησιαστικῶν σχέσεων τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους.

Εἶναι ἑπομένως εὐνόητη καὶ ὁπωσδήποτε δικαιολογημένη ἡ κατὰ διαφόρους τρόπους ἐκφρασθεῖσα ἀνησυχία τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν γιὰ τὴν προτεινόμενη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἵδρυση τῶν λεγομένων «παραγωγικῶν» Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν, οἱ ὁποῖες θὰ λειτουργοῦν παράλληλα πρὸς τὶς Θεολογικὲς Σχολὲς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, ὑπὸ τὴν ἐλεγχόμενη ἐποπτεία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ὁπωσδήποτε ἀβέβαιη σὲ προοπτικὴ χρόνου χρηματοδότηση τοῦ Κράτους. Ἡ ἀνησυχία τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν πηγάζει ἀφενὸς ἀπὸ τὸ ἀμφιβόλου συνταγματικότητας νομικὸ πλάσμα τῶν «παραγωγικῶν» Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν τριτοβάθμιας ἐκπαιδεύσεως, καθὼς καὶ τὴ διαφαινόμενη πλασματικὴ συναίνεση τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων νὰ ἀποδεχθεῖ τὸ νομικὸ αὐτὸ πλάσμα, καὶ ἀφετέρου ἀπὸ τὸ ἐπίμονο αἴτημα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀποκτήσει «δικές» της, ὅπως διατυμπανίζεται εὐκαίρως-ἀκαίρως, Ἐκκλησιαστικὲς Ἀκαδημίες, ὡς ἐὰν οἱ Θεολογικὲς Σχολὲς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ὑπηρετοῦν ἀλλότριους σκοποὺς ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἐκκλησίας ἢ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἡ ἀνησυχία τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τελικῶς ἀπέτυχε ἤδη μία τέτοια ἀπόπειρα στὴν Ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευση κατὰ τὴν περίοδο τῆς Δικτατορίας (1967-1974), λόγῳ τῆς

ἀπροθυμίας τοῦ Κράτους νὰ καλύψει τὸν ἐπαχθὴ προϋπολογισμὸ λειτουργίας της.

Σὲ μιὰ τόσο ὅμως κρίσιμη περίοδο γιὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ ρόλου τῆς Ἐκκλησίας στὴ νέα πραγματικότητα τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, κατὰ τὴν ὁποία οἱ διεθνεῖς παράγοντες ἐπηρεάζουν κατὰ τρόπο καταλυτικὸ τὴν ὅλη διαλεκτικὴ στὶς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Κράτους, ἡ ἀνησυχητικὴ ἐσωστρέφεια τῆς Ἱερᾶς Συνόδου στὸ χῶρο τῆς Παιδείας μὲ τὴ δημιουργία «δικῶν» της Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν συνεπάγεται ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ἀπρόβλεπτες μέν, ἀλλ᾽ ὁπωσδήποτε ἐπικίνδυνες ἐντάσεις στὸ ὅλο φάσμα τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Κράτους.

Ὡς ἐκ τούτου ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνοίγει μὲ δική της πρωτοβουλία τὴ δύσβατη καὶ γεμάτη παγίδες ἀτραπὸ μιᾶς νέας καὶ πιθανότατα ἐπικίνδυνης καὶ συγκεχυμένης διαλεκτικῆς στὶς σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία θὰ τραυματίσει πλέον ἐξ ὁρισμοῦ ὄχι μόνο τὴ λειτουργικὴ σχέση τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης μὲ τὴν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴ θέση τῶν πανεπιστημιακῶν θεολογικῶν σπουδῶν στὸ πλαίσιο τῶν θεσμοθετημένων εἰδικότερων σκοπῶν τῆς Δημόσιας Ἐκπαιδεύσεως. Ἡ εὐθύνη λοιπὸν γιὰ τὶς ὁποιεσδήποτε ἀρνητικὲς συνέπειες ἀπὸ τὶς ἀναπόφευκτες μελλοντικὲς τριβὲς στὶς σχέσεις τῶν πανεπιστημιακῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καὶ τοῦ εὐρύτερου θεολογικοῦ σώματος τῆς Δημόσιας Ἐκπαιδεύσεως μὲ τὴν Ποιμαίνουσα Ἐκκλησία θὰ βαρύνει κυρίως καὶ κατ᾽ ἐξοχὴν τὴν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι βεβαίως τὶς Θεολογικὲς Σχολές, οἱ ὁποῖες, ὡς γνωστόν, ὑπῆρξαν πάντοτε πρόθυμοι συνεργοὶ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς εὐαίσθητης καὶ πολυδιάστατης ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας στὸ σύγχρονο κόσμο.

Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτή, ἡ ποικιλοτρόπως ἐκφρασθεῖσα ὁμόφωνη ἀντίθεση τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν εἶναι εὔλογη ἢ ἔστω καὶ ἐσφαλμένη συντεχνιακὴ εὐαισθησία τοῦ διδακτικοῦ τους προσωπικοῦ, ὅπως μὲ ἐπιπολαιότητα ἔχει σκοπίμως ὑποστηριχθεῖ. Μὲ τὴν ἵδρυση τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν δὲν μειώνονται καθόλου οἱ καθηγητὲς τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. Τοὐναντίον· τὸ σοβαρότερο πλῆγμα τὸ

δέχεται στὴν προκειμένη περίπτωση τόσο ὁ ἐκκλησιαστικὸς χαρακτήρας τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ὅσο καὶ ὁ πανεπιστημιακὸς χαρακτήρας τῆς Θεολογίας. Ὡς ἐκ τούτου ὑπάρχει ἐκ μέρους μας μιὰ δικαιολογημένη καὶ ἄκρως ὑπεύθυνη θεολογικὴ ἀγωνία γιὰ τὴν αὐτονόητη καὶ ἐπικίνδυνη ὑποβάθμιση τῶν θεολογικῶν σπουδῶν στὶς ἱδρυθησόμενες «παραγωγικές» Ἐκκλησιαστικὲς Ἀκαδημίες, μία ὑποβάθμιση ἡ ὁποία θὰ πραγματοποιηθεῖ ὄχι μόνο μὲ τὸν ὑποβιβασμὸ τῶν κριτηρίων τῆς εἰσαγωγῆς τῶν σπουδαστῶν, ὅπως προβλέπει τὸ σχέδιο Νόμου (ἄρθρο 40), ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀπαράδεκτη διαδικασία ἐπιλογῆς τῶν διδασκόντων, πράγματα ποὺ καταργοῦν κάθε ἔννοια ἀκαδημαϊκοῦ ἤθους, ἀξιοκρατίας, ἀντικειμενικότητας καὶ ἐπιστημονικῆς δεοντολογίας. Οἱ συνέπειες αὐτὲς ἤδη βιώθηκαν ὡς μία ὀδυνηρὴ ἢ καὶ ἐφιαλτικὴ ἐμπειρία ἀπὸ ὅλες τὶς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, οἱ ὁποῖες ἔζησαν τὴν ἀγωνία τῆς ἀποτελματώσεως τῶν θεολογικῶν σπουδῶν στὶς Ἐκκλησιαστικὲς Ἀκαδημίες καὶ ἀγωνίζονται σήμερα, μὲ κάθε πρόσφορο τρόπο, νὰ τὶς ἐπανεντάξουν στὰ Πανεπιστήμια τῶν χωρῶν τους, γιὰ νὰ ἀποκαταστήσουν ὄχι μόνο τὴν ἀξιοπιστία τοῦ θεολογικοῦ τους λόγου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναγκαία ἀνύψωση τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἱεροῦ κλήρου στὴ σύγχρονη ἐκκοσμικευμένη κοινωνία.

Μακαριώτατε,

Ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῆς εὐθύνης καὶ τῆς εὔλογης θεολογικῆς ἀγωνίας, οἱ Θεολογικὲς Σχολὲς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης θεωροῦν, ὑπὸ τὶς σημερινὲς συγκεχυμένες συνθῆκες, πολλαπλῶς ἐπικίνδυνο καὶ ὁπωσδήποτε ἀλυσιτελὴ τὸν πειραματισμὸ αὐτὸ γιὰ τὴν ἵδρυση τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν. Τὸ τίμημα, τὸ ὁποῖο θὰ ἀναγκασθεῖ τελικῶς νὰ πληρώση ἡ Ἐκκλησία, θὰ εἶναι μεγάλο καὶ ἐπαχθές, ὅταν μάλιστα πρόκειται γιὰ μία ἐπιλογή, ἡ ὁποία θὰ ἐπιφέρη τὴν ἀναπόφευκτη ὑποβάθμιση τῆς μορφωτικῆς στάθμης τοῦ ἱεροῦ Κλήρου. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, οἱ Θεολογικὲς Σχολὲς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης:

1. Ἀπευθύνουν ὀφειλετικὴ ἔκκληση πρὸς τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ μὴ σπεύσει στὴν ἐξαγγελλόμενη νομοθετικὴ κατοχύρωση τοῦ σχεδίου Νόμου γιὰ τὶς «παραγωγικές» Ἐκκλη-

σιαστικὲς Ἀκαδημίες, πρὶν νὰ σταθμίσει σὲ βάθος καὶ σὲ συνεργασία μὲ τὶς Θεολογικὲς Σχολὲς ὅλες τὶς ἀρνητικὲς ἢ καὶ ἐπικίνδυνες ἐπιπτώσεις τῆς πρωτοβουλίας αὐτῆς τόσο γιὰ τὸ μέλλον τῶν θεολογικῶν σπουδῶν, ὅσο καὶ γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἐξέλιξη τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ Κράτος σὲ μία κρίσιμη καὶ μεταβατικὴ περίοδο γιὰ τὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

2. Κατανοώντας καὶ ἀναγνωρίζοντας τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγωνία τῆς Ποιμαίνουσας Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ὑψηλοῦ ἐπιπέδου μόρφωση τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, καθὼς καὶ τὴν καλλιέργεια τῶν ἐκκλησιαστικῶν τεχνῶν, προτείνουμε ἀντὶ τῆς ἱδρύσεως τῶν ἀντιστοίχων Τμημάτων στὸ πλαίσιο τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν νὰ γίνουν οἱ ἀπαιτούμενες ἐνέργειες σὲ συνεργασία μὲ τὶς Θεολογικὲς Σχολὲς καὶ τὸ Υ.Π.Ε.Π.Θ., ἔτσι ὥστε μὲ μία μικρὴ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση καὶ μὲ μία συμπληρωματικὴ νομοθετικὴ ρύθμιση, τόσο τὰ Τμήματα «Ἱερατικῶν Σπουδῶν» ὅσο καὶ τὰ «Τμήματα Ἁγιογραφίας, Συντηρήσεως Ἐκκλησιαστικῶν Κειμηλίων καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς» νὰ ὀργανωθοῦν ὡς «προγράμματα» στὶς ἤδη ὑπάρχουσες Ἀνώτερες Ἐκκλησιαστικὲς Σχολὲς μὲ παράλληλη οὐσιαστικὴ ἀναβάθμιση τῶν Σπουδῶν ποὺ αὐτὲς ἤδη προσφέρουν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ ἡ ἀναβάθμιση τῆς μορφωτικῆς στάθμης τοῦ ἱεροῦ Κλήρου θὰ ἐπιτευχθεῖ καὶ ἡ διαφαινόμενη ἔνταση μεταξὺ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν θὰ ἀποφευχθῆ, ἐπ' ἀγαθῷ τόσο τῆς Ἐκκλησίας ὅσο καὶ τῆς Θεολογίας.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

(Ὑπογράφουν ὁ Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Κ.Β. Σκουτέρης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Θεολογίας κ. Δ. Γόνης καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας κ. Π. Χριστινάκης, ὁ Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἰω. Ταρνανίδης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Θεολογίας κ. Μιλτιάδης Κωνσταντίνου καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας κ. Γεώργιος Θεοδωρούδης).

2. ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Σὲ ἀπάντηση τῆς ἐπιστολῆς τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπέστειλε στὶς 27 Ἰουνίου 2003 (ἀριθμ. πρωτ. 2255 καὶ διεκπ. 1337) διὰ τοῦ Προέδρου αὐτῆς τὴν κάτωθι ἐπιστολή:

Ἐλλογιμώτατοι,

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μετ' ἐνδιαφέροντος πολλοῦ καὶ πνεύματος εὐθύνης, διεξῆλθεν ἐν τῇ Συνεδρίᾳ Αὐτῆς τῆς 18ης φθίνοντος μηνὸς Ἰουνίου ἐ.ἔ., τὴν ἀπὸ 1ης μηνὸς Μαΐου ἐ.ἔ. ἐπιστολήν, ἡ ὁποία ἀπεστάλη πρὸς Αὐτὴν ὑφ' ὑμῶν καὶ ἐλήφθη τὴν 28ην παρελθόντος μηνὸς Μαΐου ἐ.ἔ., ἐξ ἀφορμῆς τῆς καταρτίσεως τοῦ Νομοσχεδίου τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων διὰ θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐκπαίδευσιν. Εἰς τὴν ὡς εἴρηται ἐπιστολὴν διεπίστωσε διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν διὰ τὰ Ἱερὰ Γράμματα, τὰ ὁποῖα μετ' ἐνσυνειδήτου ζήλου ἀλλὰ καὶ πολυμεροῦς καταρτίσεως διακονεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν κατὰ Θεὸν μόρφωσιν τῶν Ἑλλήνων ἰδίᾳ δὲ τῶν Ὀρθοδόξων Κληρικῶν. Ὅμως ἐπὶ τῆς ὡς εἴρηται ἐπιστολῆς ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ὡς κάτωθι:

1. Εἶναι ἀληθὲς καὶ ἀναγνωρίζεται ὑπὸ πάντων τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ Θεολογικαὶ Σχολαὶ τῆς Πατρίδος ἡμῶν ἔχουν προσφέρει ὑψίστου βαθμοῦ ὑπηρεσίας εἰς τὸν τομέα τῆς μορφώσεως τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, ἀλλὰ καὶ τὸν καταρτισμὸν Θεολόγων Ἐκπαιδευτικῶν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ἀποτελεῖ, ὅμως, κοινὴν ὁμολογίαν τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ σύστημα ἐπιλογῆς σπουδαστῶν διὰ τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἱδρύματα, ὡς ἔχει διαμορφωθῆ, δὲν ἐξασφαλίζει πάντοτε ὡς φοιτητὰς πρόσωπα εἰς τὸ

πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἀναδειχθοῦν εἰς μέλλοντας νὰ ἱερωθοῦν Θεολόγους. Τοῦτο προβληματίζει ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, διὸ καὶ ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία, ἐν ἀγωνίᾳ καὶ ἀνησυχίᾳ πολλῇ, ἠθέλησε νὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τῆς ἐξασφαλίσεως καὶ προετοιμασίας τῶν ὑποψηφίων Κληρικῶν, καθὼς καὶ τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν ἤδη κεχειροτονημένων εἰς χώρους καὶ μὲ θέματα τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα θὰ στοχεύουν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀνάδειξιν στελεχῶν δυναμένων, ὅπως προσφέρουν ὑπηρεσίας ἀνταποκρινομένας εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ηὐξημένων ὑποχρεώσεων τῆς Ἐκκλησίας σήμερον. Τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ αἱ νέαι ὑπὸ διαμόρφωσιν Σχολαὶ χαρακτηρίζονται, ἕνεκα τῆς ἀποκλειστικότητος τοῦ σκοποῦ ὃν διώκουν, ὡς παραγωγικαὶ Σχολαὶ τῆς Ἐκκλησίας.

2. Παρὰ ταῦτα, εἰς τὴν ὑμετέραν ἐπιστολὴν διεκρίναμεν μίαν, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, ἀδικαιολόγητον ἀνησυχίαν ἀφορῶσαν εἰς τὸ θέμα τῆς, τῇ προτάσει τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἱδρύσεως καὶ λειτουργίας τῶν παραγωγικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν Τριτοβαθμίου Ἐκπαιδεύσεως, ὡς δῆθεν εἴτε ἀνταγωνιστικῶν, εἴτε τὴν ὑποκατάστασιν τῶν λειτουργουσῶν Θεολογικῶν Σχολῶν ἐπιδιωκουσῶν, καθ' ὅτι οὐδεμία πρόθεσις ἐξεφράσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ τὴν ὑποβάθμισιν ἢ καὶ τὴν κατάργησιν τῶν Θεολογικῶν ἡμῶν Σχολῶν.

Αἱ καθ' ὅλα σεβασταὶ καὶ ἀξιέπαινοι Θεολογικαὶ Σχολαί, παραμένουσαι καθοριστικοὶ παράγοντες διὰ τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγὴν τῶν νέων, ἀναφέρονται εἰς ἅπαντας τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ λάβουν Πανεπιστημιακὴν Θεολογικὴν Παιδείαν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ στελεχώσουν τὸ ἐκπαιδευτικὸν δυναμικόν τῆς Χώρας ἡμῶν ἢ νὰ διακονήσουν τὴν Ἁγίαν ἡμῶν Ἐκκλησίαν προσφέροντες εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ τὴν ἀποκτηθεῖσαν θεολογικὴν κατάρτισιν. Ἔργον ἀποκλειστικὸν τῶν παραγωγικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν θὰ εἶναι, ὡς προελέχθη, ἡ θεολογικὴ κατάρτισις καὶ ἡ λειτουργικὴ ἀγωγὴ τῶν σπουδαστῶν των, οἱ ὁποῖοι ὅμως μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των δὲν θὰ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ διορίζωνται ὡς Καθηγηταὶ εἰς τὴν Μ.Ε., καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἀπόφοιτοι τῶν ἀνωτέρω Ἀκαδημιῶν θὰ τροφοδοτοῦν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὴν Ἐκκλησίαν, παραλλήλως βέβαια πρὸς τοὺς ἐκ τῶν Θεολογικῶν ἡμῶν

Σχολῶν ἀποφοιτῶντας, καὶ δὲν θὰ ὑπονομευθῇ ἡ θέσις τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

3. Ἡ ἵδρυσις ἐξ ἄλλου τῶν παραγωγικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν Τριτοβαθμίου Ἐκπαιδεύσεως, τελουσῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, οὐδόλως μέλλει, κατὰ τὴν εἰλικρινῆ πρόθεσιν τῆς Ἐκκλησίας, νὰ συμβάλῃ εἰς τὸ ἐνδεχόμενο μετατροπῆς τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν εἰς θρησκειολογικὰς συμφώνως πρὸς τὸν προβληματισμόν, τὸν ὁποῖον ἐκφράζετε εἰς τὴν ἐπιστολήν σας, καθόσον τὸ ἐνδεχόμενον αὐτὸ πλανᾶται ἀπὸ καιροῦ καὶ δὲν ἀποτελεῖ συνέπειαν τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἵδρυσιν ἰδικῶν της, τρόπον τινά, Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν. Ἄλλωστε ἡ ἡμετέρα Μετριότης, εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου συνωμίλησεν, εὐθὺς ὡς ἐτέθη τοιοῦτον ζήτημα ὑφ' ὑμῶν, ἔστω καὶ ὡς πιθανὸν ἢ ἐνδεχόμενον, μετὰ τοῦ Ἐξοχωτάτου Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν ρητὴν διαβεβαίωσιν ὅτι οὐδὲ σκέψις ὑπάρχει, οὐδέ, πολλῷ μᾶλλον, σχέδιον περὶ τοιαύτης ἐξελίξεως εἰς βάρος τῆς διδασκομένης Ὀρθοδόξου Θεολογίας εἰς τὰς δύο Θεολογικὰς ἡμῶν Σχολάς.

4. Εἰς τὴν ὡς εἴρηται ἐπιστολὴν ὑμῶν χαρακτηρίζεται τὸ Νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἱδρύονται αἱ παραγωγικαὶ Ἐκκλησιαστικαὶ Ἀκαδημίαι, ὡς «νομικὸν πλάσμα ἀμφιβόλου συνταγματικότητος». Τοῦτο εἶναι μᾶλλον ἐσφαλμένον, καθ' ὅσον τὸ Νομοσχέδιον διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐκπαίδευσιν συνετάγη μετὰ πολλὰς καὶ μακρὰς συζητήσεις καὶ συνεργασίαν τῆς πρὸς τοῦτο συσταθείσης Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Ἐλλογιμωτάτου κ. Ἰωάννου Κονιδάρη, Γενικοῦ Γραμματέως Θρησκευμάτων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Καθηγητοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν συμμετέσχον ἐπίσης ὁ Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Κράτους εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Χρῆστος Θωμόπουλος καὶ οἱ συνταγματολόγοι κ.κ. Ἰωάννης Δρόσος, Καθηγητὴς Δημοσίου Δικαίου εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ Γεώργιος Κατρούγκαλος, Ἐπίκουρος Καθηγητὴς Δημοσίου Δικαίου εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ

Πανεπιστημίου Θράκης, ὡς καὶ ἄλλα μέλη, ἔχοντα ἐμπειρίαν τοῦ θέματος, τὰ ὁποῖα καὶ συνειργάσθησαν κατὰ τὰς δεκαοκτὼ Συνεδρίας τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ Νομοσχεδίου. Δὲν ἀντιλαμβανόμεθα ὡσαύτως διατὶ ἡ ἵδρυσις τῶν παραγωγικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν θὰ ὁδηγήσῃ, ὡς ἐκφράζετε φόβον, εἰς «τὴν δύσβατη καὶ γεμάτη παγίδες ἀτραπὸ μιᾶς νέας καὶ πιθανότατα ἐπικίνδυνης καὶ συγκεχυμένης διαλεκτικῆς στὶς σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας», καθ' ἣν στιγμὴν ἱδρύονται τῇ συμφώνῳ γνώμῃ αὐτοῦ καὶ θὰ χρηματοδοτοῦνται ὑπ' αὐτοῦ, ἐνῷ θὰ διατηροῦν τὸν δημόσιον αὐτῶν χαρακτῆρα.

Ἡ ἐπεξεργασία τῶν προτάσεων διὰ τὸ σχετικὸν πρὸς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς Ἀκαδημίας Νομοσχέδιον ἐγένετο, ὡς προαναφέρθη, ὑπὸ Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκπροσώπων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ ἡ πρόθεσις τοῦ Ὑπουργείου εἶναι νὰ ἐντάξῃ τὴν δαπάνην διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν εἰς τὰς δαπάνας τοῦ συνόλου ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου τῆς Πατρίδος ἡμῶν.

5. Ἐπίσης, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται σύγκρισις τῶν προθέσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μὲ τὸ πείραμα, τὸ ὁποῖον ἐπεχειρήθη ἐπὶ δικτατορίας, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν προσπάθειαν τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου δὲν ἐστήριξε οὔτε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος οὔτε ἡ κρατοῦσα ἰδιόμορφος «πολιτική» κατάστασις, ἀλλὰ κυρίως Καθηγηταί τινες τοῦ Πανεπιστημίου, οἱ ὁποῖοι ἐδίδασκον σχεδὸν κατ' ἀποκλειστικότητα. Παρὰ ταῦτα ἡ ἀπόπειρα ἐκείνη ἀπέδωσε πολλοὺς καὶ ὑψηλοῦ ἤθους Κληρικούς, οἱ ὁποῖοι ἀναλίσκονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν μάλιστα ἐν συνεχείᾳ ἐσπούδασαν καὶ εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς τῆς Πατρίδος ἡμῶν καθὼς καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ ἐγένοντο κάτοχοι μεταπτυχιακῶν τίτλων ὡς καὶ διδακτορικῶν τοιούτων. Ἐξάλλου, αἱ αἰτιάσεις περὶ τῶν ἐμπειριῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι παραλληλισμὸν πρὸς τοὺς στόχους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὅσον οὔτε αἱ συγκυρίαι οὔτε αἱ δυνατότητες δύνανται νὰ συγκριθῶσιν.

6. Διερωτᾶσθε, ἀκόμη, ἐὰν αἱ Θεολογικαὶ Σχολαὶ «ὑπηρετοῦν ἀλλοτρίους σκοποὺς ἀπὸ ἐκείνους τῆς Ἐκκλησίας ἢ τῆς Ἑλληνικῆς

Πολιτείας». Οὐδεὶς ἰσχυρίσθη τοιοῦτόν τι. Διά τὸν λόγον αὐτόν, ἄλλωστε, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔχει στελεχώσει τὰς Ἐπιτροπὰς Αὐτῆς διὰ Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, τοὺς ὁποίους ἐμπιστεύεται, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐπιστημονικήν των κατάρτισιν, τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν ἐγνωσμένην ἀφοσίωσίν των πρὸς Αὐτὴν καὶ οἱ ὁποῖοι μάλιστα συμμετέχουν εἰς Διεθνῆ Συνέδρια καὶ Ὀργανισμοὺς ὡς ἐκπρόσωποι Αὐτῆς. Ἄλλωστε καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἵδρυσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν θεωροῦμεν ὑμᾶς πολυτίμους συμβούλους καὶ συνεργάτας.

Παρὰ ταῦτα εἶναι ἀναντίρρητον γεγονὸς ὅτι ὁ τρόπος δομῆς καὶ λειτουργίας τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Πανεπιστημιακῆς Κοινότητος, δὲν ἐξυπηρετεῖ ἀρκούντως, ὡς προελέχθη, τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν λειτουργικὴν κυρίως ἀγωγὴν τῶν στελεχῶν Αὐτῆς.

7. Αἱ Σχολαί, αἱ ὁποῖαι ἐλπίζομεν νὰ ἱδρυθοῦν, θὰ εἶναι ὄντως «παραγωγικαί», ὅσον καὶ ἂν ἀσκῆται κριτικὴ διὰ τὸν ὅρον, κατ' ἀπομίμησιν τῆς τακτικῆς, ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις. Ἐπαναλαμβάνομεν δὲ ἐμφαντικῶς ἅπαξ ἔτι, ὅτι διὰ τῆς λειτουργίας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν οὐδόλως παρακωλύεται ἢ ἐπισκιάζεται ἢ καταδολιεύεται τὸ ἔργον τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. Εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς δύνανται νὰ σπουδάζουν καὶ Κληρικοὶ καὶ ὑποψήφιοι Κληρικοί, οἱ ὁποῖοι παραλλήλως πρὸς τὰ ἱερατικὰ αὐτῶν καθήκοντα ἐπιθυμοῦν νὰ διδάξουν καὶ εἰς τὰ Σχολεῖα ἢ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, τῆς ὁποίας ἡ ἀποκλειστικότης ἀνήκει εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ὅπως καὶ ὁ καταρτισμὸς τῶν Θεολόγων Καθηγητῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ἑπομένως, δὲν δύναται νὰ ἑρμηνευθῆ ἡ παρατήρησις περὶ «μελλοντικῶν τριβῶν», διότι οἱ στόχοι καὶ αἱ προθέσεις τῆς ποιμαινούσης Ἐκκλησίας εἶναι ἀπολύτως σαφεῖς καὶ κρυσταλλίνης διαφανείας εἰς οὐδὲν ἄλλον στοχεύοντες εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν δημιουργίαν στελεχῶν Αὐτῆς, ἐμπνεομένων ὑπὸ τῶν Εὐαγγελικῶν καὶ Πατερικῶν Παραγγελμάτων μὲ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ ἔργον ἀλλὰ καὶ τὰς ἀνάγκας Αὐτῆς. Καὶ εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν καὶ ἄδολον ἐπιδίωξίν Της ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία πολλὰς καὶ χρηστὰς ἐπιστηρίζει ἐλπίδας ἐπὶ τὴν πολύτιμον καὶ τοῦτ'

αὐτὸ ἀναντικατάστατον βοήθειαν καὶ ὑποστήριξιν ἐκ μέρους τῶν Ἀκαδημαϊκῶν Διδασκάλων τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας, ὧν ἀπεκδέχεται τὴν ἠθικήν, πνευματικὴν καὶ διδακτικὴν συμβολήν.

Ἐλλογιμώτατοι,

Εἰς τὴν ὑμετέραν ἐπιστολὴν γίνονται νύξεις καὶ προσφέρονται ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο νὰ βελτιώσουν τὴν προσπάθειαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Πιστεύομεν πάντοτε ὅτι ἡ ἀνησυχία ὑμῶν προέρχεται ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖτε ἔντιμα καὶ ἐκλεκτὰ μέλη καὶ ὅτι θὰ συνεχίσετε νὰ συμβάλλετε διὰ τῆς ἐνεργοῦ παρουσίας ὑμῶν καὶ αὖθις εἰς τὴν νέαν αὐτὴν προσπάθειαν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καὶ γενικώτερον εἰς τὸ πολυσχιδὲς ἔργον. Δι' ὃ ἑτοίμως ἔχομεν νὰ ἀνταλλάξωμεν μεθ' ὑμῶν γνώμας πρός, τυχόν, βελτίωσιν τῶν διατάξεων τοῦ Νομοσχεδίου ἐπ' ἀγαθῷ τῆς διὰ κοσμίων καὶ ἱκανῶν στελεχῶν ἐπιτυχοῦς ἐκπληρώσεως τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας ἐντὸς τοῦ συγχρόνου κόσμου.

Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἐπικαλούμενοι ἐφ' ὑμᾶς πλουσίαν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἄπειρον Αὐτοῦ ἔλεος, διατελοῦμεν μετ' εὐχῶν καὶ τιμῆς ἐξιδιασμένης.

† Ὁ Ἀθηνῶν Χριστόδουλος, πρόεδρος
Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Σκλήφας, ἀρχιγραμματεύων

3. ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

προς την Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
κα Μαριέττα Γιαννάκου

Αθήνα 24-01-2005

Κυρία Υπουργέ,

Από τον ημερήσιο τύπο πληροφορηθήκαμε ότι θα καταθέσετε νομοσχέδιο για την ανωτατοποίηση των Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών. Για το λόγο αυτό αισθανόμαστε την ανάγκη να τοποθετηθούμε επί του ζητήματος και να επαναλάβουμε ορισμένες βασικές απόψεις και αντιρρήσεις που πολλές φορές στο παρελθόν έχουμε εκφράσει.Αναμέναμε ως θεσμικοί φορείς των δύο Πανεπιστημιακών Θεολογικών Σχολών Αθηνών και Θεσσαλονίκης να ενημερωθούμε για τα θέματα που αφορούν στην ανωτατοποίηση των Εκκλησιαστικών Σχολών, γιά να εκφράσουμε υπεύθυνα την επιστημονική γνώμη και εμπειρία μας για τόσο σοβαρό θέμα, που αφορά στη θεολογική εκπαίδευση. Οι Θεολογικές Σχολές βρίσκονται στη διακονία της Εκκλησίας, του κράτους και της κοινωνίας γενικότερα 168 χρόνια η των Αθηνών και 62 χρόνια η της Θεσσαλονίκης. Το σύνολο των Ιεραρχών και γενικότερα ο πεπαιδευμένος κλήρος της Εκκλησίας της Ελλάδος, ως και μέγα μέρος του κλήρου των λοιπών Ορθοδόξων Εκκλησιών, είναι πτυχιούχοι τους, όπως επίσης ολόκληρο το θεολογικό δυναμικό και οι καθηγητές των θρησκευτικών της Ελλάδος. Έτσι η ιστορία και η παράδοση αποδεικνύουν τη μεγάλη προσφορά τους στην κοινωνία, το έθνος, την οικουμενική Ορθοδοξία και την παγκόσμια χριστιανική κοινότητα, αφού από το σώμα των καθηγητών τους προέρχονται κατά κύριο λόγο οι μετέχοντες στους διμερείς και πολυμερείς δι-

αλόγους της Ορθοδοξίας. Λόγοι επιστημονικής δεοντολογίας, και ακαδημαϊκού ήθους, ως και διαφύλαξης του επιπέδου των θεολογικών σπουδών στην Ελλάδα, στις σύγχρονες προκλήσεις, οδηγούν στην επισήμανση των κατωτέρω σημείων:

1. Ο σκοπός και ο ρόλος της λειτουργίας των Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών θα είναι διαφορετικός από το σκοπό και το ρόλο των Θεολογικών Σχολών;

Αν είναι διαφορετικός, τότε δεν μπορούν να συμπίπτουν τα προγράμματα, το περιεχόμενο σπουδών και τα γνωστικά τους αντικείμενα. Αν συμπίπτουν, προς τι ο διπλασιασμός των Θεολογικών Σχολών;

2. Η Εκκλησία χειροτονεί ιερείς πτυχιούχους άλλων Σχολών, πέραν των Θεολογικών. Θα αποκλειστούν οι Θεολόγοι πτυχιούχοι των Σχολών μας να γίνουν ιερείς ή να σπουδάσουν κληρικοί στις Θεολογικές Σχολές; Δεν καλύπτουν οι δύο Θεολογικές Σχολές, όπως λειτουργούν με τα τέσσερα τμήματά τους, τις ανάγκες της Εκκλησίας και πρέπει να διπλασιαστούν; Πρέπει στο σημείο αυτό να τονίσουμε ότι δεν υπάρχει χώρα σ' ολόκληρο τον κόσμο όπου το κράτος χρηματοδοτεί συγχρόνως κρατικές Θεολογικές Σχολές και Σχολές της Εκκλησίας. Αν αυτό συμβεί στην Ελλάδα, θα είναι παγκόσμια πρωτοτυπία.

3. Ήδη υπάρχει γνωμοδότηση του Συμβουλίου Επικρατείας ότι τους πτυχιούχους των Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών υποχρεούται το κράτος να τους διορίζει στην ελληνική εκπαίδευση, σύμφωνα με την πρόβλεψη του Συντάγματος. Είναι βέβαιο λοιπόν, ότι η διάταξη που περιλαμβάνεται στο Νομοσχέδιο για το μη διορισμό των πτυχιούχων των «Ανώτατων Εκκλησιαστικών Σχολών» στην Εκπαίδευση θα ανατραπεί αμέσως με μία προσφυγή στο Συμβούλιο Επικρατείας. Αντιλαμβάνεστε, λοιπόν, την αύξηση του αριθμού των αδιορίστων. Οι Θεολογικές Σχολές σίγουρα καλύπτουν περισσότερα απ' όσα χρειάζεται η Εκκλησία, όπως είναι υποχρεωμένες από το ρόλο τους στο Δημόσιο Πανεπιστήμιο, και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η ορθόδοξη ταυτότητά τους, το ορθόδοξο και ακαδημαϊκό ήθος και κύρος των καθηγητών τους.

4. Έχει υπολογιστεί ότι η απορρόφηση των πτυχιούχων των λεγο-

μένων θεωρητικών Σχολών, μεταξύ των οποίων και οι Θεολογικές Σχολές, φθάνει το 14% ετησίως. Επομένως, κανονικά παραμένει χωρίς εργασία και δυνατότητα απορρόφησης το 86%. Αν σταματήσει η Εκκλησία τη συνεργασία της με τις Θεολογικές Σχολές, θα φέρει σε πιο δύσκολη θέση τους πτυχιούχους της Θεολογίας. Έτσι θα αναπτυχθεί μια αντιπαλότητα ανάμεσα στους αποφοίτους των κρατικών Θεολογικών Σχολών και εκείνους των Εκκλησιαστικών Ακαδημιών για την εξεύρεση θέσεων εργασίας.

5. Το μεγαλύτερο ποσοστό των πτυχιούχων των Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών, με αδιάβλητες κατατακτήριες εξετάσεις φοιτά στις Θεολογικές μας Σχολές. Αυτό είναι γνωστό από τις εξετάσεις της ΚΕΕΜΕ που γίνονταν μέχρι τον προηγούμενο χρόνο στη Θεσσαλονίκη και από φέτος σε κάθε Σχολή, όπου και πάλι τα ποσοστά συμμετοχής των αποφοίτων των Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών είναι πολύ υψηλά. Είναι σχεδόν καθολική η συμμετοχή τους. Αυτό δείχνει ότι οι απόφοιτοι των Σχολών αυτών δεν στρέφονται στην Εκκλησία, αλλά αναζητούν διέξοδο στην εκπαίδευση όπως και οι δικοί μας.

6. Αντικειμενικά κριτήρια εισαγωγής φοιτητών.

Ανωτατοποίηση των Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών σημαίνει εισαγωγή μέσω των πανελλήνιων εξετάσεων. Αυτό προϋποθέτει ότι πρέπει να γίνονται δεκτές και γυναίκες, να μη χρησιμοποιείται ως κριτήριο η συνέντευξη, ούτε συστατικές επιστολές από Μητροπολίτες και όπως εύστοχα υποστηρίξατε σε συνέντευξή σας κ. Υπουργέ, να μην εισάγονται στα Πανεπιστήμια, με βαθμό κάτω από το 10. Άλλος τρόπος δεν εξασφαλίζει την αντικειμενικότητα και τη νομιμότητα, για να αναγνωριστούν ως Ανώτατες οι Εκκλησιαστικές Ακαδημίες.

Εξάλλου, αν ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών θα είναι Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής των Σχολών αυτών, όπως προβλέπεται στο Νομοσχέδιο, θα δημιουργηθεί πρόβλημα και με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, γνωστού όντος ότι η μία εξ αυτών των Σχολών βρίσκεται στην περιοχή της ημιαυτόνομης Εκκλησίας της Κρήτης, που ανήκει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, και οι άλλες δύο στις λεγόμενες Νέες Χώρες. Τίθεται, λοιπόν, το ερώτημα: Πρέπει το

ελληνικό κράτος να συμβάλει με την ενέργειά του αυτή στο να ανοίξει πάλι το θέμα των δικαιοδοσιών Εκκλησίας της Ελλάδος και Οικουμενικού Πατριαρχείου;

7. Επιστημονικά κριτήρια επιλογής και κρίσης προσωπικού.

Είναι πολύ δύσκολο, να τηρηθούν με αντικειμενικό τρόπο τα ακαδημαϊκά κριτήρια επιλογής και κρίσης προσωπικού από την ώρα που έχουμε παρεμβάσεις παραγόντων εκτός της ακαδημαϊκής κοινότητας, με άλλα κριτήρια. Αν λάβει, μάλιστα, κανείς υπόψη τη στενότητα εύρεσης κατάλληλων προσώπων και από τις ίδιες τις Θεολογικές Σχολές, μπορεί να αντιληφθεί το μέγεθος του προβλήματος. Εξάλλου, οι διακηρύξεις της Σορβόνης, του Βερολίνου, της Πράγας και της Μπολόνια, που υιοθετήθηκαν από το Ελληνικό κράτος, θέτουν πολύ ψηλά τον πήχη, για να μπορέσουν οι νεοσύστατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες να ανταποκριθούν.

Ακόμη, μέσω του τρόπου λειτουργίας και της δομής των Σχολών αυτών θα δημιουργηθούν προϋποθέσεις για την ανατροπή των ακαδημαϊκών κριτηρίων, όχι μόνο στις Θεολογικές Σχολές, αλλά γενικότερα στο δημόσιο Πανεπιστήμιο, επειδή στο επιστημονικό συμβούλιο των Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Σχολών θα προΐσταται πρόσωπο, που δεν έχει ακαδημαϊκή ιδιότητα, και θα συμμετέχουν τρία νέα μέλη, που επίσης δεν θα έχουν ακαδημαϊκή ιδιότητα, τα οποία όπως γίνεται αντιληπτό θα έχουν την πλειοψηφία στο επταμελές επιστημονικό Συμβούλιο.

8. Προγραμματίζεται η λειτουργία τεσσάρων Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Κρήτη και Βελλά.

Έχει νόημα να διπλασιαστούν αυτές οι Σχολές με όλες τις οικονομικές γιά το κράτος συνέπειες; Έχει ανάγκη η Ελλάδα από οκτώ (8) Θεολογικές Σχολές, όταν στη χώρα μας λειτουργούν επτά (7) Ιατρικά τμήματα και τρεις (3) Νομικές Σχολές;

9. Είμαστε πρόθυμοι να συζητήσουμε με τη διοικούσα Εκκλησία και το Υπουργείο Παιδείας το θέμα της διαμόρφωσης ειδικών γνωστικών αντικειμένων για τους μέλλοντες ιερείς ή και ειδικής κατεύθυνσης στο πνεύμα και το πλαίσιο του εκσυγχρονισμού των προγραμμάτων των Θεολογικών μας Σχολών και παράλληλα με τις ανάγκες της Εκκλη-

σίας. Προτείνουμε οι Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές να λειτουργήσουν ως ειδικές Σχολές εκπαίδευσης για την ειδική κατάρτιση σε εκκλησιαστικά, λειτουργικά και διοικητικά θέματα των πτυχιούχων των Θεολογικών Σχολών με ειδική πρακτική άσκησή τους, κατά το παράδειγμα της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων (ΣΣΑΣ).

Έτσι θα αποφευχθεί η περιπέτεια της Εκκλησίας από ένα εγχείρημα, το οποίο οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που το τόλμησαν, προσπαθούν εναγωνίως σήμερα να επανορθώσουν και να εντάξουν τις υπάρχουσες Θεολογικές Σχολές ή Ακαδημίες στα δημόσια Πανεπιστήμια, ώστε να απαλλαγούν από τις υπέρογκες δαπάνες λειτουργίας τους και τον εκπαιδευτικό ερασιτεχνισμό τους. Πρέπει δε να δηλωθεί, ότι αυτά γράφονται από αγάπη προς την Εκκλησία, διότι οι εξελίξεις αυτές θα αποβούν εις βάρος της. Αναλαμβάνει δε, όπως και το υπουργείο, ακέραιη την ευθύνη γιά όλες τις αναμενόμενες παρενέργειες. Οι φοιτητές μας λ.χ. έχουν λάβει απόφαση γιά άμεση δυναμική κινητοποίηση, εφ' όσον εισαχθεί στη Βουλή προς ψήφιση το νομοσχέδιο.

Μετά απ' όσα αναφέραμε παραπάνω, πιστεύουμε ὅτι η ανωτατοποίηση των Εκκλησιαστικών Σχολών θα δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα από εκείνα που θα επιλύσει.

Γι' αυτό και δεν πρέπει να πραγματοποιηθεί το εγχείρημα αυτό. Η συνεργασία των Θεολογικών Σχολών με τη Διοικούσα Εκκλησία της Ελλάδος είναι απαραίτητη και μπορεί να συστηματοποιηθεί και να βελτιωθεί για μια μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Κυρία Υπουργέ,

Για όλους τους παραπάνω λόγους παρακαλούμε να λάβουμε άμεση γνώση του περιεχομένου του υπό συζήτηση Νομοσχεδίου και να μας ορίσετε μια προσωπική συνάντηση μαζί σας, εντός του μηνός Ιανουαρίου ή το πρώτο δεκαήμερο του Φεβρουαρίου, με σκοπό τη συζήτηση επί των αρχών του.

Οι Κοσμήτορες:
πρωτ. Γεώρ. Μεταλληνός, Θεολογική Σχολή Αθηνών
Χρ. Οικονόμου, Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης

Οι Πρόεδροι των Τμημάτων:
Αθηνών
Χαρ. Σωτηρόπουλος, Τμήμα Θεολογίας
Παν. Χριστινάκης, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας

Θεσσαλονίκης
Ιω. Κογκούλης, Τμήμα Θεολογίας
Δέσπω Λιάλιου, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

Κοινοποίηση:
- Γραφείο Πρωθυπουργού κ. Κ. Καραμανλή
- Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Χριστόδουλο
- Αρχηγό Αξιωματικής Αντιπολίτευσης κ. Γ. Παπανδρέου
- Γ. Γραμματέα Κ.Κ.Ε. κα Α. Παπαρήγα
- Αρχηγό ΣΥΝ κ. Α. Αλαβάνο
- Επιτροπή Παιδείας
- Πρύτανη Εθνικού και Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γ. Μπαμπινιώτη
- Πρύτανη Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ι. Αντωνόπουλο

4. ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 3-02-2005

Αξιότιμε κύριε Πρωθυπουργέ,

Εκπροσωπώντας τις Πανεπιστημιακές Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης, απευθυνόμαστε σε Σας με σκοπό να Σας εκθέσουμε τις σοβαρές αντιρρήσεις μας για το θέμα της ανωτατοποίησης των Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών, ώστε να επιληφθείτε αυτού προσωπικά. Είναι ένα θέμα που μας απασχόλησε και στο παρελθόν, αλλά τότε είχε αναβληθεί η κατάθεση σχετικού Νομοσχεδίου στη Βουλή. Τώρα όμως πληροφορούμαστε ότι το σχετικό με το θέμα αυτό Νομοσχέδιο βρίσκεται στην Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής. Δυστυχώς δεν έχουμε λάβει γνώση του Νομοσχεδίου αυτού, παρότι εκπροσωπούμε Πανεπιστημιακά Τμήματα άμεσα θιγόμενα από τη σχεδιαζόμενη αυτή ανωτατοποίηση των Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών.

Από προηγούμενες αναβληθείσες προσπάθειες νομοθετικής ρύθμισης του θέματος γνωρίζουμε τις βασικές διατάξεις που υπάρχουν στο Νομοσχέδιο. Για το λόγο αυτό επιτρέψτε μας να Σας εκφράσουμε σύντομα τις πιο ουσιαστικές αντιρρήσεις μας:

Δεν κατανοούμε ποιοι λόγοι επιβάλλουν να υπάρχει τέτοια μυστικότητα γύρω από το Νομοσχέδιο για την Εκκλησιαστική Εκπαίδευση. Βασική δημοκρατική αρχή επιβάλλει να γνωρίζουν οι άμεσα ενδιαφερόμενοι το περιεχόμενο των Νομοσχεδίων που καταρτίζονται και να

προηγείται της ψήφισής τους από τη Βουλή ευρεία δημόσια συζήτηση.

Οι σχεδιαζόμενες να δημιουργηθούν τέσσερις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Σχολές θα έχουν το ίδιο πρόγραμμα με τις υπάρχουσες Πανεπιστημιακές Θεολογικές Σχολές, όπως συμβαίνει και σήμερα με τις Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές. Αυτό σημαίνει κατ' ουσίαν διπλασιασμό των Θεολογικών Σχολών και Τμημάτων στην πατρίδα μας. Είναι όμως αυτονόητο ότι η Ελλάδα δεν έχει ανάγκη από οκτώ Θεολογικές Σχολές. Οι ήδη υπάρχουσες στα Πανεπιστήμια (δύο Θεολογικές Σχολές (= τέσσερα Τμήματα) υπερκαλύπτουν τις ανάγκες της Εκκλησίας και της Εκπαίδευσης, αλλά ταυτόχρονα παράγουν ένα υψηλό ποσοστό ανέργων πτυχιούχων. Λαμβάνοντας αυτό υπόψη, κατανοείτε τι θα σημάνει ο διπλασιασμός τους, τη στιγμή που υπάρχουν επτά Ιατρικά Τμήματα και μόνο τρία Νομικά.

Αποτελεί παγκόσμια πρωτοτυπία το κράτος να δαπανά χρήματα, σε εποχή, μάλιστα, δημοσιονομικής στενότητας, για εκκλησιαστικού χαρακτήρα Ανώτατες Σχολές, τη στιγμή που υπάρχουν αντίστοιχες Θεολογικές Σχολές στα δημόσια Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης, οι οποίες υπηρετούν και τις ανάγκες της Εκκλησίας για τη μόρφωση του κλήρου.

Οι απόφοιτοι των Σχολών αυτών είναι βέβαιο ότι σύντομα θα στραφούν στην Εκπαίδευση, αναζητώντας διέξοδο απασχόλησης, επειδή τα προγράμματά τους θα είναι σχεδόν όμοια με εκείνα των υπαρχουσών πανεπιστημιακών Θεολογικών Σχολών. Εξαιτίας του γεγονότος αυτού με μία προσφυγή στο Συμβούλιο Επικρατείας είναι βέβαιο ότι θα ακυρωθεί ως αντισυνταγματική η διάταξη του Νομοσχεδίου, που προβλέπει το μη διορισμό τους στην Εκπαίδευση.

Στο επταμελές επιστημονικό Συμβούλιο των Ανώτατων αυτών Εκκλησιαστικών Σχολών (πρόεδρος ο εκάστοτε Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, τρία εκκλησιαστικά μέλη, τρία διοριζόμενα από το Υπουργείο Παιδείας) η πλειοψηφία θα ανήκει σε πρόσωπα που δεν θα έχουν ακαδημαϊκή ιδιότητα. Είναι όμως αδιανόητο Σχολές Ανωτάτου επιπέδου να διοικούνται από πρόσωπα που δεν έχουν την ακαδημαϊκή ιδιότητα. Το Συμβούλιο αυτό θα έχει πολύ σημαντικές αρμοδιότητες που ανήκουν μόνο σε

ακαδημαϊκά πρόσωπα. Θα εκλέγει το επιστημονικό προσωπικό και θα προσδιορίζει τα γνωστικά αντικείμενα και το πρόγραμμα σπουδών. Αυτό αντίκειται στα προβλεπόμενα από το Σύνταγμα για το αυτοδιοίκητο των ανωτάτου επιπέδου εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και στα ακαδημαϊκά κριτήρια λειτουργίας τους. Κατανοείτε ότι, αν γίνει κάτι τέτοιο δεκτό, θα είναι βόμβα στα θεμέλια του δημόσιου Πανεπιστημιακού συστήματος της χώρας. Αν επρόκειτο για Σχολές ιδιωτικού χαρακτήρα, που θα λειτουργούσαν με δαπάνες της ίδιας της Εκκλησίας, δεν θα είχαμε δικαίωμα να εκφέρουμε γνώμη συνολικά παρά μόνο για τον τρόπο λειτουργίας τους και οι αντιρρήσεις μας θα ήταν καθαρά θεολογικού χαρακτήρα. Εξάλλου, στην περίπτωση αυτή η κρίση θα μπορούσε να αφεθεί στους χρήστες των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Οι Ανώτατες αυτές Εκκλησιαστικές Σχολές δεν μπορούν να ενταχθούν στο Σύστημα Πανελλαδικών Εξετάσεων, επειδή θέτουν περιορισμούς ως προς την πρόσβαση σε αυτές. Δεν επιτρέπουν την πρόσβαση σε γυναίκες, απαιτούν τη σύμφωνη γνώμη επιτόπιου Μητροπολίτη και τη συνέντευξη. Τα Δημόσια όμως Ανωτάτου επιπέδου Εκπαιδευτικά Ιδρύματα δεν μπορούν να ελέγχουν το πιστεύω των χρηστών των προσφερόμενων υπηρεσιών, γιατί με τον τρόπο αυτό εισάγονται επικίνδυνες διακρίσεις, που αντίκεινται στο Σύνταγμα, στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ίσως θα μπορούσαν να ιδρυθούν τέτοιου είδους Σχολές με βάση το πρότυπο της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων της Θεσσαλονίκης (ΣΣΑΣ). Οι σπουδαστές τους θα μπορούσαν να σπουδάζουν τη θεολογική επιστήμη στις υπάρχουσες Θεολογικές Σχολές και να έχουν ειδική εκπαίδευση πρακτικού χαρακτήρα με βάση τα εκκλησιαστικά ενδιαφέροντα στις Σχολές αυτές. Επίσης θα μπορούσαν κάποιες από τις υπάρχουσες Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές να λειτουργήσουν ως Σχολές ειδικής εκκλησιαστικής επαγγελματικής εκπαίδευσης κατά το πρότυπο της Σχολής Δικαστών· δηλαδή μετά τη λήψη πτυχίου Θεολογίας από τις υπάρχουσες Θεολογικές Σχολές οι ενδιαφερόμενοι για το έργο της Εκκλησίας να παρακολουθήσουν ειδικά μαθήματα εκκλησιαστικής διοίκησης, λειτουργικού και ποιμαντικού έργου.

Η δημιουργία Σχολών κλειστού τύπου για την εκπαίδευση του κλήρου, που δεν θα βρίσκονται σε επικοινωνία με την υπόλοιπη πανεπιστημιακή εκπαίδευση, θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ελληνική κοινωνία.

Η ίδρυση των Σχολών αυτών ναρκοθετεί το μέλλον της θεολογικής εκπαίδευσης και το ρόλο της κριτικής σκέψης στην Εκκλησία και την κοινωνία στην Ελλάδα.

Κατόπιν τούτων προτείνουμε να αποσυρθεί το Νομοσχέδιο και να συσταθεί από το Υπουργείο Παιδείας τριμερής ειδική Επιτροπή με τη συμμετοχή παραγόντων του Υπουργείου Παιδείας και εκπροσώπων της Εκκλησίας και των δύο Θεολογικών Σχολών. Η Επιτροπή αυτή να εξετάσει εξυπαρχής και σφαιρικά το όλο θέμα και να προτείνει τις κατάλληλες λύσεις.

Με τιμή
Οι Κοσμήτορες:
1. π. Γεώρ. Μεταλληνός, Θεολογική Σχολή Αθηνών
2. Χρ. Οικονόμου, Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης

Οι Πρόεδροι των Τμημάτων:
Αθηνών
Χαρ. Σωτηρόπουλος, Τμήμα Θεολογίας
Παν. Χριστινάκης, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας
Θεσσαλονίκης
Ιω. Κογκούλης, Τμήμα Θεολογίας
Δέσ. Λιάλιου, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

5. ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

προς την Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων κα Μαριέττα Γιαννάκου

Αθήνα-Θεσσαλονίκη 21-02-2005

Κυρία Υπουργέ,

Λάβαμε γνώση του Σχεδίου Νόμου που αφορά στη «Δομή και λειτουργία της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης» και μελετήσαμε επισταμένως τα άρθρα που αναφέρονται στις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες. Πολλά από τα άρθρα αυτά θίγουν άμεσα όχι μόνο τις Θεολογικές Σχολές, αλλά γενικότερα τα Πανεπιστήμια και επιφέρουν σοβαρά πλήγματα στην ανάπτυξη της Επιστήμης στην Ελλάδα.

Για το λόγο αυτό επιτρέψτε μας να κάνουμε τις παρακάτω συγκεκριμένες επισημάνσεις:

Α. *Ίδρυση τεσσάρων δημόσιων Πανεπιστημίων υπό Εκκλησιαστική Διοίκηση*

Ιδρύονται στην πραγματικότητα τέσσερα Πανεπιστήμια υπό Εκκλησιαστική διοίκηση, με δυνατότητα καλλιέργειας ποικίλων επιστημονικών πεδίων, και όχι απλώς τέσσερις νέες Θεολογικές Σχολές. Οι Ιερατικές Σπουδές κατέχουν ελάχιστο τμήμα σε εκείνα προβλέπονται στο Σχέδιο Νόμου για τις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες (άρθρ. 5, παρ. 1, 2, 3).

Παρέχεται η δυνατότητα οργάνωσης μεταπτυχιακών σπουδών σε οποιοδήποτε γνωστικό αντικείμενο σε συνεργασία με Πανεπιστήμια (άρθρ. 5, παρ. 5).

Β. *Χορήγηση ανταγωνιστικών πτυχίων προς υπάρχουσες πανεπιστημιακές Σχολές*

Τα πτυχία που θα χορηγούνται θα είναι ανταγωνιστικά προς εκείνα των Θεολογικών Σχολών (άρθρ. 3, παρ. 1).

Δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την παροχή ισότιμων πτυχίων όχι μόνο προς τα πτυχία των Θεολογικών Σχολών, αλλά και εκείνα ποικίλων άλλων πανεπιστημιακών τμημάτων (άρθρ. 5, παρ. 2).

Γ. *Εισαγωγή φοιτητών με μη ακαδημαϊκές διαδικασίες*

Πλήττονται τα Α.Ε.Ι. της χώρας, γιατί καθιερώνονται μη ακαδημαϊκές διαδικασίες εισαγωγής φοιτητών. Η επιλογή των φοιτητών τους θα γίνεται με ειδικές μη αντικειμενικές διαδικασίες και προϋποθέσεις (ομολογιακό κριτήριο, Συνέντευξη, τρεις συστατικές επιστολές) εκτός του συστήματος των Πανελλαδικών Εξετάσεων (άρθρ. 4, παρ. 1, 2, 3).

Δ. *Καθιέρωση μη ακαδημαϊκών κριτηρίων και διαδικασιών σε δημόσιες πανεπιστημιακές Σχολές*

Δημιουργείται πανίσχυρο εξωπανεπιστημιακό όργανο διοίκησης των Ακαδημιών αυτών (Ανώτατο Επιστημονικό Συμβούλιο) με ισόβιο μη αιρετό Πρόεδρο, τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών, και διορισμένα μέλη (άρθρ. 6, παρ. 1).

Η πλειοψηφία του Συμβουλίου αυτού ανήκει σε μη ακαδημαϊκά πρόσωπα, τα οποία ασκούν τον έλεγχο σε δημόσιες ανωτάτου επιπέδου Σχολές (άρθρ. 6, παρ. 1).

Ανατίθενται υπερβολικές και σκανδαλώδεις αρμοδιότητες σε κατά πλειοψηφία μη ακαδημαϊκό όργανο, που μεταξύ άλλων ορίζει αφενός τα γνωστικά αντικείμενα, τις κατευθύνσεις, τα προγράμματα σπουδών, την εκλογή καθηγητών, την πρόσκληση καθηγητών, και αφετέρου τον Πρόεδρο του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου των Σχολών αυτών. Επίσης δημιουργούνται προϋποθέσεις αύξησης του συγκεντρωτισμού στην Ανώτατη Εκπαίδευση με τη συγκεντρωτική άσκηση της διοίκησης από εξωπανεπιστημιακά και μη αιρετά μέλη (άρθρ. 3, παρ. 2· άρθρ. 4, παρ. 2· άρθρ. 5, παρ. 3, 4, 6· άρθρ. 6, παρ. 3· άρθρ. 7, παρ. 2· εδ. α, β, παρ.

4, 5· εδ. δ, ε, παρ. 8· εδ. α, γ· άρθρ. 8, παρ. 5· εδ. α, β, παρ. 6· άρθρ. 10, παρ. 1, 2, 4· άρθρ. 11, παρ. 7, 12· άρθρ. 12, παρ. 3· άρθρ. 15, παρ. 2· άρθρ. 17, παρ. 1, 2).

Ε. *Καθιέρωση λογοκρισίας σε δημόσια πανεπιστημιακά ιδρύματα*

Καταλύεται η ελευθερία του λόγου και της κριτικής σκέψης, επειδή εισάγεται η λογοκρισία στο χώρο καλλιέργειας των επιστημών, η οποία ασκείται με ανεξέλεγκτες πειθαρχικές διαδικασίες και ακαθόριστα κριτήρια (άρθρ. 6, παρ. 3· εδ. β· άρθρ. 12).

ΣΤ. *Έλλειψη δημοκρατικών διαδικασιών στην επιλογή διοικητικών οργάνων*

Ο Πρόεδρος του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου κάθε μιας από τις τέσσερις αυτές Ακαδημίες, που θα έχει τις πιο σημαντικές αρμοδιότητες, διορίζεται από το Ανώτατο Επιστημονικό Συμβούλιο (άρθρ. 7, παρ. 2· εδ. α).

Το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο των Σχολών αυτών δεν έχει ουσιαστικές αρμοδιότητες, αφού αυτές ανήκουν στο δοτό Πρόεδρο του (άρθρ. 7, παρ. 5).

Ζ. *Έλλειψη ακαδημαϊκών κριτηρίων και διαδικασιών για την ένταξη και εκλογή διδακτικού προσωπικού*

Τα μέλη του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου ανεξάρτητα από τη βαθμίδα τους συμμετέχουν στη διαδικασία εκλογής του διδακτικού προσωπικού οποιασδήποτε βαθμίδας (άρθρ. 11, παρ. 4).

Όσοι υπηρετούν στις Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές και είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος γίνονται καθηγητές των νέων αυτών Σχολών με βάση την ευδόκιμη μέχρι τώρα υπηρεσία τους (άρθρ. 27, παρ. 3).

Υπάρχει παντελής έλλειψη ακαδημαϊκών κριτηρίων και διαδικασιών για την ένταξη των υπηρετούντων στο διδακτικό προσωπικό των Α.Ε.Α. (άρθρ. 27).

Στα ειδικά επταμελή εκλεκτορικά σώματα, που θα συγκροτηθούν για τις «κρίσεις» των υπηρετούντων στις Α.Ε.Σ. θα περιλαμβάνονται

μη ακαδημαϊκά πρόσωπα (τρεις ιεράρχες κάτοχοι μεταπτυχιακών τίτλων) για την πραγματοποίηση καθαρώς ακαδημαϊκών διαδικασιών (άρθρ. 27, παρ. 4).

Στις Διοικούσες επταμελείς επιτροπές θα ορίζονται επιστήμονες εγνωσμένου κύρους (γενικό και απροσδιόριστο κριτήριο) και ιεράρχες (μη ακαδημαϊκά πρόσωπα), ενώ δεν προβλέπεται η συμμετοχή καθηγητών των Θεολογικών Σχολών στα εκλεκτορικά σώματα, που είναι οι αρμοδιότεροι για γνωστικά αντικείμενα θεολογικών σπουδών (άρθρ. 27, παρ. 5).

Η. *Ελλιπής εκπαίδευση ανώτατων και ανώτερων κληρικών*

Οι προς αρχιερατεία εκλόγιμοι κληρικοί, αλλά και οι κληρικοί άλλων βαθμίδων θα στερούνται της επιστημονικής ευρύτητας των Θεολογικών Σχολών που προσφέρονται στο Πανεπιστημιακό περιβάλλον, όπου διασφαλίζεται η ελευθερία του λόγου και της έρευνας (άρθρ. 16, παρ. 3).

Θ. *Διάφορες προβληματικές διατάξεις*

Παραγνωρίζεται ο ρόλος και η πολύχρονη προσφορά των Θεολογικών Σχολών που θα οδηγήσει στην κατάργησή τους (άρθρ. 27).

Δημιουργούνται προβλήματα σε σχέση με το Άγιο Όρος και το Οικουμενικό Πατριαρχείο (άρθρ. 3, παρ. 1· άρθρ. 29).

Η δημιουργία οικοτροφείων, χρηματοδοτούμενων από το κράτος, στα οποία θα διαμένουν εσώκλειστοι οι φοιτητές των Α.Ε.Α. εμπεριέχει πολλούς και μεγάλους κινδύνους για την Εκκλησία και την Ελληνική κοινωνία (άρθρ. 25).

Έχουν εγγραφεί μεγάλα κονδύλια στον κρατικό προϋπολογισμό για τις Ακαδημίες αυτές, ενώ την ίδια στιγμή περιορίζονται οι προϋπολογισμοί των άλλων Πανεπιστημίων, τα οποία απειλούν να κλείσουν.

Μετά από όσα παραπάνω εκθέσαμε προτείνουμε δύο από τις υπάρχουσες Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης, που βρίσκονται στις πόλεις όπου υπάρχουν οι δύο Θεολογικές Σχολές

να λειτουργήσουν ως ειδικές Σχολές εκπαίδευσης για την ειδική κατάρτιση σε εκκλησιαστικά, λειτουργικά και διοικητικά θέματα των φοιτητών των Θεολογικών Σχολών, που θα ήθελαν να γίνουν ιερείς με ειδική πρακτική άσκησή τους. Το ίδιο συμβαίνει, για παράδειγμα, στη Στρατιωτική Σχολή Αξιωματικών Σωμάτων (ΣΣΑΣ), όπου οι υποψήφιοι αξιωματικοί παρακολουθούν τα μαθήματα του ιδιαίτερου κλάδου τους (Ιατρική, Νομική, Οικονομία) στις αντίστοιχες Πανεπιστημιακές Σχολές, ενώ στη ΣΣΑΣ έχουν τη στρατιωτική εκπαίδευση.

Έτσι θα αποφευχθεί η περιπέτεια της Εκκλησίας από ένα εγχείρημα, το οποίο οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που το τόλμησαν, προσπαθούν εναγωνίως σήμερα να επανορθώσουν και να εντάξουν τις υπάρχουσες Θεολογικές Σχολές ή Ακαδημίες στα δημόσια Πανεπιστήμια, ώστε να απαλλαγούν από τις υπέρογκες δαπάνες λειτουργίας τους και τον εκπαιδευτικό ερασιτεχνισμό τους.

Θεωρούμε ότι η δημιουργία των Ανώτατων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών θα δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα από εκείνα που θα επιλύσει. Γι' αυτό και δεν πρέπει να πραγματοποιηθεί το εγχείρημα αυτό. Οι Θεολογικές Σχολές, των οποίων η προσφορά δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, μπορούν άνετα να καλύψουν πλήρως τις ανάγκες της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και γενικότερα αρκετών Ορθοδόξων Εκκλησιών. Η συνεργασία με τη διοίκηση της Εκκλησίας της Ελλάδος είναι απαραίτητη και μπορεί να συστηματοποιηθεί και να βελτιωθεί για μια αποτελεσματική ορθόδοξη μαρτυρία στο σύγχρονο κόσμο.

Με τιμή

Οι Κοσμήτορες
1. πρωτ. Γεώργ. Μεταλληνός, Θεολογική Σχολή Αθηνών
2. Χρ. Οικονόμου, Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης

Οι Πρόεδροι των Τμημάτων
1. Χαρ. Σωτηρόπουλος, Τμήμα Θεολογίας ΕΚΠΑ

2. Παν. Χριστινάκης, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας ΕΚΠΑ
3. Ιω. Κογκούλης, Τμήμα Θεολογίας Α.Π.Θ.
4. Δέσπω Λιάλιου, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας Α.Π.Θ.

6. ΕΝΗΜΕΡΩΤΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΩΝ ΚΟΣΜΗΤΟΡΩΝ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ἀθήνα-Θεσσαλονίκη 28-02-2005

Κύριοι Πρόεδροι,
Κυρίες καί Κύριοι Συνάδελφοι,
ἀγαπητοί φοιτητές καί φοιτήτριες,

Μέ τό παρόν Σημείωμά μας θέλουμε νά σᾶς ἐνημερώσουμε γιά τήν πορεία καί ἐξέλιξη τῶν ἐπαφῶν μας μέ τό Ὑπουργεῖο γιά τό πρόβλημα τῆς ἀνωτατοποίησης τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν καί τό σχετικό μέ αὐτήν Σχέδιο Νόμου, ἀναμένοντας καί τή δική σας τοποθέτηση.

Μετά ἀπό συνεννόηση μέ τήν Κυρία Ὑπουργό Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων, οἱ Κοσμήτορες τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης τήν ἐπισκεφθήκαμε στό γραφεῖο της, τήν Παρασκευή 25 Φεβρουαρίου. Προηγήθηκε συνάντηση καί ὡριαία περίπου συνομιλία μας μέ τόν σύμβουλό της - Εἰδικό Γραμματέα Ἀνώτατης Ἐκπαίδευσης, κ. Ἀθαν. Κυριαζῆ, Καθηγητή τοῦ Πανεπιστημίου Πειραιῶς, ὁ ὁποῖος εἶναι καί ὁ κύριος συντάκτης τοῦ Σχεδίου Νόμου, ἐπί τῇ βάσει τῶν προτάσεων καί εἰσηγήσεων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἡ συζήτησή μας ἀποδείχθηκε οὐσιαστική καί ἐποικοδομητική, διότι φάνηκαν τά σημεῖα τῆς συμπτώσεώς μας, ἀλλά καί τά σημεῖα οὐσιαστικῆς διαφωνίας μας, ἐφ' ὅσον σ' αὐτά θίγεται σοβαρά τό ἀκαδημαϊκό STATUS καί ἡ παρουσία τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν στά Πανεπιστήμιά μας.

Μέ ἔμφαση τονίσθηκε ἀπό τούς Κοσμήτορες, ὅτι πρέπει σαφῶς νά δηλώνεται στόν ἑτοιμαζόμενο Νόμο, ὅτι α) οἱ σχεδιαζόμενες Ἐκκλη-

σιαστικές 'Ακαδημίες θά εἶναι 'Ιερατικά 'Ιδρύματα, περιοριζόμενα στίς ἱερατικές σπουδές καί στήν παραγωγή μόνον κληρικῶν· β) οἱ 'Ακαδημίες αὐτές θά ἔχουν πρακτικό χαρακτήρα (κατάρτιση τοῦ κλήρου) καί ὄχι ἐρευνητικό-ἐπιστημονικό, ὅπως προβλέπεται καί γιά τίς ἤδη λειτουργοῦσες παραγωγικές Σχολές τοῦ Στρατοῦ· γ) θά ἀποκλεισθεῖ ἡ δυνατότητα διορισμοῦ τῶν πτυχιούχων τους στήν ἐκπαίδευση καί δ) θά ὑπάρχει πάντα ἡ δυνατότητα εἰσαγωγῆς των μέ κατατακτήριες ἐξετάσεις στίς Θεολογικές Σχολές. Καί ὅλα αὐτά, διότι σύμφωνα μέ τό Σχέδιο Νόμου δημιουργοῦνται τέσσαρες 'Υπερσχολές-Πανεπιστήμια, μέ δαπάνη τῆς πολιτείας καί μέ δυνατότητες χορήγησης τίτλων σπουδῶν διαφόρων εἰδικοτήτων, τά ὁποῖα βαθμιαῖα θά συντελέσουν στήν ἀποδυνάμωση καί τελικά στήν κατάργηση τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν.

'Η συζήτηση στή συνέχεια καί μέ τήν κ. 'Υπουργό, βοήθησε στή διασάφηση κάποιων οὐσιαστικῶν σημείων τριβῆς καί τήν ὁμαλοποίηση τοῦ δρόμου γιά περαιτέρω διάλογο. Λάβαμε ἐπίσημα γνώση τοῦ Σχεδίου Νόμου, πού μᾶς χορηγήθηκε ἀπό τό 'Υπουργεῖο, καί ὁρίσθηκε νέα συνάντηση τῶν Κοσμητόρων μέ τόν κ. Κυριαζῆ, τήν Παρασκευή, 11 Μαρτίου καί ὥρα 9 π.μ. στό 'Υπουργεῖο, γιά νά συζητηθεῖ σέ βάθος τό Σχέδιο Νόμου καί ἡ θέση τῶν Σχολῶν μας.

Μετά ἀπό αὐτά, σᾶς παρακαλοῦμε, μέχρι τήν Δευτέρα, 7 Μαρτίου, νά ὑποβάλετε στήν Κοσμητεία, ἐφ' ὅσον κριθεῖ ἀπό σᾶς ἀναγκαῖο, σύντομο σημείωμά σας μέ τίς κρίσεις καί ὑποδείξεις σας, γιά νά τό ἔχουμε ὑπόψη στή νέα συνάντηση μέ τό 'Υπουργεῖο.

Γιά ἐνημέρωση, σᾶς κοινοποιοῦμε τό 'Υπόμνημά μας γιά τό Σχέδιο Νόμου, πού ὑποβάλαμε στήν κ. 'Υπουργό Παιδείας.

Μέ τιμή καί συναδελφικούς χαιρετισμούς

Οἱ Κοσμήτορες

πρωτοπρ. Γεώργιος Μεταλληνός, Θεολογική Σχολή 'Αθηνῶν

Χρῆστος Οἰκονόμου, Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης

7. ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΥΛΕΥΣΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀθήνα 16-3-2005

Σέ συνέχεια τῶν κινητοποιήσεων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης ἐν ὄψει τῆς καταθέσεως ἐκ μέρους τοῦ ΥΠΕΠΘ Νομοσχεδίου περί Ἀνωτατοποιήσεως τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, ἡ Κοσμητεία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν συνεκάλεσε σήμερα, 16 Μαρτίου 2005, Γενική Συνέλευση, μέ θέμα τήν ἐνημέρωση γιά τίς νεώτερες ἐξελίξεις καί τόν καθορισμό τῆς περαιτέρω δράσεως.

Κατά τή διάρκεια τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Σχολῆς, ὁ Κοσμήτωρ Καθηγητής π. Γεώργιος Μεταλληνός ἐνημέρωσε τούς παρισταμένους γιά τήν πορεία τοῦ μέχρι τώρα ἀγῶνος.

Ἀκολούθησαν τοποθετήσεις ἀπό Καθηγητές τῆς Σχολῆς (κατά σειρά χρονική: Κ. Σκουτέρης, Ν. Γεωργοπούλου, Π. Χριστινάκης, Μ. Μπέγζος, Δ. Δακουρᾶς, Ν. Ὀλυμπίου, Χ. Σωτηρόπουλος, π. Γ. Εὐθυμίου) καί τούς ἐκπροσώπους τῶν φοιτητῶν.

Μετά ἀπό τίς προτάσεις πού κατετέθησαν ἀπεφασίσθη:

α) Νά ἀναμείνει ἡ Σχολή τήν στάση τοῦ Ὑπουργείου μέχρι καί τήν Τετάρτη 22 Μαρτίου 2005, ἡ ὁποία ὁρίστηκε νά εἶναι ἡ μέρα τῆς ἑπομένης Γενικῆς Συνελεύσεως, ἡμέρα κατά τήν ὁποία πρόκειται πλέον νά ληφθεῖ ἡ τελική ἀπόφαση γιά δυναμικές κινητοποιήσεις.

β) Νά συγκροτηθεῖ Εἰδική Ἐπιτροπή Ἀγῶνος, στήν ὁποία θά μετέχουν τά μέλη τῆς Κοσμητείας, διευρυμένη κατά ἕναν ἀκόμη ἐκπρόσωπο ἀπό κάθε Τμῆμα (Καθηγητής Ν. Ὀλυμπίου καί Ἀν. Καθηγητής Ἀπ. Νικολαΐδης ἀντιστοίχως,) καθώς καί τούς ἐκπροσώ-

πους τῶν φοιτητικῶν παρατάξεων. Ἡ Ἐπιτροπή Ἀγῶνος θά συνεδριάσει, ὑπό τήν πλήρη σύνθεσή της, τήν Παρασκευή 18 Μαρτίου 2005, καί ὥρα 12 μ., στό Γραφεῖο τοῦ Κοσμήτορος.

8. ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀθήνα 22-03-2005

Σέ συνέχεια τῶν κινητοποιήσεων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης ἐν ὄψει τῆς καταθέσεως ἐκ μέρους τοῦ ΥΠΕΠΘ Νομοσχεδίου περί Ἀνωτατοποιήσεως τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, ἡ Κοσμητεία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν συνεκάλεσε σήμερα, 22 Μαρτίου 2005, Γενική Συνέλευση μέ θέμα τήν ἐνημέρωση γιά τίς νεώτερες ἐξελίξεις, τόν καθορισμό τῆς περαιτέρω δράσεως καί τή λήψη τελικῶν ἀποφάσεων.

Κατά τή διάρκεια τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Σχολῆς, ὁ Κοσμήτωρ Καθηγητής π. Γεώργιος Μεταλληνός ἐνημέρωσε τήν ὁλομέλεια γιά τήν πορεία τοῦ μέχρι τώρα ἀγῶνος.

Ἀκολούθησαν προτάσεις δράσεως ἀπό Καθηγητές τῆς Σχολῆς καί ἐκπροσώπους τῶν φοιτητῶν.

Μετά ἀπό ψηφοφορία, πού ἀκολούθησε τίς προτάσεις, ἀπεφασίσθησαν ὁμοφώνως τά ἑξῆς:

α) Οἱ φοιτητές κατέρχονται ἀπό τήν ὥρα τῆς λήψεως τῆς παρούσης ἀποφάσεως σέ ἐπ' ἀόριστον ἀποχή καί σέ παράσταση διαμαρτυρίας -μαζί μέ τά μέλη ΔΕΠ τῆς Σχολῆς- ἐνώπιον τῆς συνεδριαζούσης τήν ἴδια ὥρα Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου (Ἱερά Μονή Πετράκη).

β) Οἱ Καθηγητές τῆς Σχολῆς δεσμεύονται νά ἀπόσχουν ἀπό τυχόν διδασκαλία τους σέ Ἀνώτερες Ἐκκλησιαστικές Σχολές, στίς ὁποῖες ἤδη ἐμπλέκονται, καθώς καί νά διακόψουν τή συμμετοχή τους σέ Συνοδικές Ἐπιτροπές ὅπου τυχαίνει νά εἶναι μέλη. Τέλος,

γ) Ἀποφασίζεται νά ἐπαναληφθεῖ ἡ ἐνημέρωση ἐπί τοῦ θέματος ὅλων τῶν φορέων, ἰδιαιτέρως δέ τῶν μελῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου καί τῶν δημοσιογράφων πού εἶναι ἁρμόδιοι γιά τά ἐκκλησιαστικά καί ἐκπαιδευτικά θέματα.

ΑΙΤΗΜΑ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ἀποτελεῖ ἡ ἄμεση ἀπόσυρση τοῦ σχετικοῦ νομοσχεδίου καί ἡ ἐκκίνηση διαλόγου ἀπό μηδενική βάση.

9. ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΛΗΤΟΥ ΤΟΥ Α.Π.Θ.
Αριθμ. Συνεδρίασης 2768/23-3-2005

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ

Θεσσαλονίκη 23 Μαρτίου 2005

Η Σύγκλητος του ΑΠΘ, στη συνεδρίασή της, αριθμ. 2768/23-3-05, συζήτησε -ύστερα από πρόταση του Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής- το Σχέδιο Νόμου «Περί δομής και λειτουργίας της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης», όπως δόθηκε στους Κοσμήτορες των Θεολογικών Σχολών από τοΥπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και τις πληροφορίες που καταγράφηκαν στον τύπο, και κατέληξε στα εξής:

1. Είναι αντίθετη στη δημιουργία των τεσσάρων Ανώτατων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών, δεδομένου ότι τα υπάρχοντα τέσσερα (4) Τμήματα των Θεολογικών Σχολών υπερκαλύπτουν τις θεολογικές ανάγκες της Εκπαίδευσης και της Εκκλησίας.

2. Είναι εντελώς αντίθετη στην εμφανή προοπτική μετεξέλιξης σε Σχολές ή Τριτοβάθμια Ιδρύματα.

3. Δεν μπορεί η πρόσβαση στη δημόσια δωρεάν εκπαίδευση να περιλαμβάνει οιασδήποτε μορφής διακρίσεις κατά την εισαγωγή των σπουδαστών.

4. Η Σύγκλητος επιφυλάσσεται να επανέλθει επί του θέματος, όταν της αποσταλεί επισήμως η τελική διατύπωση του Σχεδίου Νόμου.

10. Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Η

ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΓΩΝΟΣ
ΓΙΑ ΤΟ Ν/Σ ΑΝΩΤΑΤΟΠΟΙΗΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

Ἀθήνα 28-03-2005

Μετά τή Συνεδρία τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀγῶνος κατά τοῦ Νομοσχεδίου Ἀνωτατοποιήσεως τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλ. Σχολῶν, πού προωθεῖται ἀπό τό ΥΠΕΠΘ, ἀποφασίστηκαν καί ἀνακοινώνονται τά ἑξῆς:

1. Ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων, ὕστερα ἀπό τήν τριήμερη ἀποχή, συνεχίζεται ἀπό σήμερα κανονικά.

2. Καλοῦνται ὅλα τά μέλη ΔΕΠ, οἱ φοιτητές καί τό προσωπικό τῆς Σχολῆς νά συμμετάσχουν στή ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ πού θά πραγματοποιηθεῖ τήν Τετάρτη 30 Μαρτίου 2005 καί ὥρα 12μ. στό Β′ Ἀμφιθέατρο τῆς Σχολῆς, μέ θέμα τήν κλιμάκωση τοῦ ἀγῶνος.

Ἐκ τῆς Κοσμητείας

11. ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΣΕΠΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

29-03-2005

Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Τά 170 καί τά 65 ἔτη λειτουργίας τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν τῆς χώρας μας, Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης ἀντιστοίχως, καί ἡ ἰσόχρονη συνεργασία τους μαζί σας, μᾶς ὑποχρεώνουν νά σᾶς θέσουμε μέ κάθε σεβασμό τό πιό ἀμήχανο καί ἐπώδυνο γιά ὅλη τή διάρκεια τοῦ βίου τους ἐρώτημα: «Τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν» (Γαλ. 3,1) καί «ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτούς συνιστάνειν» (Β΄ Κορ. 3,1); Μήπως οἱ Θεολογικές μας Σχολές ὑπηρετοῦν ἄλλον Χριστό; Ὑπάρχουν μήπως γιά τούς πολίτες κάποιας ἄλλης χώρας, τούς πιστούς μιᾶς ἄλλης Ἐκκλησίας; Μήπως δέν καλλιεργοῦν τόν θησαυρό τῆς πίστεως μέσα στό χῶρο τῆς ἑλληνικῆς καί διεθνοῦς ἀκαδημαϊκῆς κοινότητας μέ ἀγάπη καί ὅση γίνεται ἐπιστημονική εὐσυνειδησία; Μήπως κηρύττουν ἄλλο Εὐαγγέλιο ἐκτός τῆς φιλτάτης Ὀρθοδοξίας κι ἀπέτυχαν τόσο, ὥστε νά πρέπει νά καταργηθοῦν; Ἄν πράγματι ἐξετράπησαν τοῦ προορισμοῦ τους, πρῶτοι ἐμεῖς ὀφείλουμε νά ζητήσουμε τήν διάλυσή τους. Ἄν ὅμως ἐξακολουθοῦν νά προσφέρουν κάτι (λιγοστό ἔστω καί μέσα ἀπό τά εὔθραστα καί ταπεινά μας σκεύη) στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, πρός τί νά ὁδηγηθοῦν στό μαρασμό καί τήν περιθωριοποίηση;

Διότι ἐκεῖ τίς ὁδηγεῖ, μέ μαθηματική ἀκρίβεια, τό προταθέν ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σχέδιο Νόμου γιά τήν «ἀνωτατοποίηση» τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, σχέδιο πού προετοιμάζεται γιά περισσότερα ἀπό ἕξι χρόνια καί δέν εἶδε ποτέ τό φῶς τῆς δημοσιότητος, οὔτε πολύ περισσότερο ζητήθηκε γι' αὐτό ἡ γνώμη τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων Θεολογικῶν Σχολῶν.

Εἶναι ἀληθές πώς δέν ἀπευθυνόμαστε στό τίμιο ἐνδιαφέρον σας γιά πρώτη φορά. Πρό διετίας ἀκόμη σᾶς εἴχαμε ἀποστείλει ὑπόμνημα μέ τό ὁποῖο περιγράφαμε τούς φόβους μας γιά ὅσα ἐμμέσως καί ἀνεπιβεβαίωτα διέρρεαν. Σήμερα πού ἔχουμε ἐνώπιόν μας τό ἐν λόγῳ Νομοσχέδιο (διά χειρῶν ἐκπροσώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου, κι ὄχι δυστυχῶς μέσῳ τοῦ ἁρμοδίου Ὑπουργείου ἤ τῆς διοικούσης Ἐκκλησίας), διαπιστώνουμε πόσο βάσιμοι ἦσαν οἱ φόβοι μας. Μέ μία πρωτοβουλία, πού παρακάμπτει τήν ἱστορία, τήν προσφορά, τίς ἀγωνίες τῶν μακροβιότερων Θεολογικῶν Σχολῶν τῆς νεώτερης Ὀρθοδοξίας, προωθεῖται ἡ ἵδρυση τεσσάρων νέων Θεολογικῶν - Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, πού θά παρέχουν πτυχίο Θεολογίας ἰσότιμο τῶν ὑπαρχουσῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καί τή δυνατότητα ἀκόπου λήψεως τοῦ ἀναγκαίου τυπικοῦ προσόντος τῶν πρός ἀρχιερατείαν ἐκλογίμων. Ἀκυρώνεται ἔτσι ἡ μέχρι τώρα πρωτοπορία τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, νά παράγει στελέχη χωρίς ρωμαιοκαθολικοῦ τύπου σεμιναριακή ἀπόσταξη, νά ἐκπαιδεύει θεολογικῶς τά παιδιά της χωρίς νά τά διαχωρίζει σέ λαϊκούς καί ὑποψηφίους κληρικούς, νά ἐπιτρέπει σέ αὐτά νά ἀπολαύουν πλήρους πανεπιστημιακῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅπου δέν ἔχουν θέση ψευδοδιλήμματα ἐπιστημονισμοῦ καί τυποποιημένης ἐκκλησιαστικότητας. Εἰσερχόμαστε ἀκόμη, δίχως κάποιοι νά τό ἀντιλαμβάνονται, σέ μία ἑκούσια καί προοδευτική περιθωριοποίηση τῆς Ἐκκλησίας, μέ ἀνυπολόγιστες γιά τό Γένος μας συνέπειες, ὅταν ἡ τελευταία ζητεῖ νά ἔχει τίς «δικές» της Σχολές, τά «δικά» της πτυχία, τίς «δικές» της «ἐπιστημονικές» μεθόδους, τά «δικά» της ἀκαδημαϊκά ὄργανα κ.ο.κ.

Κάνουμε ἔκκληση, Σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς, νά τείνετε εὐήκοον οὖς στήν ἔκφραση τῆς ἀγωνίας μας, ἔκφραση ἀγωνίας πιστῶν τέκνων σας, πού ἐπιθυμοῦν νά σκέπτονται ὑπεύθυνα καί σέ βάθος χρόνου. Τά

πράγματα δέν εἶναι πάντοτε αὐτά πού φαίνονται καί μία ἐν σπουδῇ (καί κυρίως χωρίς τήν ἀπαιτούμενη συναίνεση) ἀπόφαση δυνατόν νά προκαλέσει στό ἄμεσο μέλλον ἀνυπολόγιστη καταστροφή.

Ζητοῦμε υἱικῶς νά συνεργήσετε, ὥστε:

α) νά μήν προχωρήσει τό ΥΠΕΠΘ σέ ἄμεση ψήφιση τοῦ Νομοσχεδίου, στό ὁποῖο (ὑπό τήν παροῦσα του μορφή καί σκοποθεσία) ἀντιδροῦν ὁμοφώνως ἀμφότερες οἱ Θεολογικές Σχολές μέ τά τέσσερα Τμήματά τους,

β) νά ξανασυζητηθεῖ, σέ ἐπιστημονική καί συναινετική βάση, τό θέμα τῆς καθ' ὅλα ἀναγκαίας ἀναβαθμίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως μέ τή συμμετοχή ὅλων τῶν ἐμπλεκομένων φορέων,

γ) νά ἀποκατασταθεῖ τό κλίμα ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης ἀνάμεσα στή διοικοῦσα 'Εκκλησία καί τόν θεολογικό κόσμο, πρᾶγμα ἀναγκαῖο ἄλλωστε στίς δύσκολες ὧρες πού ἀπό κοινοῦ διερχόμαστε,

δ) νά ἐξετασθοῦν μέ καλή διάθεση οἱ προτάσεις τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ὥστε :

1. Οἱ σχεδιαζόμενες 'Εκκλησιαστικές 'Ακαδημίες νά δώσουν ὅλο τό βάρος τους στίς ἱερατικές (κι ὄχι τίς παραδοσιακά θεολογικές σπουδές), γιά τήν κατάρτιση δηλαδή καί τήν ἐπιμόρφωση τοῦ κλήρου μας (καί ὄχι τήν παραγωγή εἰδικῶν τῆς ἐπιστήμης, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν -ὡς γνωστόν- ἀποκλειστική σέ αὐτήν ἀφιέρωση)·

2. Ἡ ἀναβάθμιση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως νά γίνει μέ τόν προσφορότερο γιά τίς πραγματικές ἀνάγκες τῆς διαποιμάνσεως τρόπο (πρβλ. ἄλλες Παραγωγικές Σχολές, ὅπως εἶναι ἡ Στρατιωτική Σχολή 'Αξιωματικῶν Σωμάτων) καί χωρίς ἡ λειτουργία τους νά ἐπιβάλει δυσβάσταχτα καί ἀναντίστοιχα βάρη στήν Ἑλληνική Οἰκονομία (κατά τήν παροῦσα ἰδιαιτέρως συγκυρία) καί τούς πολλαπλῶς ἐπιβαρυμένους Ἕλληνες πολίτες·

ε) νά ἀποτραπεῖ, ἔστω καί τήν τελευταία στιγμή, ὁ κίνδυνος ἀποδυναμώσεως καί τελικῆς ἐκπτώσεως σέ ἁπλά θρησκειολογικά ἤ παιδαγωγικά 'Ινστιτοῦτα τῶν ὑπαρχόντων πανεπιστημιακῶν Θεολογικῶν Ἱδρυμάτων, στά ὁποῖα 'Εκκλησία καί Πολιτεία ἔχουν ἀναθέσει -μέ

σεβασμό πρός τό πνεῦμα τῆς ἀκαδημαϊκῆς καί τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας- τήν ἄσκηση τῆς ἐπιστημονικῆς θεολογικῆς ἔρευνας καί τήν προετοιμασία πεπαιδευμένων κληρικῶν (καί τήν ἐξ αὐτῶν ἀνάδειξη τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας μας), καθώς καί τῶν μελλοντικῶν διδασκάλων τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν (ἐνταγμένου ἀκόμη ὀργανικά καί ἰσότιμα στό σύστημα τῆς ἐγκυκλίου παιδείας τῆς χώρας μας).

Γιά ὅλα τά παραπάνω ἐπικαλούμαστε τό εὐρύχωρον τῆς πατρικῆς καρδιᾶς σας καί καταθέτουμε μέ συνοχή πολλή τήν ἀνησυχία τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν (τῶν κοινῶν ἡμῶν τροφῶν) γιά ζητήματα πού δέν ἀποτελοῦν κατ' οὐδένα τρόπο θέματα ἀποκλειστικά καί συντεχνιακά δικά μας, ἐκφράζοντες ἐκ βαθέων τήν ὑπόληψη καί τό σεβασμό μας στό πρόσωπο καί τό παρά Κυρίου δοθέν λειτούργημά σας.

Τό διδακτικό, τό διοικητικό καί λοιπό προσωπικό,
οἱ φοιτητές τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν
Ἀθηνῶν - Θεσσαλονίκης

12. ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

'Αθήνα 30-03-2005

Σέ συνέχεια τῶν κινητοποιήσεων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν 'Αθηνῶν καί Θεσσαλονίκης ἐν ὄψει τῆς καταθέσεως ἐκ μέρους τοῦ ΥΠΕΠΘ Νομοσχεδίου περί 'Ανωτατοποιήσεως τῶν 'Ανωτέρων 'Εκκλησιαστικῶν Σχολῶν, ἡ Κοσμητεία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς 'Αθηνῶν συνεκάλεσε σήμερα, 30 Μαρτίου 2005, Γενική Συνέλευση μέ θέμα τήν ἐνημέρωση γιά τίς νεώτερες ἐξελίξεις, τόν καθορισμό τῆς περαιτέρω δράσεως καί τή λήψη νέων ἀποφάσεων.

Κατά τή διάρκεια τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Σχολῆς ὁ Κοσμήτωρ Καθηγητής π. Γεώργιος Μεταλληνός ἐνημέρωσε τήν ὁλομέλεια γιά τήν πορεία τοῦ μέχρι τώρα ἀγῶνος.

Ἡ Συνέλευση ἐνέκρινε τούς μέχρι σήμερα χειρισμούς τῶν Κοσμητόρων τῶν δύο Σχολῶν καί τῆς 'Επιτροπῆς 'Αγῶνος.

'Εν συνεχείᾳ ἀνεγνώσθη ἡ «'Ανοικτή 'Επιστολή πρός τά μέλη τῆς Ἱεραρχίας τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καί ἀκολούθως ἡ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης, τά κείμενα τῶν ὁποίων ἔτυχαν κοινῆς ἀποδοχῆς.

Τέλος, ἀπεφασίσθη:

1) Νά προχωρήσουν ἀπό κοινοῦ οἱ δύο Θεολογικές Σχολές σέ δυναμικές κινητοποιήσεις τήν ἑπόμενη ἑβδομάδα, μέ συλλαλητήριο στό ΥΠΕΠΘ, τήν 'Αρχιεπισκοπή καί τήν Ἱερά Σύνοδο,

2) Νά συμμετάσχουν καί οἱ δύο Κοσμήτορες στή ἐπικείμενη συζήτηση μέ τήν ἡγεσία τοῦ ΥΠΕΠΘ,

3) Νά ἀνανεωθεῖ ἡ ἐξουσιοδότηση τῆς 'Επιτροπῆς 'Αγῶνος,

4) Νά προχωρήσουν οἱ Κοσμήτορες στίς ἀναγκαῖες συνεννοήσεις, ὥστε νά παρουσιασθεῖ τό πρόβλημα ἄμεσα καί ἐν πλήρει ἐκτάσει ἀπό τηλεοράσεως.

13. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΣΜΗΤΟΡΩΝ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Αθήνα-Θεσσαλονίκη 7-5-2005

Προς
τα μέλη της Επιτροπής Διαλόγου
για τη Δομή και λειτουργία της
Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης
α) Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
β) Εκπροσώπους της Εκκλησίας της Ελλάδος

Στη συνεδρίαση της Επιτροπής Διαλόγου του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με εκπροσώπους της Εκκλησίας της Ελλάδος για την Δομή και λειτουργία της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης οι δυο Κοσμήτορες αναλάβαμε την ευθύνη να καταθέσουμε συγκεκριμένες προτάσεις για τη συνέχιση του διαλόγου μας. Οι πρόσφατες Γενικές Συνελεύσεις των Σχολών μας κατέληξαν στα εξής:

1. Η απόφαση της Συγκλήτου του Α.Π.Θ., η οποία καθορίζει το πλαίσιο διαλόγου με το ΥΠΕΠΘ, είναι αρνητική για τη μετεξέλιξη των Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών σε Ανώτατες. Αυτό σημαίνει ότι ο Κοσμήτορας της Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ. θα πρέπει να φέρει το θέμα πάλι στη Σύγκλητο σε περίπτωση αίσιου πέρατος του διαλόγου αυτού με το Υπουργείο Παιδείας.

2. Δεν μπορεί να υπάρξει αναλογική συσχέτιση με το Νομοσχέδιο των Ανώτατων Στρατιωτικών Σχολών, εκτός από εκείνο της Σ.Σ.Α.Σ.Π., εκπαίδευση που καλούνται να προσφέρουν οι Ανώτατες Στρατιωτικές Σχολές, η οποία συνδέεται με την άμυνα και την εθνική ασφάλεια, είναι ειδικού χαρακτήρα και δεν μπορεί να προσφερθεί από

τις υπάρχουσες Πανεπιστημιακές Σχολές. Για το λόγο αυτό δικαιολογείται η δημιουργία των ειδικών στρατιωτικών παραγωγικών Σχολών. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και στην περίπτωση των Εκκλησιαστικών Σχολών. Η εκπαίδευση που θα ζητηθεί να προσφέρουν προσφέρεται μέχρι τώρα σε υψηλό επιστημονικό επίπεδο και με ιδιαίτερη επιτυχία από τις Θεολογικές Σχολές των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Μάλιστα έχουν ιδρυθεί σ' αυτές ειδικά τμήματα Ποιμαντικής με το Ν. 1268/82. Εξάλλου, και οι δύο Θεολογικές Σχολές είναι ανοικτές προκειμένου να αναπτυχθούν σε συνεργασία με την Εκκλησία προγράμματα, που θα καλύπτουν την ειδική μόρφωση και επιμόρφωση κληρικών και υποψηφίων κληρικών.

3. Με βάση το ψήφισμα της Συγκλήτου του Α.Π.Θ. τίθεται ένα σοβαρό ερώτημα: Τα Α.Ε.Ι. θα δεχθούν τις Εκκλησιαστικές Ακαδημίες Ιερατικών Σπουδών ως ισότιμες; Όπως είναι γνωστό η ανωτατοποίηση δεν μπορεί να χορηγηθεί με κάποιο νόμο, αν δεν πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις και όροι:

α. Δεν μπορεί η εισαγωγή των φοιτητών σε αυτές να γίνεται με διαφορετικό τρόπο από ό,τι ισχύει για τις άλλες Ανώτατες Σχολές. Για λόγους ισότητας πρέπει να γίνεται η εισαγωγή μέσω των Πανελληνίων εξετάσεων.

β. Δεν μπορεί να προηγείται συνέντευξη των υποψηφίων και να κατατίθενται συστατικές επιστολές γι' αυτούς, ως προϋπόθεση συμμετοχής στις εξετάσεις.

γ. Δεν μπορεί να τεθούν περιορισμοί ομολογιακού χαρακτήρα. Οι δημόσιου χαρακτήρα ανώτατες σχολές παρέχουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες αδιάκριτα σε όλους. Ούτε, επίσης, είναι δυνατό να αποκλειστούν από αυτές οι γυναίκες.

δ. Σχολές ανωτάτου επιπέδου δεν μπορεί να διοικούνται από Επιστημονικό Συμβούλιο, που έχει διορισμένα μέλη και ex officio Πρόεδρο. Η επιστημονική διοίκηση γίνεται από εκλεγμένα μέλη που έχουν ακαδημαϊκή ιδιότητα.

ε. Ο Πρόεδρος του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου δεν μπορεί να είναι

διορισμένος, αλλά πρέπει να εκλέγεται από τα μέλη του Συμβουλίου αυτού, του οποίου είναι μέλος.

στ. Δεν μπορεί να έχουν λόγο στα προγράμματα σπουδών, στα γνωστικά αντικείμενα, στην εκλογή διδασκόντων και στην πρόσκληση επισκεπτών καθηγητών μη ακαδημαϊκά πρόσωπα.

ζ. Στα εκπαιδευτικά ιδρύματα ανωτάτου επιπέδου διασφαλίζεται η ελευθερία διδασκαλίας και γνώμης. Επομένως η διαμόρφωση τάσεων και η διατύπωση οποιωνδήποτε αντιλήψεων δεν μπορεί να αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα, το οποίο, μάλιστα, να κρίνεται από πρόσωπα με μη ακαδημαϊκή ιδιότητα.

η. Από το διδακτικό προσωπικό Σχολών ανωτάτου επιπέδου δεν μπορεί να αποκλειστούν οι γυναίκες.

θ. Οι μεταβατικές διατάξεις πρέπει να προβλέπουν συγκρότηση ακαδημαϊκών συλλογικών οργάνων για την κρίση των μελών του υπάρχοντος προσωπικού και χρησιμοποίηση μόνο ακαδημαϊκών κριτηρίων για την κρίση και ένταξή τους στο διδακτικό προσωπικό των Ακαδημιών αυτών.

Από ό,τι φαίνεται όμως, στο Σχέδιο Νόμου για τη Δομή και λειτουργία της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, δεν τηρούνται οι παραπάνω όροι και προϋποθέσεις. Το γεγονός αυτό καθιστά αδύνατη την ανωτατοποίηση των Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών.

4. Πιθανές λύσεις στο πρόβλημα αυτό θα ήταν: α) η ποιοτική αναβάθμιση των υπαρχουσών τεσσάρων Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών και κατάταξη των πτυχιούχων τους κατόπιν εξετάσεων στο Ε΄ εξάμηνο αντί του Γ΄ που ίσχυε μέχρι σήμερα, στις Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης (βλ. σχετικό έγγραφο ΥΠΕΠΘ, Αριθ. Πρωτ. Φ. 2/65129/Β3/9.7.2004), β) η δημιουργία Ακαδημιών Ιερατικών Σπουδών ειδικής κατηγορίας διετούς ή τριετούς φοιτήσεως χωρίς ισοτιμία με τις Σχολές των Α.Ε.Ι. γ) η δημιουργία αφενός δύο Ακαδημιών Ιερατικών Σπουδών κατά το μοντέλο της Σ.Σ.Α.Σ., δηλ. παρακολούθηση μαθημάτων στις Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης και πρακτική εξάσκηση στις Εκκλησιαστικές αυτές Ακαδημίες Αθηνών και Θεσσαλονίκης και αφετέρου ποιοτική αναβά-

θμιση των δύο άλλων Εκκλησιαστικών Σχολών (Κρήτης και Βελλάς), με ένταξή τους στην Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση ως Ινστιτούτων Εκκλησιαστικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.).

5. Η δημιουργία Ακαδημιών Ιερατικών Σπουδών προϋποθέτει απαραιτήτως την πραγματοποίηση οικονομοτεχνικής μελέτης σκοπιμότητας με συμμετοχή των διαλεγμένων φορέων, η οποία μεταξύ άλλων θα μελετήσει τη δυνατότητα απορρόφησης των πτυχιούχων τους και μάλιστα σε συσχέτιση με τις Θεολογικές Σχολές, οι οποίες παράγουν ήδη ένα πολύ μεγάλο αριθμό ανέργων, αφού μόλις το 14% των πτυχιούχων τους καλύπτει θέσεις εργασίας, που βρίσκονται σε άμεση σχέση με τις σπουδές τους. Εξάλλου, πρέπει να συνυπολογιστεί ότι και οι απόφοιτοι των υφιστάμενων Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών απορροφώνται σε χαμηλό ποσοστό από μέρους της Εκκλησίας, αφού πολλοί από αυτούς προτιμούν να μη γίνουν κληρικοί.

6. Ακόμη, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ιδρύοντας Ανώτατες Ακαδημίες Ιερατικών Σπουδών για υποψηφίους κληρικούς, αυτοί θα εισέρχονται κατά κανόνα στα 18 και θα αποφοιτούν στα 22, σε ηλικία δηλαδή που δεν μπορούν να αποφασίσουν για την ιερωσύνη. Τι θα γίνει με τους αποφοίτους τους, που δεν θα μπορούν ή δεν θα θέλουν να γίνουν κληρικοί;

7. Θα υπάρχουν αδιόριστοι υποψήφιοι ιερείς από την ηλικία των 22 έως 25 ετών. Θα παραμένουν αυτοί εκτός επαγγελματικής αποκατάστασης; Από πού θα αμείβονται; Τι θα γίνει, αν αλλάξουν γνώμη και ζητήσουν να διοριστούν στην εκπαίδευση που είναι υπερκορεσμένη από τους πτυχιούχους των Θεολογικών Σχολών; Εφόσον το κράτος θα έχει πληρώσει για την πραγματοποίηση συγκεκριμένων σπουδών, τι θα γίνει στην περίπτωση που οι απόφοιτοι δεν μπορούν να γίνουν κληρικοί ή αλλάξουν γνώμη; Θα τους ζητηθεί να καταβάλουν τα έξοδα των σπουδών και των τροφείων;

8. Υπάρχει μια σοβαρή αντίφαση ως προς την αρμοδιότητα διοργάνωσης εκκλησιαστικής εκπαίδευσης. Μέχρι τώρα η αρμοδιότητα αυτή ήταν μόνο του κράτους. Τώρα έρχεται να παρέμβει στην εκπαίδευση η Εκκλησία, και μάλιστα στην Ανώτατη;

9. Η ίδρυση Σχολών με άκρως ομολογιακό χαρακτήρα δεν δικαιολογείται στη δημόσια Ανώτατη Εκπαίδευση. Υπάρχει σχετική νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας. Θα ετίθετο σε διαφορετική βάση το θέμα, αν επρόκειτο για ιδιωτικού χαρακτήρα Σχολές της Εκκλησίας, στην περίπτωση, που θα είχε διευθετηθεί το ζήτημα αυτό με την αναθεώρηση του Συντάγματος. Τι θα γίνει, αν ζητήσουν η Καθολική Εκκλησία, η Ευαγγελική και οι Μουσουλμάνοι να ιδρύσουν τέτοιου είδους δημόσιες ανώτατες Σχολές για την εξυπηρέτηση των αναγκών τους, και έτσι να αποφύγουν να εκπαιδεύουν τα στελέχη τους στο εξωτερικό;

10. Είναι, βέβαια, κατανοητό ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία δικαιούται να επιλέγει τα στελέχη της. Αλλά αυτό ήδη γίνεται, αφού δεν κάνει κληρικούς όλους τους πτυχιούχους Θεολογικών Σχολών. Εξάλλου, όπως είναι γνωστό, κάνει κληρικούς και κατόχους πτυχίων άλλων πανεπιστημιακών Σχολών, εκτός των Θεολογικών, πολλοί από τους οποίους στη συνέχεια πραγματοποιούν και θεολογικές σπουδές. Θα μπορούσε, λοιπόν, να έχει κάποια σχολή ή σχολές για μονοετή ή διετή ειδική εκπαίδευση σε ζητήματα λειτουργικά, ποιμαντικά και εκκλησιαστικής διοίκησης και διαχείρισης. Σε αυτήν ή αυτές θα μπορούσε να θέσει οποιουσδήποτε περιορισμούς και κριτήρια επιλογής των σπουδών, αλλά και των καθηγητών. Προϋπόθεση, οι σπουδαστές αυτοί να έχουν την προβλεπόμενη από τους κανόνες ηλικία και να κατέχουν πτυχίο Πανεπιστημιακής Σχολής. Ίσως η πρόταση αυτή θα μπορούσε επίσης να αποτελέσει μια καλή βάση για τη συζήτηση του θέματος και το μέσο για την απεμπλοκή από τις ποικίλες δυσκολίες, που δημιουργεί το Σχέδιο Νόμου για την εκκλησιαστική Εκπαίδευση, ως προς το σκέλος «των ανώτατων εκκλησιαστικών ακαδημιών».

11. Προβλήματα θα δημιουργήσει, επίσης, και το σχεδιαζόμενο Ι.Ε.Κ. στο Άγιον Όρος. Δεν θα ήταν συνετό να προκληθούν ζητήματα εκκλησιαστικών δικαιοδοσιών και να αναμειχθεί σε αυτά το κράτος.

12. Τέλος, θα πρέπει να σημειώσουμε πως θα ανακύψει πρόβλημα εξαιτίας του γεγονότος ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο έχει ήδη εκφράσει την αντίθεσή του στην ανωτατοποίηση των ανώτερων εκκλησιαστι-

κών Σχολών, αλλά και την επιθυμία του να αναλάβει τη Διοίκηση των τριών από τις εν λόγω Ακαδημίες, που βρίσκονται στο χώρο της πνευματικής δικαιοδοσίας του, εφόσον αυτές τελικά δημιουργηθούν.

Οι Κοσμήτορες

Καθηγητής π. Γ. Μεταλληνός
Θεολογικής Σχολής Αθηνών

Καθηγητής Χρ. Οικονόμου
Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης

14. ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ Β΄ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Αθήνα 24 Μαΐου 2005

Πραγματοποιήθηκε στη Θεολογική Σχολή Αθηνών, 23-24 Μαΐου 2005 το Β΄ Συνέδριο των Θεολογικών Σχολών Αθηνών και Θεσσαλονίκης με θέμα: Θεολογικές Σχολές καί Εκκλησιαστική Εκπαίδευση. Μετά από τις εμπεριστατωμένες εισηγήσεις Καθηγητών των δύο Σχολών εξήχθησαν τα εξής συμπεράσματα:

1. Η σπουδή της Θεολογίας από τις Θεολογικές Σχολές των Δημοσίων Πανεπιστημίων είναι μελέτη της ζωής, της πορείας και της προοπτικής του εκκλησιαστικού Σώματος.

2. Μέσα στο Δημόσιο Πανεπιστήμιο διασφαλίζονται για τις Θεολογικές Σχολές η ελευθερία του λόγου, η επιστημονική έρευνα και οι αρχές του δημοκρατικού πολιτισμού.

3. Οι Θεολογικές Σχολές είναι αντίθετες στη δημιουργία τεσσάρων (4) Ανώτατων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών, δεδομένου ότι τα υπάρχοντα τέσσερα (4) Τμήματα των Θεολογικών Σχολών υπερκαλύπτουν τις θεολογικές ανάγκες της Εκπαίδευσης καί της Εκκλησίας.

4. Προτείνουν: α) τη μετεξέλιξη των τεσσάρων Ανωτέρων Εκκλησιαστικών Σχολών σε Σχολές Ιερατικών σπουδών, για παραγωγή μόνο κληρικών, β) οι Ακαδημίες αυτές νά έχουν πρακτικό χαρακτήρα (κατάρτιση του κλήρου) και όχι ενασχόληση με έργο ερευνητικό - επιστημονικό, γ) οι απόφοιτοι των Ακαδημιών Ιερατικών Σπουδών να αποκλείονται από την εκπαίδευση, και δ) οι απόφοιτοι να έχουν τη δυνατότητα εισαγωγής με κατατακτήριες εξετάσεις στις Θεολογικές Σχολές.

5. Οι Θεολογικές Σχολές θεωρούν ότι είναι αναγκαίο να συνεχιστεί

ο διακοπείς διάλογος επί της ουσίας του Σχεδίου Νόμου μεταξύ εκπροσώπων του Υπουργείου Παιδείας, των Κοσμητόρων των δύο Θεολογικών Σχολών και εκπροσώπων της Εκκλησίας, με σκοπό την εξεύρεση αποδεκτής λύσης του προβλήματος.

15. ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Αθήνα - Θεσσαλονίκη 09-06-2005

ΟΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΥΝ
Αποχωρούμε από ένα «διάλογο» προειλημμένων αποφάσεων

Με πρωτοβουλία του κ. Αθ. Κυριαζή, Ειδικού Γραμματέα Ανωτάτης Εκπαίδευσης, πραγματοποιήθηκε συνάντηση την 31.5.2005 εκπροσώπων του ΥΠΕΠΘ, της Διοικούσης Εκκλησίας και των δύο Κοσμητόρων των Θεολογικών Σχολών (Αθηνών και Θεσσαλονίκης), προκειμένου να δρομολογηθεί δυνατότητα ουσιαστικού διαλόγου επί του Σχεδίου Νόμου «Δομής και λειτουργίας της εκκλησιαστικής εκπαίδευσης». Εκ μέρους του Υπουργείου συμμετείχαν ο κ. Αθ. Κυριαζής και ο κ. Ευαγ. Γιαλεσάκης και εκ μέρους της Διοικούσης Εκκλησίας ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Θερμοπυλών κ. Ιωάννης και ο π. Νικ. Σκιαδαρέσης. Στην πιεστική απαίτηση των συνομιλητών μας για την άμεση Ανωτατοποίηση των τεσσάρων Ανωτέρων Εκκλησιαστικών Σχολών (Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Κρήτης και Βελλάς), οι δύο Θεολογικές Σχολές στις 8. 6. 2005 κατέθεσαν στην Επιτροπή κοινό εμπεριστατωμένο Υπόμνημα ως βάση διαλόγου, το οποίο εγκρίθηκε από τις Γενικές Συνελεύσεις των Σχολών μας και σας το κοινοποιούμε.

Στο Υπόμνημα αυτό, όπως και στο Ψήφισμα του Β′ Συνεδρίου των δύο Θεολογικών μας Σχολών (24. 5. 2005), το οποίο επίσης σας κοινοποιούμε, υποστηρίζουμε:

α) την μετεξέλιξη των τεσσάρων Ανωτέρων Εκκλησιαστικών Σχολών σε Σχολές Ιερατικών Σπουδών, για παραγωγή μόνο κληρικών, β) οι Ακαδημίες αυτές να έχουν πρακτικό χαρακτήρα (κατάρτιση του κλήρου) και όχι ενασχόληση με έργο ερευνητικό - επιστημονικό, γ) οι απόφοιτοι των Ακαδημιών Ιερατικών Σπουδών να καλύπτουν κενά κληρικών της Εκκλησίας και να αποκλείονται από την εκπαίδευση, δ) οι απόφοιτοι να έχουν τη δυνατότητα εισαγωγής με κατατακτήριες εξετάσεις στις Θεολογικές Σχολές, και ε) για την ανάδειξη Επισκόπων να απαιτείται πτυχίο Θεολογικής Σχολής. Προτείναμε δηλ. την ποιοτική αναβάθμιση των τεσσάρων Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών, σε προσωπικό και προγράμματα.

Η πλευρά όμως της Διοικούσης Εκκλησίας επέμεινε στην Ανωτατοποίηση των Σχολών αυτών με την έννοια της ένταξής τους απευθείας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, πράγμα που σημαίνει ουσιαστικά την εξίσωσή τους με τις υπάρχουσες Θεολογικές Σχολές.

Πέρα από την ανωτατοποίηση των Σχολών αυτών προσκρούσαμε στην επιμονή της Διοικούσης Εκκλησίας και για τη χορήγηση από τις Εκκλησιαστικές Ακαδημίες Ιερατικών Σπουδών πολλαπλών πτυχίων. Πρόκειται δηλ. για τη δημιουργία τεσσάρων νέων Πανεπιστημίων της Εκκλησίας και όχι απλά Σχολών Ιερατικών Σπουδών! Επ' αυτών είναι φυσικό να έχουν λόγο και οι Σύγκλητοι των Α.Ε.Ι., οι οποίες ὅμως μέχρι σήμερα ούτε ενημερώθηκαν ούτε ερωτήθηκαν επισήμως. Η Σύγκλητος του Α.Π.Θ., στην οποία έθεσε το θέμα η Κοσμητεία της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης, με ομόφωνη απόφασή της δηλώνει ότι «είναι εντελώς αντίθετη στην εμφανή προοπτική μετεξέλιξης σε Σχολές ή Τριτοβάθμια Ιδρύματα» των Ανωτέρων Εκκλησιαστικών Σχολών. Διαπιστώσαμε ακόμη ότι οι προτεινόμενες ιερατικές σπουδές στο Σχέδιο Νόμου είναι απλό πρόσχημα γιά την δημιουργία όχι μόνο τεσσάρων Σχολών, αλλά τεσσάρων Τριτοβαθμίων Ιδρυμάτων με πολλά γνωστικά αντικείμενα διαφόρων ειδικοτήτων και αντίστοιχα πτυχία.

Επειδή οι συνομιλητές μας δεν θέλουν ειλικρινή, σαφή και εποικοδομητικό διάλογο, για λύση του προβλήματος, αλλά πρόφαση διαλόγου, για να νομιμοποιήσουν τα τετελεσμένα σχέδια και συμπεφωνημέ-

να, καταγγέλλουμε τις μεθοδεύσεις τους, αποχωρούμε από την παρωδία διαλόγου και συνεχίζουμε τον αγώνα κατά του Σχεδίου Νόμου, που στοχεύει στην κατάργηση των Θεολογικών Σχολών, στρέφεται εναντίον της ελεύθερης θεολογικής διανοήσεως και μετατρέπει τον Πανεπιστημιακό χώρο από κέντρο έρευνας και επιστήμης σε πεδίο ελεγχόμενης και κατευθυνόμενης ιδεολογίας.

Τέλος, ζητούμε από τον κ. Πρωθυπουργό να μας διευκρινίσει ποιός από τους δύο εκφράζει την πολιτική της κυβερνήσεως του, ο Αναπληρωτής Κυβερνητικός εκπρόσωπος, κ. Αντώναρος, που υποστηρίζει ότι «δεν υπάρχει Νομοσχέδιο για την ανωτατοποίηση των Σχολών Ιερατικών Σπουδών» ή το ΥΠΕΠΘ με τον Υφυπουργό κ. Γ. Καλό, που σε απάντησή του στη Βουλή επιβεβαιώνει την ανωτατοποίηση των Εκκλησιαστικών Σχολών και τη δημιουργία τεσσάρων Πανεπιστημίων της Εκκλησίας;

Με τιμή

Οι Κοσμήτορες

Καθηγητής πρ. Γ. Μεταλληνός
Θεολογική Σχολή Αθηνών

Καθηγητής Χρ. Οικονόμου
Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης

16. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΟΣΜΗΤΕΙΕΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Αθήνα-Θεσσαλονίκη 20-09-2005

Προς
τους κ.κ. Βουλευτές
του τρίτου θερινού τμήματος της Βουλής

Κύριε Βουλευτά,

Με αφορμή την απάντηση του Υφυπουργού Παιδείας κ. Γ. Καλού σε αναφορές και ερωτήσεις Βουλευτών για το Σχέδιο Νόμου «Δομή και Λειτουργία της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης» και με σκοπό την άμεση ενημέρωσή σας, είμαστε υποχρεωμένοι να σχολιάσουμε κάποια σημεία της απάντησης αυτής που δεν μας βρίσκουν σύμφωνους, γιατί δεν αποδίδουν τα πραγματικά δεδομένα του διαλόγου ανάμεσα στο Υπουργείο Παιδείας, τη διοικούσα Εκκλησία και τις Θεολογικές Σχολές.

Στην απάντησή του ο κ. Υφυπουργός αφήνει να φανεί ότι ο διάλογος για την Εκκλησιαστική Εκπαίδευση βρίσκεται σε εξέλιξη με στόχο να καταλήξει σε ένα κοινά αποδεκτό αποτέλεσμα, ενώ στην πραγματικότητα αυτός έχει διακοπεί από τις 31 Μαΐου 2005 με ευθύνη των εκπροσώπων του Υπουργείου Παιδείας και της Διοίκησης της Εκκλησίας.

Σας πληροφορούμε ότι όντως πήραμε μέρος στο διάλογο αυτό, εκπροσωπώντας τις δύο Θεολογικές Σχολές. Καταθέσαμε, κατά τη διάρκεια των συζητήσεων, εμπεριστατωμένο Υπόμνημα, στο οποίο

επισημάναμε τα αντιακαδημαϊκά και αντιεπιστημονικά σημεία του Σχεδίου Νόμου, που δεν θα ήταν δυνατό να γίνουν δεκτά από την ακαδημαϊκή κοινότητα. Εκφράσαμε την έντονη αντίθεσή μας στη δημιουργία τεσσάρων ακόμη νέων Σχολών, αντίστοιχων προς τις υπάρχουσες Θεολογικές Σχολές και διατυπώσαμε τις αντιρρήσεις μας, γιατί θεωρούμε ότι με τη δημιουργία των Σχολών αυτών υποβαθμίζονται οι Θεολογικές σπουδές στον τόπο μας. Αντί των προβλεπόμενων τεσσάρων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών, που θα είχαν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε τέσσερα νέα Πανεπιστήμια υπό εκκλησιαστική διοίκηση (βλ. άρθρο 5 του σχετικού Σχεδίου Νόμου), προτείναμε τη δημιουργία τεσσάρων Σχολών «Ιερατικών Σπουδών», αφού είχαν προηγουμένως απορριφθεί από μέρους των δύο άλλων συμμετεχόντων στο διάλογο μερών όσες δημιουργικές προτάσεις είχαμε καταθέσει. Επειδή οι συνομιλητές μας δεν θέλουν ειλικρινή και εποικοδομητικό διάλογο για λύση του προβλήματος, αλλά πρόφαση διαλόγου για να νομιμοποιήσουν τα τετελεσμένα σχέδια και συμπεφωνημένα, καταγγείλαμε τις μεθοδεύσεις τους, αποχωρήσαμε από την παρωδία διαλόγου και συνεχίζουμε τον αγώνα κατά του Σχεδίου Νόμου, που στοχεύει στην κατάργηση των Θεολογικών Σχολών, στρέφεται εναντίον της ελεύθερης θεολογικής διανόησης και μετατρέπει τον πανεπιστημιακό χώρο από κέντρο έρευνας και επιστήμης σε πεδίο ελεγχόμενης και κατευθυνόμενης ιδεολογίας.

Μετά από αυτά δεν κατανοούμε πώς ο κ. Υφυπουργός επισημαίνει ότι το ΥΠΕΠΘ αποσκοπεί, μέσα από ένα γόνιμο διάλογο με τους ενδιαφερόμενους φορείς της Εκκλησίας και της Εκπαίδευσης, να καταλήξει σε από κοινού σύνταξη Σχεδίου Νόμου, τη στιγμή που ο διάλογος αυτός έχει διακοπεί.

Τελειώνοντας, θα θέλαμε να σας καταστήσουμε κοινωνό μιας σοβαρής μεταξύ άλλων απορίας μας. Πώς είναι δυνατό σε περίοδο δημοσιονομικής στενότητας να διατίθεται ένα πολύ μεγάλο χρηματικό ποσό για τη δημιουργία Σχολών, για τις οποίες δεν υπάρχει μελέτη σκοπι-

μότητας, και οι οποίες με βάση δεδομένα που είναι γνωστά σε όλους θα επιδιώξουν να καλύψουν σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο ανάγκες της Εκκλησίας, που αποδεδειγμένα καλύπτονται από τις υπάρχουσες Θεολογικές Σχολές;

Οι Κοσμήτορες

Πρωτοπρ. Καθηγητής Γ. Μεταλληνός
Θεολογική Σχολή Αθηνών

Καθηγητής Χρ. Οικονόμου
Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης

17. ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Αθήνα 03-10-2005

Η Γενική Συνέλευση της Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ, κατά τη Συνεδρίαση της 3.10.2005, ενέκρινε με ομόφωνη απόφα-ση των μελών της, τους μέχρι σήμερα χειρισμούς των Κοσμητόρων των Σχολών Αθηνών και Θεσσαλονίκης, π. Γεωργίου Μεταλληνού και κ. Χρήστου Οικονόμου αντίστοιχα, στην αντιμετώπιση του προβλήματος που ανέκυψε για την ελληνική κοινωνία, την Εκκλησία και την ακαδημαϊκή κοινότητα από την επικείμενη κατάθεση στη Βουλή των Ελλήνων του νομοσχεδίου του ΥΠΕΠΘ για την Ανωτατοποίηση των Ανωτέρων Εκκλησιαστικών Σχολών. Συγχρόνως τους εξουσιοδοτούν για τη συνέχιση τού αγώνα προς την κατεύθυνση της υλοποίησης των αποφάσεων της παρούσας συνέλευσης. Συγκεκριμένα αποφασίστηκε:

Να ενημερωθούν από την Κοσμητεία της Σχολής ο Πρωθυπουργός και οι Αρχηγοί των κομμάτων.

Να σταλεί νέο ενημερωτικό Υπόμνημα προς τους Βουλευτές του Ελληνικού Κοινοβουλίου, όπου θα διατυπώνονται οι θέσεις των Θεολογικών Σχολών και οι απόψεις τους κατά του συγκεκριμένου Ν/Σ και η πρότασή τους για την έναρξη ουσιαστικού διαλόγου.

Το ίδιο ενημερωτικό σημείωμα να σταλεί στη Σύνοδο των Πρυτάνεων και σε όλες τις Σχολές των ελληνικών Α.Ε.Ι., καθώς και στην ΠΕΘ, για ενημέρωση και συστράτευση στον αγώνα.

Σε ένδειξη καλής θελήσεως, να συνεχισθεί η ενημέρωση των μελών της Ιεραρχίας και να μη διακοπεί η διάθεση εκ μέρους μελών ΔΕΠ της Σχολής συμβουλευτικού, επιμορφωτικού κ.ά. έργου, που τους έχει ανατεθεί για τις ανάγκες τις Εκκλησίας.

Αν παρ' ελπίδα προχωρήσει η Κυβέρνηση στην κατάθεση του Ν/Σ, οι Κοσμήτορες των δύο Θεολογικών Σχολών να εμφανιστούν, όταν κληθούν, στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής, όπου και θα αναπτύξουν τις θέσεις μας. Επίσης, να ετοιμάσουν και να υποβάλουν στη Βουλή Υπόμνημα κατά την κατ' άρθρο συζήτηση.

Αν, στην ίδια περίπτωση, ξεκινήσει η συζήτηση του Ν/Σ στη Βουλή, να προχωρήσει η Σχολή σε πορεία διαμαρτυρίας.

Τέλος, σε περίπτωση τυχόν υπερψήφισης του Ν/Σ, να γίνει άμεση προσφυγή στο Σ.τ.Ε. για τον αντισυνταγματικό του χαρακτήρα.

Με την ίδια απόφασή της η Γ.Σ. τονίζει ότι ο αγώνας που διεξάγουν οι Θεολογικές Σχολές, με τη συμπαράσταση σύνολης της ελληνικής ακαδημαϊκής κοινότητας και τη σιωπηρή ενθάρρυνση μεγάλου μέρους της Ιεραρχίας της Ελλαδικής Εκκλησίας, δεν υπαγορεύεται από συντεχνιακές σκοπιμότητες "μερικών Καθηγητών", αλλά είναι αγώνας για τη διαφύλαξη της ελευθερίας της θεολογικής σκέψης που χαρακτήριζε ανά τους αιώνες την ορθόδοξη ανατολική διανόηση, και τη διασφάλιση, σε τελευταία ανάλυση, του κύρους της ίδιας της Εκκλησίας.

Για τους λόγους αυτούς, προτείνουμε στην κα Υπουργό της Παιδείας τη μη κατάθεση του νομοσχεδίου και την επανέναρξη του διαλόγου με τις Θεολογικές Σχολές. Διαφορετικά, θα πρέπει να αναμορφωθούν βασικά άρθρα του, ώστε να εναρμονιστούν με τα διεθνώς κρατούντα ακαδημαϊκά και επιστημονικά κριτήρια.

Συγκεκριμένα προτείνουμε:

Την αντικατάσταση του διορισμένου και συγκροτούμενου από εξωακαδημαϊκά στελέχη Ανώτατου Επιστημονικού Συμβουλίου με συμβούλιο συμβατό με τα διεθνή ακαδημαϊκά πρότυπα και ρητή συμμετοχή εκπροσώπων των Θεολογικών Σχολών.

Την κατάργηση του άρθρου, που αποκλείει με καθαρά ιδεολογικά και όχι αντικειμενικά κριτήρια Έλληνες πολίτες από τη γνώση που προσφέρεται σε δημόσιο εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Τον περιορισμό των προσφερόμενων από τις Εκκλησιαστικές Σχολές γνωστικών αντικειμένων μόνον σε όσα οδηγούν αποκλειστικά και

αυστηρά σε κατάρτιση κληρικών, και ταυτόχρονα τη σαφή διαφοροποίησή τους από τα γνωστικά αντικείμενα, που προσφέρονται στις Θεολογικές Σχολές ή άλλες Σχολές των Ελληνικών Πανεπιστημίων.

Να αναφέρεται ρητά η συμμετοχή των δύο Θεολογικών Σχολών στο Ανώτατο Επιστημονικό Συμβούλιο και στις εκλογές του διδακτικού προσωπικού των εν λόγῳ Εκκλησιαστικών Σχολών.

Να δηλωθεί ότι για την αναγραφή στον Κατάλογο των προς Αρχιερατείαν Εκλογίμων απαιτείται και πτυχίο Θεολογικής Σχολής.

Να ενταχθούν οι αναβαθμισμένες Εκκλησιαστικές Σχολές στην κατηγορία των ΤΕΙ, με ρητή δήλωση ότι δεν είναι Πανεπιστήμια, ώστε να μην ανταγωνίζονται τις Θεολογικές Σχολές.

Ο Κοσμήτωρ
Καθηγητής Πρωτ. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός

Ο Πρόεδρος του Τμήματος Θεολογίας
Καθηγητής Νικόλαος Ολυμπίου

Η Πρόεδρος του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας
Καθηγήτρια Ελένη Χριστινάκη

18. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ «ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ»

Αθήνα- Θεσσαλονίκη 21-11-2005

α) Άρθρο 1.1. Αντί «Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες» να διαμορφωθεί σε Εκκλησιαστικές Ακαδημίες Ιερατικών Σπουδών.

Το «Ανώτατες» και «Δημόσιες» σημαίνει ακριβή τήρηση των όσων προβλέπονται στα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα. Εδώ τηρούνται μισά από τις παραγωγικές Σχολές του Στρατού και μισά από τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα.

β) Το Άρθρο 3.1 να διαμορφωθεί: «Οι Εκκλησιαστικές Ακαδημίες Ιερατικών Σπουδών παρέχουν εκπαίδευση και χορηγούν πτυχία ισότιμα με εκείνα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ανήκουν σε ειδική κατηγορία της».

Η διευκρίνιση αυτή χρειάζεται, για να δικαιολογηθούν οι διαφοροποιήσεις που υπάρχουν στη δομή και λειτουργία τους, σε σχέση με τα υπόλοιπα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

γ) Άρθρο 3.2. Να απαλειφθεί η φράση «να ιδρύονται και άλλες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες», γιατί αυτή η προοπτική παρέχει τη δυνατότητα να καταργηθούν σε βάθος χρόνου τελείως οι Θεολογικές Σχολές.

δ) Άρθρο 4, 1-3. Οι προϋποθέσεις «Χριστιανοί Ορθόδοξοι», «άρρενες υποψήφιοι», «συστατική επιστολή του Επισκόπου του τόπου κατοικίας του υποψηφίου» και «προφορική συνέντευξη που δίδεται ενώπιον Επιτροπής» μπορούν να υπάρχουν μόνο για προγράμματα Ιερατικών Σπουδών και με την προϋπόθεση ότι οι Σχολές αυτές θα ανήκουν σε ειδική κατηγορία της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Υπάρχει σύγχυση στο άρθρο 4,2. Πρέπει με βάση το άρθρο αυτό να αναπροσαρμοστεί ο σκοπός και η δομή των Εκκλησιαστικών Ακαδημιών προς την κατεύθυνση Ιερατικών Σπουδών.

Τα όσα προστέθηκαν στο άρθρο 4,3 του Νέου Σχεδίου Νόμου, δείχνουν ότι η εισαγωγή στις Σχολές αυτές ουσιαστικά θα γίνεται εκτός του συστήματος των Πανελλήνιων εισαγωγικών εξετάσεων. Γι' αυτό σαφώς πρέπει να ενταχθούν σε ειδική κατηγορία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τόσες πολλές εξαιρέσεις από τα ισχύοντα στην δημόσια Ανώτατη Εκπαίδευση δεν δικαιολογούν την ένταξή τους σ' αυτήν.

ε) Άρθρο 5, 2-3. Εφόσον οι Σχολές αυτές χαρακτηρίζονται ως παραγωγικές Σχολές της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα (άρθρο 1,1) θα πρέπει να περιοριστούν και να έχουν ως μοναδικό σκοπό την εκπαίδευση κληρικών και υποψηφίων κληρικών. Για το λόγο αυτό στο άρθρο 5 πρέπει οι παράγραφοι 2 και 3 να συγχωνευτούν και να γίνουν ως εξής:

«Σε κάθε Εκκλησιαστική Ακαδημία οργανώνεται και λειτουργεί πρόγραμμα Ιερατικών Σπουδών. Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού περιλαμβάνονται και τα ακόλουθα γνωστικά αντικείμενα: Διοίκηση και Οργάνωση Εκκλησιαστικών Ιδρυμάτων, Διοικητική Υποστήριξη Ιερών Μητροπόλεων και Ενοριών, Εκκλησιαστική Μουσική και Ψαλτική και Ποιμαντική φροντίδα».

Με τον τρόπο αυτό διευκρινίζεται ότι πρόκειται για Σχολές Ιερατικών Σπουδών και όχι για Πανεπιστημιακά Ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που παρέχουν εξειδικευμένες σπουδές σε διάφορα προγράμματα.

Συνεπώς και το άρθρο 5,5, που αναφέρεται σε συνδιοργάνωση «προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών σε γνωστικά αντικείμενα σχετικά με τις εκπαιδευτικές, ερευνητικές και λειτουργικές ανάγκες της Εκκλησίας της Ελλάδος», θα πρέπει να αφαιρεθεί, γιατί τα πρώτα δεν πληρούν τους όρους λειτουργίας τους σε επίπεδο Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης.

Η νέα προσθήκη «οι απόφοιτοι του οποίου (προγράμματος Ιερατικών Σπουδών) εντάσσονται σε μισθολογική βαθμίδα Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης» είναι παράλογη, αφού δεν είναι ισότιμες οι Σχολές με εκείνες του Πανεπιστημιακού τομέα. Είναι προσπάθεια εισαγωγής της

ισοτιμίας με πλάγιο τρόπο. Εξάλλου η μισθολογική βαθμίδα καθορίζεται στο άρθρο 17,3 «κατατάσσονται στην Α' μισθολογική κατηγορία».

Το γεγονός ότι οι Εκκλησιαστικές Ακαδημίες Ιερατικών Σπουδών διοικούνται στην πραγματικότητα, σύμφωνα με το άρθρο 6, αφενός από Ανώτατο Επιστημονικό Συμβούλιο, το οποίο δεν συντίθεται αμιγώς από ακαδημαϊκά πρόσωπα και αποτελεί παρέκκλιση από τα πανεπιστημιακά θέσμια, που είναι συνταγματικά κατοχυρωμένα, και αφετέρου έχουν Πρόεδρο του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου διοριζόμενο και όχι αιρετό (άρθρο 7), αποδεικνύει ότι οι Σχολές αυτές δεν μπορούν να ανήκουν στα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Εξαιτίας των ανωτέρω παρεκκλίσεων επιβάλλεται η ένταξη των Σχολών αυτών σε ειδική κατηγορία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Σε διαφορετική περίπτωση στα άρθρα αυτά θα πρέπει να γίνουν ουσιαστικές τροποποιήσεις.

Επίσης, στο άρθρο 5 πρέπει να προστεθεί το εξής:

«Τα προγράμματα Ιερατικών Σπουδών δεν μπορούν να έχουν μαθήματα αντίστοιχα προς εκείνα του προγράμματος των Θεολογικών Σχολών ΑΕΙ, περισσότερα του 50 %».

στ) Το άρθρο 9,2 πρέπει να γίνει ως εξής: «Τα μέλη του διδακτικού προσωπικού επιτελούν δημόσιο λειτούργημα».

ζ) Το άρθρο 28, 4 να γίνει ως εξής: Για τις κρίσεις του άρθρου αυτού συγκροτείται, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και κατόπιν εισήγησης του Ανωτάτου Επιστημονικού Συμβουλίου, «ειδικό επταμελές εκλεκτορικό σώμα, στο οποίο μετέχουν επτά Καθηγητές ή Αναπληρωτές Καθηγητές των δύο Θεολογικών Σχολών των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων του ιδίου ή συναφούς γνωστικού αντικειμένου. Με την ίδια απόφαση ορίζεται και ο Πρόεδρος αυτού του εκλεκτορικού σώματος».

Ίσως με τον τρόπο αυτό πληρούται το ελάχιστο των επιστημονικών προϋποθέσεων για την κρίση του υπηρετούντος διδακτικού προσωπικού των Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών.

19. ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Ε΄
Αριθμός 117/2007

ΜΕΛΗ
Κ. Μενουδάκος, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Ε΄ Τμήματος,
Ν. Ρόζος, Σύμβουλος,
Α. Σακελλαροπούλου,
Μ. Γκορτζολίδου,
Θ. Αραβάνης, Πάρεδρος.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
Επεξεργασία σχεδίου προεδρικού διατάγματος

«Καθορισμός των προσόντων και των προϋποθέσεων για την εκλογή ή εξέλιξη του διδακτικού προσωπικού των Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών για υποκατάσταση του διδακτορικού διπλώματος στις περιπτώσεις που προκηρύσσονται θέσεις στο γνωστικό αντικείμενο της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής»

Εισηγητής,
ο Πάρεδρος Θ. Αραβάνης

Πρακτικό Συνεδριάσεως

Το Τμήμα συνήλθε με την ανωτέρω σύνθεση στις 4 Ιουνίου 2007, με την παρουσία και της Γραμματέως του Τμήματος Γ. Σακελλαρίου, για να επεξεργασθεί το ανωτέρω σχέδιο προεδρικού διατάγματος, το οποίο διαβιβάσθηκε στο Συμβούλιο της Επικρατείας από τη Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης με το 1524/21.7.06 έγγραφό της, που πρωτοκολλήθηκε στις 25.7.2006.

Κατά τη συνεδρίαση έλαβε το λόγο ο εισηγητής, ο οποίος αναφέρθηκε στο περιεχόμενο του υπό επεξεργασία σχεδίου προεδρικού διατάγματος και ανέπτυξε τη γνώμη του για τα ζητήματα που προκύπτουν.

Ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των μελών και το Τμήμα γνωμοδότησε ως εξής :

Γνωμοδότηση

Με το υπό επεξεργασία σχέδιο προεδρικού διατάγματος, το οποίο προτείνεται από την Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά από σύμφωνη γνώμη του Ανώτατου Επιστημονικού Συμβουλίου, και το οποίο εισήχθη σε μείζονα σύνθεση, λόγω σπουδαιότητας, επιχειρείται, κατ' επίκληση του άρθρου 10 παράγρ. 2 του ν. 3432/2006 με τίτλο «Δομή και λειτουργία της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης» (Α' 14), ο καθορισμός προσόντων και προϋποθέσεων για την υποκατάσταση του διδακτορικού διπλώματος σε περίπτωση εκλογής ή εξελίξεως του διδακτικού προσωπικού των Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών (στο εξής Α.Ε.Α.) στο γνωστικό αντικείμενο της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής. Δεδομένου ότι η επιχειρούμενη με το σχέδιο ρύθμιση αφορά στην εκλογή και εξέλιξη διδακτικού προσωπικού των Α.Ε.Α., δηλαδή μονάδων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προερχομένων από μετεξέλιξη των πρώην Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών και κατατασσομένων ήδη στην ανώτατη εκπαίδευση (βλ. άρθρα 1 παράγρ. 2 και 3 παράγρ. 1 του ν. 3432/2006), τίθεται προεχόντως το ζήτημα, αν η δια

του νόμου αυτού αναγωγή των πρώην ανωτέρων εκκλησιαστικών σχολών σε ανώτατες συνάδει με τις διατάξεις του άρθρου 16 του Συντάγματος. Επί του ζητήματος αυτού παρατηρούνται τα εξής:

1. Το άρθρο 16 του Συντάγματος ορίζει ότι «1. Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες. Η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους.... 2. Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους... 5. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα, που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση... 6. Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί. Το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό τους επιτελεί επίσης δημόσιο λειτούργημα... 7. Η επαγγελματική και κάθε άλλη ειδική εκπαίδευση παρέχεται από το Κράτος και με σχολές ανώτερης βαθμίδας για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο από τρία χρόνια, όπως προβλέπεται ειδικότερα από το νόμο, που ορίζει και τα επαγγελματικά δικαιώματα όσων αποφοιτούν από τις σχολές αυτές. 8...». Με τις προεκτεθείσες συνταγματικές διατάξεις καθορίζονται οι βασικές αρχές που διέπουν την παροχή της ανώτατης εκπαίδευσης, για την οποία θεσπίζονται συγκεκριμένα οργανωτικά και λειτουργικά πλαίσια, που οριοθετούν τη δράση του κοινού νομοθέτη κατά τη ρύθμιση από αυτόν των σχετικών θεμάτων. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, η ανώτατη εκπαίδευση έχει ως αποστολή την προαγωγή και μετάδοση της επιστημονικής γνώσης με την έρευνα και την διδασκαλία, παρέχεται δε αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, βάσει αφ' ενός μεν της αρχής της ακαδημαϊκής ελευθερίας, η οποία εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική σκέψη, έρευνα και διδασκαλία τόσο ως ατομικό δικαίωμα του πανεπιστημιακού διδασκάλου ή ερευνητή, όσο και ως οργανωμένη δραστηριότητα, είναι δε απόλυτη ως προς το περιεχόμενο και τη μέθοδο διδασκαλίας και έρευνας [βλ. άρθ. 2 του ν. 1268/82 (Α' 87) και 3 παρ. 2 του ν. 3549/07 (Α' 69), κατά τα οποία στα α.ε.ι. δεν επιτρέπεται η επιβολή ορισμένων μόνον επιστημονικών απόψεων και ιδεών], αφ' ετέρου δε της αρχής της πλήρους αυτοδιοίκησης, κατά την οποία τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (α.ε.ι.), χωρίς να διαθέτουν

αυτονομία, αποφασίζουν για τις υποθέσεις τους με δικά τους αποκλειστικά όργανα (ΣΕ 2786/84 Ολομ., 4009/00 7μ.). Η κρατική εποπτεία περιορίζεται στην άσκηση ελέγχου νομιμότητας των πράξεων των οργάνων των α.ε.ι., ενώ το κύριο διδακτικό προσωπικό, ως εκ της φύσεώς του επιτελούμενου από αυτό έργου, πρέπει να απαρτίζεται από καταξιωμένους επιστήμονες, με αυξημένα προσόντα και κύρος, οι οποίοι, ανεξάρτητα από την ειδικότερη ονομασία ή την επί μέρους διαβάθμισή τους, έχουν ευθέως από το Σύνταγμα την ιδιότητα του δημοσίου λειτουργού και απολαύουν ειδικής προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας (ΣΕ 2801/84 Ολ., Α.Ε.Δ. 30/1985 κ. ά.). Εξ άλλου, με τις ίδιες συνταγματικές διατάξεις καθιερώνεται η διάκριση της ανώτατης από την ανώτερη επαγγελματική εκπαίδευση, ως προς την αποστολή και την οργάνωση. Ειδικότερα, η ανώτερη επαγγελματική εκπαίδευση, αντιθέτως προς την ανώτατη, αποσκοπεί στη μετάδοση ειδικών γνώσεων και εμπειριών κατάλληλων για την άσκηση ορισμένου επαγγέλματος και παρέχεται από «σχολές ανώτερης βαθμίδας» με χρόνο φοιτήσεως όχι μεγαλύτερο των τριών ετών, χωρίς συνταγματική κατοχύρωση του δημόσιου χαρακτήρα και της νομικής μορφής των σχολών και του υπηρεσιακού καθεστώτος του διδακτικού προσωπικού. Ο διαχωρισμός αυτός των α.ε.ι. από τις σχολές ανώτερης βαθμίδας, που παρέχουν επαγγελματική ή άλλη ειδική εκπαίδευση δεσμεύει τον κοινό νομοθέτη, ο οποίος, κατά την οργάνωση των σχολών ανώτερης βαθμίδας, δεν δύναται να τον ματαιώνει αμέσως ούτε να τον καταστρατηγεί εμμέσως με την παράταση του χρόνου σπουδών πέραν της συνταγματικώς οριζόμενης τριετίας και την αλλοίωση του προγράμματος σπουδών, ώστε να μη παρέχεται σ' αυτές η επιτασσόμενη από το Σύνταγμα επαγγελματική ή άλλη ειδική εκπαίδευση, αλλά εκπαίδευση που προσομοιάζει προς την παρεχόμενη από τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (ΣΕ 1958/00 Ολ., 678/05 Ολ., 1856/03 7μ., ΠΕ 89/03 5μ.). Συνέπεια της κατά το Σύνταγμα διαφοροποίησης των α.ε.ι. από τις ανώτερες σχολές, είναι ότι, όταν από την κείμενη νομοθεσία απαιτείται ως τυπικό επαγγελματικό προσόν πτυχίο α.ε.ι., οι κάτοχοι του πτυχίου αυτού δραστηριοποιούνται κατ' αρχήν σε όλο το

εύρος του αντίστοιχου επαγγέλματος, ενώ οι πτυχιούχοι ανώτερης σχολής μόνο ως προς τους τομείς και τις επαγγελματικές πράξεις που απαριθμεί ρητώς ο νόμος (βλ. ΣΕ 678/05 Ολ.). Εξ άλλου, ο συνταγματικός νομοθέτης δεν επιβάλλει συγκεκριμένο πρότυπο οργάνωσης των α.ε.ι. αλλά επιτρέπει στον κοινό νομοθέτη, εφόσον κινείται μέσα στα συνταγματικά πλαίσια που διέπουν την οργάνωση και λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, αφενός μεν να καθορίζει το γνωστικό αντικείμενο της διδασκαλίας και έρευνας ανάλογα με το είδος και τις επιστημονικές κατευθύνσεις κάθε α.ε.ι., καθώς και με τις εκπαιδευτικές ανάγκες, αφετέρου δε να οργανώνει τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα κατά τις απαιτήσεις της εξελισσόμενης επιστήμης και της τεχνολογίας και εν όψει των εκάστοτε κρατουσών οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών (ΣΕ 2801/84 Ολ. κ.ά.). Από τα ανωτέρω παρέπεται ότι ο νομοθέτης έχει και την ευχέρεια να ιδρύει νέα Α.Ε.Ι., εφόσον όμως πληρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 16 του Συντάγματος για την ανώτατη εκπαίδευση. Ομοίως, σχολές της ανώτερης επαγγελματικής ή άλλης ειδικής εκπαίδευσης μπορούν να μετατρέπονται σε Α.Ε.Ι., εφόσον οργανώνονται από το νόμο, όπως προβλέπει το Σύνταγμα, δηλαδή ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενα, με κύριο εκπαιδευτικό προσωπικό αυξημένων προσόντων, που απολαύει των εγγυήσεων του Συντάγματος, και εφόσον έχουν ως αποστολή την παροχή και καλλιέργεια της επιστημονικής γνώσης υπό την εκτεθείσα έννοια (βλ. ΣΕ 1856/03 7μ.).

2. Στην προκειμένη περίπτωση, με το ν. 3432/2006, ο οποίος, κατά την εισηγητική έκθεση, αποβλέπει στην παραγωγή καταρτισμένων και υψηλού μορφωτικού επιπέδου στελεχών της Ορθόδοξης Εκκλησίας, αναμορφώθηκε το σύστημα παροχής εκκλησιαστικής εκπαίδευσης. Ειδικότερα, στο άρθρο 1 του νόμου αυτού ορίζεται ότι η εκκλησιαστική εκπαίδευση παρέχεται, μεταξύ άλλων, στις Α.Ε.Α., οι οποίες είναι παραγωγικές σχολές της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα και εποπτεύονται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (παρ. 1), ανήκουν δε στην Ανώτατη Εκπαίδευση (παρ. 2), στο άρθρο 2 ότι σκοπός της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης είναι η ανάδειξη και

κατάρτιση Κληρικών και Λαϊκών Στελεχών της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα, υψηλού μορφωτικού επιπέδου και χριστιανικού ήθους, στο άρθρο 3 ότι οι Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Βελλάς Ιωαννίνων και Ηρακλείου Κρήτης μετονομάζονται σε Α.Ε.Α., καταρτίζουν δε στελέχη της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα, παρέχουν εκπαίδευση και χορηγούν πτυχία ισότιμα με εκείνα των Ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης (παρ. 1) και ότι, στα πλαίσια του σκοπού τους, οι Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες έχουν ως αποστολή, μεταξύ άλλων, «α) να καταστήσουν τους φοιτητές τους κοινωνούς των αξιών της Ορθόδοξης Πίστης και του Χριστιανισμού, β)..., γ) να προβάλλουν και να αξιοποιούν τις ιστορικές πηγές της Ορθόδοξης Πίστης και Παράδοσης, τα μνημεία και κειμήλια της Ορθοδοξίας και γενικά τους θησαυρούς της πνευματικής δημιουργίας και πολιτιστικής κληρονομιάς της Εκκλησίας της Ελλάδος και της απανταχού Ορθοδοξίας, με σκοπό να υπηρετήσουν την Ορθόδοξη Εκκλησία, δ). ...» (παρ. 2), στο άρθρο 4 ότι πρόσβαση στα Προγράμματα Σπουδών έχουν οι εκεί αναφερόμενοι πτυχιούχοι, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τους όρους του συστήματος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, εφ' όσον είναι χριστιανοί Ορθόδοξοι, ενώ ειδικά στα Προγράμματα Ιερατικών Σπουδών γίνονται δεκτοί μόνο άρρενες υποψήφιοι (παρ. 1), ότι για να εισαχθούν οι υποψήφιοι πρέπει να επιτύχουν σε προκαταρκτική προφορική συνέντευξη, ενώ για τους υποψηφίους του προγράμματος Ιερατικών Σπουδών συνεκτιμάται σχετική συστατική επιστολή Επισκόπου (παρ. 2), στο άρθρο 5 ότι τα Προγράμματα Σπουδών διαρκούν οκτώ ακαδημαϊκά εξάμηνα (παρ. 1), ότι καλλιεργούν επιστήμες που έχουν σχέση με την Ορθοδοξία (παρ. 2) και ότι συνίστανται σε Πρόγραμμα Ιερατικών Σπουδών, οι απόφοιτοι του οποίου εντάσσονται σε μισθολογική βαθμίδα Π.Ε., επιπλέον δε σε Προγράμματα Διοίκησης και Οργάνωσης Εκκλησιαστικών Ιδρυμάτων, Παλαιογραφίας, Διοικητικής Υποστήριξης Ιερών Μητροπόλεων και Ενοριών, Εκκλησιαστικής Μουσικής και Ψαλτικής, Διαχείρισης Εκκλησιαστικών Κειμηλίων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (παρ. 3) και ότι με ενιαίο Κανονισμό Λειτουργίας των Α.Ε.Α., ο οποίος

εγκρίνεται με προεδρικό διάταγμα, ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα καθήκοντα, το έργο, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του προσωπικού, σε εναρμόνιση προς τις πανεπιστημιακές διατάξεις, που διέπουν τις αντίστοιχες κατηγορίες προσωπικού (παρ. 4 περίπτ. β), στο άρθρο 6 ότι συνιστάται επταμελές Ανώτατο Επιστημονικό Συμβούλιο, το οποίο έχει ως πρόεδρο ιεράρχη ή καθηγητή πανεπιστημίου ή επιστήμονα κύρους, οριζόμενο από τον Υπουργό Παιδείας, και ως μέλη αφ' ενός μεν τρεις καθηγητές πανεπιστημίου, οριζόμενους επίσης από τον Υπουργό Παιδείας, αφ' ετέρου δε τρεις εκπροσώπους της Εκκλησίας (παρ. 1), και το οποίο είναι αρμόδιο, μεταξύ άλλων, για την αξιολόγηση και αναθεώρηση της παρεχόμενης εκπαίδευσης με κριτήριο την Ορθόδοξη Πίστη και Παράδοση και τον καθορισμό κατευθύνσεων επιστημονικής έρευνας για γνωστικά αντικείμενα που ενδιαφέρουν την Ορθόδοξη Εκκλησία (παρ. 3 περιπτ. β′ και γ′, αντιστοίχως), στο άρθρο 7 ότι όργανα Διοικήσεως των Α.Ε.Α. είναι, μεταξύ άλλων, το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο, αποτελούμενο από το σύνολο των μελών του διδακτικού προσωπικού, το οποίο είναι αρμόδιο, μεταξύ άλλων, να καταρτίζει και να αναθεωρεί τα προγράμματα σπουδών, τα οποία υποβάλλει ακολούθως στο Ανώτατο Επιστημονικό Συμβούλιο (παρ. 2 περίπτ. α′). Περαιτέρω, στο άρθρο 9 του νόμου αυτού ορίζεται ότι το διδακτικό προσωπικό αποτελείται από καθηγητές, αναπληρωτές καθηγητές, επίκουρους καθηγητές και λέκτορες (παρ. 1), οι οποίοι είναι δημόσιοι λειτουργοί (παρ. 2), στο άρθρο 16, όπως τροποιήθηκε με το άρθρο 1 παρ. 2 του ν. 3554/07 (Α′ 80), καθορίζονται οι αποδοχές των μελών δ.ε.π. ως ποσοστά επί του βασικού μισθού του λέκτορα, κατ' αναλογία των ισχυόντων για το εκπαιδευτικό προσωπικό των Τ.Ε.Ι. [βλ. άρθ. 37 παρ. 1 του ν. 3205/03 (Α′ 297), άρθ. 2 παρ. 1 περ. ζ′ του ν. 3554/07], στο δε άρθρο 17 ορίζεται ότι οι φοιτητές των Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών δικαιούνται τις παροχές και τις διευκολύνσεις, που προβλέπονται από τις κείμενες διατάξεις για τους φοιτητές των Ιδρυμάτων Ανωτάτης Εκπαίδευσης (παρ. 1), ότι οι πτυχιούχοι των Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών, χειροτονούμενοι, κατατάσσονται στην Α′ μισθολογική κατηγορία Εφημερίων και

εξελίσσονται στα μισθολογικά κλιμάκια της κατηγορίας ΠΕ (παρ. 3) και ότι το πτυχίο των Α.Ε.Α. δεν παρέχει δικαίωμα διορισμού στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Δημόσια Εκπαίδευση, οι δε απόφοιτοι των Α.Ε.Α. προσλαμβάνονται αποκλειστικά στις υπηρεσίες της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα (παρ. 4). Με τις ανωτέρω διατάξεις του ν. 3432/2006 προσδίδεται στις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες ο χαρακτήρας σχολών ανώτατης εκπαίδευσης, εφ' όσον με τον ίδιο το νόμο οι σχολές αυτές κατατάσσονται ρητώς στην ανώτατη εκπαίδευση (άρθ. 1 παρ. 2), αλλά και η περαιτέρω οργάνωσή τους από το νομοθέτη στηρίζεται στην αντίληψη ότι πρόκειται για ανώτατες σχολές, όπως προκύπτει από το σύνολο των ρυθμίσεων του ανωτέρω νόμου, και ιδίως από τις διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες τα χορηγούμενα από τις σχολές αυτές πτυχία θεωρούνται ισότιμα με εκείνα των ιδρυμάτων της ανώτατης εκπαίδευσης (άρθ. 3 παρ. 1), ο χρόνος σπουδών ανέρχεται σε τέσσερα έτη (άρθ. 5 παρ. 1), οι βαθμίδες και το έργο του διδακτικού προσωπικού ορίζονται κατά τα πρότυπα των πανεπιστημίων (άρθρα 5 παρ. 4 β' και 9), οι δε απόφοιτοι των Εκκλησιαστικών Ακαδημιών κατατάσσονται στην κατηγορία ΠΕ (άρθρα 5 παρ. 3 και 17 παρ. 3). Η κατά τα ανωτέρω αναγωγή όμως των Εκκλησιαστικών Ακαδημιών σε ανώτατες σχολές δεν συνάδει με τις παρατεθείσες διατάξεις του άρθρου 16 του Συντάγματος, δεδομένου ότι οι εκπαιδευτικές αυτές μονάδες δεν οργανώνονται ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενα, ούτε λειτουργούν υπό καθεστώς ακαδημαϊκής ελευθερίας, αφού η παρεχόμενη εκπαίδευση και οι κατευθύνσεις της έρευνας δεν καθορίζονται από τα αιρετά όργανα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, αλλά ελέγχονται κατ' ουσίαν από το Ανώτατο Επιστημονικό Συμβούλιο, δηλαδή από συλλογικό όργανο, τα μέλη του οποίου διορίζονται από τον Υπουργό Παιδείας και την Εκκλησία (άρθρα. 5 παρ. 1 και 3 περιπτ. β' και γ' και 7 παρ. 2 περ. α'). Περαιτέρω, το περιεχόμενο και ο σκοπός της παρεχόμενης εκπαίδευσης, δηλαδή η διδασκαλία συγκεκριμένου δόγματος όχι χάριν της επιστημονικής μελέτης (βλ. ΣΕ 194/87), αλλά με στόχο τη μεταλαμπάδευση αυτούσιων των αληθειών του και την κατάρτιση θρησκευτι-

κών λειτουργών, δεν συνάδει με την αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Και τούτο διότι θεμελιώδης προϋπόθεση της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας, που αποτελούν τον πυρήνα της ακαδημαϊκής ελευθερίας και βασίζονται στον ορθό λόγο, είναι η δυνατότητα κριτικής, αμφισβητήσεως, ακόμη και ανατροπής των κατεστημένων γνώσεων και θεωριών, η οποία οδηγεί στην ανανέωση και την πρόοδο της επιστήμης, η δυνατότητα όμως αυτή δεν υφίσταται προκειμένου περί δόγματος που θεμελιώνεται στην εξ αποκαλύψεως αλήθεια και, ως εκ τούτου, δεν υπόκειται σε αμφισβήτηση και κριτική. Τέλος, οι προϋποθέσεις εισόδου στις Α.Ε.Α. που θεσπίζονται με το άρθρο 4 του ν. 3432/06, δεν προσιδιάζουν, σύμφωνα με το άρθρο 16 του Συντάγματος, σε σύστημα εισαγωγής φοιτητών σε ανώτατη σχολή, όπως εκτίθεται ειδικότερα στο ΠΕ 118/2007. Άλλωστε, όπως ρητώς ορίζεται στον ν. 3432/06, οι Α.Ε.Α. αποτελούν «παραγωγικές σχολές» της Ορθόδοξης Εκκλησίας και έχουν ως αποκλειστικό σκοπό την παραγωγή στελεχών, κληρικών και λαϊκών, της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Εν όψει και του ειδικού αυτού σκοπού και του περιεχομένου της παρεχομένης εκπαίδευσης, η οποία αποτελεί επαγγελματική και ειδική εκπαίδευση, που κατά την ανωτέρω διάταξη του άρθρου 16 παράγρ. 7 του Συντάγματος παρέχεται στις ανώτερες σχολές τριετούς φοιτήσεως, δεν είναι κατά το Σύνταγμα επιτρεπτή η ένταξή τους στην ανώτατη εκπαίδευση. Κατά συνέπεια, οι παρατεθείσες διατάξεις του ν. 3432/2006, με τις οποίες οι Α.Ε.Α. οργανώνονται ως ανώτατες σχολές τετραετούς φοιτήσεως που παρέχουν ανώτατη εκπαίδευση, αντίκεινται στις διατάξεις του άρθρου 16 παρ. 1, 5 και 7 του Συντάγματος (βλ. και αγόρευση της Υπουργού Παιδείας κατά τη συζήτηση του σχεδίου νόμου στη Βουλή, κατά την οποία «... θέτουμε όρους και κανόνες ανώτατης εκπαίδευσης. Και προφανέστατα βεβαίως οι σχολές αυτές είναι κατά παρέκκλιση του άρθρου 16 του Συντάγματος...», Πρακτικά Ολομελείας, Συνεδρ. ΝΘ΄/10.1.2006, σελ. 3160). Η αντίθεση αυτή δεν αίρεται εκ του ότι ο νόμος επιδιώκει την παραγωγή καταρτισμένων και υψηλού μορφωτικού επιπέδου στελεχών της Εκκλησίας, διότι ο καθ' όλα θεμιτός αυτός σκοπός δεν επιτρέπεται, πάντως, να επιδιωχθεί κατά παράβαση

του πλαισίου που θέτει το Σύνταγμα. Εν όψει τούτων, εφ' όσον το Τμήμα άγεται σε κρίση περί αντισυνταγματικότητας διατάξεων τυπικού νόμου, το σχέδιο πρέπει να παραπεμφθεί στον αρμόδιο για την επεξεργασία προεδρικών διαταγμάτων σχηματισμό της Ολομελείας του Δικαστηρίου, κατ' άρθρο 100 παράγρ. 5 του Συντάγματος.

Υπό την επιφύλαξη των ανωτέρω εκτεθέντων ως προς τη συνταγματικότητα των διατάξεων του ν. 3432/2006, το σχέδιο προκαλεί τις ακόλουθες παρατηρήσεις ως προς τις κατ' ιδίαν ρυθμίσεις:

3. Το άρθρο 10 παράγρ. 2 του ν. 3432/2006 ορίζει ότι με τα διατάγματα, που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση της διατάξεως αυτής, επιτρέπεται, σε γνωστικά αντικείμενα εξαιρετικής ιδιαιτερότητας, στα οποία δεν είναι δυνατή ή συνήθης η εκπόνηση διδακτορικής διατριβής, να θεσπίζονται ουσιαστικά προσόντα και προϋποθέσεις για την εκλογή ή την εξέλιξη σε θέσεις Δ.Ε.Π., τα οποία θα υποκαθιστούν το διδακτορικό δίπλωμα, και επομένως δεν παρέχει εξουσιοδότηση για την υποκατάσταση και του πτυχίου α.ε.ι. (πρβλ. ΠΕ 25, 59/2005). Εν όψει τούτου είναι εκτός εξουσιοδοτήσεως η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του σχεδίου, καθ' ο μέρος ορίζει ότι το διδακτορικό δίπλωμα υποκαθίσταται, όχι μόνο από πτυχίο μουσικών σπουδών πανεπιστημίου της ημεδαπής ή ισότιμου πτυχίου της αλλοδαπής, και από άλλους τίτλους σπουδών, οι οποίοι δεν είναι πανεπιστημιακού επιπέδου [βλ. και άρθ. 2 του Π.Δ. 1249/81 (Α' 308), όπως τροποποιήθηκε με το άρθ. 1 του Π.Δ. 149/02 (Α' 129), το οποίο ορίζει ως προσόν για την κατάληψη θέσεως καθηγητή Βυζαντινής Μουσικής σε ανώτερες παιδαγωγικές σχολές πτυχίο Τμήματος μουσικών σπουδών ημεδαπού α.ε.ι. ή ισότιμου ιδρύματος της αλλοδαπής και επιπλέον δίπλωμα βυζαντινής μουσικής αναγνωρισμένου μουσικού ιδρύματος].

4. Στην παράγρ. 4 του άρθρου 2 του σχεδίου κατά παράβαση του άρθρου 10 παρ. 4 του ν. 3432/06 δεν ορίζεται ότι στην σχετική εξαιρετική ρύθμιση εμπίπτουν, πλην των επιστημόνων με υψηλής στάθμης έργο, και όσοι είναι ή διετέλεσαν καθηγητές πανεπιστημίου κ.λπ.

5. Η μεταβατική διάταξη του άρθρου 28 παρ. 3 και 4 του ν. 3432/06 ορίζει ότι οι υπηρετούντες καθηγητές στις ανώτερες εκκλη-

σιαστικές σχολές κρίνονται για ένταξη σε βαθμίδες του ν. 3432/06, με κλειστή διαδικασία, βάσει του άρθρου 10 του νόμου, και αφού ληφθεί υπ' όψη το ευδόκιμο της υπηρεσίας. Ανεξαρτήτως της συνταγματικότητας της διατάξεως αυτής καθ' ο μέρος προβλέπει «κλειστή» και όχι «ανοικτή» διαδικασία, πάντως κατά την έννοιά της, ο υποψήφιος πρέπει να έχει τα προσόντα του άρθρου 10 (διδακτορικό δίπλωμα, ή να εμπίπτει σε ρύθμιση που υποκαθιστά το διδακτορικό, εκπαιδευτική πείρα κ.λπ), ενώ το ευδόκιμο της υπηρεσίας λαμβάνεται υπ' όψη επικουρικώς. Εν όψει τούτου, μη νομίμως ορίζεται στο άρθρο 3 του σχεδίου ότι οι υπηρετούντες καθηγητές βυζαντινής μουσικής κρίνονται για ένταξη με βάση μόνο το ευδόκιμο της υπηρεσίας τους και τη συμμετοχή σε συναυλίες ή την πραγματοποίηση δισκογραφήσεων.

Η παρούσα γνωμοδότηση εκδόθηκε στις 8 Ιουνίου 2007.

Ο Πρόεδρος του Ε' Τμήματος
Κ. Μενουδάκος

Η Γραμματέας του Ε' Τμήματος
Γ. Σακελλαρίου

20. ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Ε΄
Αριθμός 118/2007

ΜΕΛΗ
Κ. Μενουδάκος, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Ε΄ Τμήματος,
Ν. Ρόζος, Σύμβουλος,
Αικ. Σακελλαροπούλου,
Μ. Γκορτζολίδου,
Θ. Αραβάνης, Πάρεδρος.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
Επεξεργασία σχεδίου προεδρικού διατάγματος:
«Συγκρότηση της επιτροπής διενέργειας της συνέντευξης για εισαγωγή υποψηφίων στα Προγράμματα των Ανώτατων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών, διαδικασία αξιολόγησης των υποψηφίων και καθορισμός του περιεχομένου της συστατικής επιστολής».

Εισηγητής,
ο Πάρεδρος Θ. Αραβάνης.

Πρακτικό Συνεδριάσεως

Το Τμήμα συνήλθε με την ανωτέρω σύνθεση στις 4 Ιουνίου 2007, με την παρουσία και της Γραμματέως του Τμήματος Γ. Σακελλαρίου, για να επεξεργασθεί το ανωτέρω σχέδιο προεδρικού διατάγματος, το

οποίο διαβιβάσθηκε στο Συμβούλιο της Επικρατείας από τη Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης με το 870/24.4.2007 έγγραφό της, που πρωτοκολλήθηκε στις 25.4.2007.

Κατά τη συνεδρίαση έλαβε το λόγο ο εισηγητής, ο οποίος αναφέρθηκε στο περιεχόμενο του υπό επεξεργασία σχεδίου προεδρικού διατάγματος και ανέπτυξε τη γνώμη του για τα ζητήματα που προκύπτουν.

Ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των μελών και το Τμήμα γνωμοδότησε ως εξής :

Γνωμοδότηση

Με το υπό επεξεργασία σχέδιο προεδρικού διατάγματος, το οποίο προτείνεται από την Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά από γνωμοδότηση του Ανωτάτου Επιστημονικού Συμβουλίου εκκλησιαστικής εκπαίδευσης, και το οποίο εισήχθη σε μείζονα σύνθεση, λόγω σπουδαιότητας, επιχειρείται, κατ' επίκληση του άρθρου 4 παράγρ. 3 του ν. 3432/ 2006 με τίτλο «Δομή και λειτουργία της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης» (Α' 14), η θέσπιση κριτηρίων κανόνων που αφορούν τη διενέργεια της προφορικής συνέντευξης των υποψηφίων για την εισαγωγή στις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες και το περιεχόμενο της συστατικής επιστολής του Επισκόπου, που αποτελούν κριτήρια εισαγωγής σύμφωνα με την παράγρ. 2 του ίδιου άρθρου, καθώς και τη διαδικασία αξιολόγησης των υποψηφίων. Δεδομένου ότι η επιχειρούμενες με το σχέδιο ρυθμίσεις αφορούν στην οργάνωση συστήματος εισαγωγής στις «Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες» (εφεξής Α.Ε.Α.), δηλαδή μονάδες της ανώτατης εκπαίδευσης προερχόμενες από μετεξέλιξη των πρώην Ανώτερων Εκκλησιαστικών Σχολών και κατατασσόμενες ήδη στην ανώτατη εκπαίδευση (βλ. άρθρα 1 παράγρ. 2 και 3 παράγρ. 1 του ν. 3432/2006), τίθενται προεχόντως τα ζητήματα, αν η δια του νόμου αυτού αναγωγή των πρώην ανωτέρων εκκλησιαστικών σχολών σε ανώτατες, αφ' ενός, και η πρόβλεψη συνεντεύξεως και συστατικής επιστολής Επισκόπου ως προϋποθέσεων εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αφ' ετέρου, συνάδουν με το Σύνταγμα και ειδικότερα με τις διατάξεις των άρθρων 16 και 5 αυτού. Επί του πρώτου ζητήματος το Τμήμα, κατά την

επεξεργασία άλλου σχεδίου προεδρικού διατάγματος, έκρινε με το ΠΕ 117/2007 ότι η δια του ν. 3432/06 οργάνωση των Α.Ε.Α. ως ανώτατων σχολών αντίκειται στις διατάξεις του άρθρου 16 παρ. 1, 5 και 7 του Συντάγματος, διότι οι εκπαιδευτικές αυτές μονάδες δεν οργανώνονται ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενα και σύμφωνα με τις αρχές της ακαδημαϊκής ελευθερίας, εν όψει δε τούτου παρέπεμψε το σχέδιο στον αρμόδιο για την επεξεργασία σχεδίων διαταγμάτων της Ολομελείας του Δικαστηρίου, κατ' άρθρο 100 παρ. 5 του Συντάγματος. Με την επιφύλαξη των εκτιθεμένων στο προαναφερθέν ΠΕ 117/2007 ως προς τη συνταγματικότητα των διατάξεων του ν. 3432/06, που προβλέπουν την οργάνωση των Α.Ε.Α. ως ανώτατων σχολών, παρατηρούνται τα εξής ως προς το δεύτερο από τα ανωτέρω τιθέμενα ζητήματα:

1. Με τις προστατευτικές της παιδείας διατάξεις του άρθρου 16 του Συντάγματος, οι οποίες ανάγουν την παιδεία σε αποστολή του κράτους, θεσπίζεται δικαίωμα στην παιδεία (βλ. ΣΕ 194/87, 1582/92), το οποίο περιλαμβάνει δικαίωμα προσβάσεως στην τριτοβάθμια εκπαίδευση των αποφοίτων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις, τις οποίες τάσσει ο νόμος. Ειδικότερα, οι διατάξεις αυτές επιβάλλουν στον κοινό νομοθέτη να εξασφαλίζει την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση προσώπων κεκτημένων τα αναγκαία εφόδια για την ενεργό παρακολούθηση της πρακτικής και θεωρητικής διδασκαλίας, μέσω συστήματος εισαγωγής, το οποίο στηρίζεται στις κατοχυρωμένες στο Σύνταγμα αρχές της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1), της ελεύθερης αναπτύξεως της προσωπικότητας και της επιστημονικής και επαγγελματικής σταδιοδρομίας εκάστου βάσει της προσωπικής του αξίας και ικανότητας (άρθρο 5 παρ. 1, βλ. ΣΕ 3351/2000 Ολ.) και βάσει γενικών, αντικειμενικών και πρόσφορων κριτηρίων εισαγωγής (ΠΕ 38/07 κ.ά.). Με τους νόμους 1351/1983 (Α' 56) και 1771/1988 (Α' 71) ο νομοθέτης θέσπισε σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το οποίο βασίζεται αφ' ενός μεν στη δήλωση προτίμησης του υποψηφίου, αφ' ετέρου δε στη βαθμολογία προαγωγής από το Λύκειο και στην επιτυχία σε γενικές εξετάσεις εισα-

γωγής, ως και σε ειδικές δοκιμασίες, όπου απαιτείται (άρθ. 2 του ν. 1351/83 και 2 του ν. 1771/88, όπως τροποποιήθηκαν), και το οποίο εναρμονίζεται από της ανωτέρω απόφεως με τις προστατευτικές της παιδείας διατάξεις του άρθρου 16 του Συντάγματος (ΣΕ 3351/00 Ολ.). Στη συνέχεια, με τον ν. 2525/1997 (Α' 188), όπως τροποποιήθηκε με το ν. 2909/2001 (Α' 90), εισήχθη ο θεσμός του Ενιαίου Λυκείου και μεταβλήθηκε το σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το οποίο βασίζεται ήδη αφ' ενός μεν στη δήλωση προτιμήσεως του υποψηφίου, αφ' ετέρου δε στην βαθμολογία των δύο τελευταίων τάξεων του Λυκείου και στον γενικό βαθμό πρόσβασης κατόπιν γραπτών εξετάσεων σε δύο μαθήματα σε εθνικό επίπεδο, καθώς και σε δοκιμασίες όπου απαιτείται (άρθρα 1 παρ. 13 και 2 του ν. 2525/97), δηλαδή σε γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, τα οποία συνάδουν με τις απορρέουσες από το άρθρο 16 του Συντάγματος αρχές.

2. Στην προκειμένη περίπτωση, ο ν. 3432/2006, στο άρθρο 4, με τίτλο «Πρόσβαση στις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες», ορίζει τα εξής: «1. Πρόσβαση στα προγράμματα σπουδών των Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών έχουν οι κάτοχοι απολυτηρίου Ενιαίου Λυκείου ή άλλου ισότιμου σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τους όρους του συστήματος εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, εφόσον είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι, ειδικά δε για τα Προγράμματα Ιερατικών Σπουδών γίνονται δεκτοί μόνο άρρενες υποψήφιοι. Κριτήριο επιπλέον των αναφερομένων στην προηγούμενη παράγραφο, αποτελεί η επιτυχής προκαταρτική εξέταση του υποψηφίου, η οποία συνίσταται σε προφορική συνέντευξη που δίδεται ενώπιον Επιτροπής. Ειδικά για την εισαγωγή στο πρόγραμμα Ιερατικών Σπουδών, η Επιτροπή συνεκτιμά σχετική συστατική επιστολή του Επισκόπου του τόπου κατοικίας του υποψηφίου και διαπιστώνει εάν υπάρχει έφεση του υποψηφίου και εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για το ιερατικό λειτούργημα. Μετά το πέρας της εξέτασης, η Επιτροπή υποβάλλει στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καταστάσεις αποτελεσμάτων. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με βάση την κατάσταση και αφού λάβει υπόψη τις

δηλώσεις προτίμησης των υποψηφίων και τη συνολική βαθμολογία στις εξετάσεις συντάσσει την τελική κατάσταση επιτυχόντων. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ύστερα από εισήγηση του Ανωτάτου Επιστημονικού Συμβουλίου, ρυθμίζονται τα θέματα που αφορούν στη συγκρότηση της Επιτροπής, στο περιεχόμενο της συστατικής επιστολής, στα κριτήρια της προφορικής συνέντευξης και κάθε άλλη λεπτομέρεια. 4. ...». Βάσει της εξουσιοδοτήσεως της παραγρ. 3 του ανωτέρω άρθρου προτείνεται το υπό επεξεργασία σχέδιο, με το οποίο ορίζεται στο άρθρο 1 ότι για την πρόσβαση των υποψηφίων στα προγράμματα των Α.Ε.Α. αποτελεί επιπλέον κριτήριο η επιτυχής προκαταρκτική προφορική εξέταση ενώπιον πενταμελούς επιτροπής, αποτελουμένης από κληρικούς, ή μέλη του δ.ε.π. των Α.Ε.Α., ή άλλους επιστήμονες κύρους (παρ. 1), ότι τα μέλη της επιτροπής επιλέγονται από το Ανώτατο επιστημονικό Συμβούλιο (παρ. 2), στο άρθρο 2 ότι κατά τη συνέντευξη, η οποία γίνεται δημοσία, η επιτροπή αξιολογεί την εν γένει προσωπικότητα του υποψηφίου, λαμβάνοντας υπ' όψη τον χαρακτήρα (με κριτήρια τη σταθερότητα της συμπεριφοράς, την ευγένεια και το θετικό πνεύμα), το ήθος (με κριτήρια την ευσυνειδησία, την ειλικρίνεια, την ανιδιοτέλεια, την αφοσίωση στην Εκκλησία και την πειθαρχία) και τις ικανότητες του υποψηφίου (με κριτήρια τη γενική μόρφωση, την εργατικότητα, την κατάρτιση σε εκκλησιαστικά ζητήματα και τη συμμετοχή σε δραστηριότητες της Εκκλησίας - παράγρ. 2), ότι για την αξιολόγηση «λαμβάνονται υπ' όψη όλα τα σχετικά στοιχεία» και ότι ο υποψήφιος χαρακτηρίζεται είτε «δεκτός» στο οικείο Πρόγραμμα Σπουδών, εφ' όσον συγκεντρώσει τα 4/5 των θετικών ψήφων της επιτροπής, ή «μη δεκτός» (παρ. 3), ότι η επιτροπή καταρτίζει τις σχετικές καταστάσεις για κάθε κατηγορία υποψηφίων και τις αποστέλλει στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (παρ. 4) και ότι για τη συνέντευξη συντάσσεται σχετικό πρακτικό (παρ. 5). Περαιτέρω, στο άρθρο 3 ορίζεται ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 4 παρ. 2 του ν. 3432/06 συστατική επιστολή εκδίδεται από τον Επίσκοπο του τόπου κατοικίας του υποψηφίου και ότι με την επιστολή αυτή διαπιστώνεται,

βάσει των στοιχείων που διαθέτει ο Επίσκοπος, ή στοιχείων που παρέχει ο εφημέριος της ενορίας, ή ο διευθυντής του σχολείου, ή από προσωπική επικοινωνία με τον υποψήφιο, «το ήθος, το εκκλησιαστικό φρόνημα, η ιερατική κλίση, η μουσική ευαισθησία και ορθοφωνία και, τέλος, η έφεσή του για φοίτηση στο Πρόγραμμα Ιερατικών Σπουδών» (παρ. 1) και ότι η συστατική επιστολή, που πρέπει να έχει εκδοθεί τρεις μήνες το πολύ πριν την υποβολή της στην επιτροπή, ισχύει μόνο για τη συγκεκριμένη περίοδο διενέργειας της συνέντευξης (παρ. 3).

3. Εν όψει των ήδη εκτεθέντων, το υπό επεξεργασία σχέδιο δεν προτείνεται νομίμως, διότι οι διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 2 του ν. 3432/06, οι οποίες προβλέπουν ως απαραίτητη προϋπόθεση για την εισαγωγή στις Α.Ε.Α. την προκαταρκτική συνέντευξη ενώπιον Επιτροπής, προκειμένου δε ειδικότερα για τη εισαγωγή στο Πρόγραμμα Ιερατικών Σπουδών, τη συστατική επιστολή Επισκόπου, δεν αποτελούν επιτρεπτά κατά το άρθρο 16 του Συντάγματος κριτήρια επιλογής για την εισαγωγή σε σχολή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ειδικότερα, η συνέντευξη, η οποία συνιστά απόκλιση από το γενικώς ισχύον σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, τόσο καθ' εαυτήν, όσο και με τον τρόπο που καταστρώνεται στο υπό επεξεργασία σχέδιο (όπως π.χ. η μη πρόβλεψη πάγιας συνθέσεως της Επιτροπής και η δυνατότητα συγκρότησής της από κληρικούς που δεν διαθέτουν τα προσόντα των δύο άλλων κατηγοριών), δεν αποτελεί γενικό και αντικειμενικό κριτήριο εισαγωγής, συνδεόμενο με την αντικειμενική διαπίστωση των προσόντων και των ικανοτήτων του υποψηφίου, αφού δεν συνάπτεται με συγκεκριμένη ύλη, στην οποία εξετάζεται ο υποψήφιος, αλλά με ιδιότητες, οι οποίες δεν συνδέονται με τη δυνατότητα παρακολούθησης σπουδών στο επίπεδο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εν όψει μάλιστα της βαρύτητας που αποδίδει ο νόμος στη συνέντευξη, αφού αυτή διενεργείται σε προκριματικό στάδιο με συνέπεια, σε περίπτωση μη αποδοχής, την αδυναμία του υποψηφίου να συμμετάσχει στην περαιτέρω διαδικασία εισαγωγής. Εξ άλλου και η συστατική επιστολή του Επισκόπου, η οποία θεσπίζεται επίσης κατ' απόκλιση από τα γενικώς ισχύοντα όσον αφορά την εισαγωγή σπουδαστών στην τριτοβάθμια

εκπαίδευση, δεν συνάπτεται με γενικά και αντικειμενικά κριτήρια εισαγωγής, αλλά επαφίεται στην κρίση του Επισκόπου, και μάλιστα ενέχει κίνδυνο αυθαίρετης και υποκειμενικής αξιολόγησης, εν όψει της αοριστίας των χρησιμοποιούμενων στο σχέδιο κριτηρίων. Τούτο δε ανεξαρτήτως του ότι δεν προκύπτει από το σχέδιο πώς ειδικότερα «συνεκτιμάται» η συστατική επιστολή, αν δηλαδή βαθμολογείται, αν λαμβάνεται υπ' όψη προκαταρκτικά ή επικουρικώς κ.λπ. Εν όψει τούτων, και δεδομένου ότι, όπως έχει ήδη εκτεθεί, οι Α.Ε.Α. κατατάσσονται στην ανώτατη εκπαίδευση, το σύστημα εισαγωγής που θεσπίζεται με τις ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 3432/06, κατ' επίκληση του οποίου προτείνεται το υπό επεξεργασία σχέδιο, αντίκειται στο άρθρο 16 του Συντάγματος. Εφ' όσον δε το Τμήμα άγεται σε κρίση περί αντισυνταγματικότητας διατάξεων τυπικού νόμου, το σχέδιο πρέπει να παραπεμφθεί στον αρμόδιο για την επεξεργασία προεδρικών διαταγμάτων σχηματισμό της Ολομελείας του Δικαστηρίου, κατ' άρθρο 100 παράγρ. 5 του Συντάγματος.

Η παρούσα γνωμοδότηση εκδόθηκε στις 8 Ιουνίου 2007.

Ο Πρόεδρος του Ε' Τμήματος
Κ. Μενουδάκος

Η Γραμματέας του Ε' Τμήματος
Γ. Σακελλαρίου

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ *ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΗ*
ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΠΡΑΚΤΙΚΑ Δ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΣΧΟΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΙΝΗΤΡΟ-Ε. ΚΑΛΕΜΗ
(Σόλωνος 130, Αθήνα)
ΤΗΝ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΙΧΕ Ο ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΜΠΕΛΕΖΟΣ